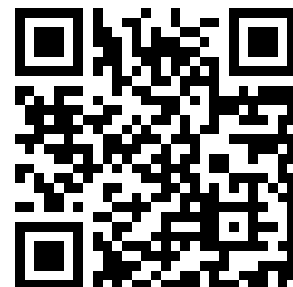

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<http://books.google.com>

Arc
1588
10.35

Atc
1588
25.75

Ans 1588.10.35

HARVARD COLLEGE
LIBRARY

GIFT OF THE
GRADUATE SCHOOL
OF EDUCATION

Exploring the World (1931)

24

MAGYARORSZÁG'

EKKORIG ISMERETES

P É N Z E I,

LERAJZOLVA,

TÖRTÉNETI 'S PÉNZTUDOMÁNYI KÚTFÓK UTÁN MEGMAGYARÁZVA

ELŐTERJESZTI

RUPP JAKAB,

A' NAGYMÉLTÓSÁGU M. KIR. UDV. KAMERÁNÁL LEVÉLTÁRI JELELŐ.

ÁRPÁDI KORSZAK.

MAGYARORSZÁG'

EKKORIG ISMERETES

P É N Z E I,

LERAJZOLVA.

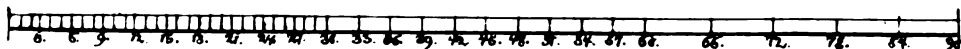
TÖRTÉNETI 'S PÉNZTUDOMÁNYI KÚTFÓK UTÁN MEGMAGYARÁZVA

ELŐTERJESZTI

RUPP JAKAB,

A' NAGYMÉLTÓSÁGU M. KIR. UDV. KAMERÁNÁL. LEVÉLTÁRI JELELŐ.

ÁRPÁDI KORSZAK.

BUDÁN.

A' MAGYAR KIR. EGYETEM' BETÍVEL.

1841.

~~Acc 1580.25.5~~

✓
Acc 1588.10.35
✓

HARVARD COLLEGE LIBRARY
GIFT OF THE
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATION

1943

Bevezetés.

Midőn hazánk' pénzeit kezdöm magyarázni, a' magyar pénztudomány' akár hasznát, akár azt, mennyire szükséges az a' hazai történetek' felvilágosítására, mivel eléggé tudva van, szükségtelennek véltem hosszas előszóban fejtegetni; tekintve pedig annak jelen állapotját, ki a' történetek' ezen segédtudományának tanulásához fogott, azt kelle tapasztalnia, hogy pénztudományunk' újabb felfedezései, sem Schoenvisner Istvánnak mostanig egyetlen rendszeres munkájában, sem a' később közre bocsátott magyar nemzeti muzeum' catalogusaiban nem foglaltatnak; e' tudomány ugyan is az óta egyesek' szorgalma által sok részben gyarapodott, számos még a' későbbi Mader, Appel, Lelevel és mások előtt is még ismeretlen magyar pénzpéldány került napfényre, melly meghatározza 's felderíti azt, mi ekkorig kétesnek vagy bizonytalannak tartaték.

E' hiányt ohajtá pótolni néhai Weszerle József, ki felkeresvén a' mit csak valahol leheté, és a' magyar régiség' ezen gyöngyeit szinte 1807. óta nagy költséggel, munkával, igyekezettel és szorgalommal gyűjtögetvén, az egész magyar pénztudományt máskép szápdékozék kidolgozni 's napfényre bocsátani, mint az bár ki által történt ez ideig, készitendő munkáját VII. kötetre vala szándéka felosztani, az I-ben előadandók valának, előismereteken kívül, a' műszók, jegyek, pénzverő városok és helyek, a' pénzveretés' igazgatói, Magyarorszáiban lelt kincsek, pénzeink' ritkasága

*

IV

's értéke, ércz és pénzveretési jog, pénztudományi irók, a' régi 's mostani pénzgyűjtemények és gyűjtők. II-ban az I. korszaki vagy Árpád származatú magyar királyok' pénzei (20. réztáb.) III. a' II. korszak' pénzei (17. réztáb.) IV. az austriai korszaku királyok' pénzei (36. réztáb.) V. az erdéli fejdelmek' pénzei (21. réztáb.) VI. jeles magyar és azon férfiak' pénzei, kik nálunk hivatalt viseltek (37. réztáb.) VII. végre Magyarországhoz tartozó tartományok' pénzei (5. réztáb.) továbbá a' városok és helyek' pénzei (5. réztáb.) valamint római, görög, pártus stb. ekkorig kiadatlan és Magyarországbán találtatott pénzek (21. réztáb.). Ezekhez járult volna még tisztességes nyugalomra bocsátó 4. római tábla (tabellae honestae missionis), a' magyar királyok, erdéli féjdelmek, és más jeles férfiak aláírásainak képmásai.

A' pénzek' pontos rajzok, és 166. réztáblára vésett elődolgozatok' illy jeles kincse állott Weszerle Jozsef, ezen a' pénztudományban felette jártas férfiú előtt készen, midőn szándékát 1838-ki jul. 29-kén, életének 57. évében a' véletlen halál megelőzte, 's munkáját, mellyet annyi idő óta forró ohajtással vártunk, ki nem dolgozható; felette gazdag magyar és más pénzgyűjtemény, réztáblai 's jegyzeteinek töredékei később a' magyar nemzeti muzeumba kerültek.

E' tanulmány, mellyet egyedül hivatalomtól és gazdaságotól szabad óráimban lelete gyakorolnom, nehezebb ugyan és sokkal fontosabb, semhogy gyenge erőmhöz képest remélhetném, hogy abban a' tudós világ' várakozásának tökéletesen megfelelhessenek; azonban hazánk' pénzeinek több év óta fáradhatlan gyűjtése, 's azoknak néhai Weszerlének útmutatásával szerzett ismerete, valamint a' pénzgyűjtők' gyakori buzdítása arra birtak, hogy azokról e' jelen dolgoztatot *magyar*, és külön kötetben *deák* nyelven bocsássam közre, ebben addig is, az első korszakból minden ekkorig ismeretes pénz, röviden ugyan, de elég teljesen, nemekre rendszeresen felosztva, XI. könyomatban, pontosan 's csinosan előtűntetve, a' legapróbb változatokban leirva, és szükséges jegyzetekkel megmagyarázva foglaltatik, ama' kútfők' felhozásával, mellyekben az egyes példányok kiadattak, és a' mennyire lehetett, azon gyűjtők

megnevezésével, kiknek gyűjteményeikből vétettek; és mivel itt 250. nemű I. korszaki pénz, azok' változatait is ide számítva, több mint 1080. pénz példány adatik elő, 's csak az ekkorig kiadatlan pénznem 141. megyen, (mellyek közül több mint 30. nemű még Weszerle Józsefnek is ismeretlen vala): nem kétlem, hogy az Árpádok' időszakából kevés pénznem találtatik, melly itt nem volna bejegyezve. Mert ámbár magam is birok, sok évi szorgalmam által szerzett nevezetes magyar pénzgyűjteményel; kiadandó munkához még is csak akkor vala szándékom fogni, midőn minden előttem ismeretes pénzgyűjtemény kikutatva, 's e' tárgy csak nem egészen már ki vala merítve; voltak, kik gyűjteményeik' leírását, példányok' rajzát, és mind azt, mi nevezetes fordult elő, messze vidékekről is teljes készséggel beküldötték javasolvan, minden bárhol létező magyar pénzpéldányokat megmenteni 's összegyűjtve valahára napfényre bocsátani; számos, kivált történeti segéddolgot nyújtott Luczenbacher János, a' magyar tud. társ. r. tagja, pénzgyűjteményének öre, 's Tudománytár czimű folyóiratának szerkesztője, sőt minthogy magam a' miveltebb magyar nyelvben járatan vagyok, az egész magyar rész ennek tollából folyt; több pénztudományi ismeretet köszönhetek Somogyi Jánosnak, gróf Széchenyi Lajos titoknokának Bécsben, a' kisedett ívek igazításában fáradszatlan segédem vala Fináty Károly barátom és tisztársam.

Szükségesnek látszott mindegyik királynak maga helyén rövid életrajzát, aztán pénzeinek általános, magokból a' pénzekből elvont ismeretét is elmondani, mellyeknek *nagysága* az ide mellékelt Mader pénzmérője után, *súly*a pedig oly szemer szerint van kiteve, millyen 60. esik egy aranyra; a' mindegyik nemű pénz' *ritkaságára* vagy törtszámként előadott két számjegyre nézve, azt kell megjegyeznem, hogy a' felső szám a' *ritkaság' fokát*, az alsó pedig *osztályát*, vagy a' *pénztani érték' arányát* jelenti, 's hogy minden magyar pénz, (keveset, és pedig a' közönséges példányokat, mellyek nincsennek megjegyezve, és az egyetlen példányokat, vagy azokat, mellyekből csupán egy példány ismeretes, mellyek $\frac{6}{*}$ jelelvék, kivéve) 6. *ritkasági fokra*, és 30. *érték-osztályra*, akként vannak Pesten szerzett sok évi tapasztalás szerint felosztva, hogy a' nagyobb számmal, a' pénz' ritkasága

VI

vagy értéke is nagyobbodik. A' pénz' ércze azért nem tétetik ki, mivel az I. korszaki kispéNZ mind; kevés különösen megjegyzett rézpéldányt kivéve, ezüstből veretett.

Az iratlan, vagy minden irás nélküli péNZpéldányok úgy határozattak meg, hogy előbb azok' képverete, készítménye, jegye, nagysága és súlya hasonlítaték össze más kétségtelen pénzekkel, részint követve az eddigi szabályokat, részint eltávozva tőlök; az iratlan példányok' meghatározásra, kivált azon. időtől, melly az egyik király' halála 's másíknak a' kormányra lépte esik, semmi bizonyos szabály nem vétethetik ugyan: azonban az Árpádok' korszakába tartozó minden péNZpéldány, jellemző bélyegeit tekintve, három osztályba tétethetik ugymint: 1-ször I. Istvántól I. Lászlóig; 2-ször Kálmántól Imréig; és 3-ször II. Andrástól e' korszak' végeig; illy felosztás után az 1-ső osztályban nem találunk iratlan példányt, 2-ban pedig az iratlanok' meghatározására a' szemcsézet, hátlati egyszerű vagy kettős, nagyobb vagy kisebb kör, a' kereszt' szegleteiben feltűnő gömböcsök vagy háromszögek, szemcsés vagy vonalos kereszt és kormánypálcza, végre több elszórt gömböcs, pont, karika, és más ékességek szolgálndnak szabályul. A' 3-dik osztály' iratlan példányait végre a' király fejének vagy képenek, továbbá épületek', állatok', csillag', és hold', lilíomok', valamint egyszerű vagy kettős kereszt' képverete határozandja meg; ügyelve minden osztály' pénzeinél azok' nagysága, súlya, 's véseményére.

Mínthogy a' könyomatban rendszám szerint 1—329. számig folyton előadott péNZpéldányok szintazon rendben le nem irathattak, a' munka' végére mutató van mellékelve, e' példányokat olly rendben előtűntető, mellyben azok leírva következnek; végül némelly tulajdonkép semmi királynak nem tulajdonítható, aztán újdón koholt álpénzek' néhány példánya következik. Ez utóbbiak a' régi álpénzverők és hamisítók' szüleménye, kik vagy új pénzt koholnak régi után, vagy a' könnyen kapható valódiakat többnyire igen ritka példányokká változtatják, hogy a' hiedékeny gyűjtőket azokkal megcsalhassák. Magyarországbán sem hiányzott e' tárgyban Choul, Cauvin, Carleron, le Pois, Paduan, Deévieu, Gaegro-

nier, Weber, Galli és Beker, ez utóbbi egyebeken kivül, I. István, Pázmán Péter, Báthory Kristóf pénzeit is koholta, mesterségének ismeretes ügyességével; vannak jelenleg is, kivált Bécsben illy ál-pénzvernyék, hol I. Károly' aranyai, tallérok, nagyobb veretű emlékpénzek és Árpádok alatti kispénzek nem csekély sikerrel koholtatnak; vannak hazánkban is, hol Péter, Sámuel, I. Gyéza, II. István stb. pénzei veretnek, tartanak e' koholók nyegle kalandozókat is, kik régiségbuvárok nevezet alatt kóborolván, terjesztik álczikkeiket, 's egyszersmind okleveleket, gyűrűket, pecsétnyomlókat és más hasonló archaeologiai álkészítményeket árulgatnak szerteszerint. Ezekről őrizzekdenek leginkább, kik a' régiség-és pénztudományban kezdő ujonczok, óvakodjanak tőlök, és ritkaságot nagy áron, jártas gyűjtő' tanácsa nélkül ne szerezzenek.

Ha akár a' nyilvános kincstermekben, akár magános gyűjteményekben talaltatnának némelly itten le nem irott pénzpéldányok, azokat valamint más kiadatlanokat ne sajnálják az illető pénzörök és gyűjtők rajzban közölni, 's birtokukban találtató minden példány' pontos leírását beküldeni, hogy az I. korszakba tartozók e' részhez pótolólag kiadathassanak, azok pedig, mellyek más korszakba, vagy magyar tartományok, jeles férfiak stb. pénzei közé valók, maga helyén besoroztathassanak; nem is fogok késni a' munka' folytatásával, ha tapasztalandom, hogy folytatása a' közönség előtt annyira kívánatos, a' mennyire az belátásom szerint szükséges.

Irtam Budán, 1841-ki decemb. 18-kán.

Rupp. J.

Kútfők és magyar pénztudományi irók.

- ANZEIGEN** — privil. aus sämtlich K. K. Erbländern, von einer Gesellschaft. 6. Jahrgänge. Wien. 1771—1776. 4. (Magyarország' pénzeiről IV. k. 84. 97. 113. l. IV. 11—57. 65. 81. 105. 181. 191. V. 3. 41. 73. 145. stb. VI. 61. 97. 121. stb.)
- APPEL**, (Jos.) Repertorium zur Münzkunde Wien, IV. k. 8. (II. k. 798—826. l. Szerbia' és Sclavonia' 847—927. Magyarország' pénzei iratnak le.)
- BEL** Mathiae, de vetere Literatura Hunno-Scythica Exercitatio. Lipsiae. 1718. 4. (69. l. I. István' pénzéről.) és Notit. Hung. (I. k. 579. 604.)
- BERNEGGERI** Matth. Dissertatio de Regno Hung. Accedunt numismatum Hungaricorum icones, Argentorati. 1629. 4.
- CATALOGUS** numorum Hungariae ac Transilvaniae, Instituti Nationalis Széchényiani. Pestini 1807. 8. III. rész. 107. pénzek' réznyomatával és toldalékkal.
- CORNIDES** (Dan.) Animadversiones in Rem Numariam Hungariae. 4. KI. (őriztetik a' magy. muz.)
- CSERGHŐ** (Franc.) Conspectus Legum in re monetaria apud Hungaros ab exordio Regni eorum in Pannonia usque ad hodiernam diem conditarum. 1811. 4. KI. (Magy. nemz. muz.)
- DELINEATIO** rariorum numorum Hungaricorum ex Numophylacio Ill. D. Comitis Leopoldi Andrásy etc. excerptorum. Partes II. Betlér. 1820. és 1821. 8. KI. (Nemz. muz.)
- ERLÄUTERUNG** (historische) der Medaillen, welche unter der glorwürdigen Regierung M. Theresiens bey verschiedenen Vorfällen geprägt worden. Wien, 1772. 4. (rajzokkal.)
- HAGEN** (F. G.) Conventions-Münz Cabinet. stb. Nürnberg. 1771. 8. (13—17. l. magyar pénzek.)
- HANOVII** (Mich. Christ.) Samuel Rex Pannoniae e numo argenteo exhibitus. Gedani. 1749. 4.
- HERAEUS** (Car. Gustav.) Explicatio Numismatum Caroli VI. 4. Carolo VI. regnum auspicatum. Viennae. 1711. fol. (koronáz. pénzekkel.)
- HERBGOTT** (Marquard) Numotheca Principum Austriae. Friburgi Brisgov. 1753. fol.
- HIRSCH** (Joh. Christoph.) des deutschen Reichs Münz-Archiv. Nürnberg. 1756—59. VI. k. f.
- JOACHIM** (Frid. Joh.) Das neu eröffnete Münz-Cabinet stb. Nürnberg. 1761—64. 4. II. k. (több árpádi korszak' magyar pénzt magyaráz Kempelen gyűjteményéből.) — Das neu eröffnete Groschen-Cabinet. Leipzig. 1749—1753. 8. II. k. II. toldalékkal.

- KÖHLER** historische Münzbelustigung. Nürnberg. 1719—1750. XXII. rész. 4. — Ugyanattól: Ducaten Cabinet. Hannover. 1760. 8. II. Kötet.
- KUBINYI**, Petri Descriptio numi aurei hucdum inediti Ludovici I. Regis Hung. 8.
- KUNDMANNI** (Christ. Joh.) Numi Singulares. Breslav. 1734. 4.
- LELEVEL** (Joachim) Numismatique du Moyen - age, considérée sous le rapport du type; etc. Paris. 1835. 8. (III. részében előszámláltatnak az I. korszaki pénzek, mellyek Schoennisner munkájába: Notit. Hung. rei num. kivannak adva.)
- LILIENTHALS** (Mich.) auserlesenes Thaler Cabinet. Königsb. 1730. újra kijött: 1735. és 1747. 8.
- LUCKII** (Joh. Jac.) Sylloge numismatum elegantiorum etc. (1500. évtől egész 1600-ig veretettek.) Argentinae. 1620. f.
- MADAI** (Dan. Sam.) Vollständiges Thaler Cabinet. Königsberg. 1765—1774. III. Rész. 8.
- MADER** (Jos.) Kritische Beyträge zur Münzkunde des Mittelalters. Prag. 1803—1813. VI. K. 8. (III. kötetben 50—109. l. azon 's más pénzekről a' mellyeket Schoennisner Notit. Hung. rei num. kiadott.) — Ugyanattól: Versuch über die Brakteaten. Prag. 1798. 8. (a' III. Béla egynehány pénzéről.)
- MAGAZIN.** (Ungrisches.) Presburg. 1781—87. IV. K. 8. (magyar pénzekről. I. K. 107—114. l. III. K. 110. 165. 365. l. IV. K. 94—105. 407—414. l.)
- MELLEN** (Jac.) Series Regum Hungariae e numis aureis etc. Lubecae. 1699. 4. Auctum lat. et germ. a Gottfr. Henr. Burghardt. Breslav. 1750. 4.
- MOSER** (Joh. Jac.) Historia numismatica Caroli VI. Rom. Imp. 1725. f.
- NUMI** triumphales sub Leopoldo I. et Josepho I. cum iconibus. Viennae 1705. 4.
- NUMOPHYLACIUM** Festeſchmanum Keszthelyiense Hungaricum, constans ex aeneis Tabulis. In 4. (minden értekezés nélkül; a' magyar muzeumban.)
- PALMA** (Franc. Car.) Heraldicae Regni Hungariae Specimen etc. Vindobonae. 1766. 4. (a' magyar pénzek' táblájával.)
- PEER** (Jac.) Res numaria R. Hungariae, et animadversiones in numismaticam Hungariae etc. KI. (magyar muz.)
- SAMMLUNG** (auserlesene) von allerhand alten und raren Species Thalern, mehrentheils Gedächtnis - Münzen, und Schau - Pfennigen. Hamburg. 1739. 4.
- SCHAU** - und Denkmünzen, welche unter der glorwürdigen Regierung der kais. und Königin M. Theresia geprägt worden sind. 2. Abtheil. mit vielen Kupfern. Wien. 1782. f.
- SCHOENVISNER** (Steph.) Notitia Hungaricae rei numariae ab origine ad praesens tempus. Buda 1801. 4.
- SCHULTHESS - RECHBERG** (K. G. Ritter v.) Thaler Cabinet. Wien. 1840. 8. (a 2352. számtól egész 2574-kig. magyar pénzek.)
- SCHWARZ** (Godofr.) Rei numariae e medio aevo Specimen. Osnabrugi, 1747. (IV. Béla' rész pénzekről) Ugyanattól: Samuel Rex Hungariae, qui vulgo Aba audit, ex historico, et simul numario monumento tam nomini, quam populo restitutus. Lemgo-viae. 1761. 4.

- SIMONCHICZ.** (Innocent.) *Dissertatio de numismatica Hungariae, Diplomaticae accomodata, Viennae. 1794. 8.* — Ismét: *De florenis, et denariis Corvinianis.* (Keresztúri Alajos': *descript. Fundat. episcopat. M. Varad. 297—315. 1.*)
- SOLENNIA** (III.) *memoriae anniversariae Bibliothecae Kis-Hontanae. Pestini 1812. 8.* (23—31. l. Kubinyi Péter' pénzeiről, XI. lerajzolt pénzek' táblájával, mellyeknek 1. szám alatt Béla vezéré, itt I. nemű 17. szám. — a 3. szám III. Andrásé, IX. nemű — 4. szám. V. Istváné, XIV. nemű — 5. szám Kún Lászlóé, V. nemű — és 11. szám Imreé, XIV. nemű 1. szám alatt leírva vannak.) Ismét: *Solen. VI. (1816.) 45—49. l.* az I. Lajos ki nem adott aranyárúl.
- WEISE** (Christ. Adolph.) *Vollständiges Gulden Cabinet. Nürnberg. 1780. 8.*
- WELZL** L. v. Wellenheim, *Vaterländische Münzen.* (Salamon' itt II. nemű alatt leírott pénzeiről.)
- WESZPRÉMI.** (Steph.) *Biographia Medicorum Hungariae. Centur. II. Viennae. 1778. 8.* (218. 224. 229. l. magyar pénzekről.) És: *Magyar Elmélkedés. 88—118. l.*
- WÖRGER** (Franc.) *Scholia ad Jac. a Mellen Seriem Regum Hungariae. 1690. p. 248.—251.*
- ZEITSCHRIFT** von und für Ungarn. zur Beförderung der vaterländischen Geschichte, Erdkunde, und Literatur, herausgeg. von L. v. Schedius. Pest. 1802—1804. VI. K. 8. (I. K. 372—378. l. V. 21—30. 78—84. 94—103. l. VI. 21—27. l.)

Egykori és mostani magyar pénzgyűjtemények és gyűjtők.

- MAGYAR NEMZETI MUZEUM,** Pesten, ebben őrizteték 22. szekrényben azon 2675. darabból álló magyar és erdéli pénzgyűjtemény, mellyet néhai gróf Széchenyi Ferencz 1807-ben alapított, és melly utóbb részint lelt kincsek, részint egyesek' küldeményei, részint Jankovich Miklós, és legközelebb néhai Weszerle József gyűjteményeik' megszerzése által annyira meggazdagodott, hogy jelenleg minden köz és magán gyűjtemények között első helyet foglal; egyedül az ohajtható: ne őriztetnék ezentúl ezen a' nemzet' tudományos használatára rendelt jeles kincs, és annyi segédeszköz hozzáférhetlenül, hanem bizatnék annak mind rendszeres összeírása, mind őrizete, a' regiség- és pénztudományban jártas férfiu, így felelhetne meg ezen hires intézet' belső készüllete annak felette díszes külsejének.
- BÉCSI CSÁSÁRI MUZEUM,** hol mindennemű pénzgyűjtemények között, magyar pénz is nagy számmal őriztetik, főkép aranyban és az ausztriai korszak' pénzeiben felette gazdag, és leginkább Magyarországból lelt kincsekből gyarapodik, mellyek egészen Bécsbe, 's mintán ott példányok választattak, a' magyar muzeumhoz küldetnek le.

BERLINI
DREZDAI } muzeum; ezekben nem kevés magyar pénz találtatik.
FLORENCZI }

MAGYAR TUD. TÁRSASÁG; pénzgyűjteményét elnöke, gróf Teleky József alapítá, melly néhai Kresznerics Ferencz, sági plebános' (1766—1832.) és Weszerle József fiók magyar gyűjteményeikből eredvén, a' hazafiak' adakozásaiból mindinkább többletetik.

POZSONI
 és } jezsuita collegium; ezek' gyűjteményei a' szerzet' megszüntével,
NAGYSZOMBATI } a' magyar egyetem' birtokába kerültek.

SZ. MÁRTONI PANNON HALMÁN; az. Benedek szerzetének főapátsága, kevés magyar pénzt bir.

NAGYENYEDI ref. collegium (Erdélben.);

PÁPAI ref. collegium; és a'

VÁCZI kegyes szerzetbeli collegiumnak magyar pénzsorozata nem telyes.

MAGYAR KIR. EGYETEM, pénzgyűjteménye a' pozsoni és nagyszombati jezsuita collegiumok' gyűjteményeiből eredett, utóbb Winkler Mihál pécsi tiszt. kanonok' pénzeivel, és más hazafiak' adakozásaival gyarapodott, a' magyar királyok' pénzeinek teljes sorozatát foglalja magában.

ANDRÁSSY Leopold, gr. leginkább erdéli aranyokban és jeles férfiak' pénzeiben gazdag betleri gyűjteményét, 1824. kimúltával, unokaöcsöze, Andrassy Károly gr. Oláhpatákán, bírja. Ritkábbak' rajzait a' nemzeti muz. őrzi.

APPEL József, néhai; középkori pénzekben, mellyek között számos ritkább magyar is találtaték, gazdag gyűjteménye volt Bécsben, azt elhúnyta után Welzl tanács. Hondl és Lövenstein kereskedők szerezték meg, és egyenlően osztották fel magok között.

BÁGYA Zsigmond, Küküllővárott.

BALTHASAR János, mérnök, Lubenyiken.

BARKÓCZY gr. magyar aranyokban, nagyobb ezüst, kivált erdéli példányokban gazdag gyűjteménye, 1827-ben a' nemzeti muzeumba került.

BELNAY N. Weszerle József által feljegyzett gyűjtő.

BENKÁR József, a' murányi vashámor egyesület' felügyelője; Nagy-Röczen.

BERCHTOLD Antal, gr. Bécsben.

**

XII

BITNICZ Lajos, áld. pap, a' szombathelyi lyceumban mathesis' prof. és a' magyar tud. társaság' rend. t.

BRETFELD, Chlumczansky Józ. Fer. b. egykor cs. kir. status tanácsnok, Bécsben, görög és római pénzre nézve gazdag gyűjteménye több magyart is foglalt magában; összeírása közzé tétetett, és az egész gyűjtemény áruba bocsátatott.

BRUCKENTHAL b. szebeni gyűjteménye Erdélben, nem csak a' régi, hanem középkori magyar, kivált erdéli pénzekre nézve igen híres.

CONRAD Ferencz, erdéli udvari agens Bécsben; több erdélit, bir mint magyart; de ezek közt néhány ritka és egyetlen példányt.

CRUDY Dániel, egykor superintend. Pozsonban.

CZECH János, előbb győri polgármester, most a' kir. tanulmányi biztosság' ülnöke, Budán; magyar gyűjteményét eladta.

CZIRBESE, idősb, egykor Iglón.

DALDEK József, kapitány, Köröskényen, Nyitra mellett.

ECKMAYER Károly, a' magyar kir. ud. kamaránál levéltári jelelő, Budán.

ELSASSER, néhai pesti polgár, egykor szorgalmas magyar pénz gyűjtő.

ESZTERHÁZY János gr. belső tit. tanács. 1765-ben kezdett gyűjteni, nevezet, kivált III. korszaki magyar, és erdéli pénzgyűjteményét jelenleg fia, László, az erdéli udv. cancell. tanács. birja; Bécsben.

FAY János, néhai debreczeni polgármester, gyűjteményét (mellyben I. Gyéza király is volt), Promber Antal bécsi kereskedő tette magáévá.

FEJÉRVÁRY Gábor, Eperjesen; aranygyűjteménye felette gazdag.

FESTETICH György gr. keszthelyi híres gyűjteménye, jelenleg ott őriztetik, példányait Schoenvisner, részint Notitia Hung. rei num. czimű munkájában, részint Széchenyi, Cat. III. 283—288. l. számítja elő; lerájjolva a' nemzeti muzeumban is megvannak.

FRANK, orvos, Sárospatakon.

FÜRSTENBERG, herczeg, eschingeni (Donau-Eschingen) birtokán, Svábföldön, nevezetes magyar pénzgyűjtemény őriztetik.

GÉCZY Elek, romhányi birtokos.

HAFFENBECK Károly, egykor a' magyar kir. helytartó tanácsnál számvevőtiszt, magyar pénzgyűjteménye a' legnevezetesebbek közé tartozott, ezt szerzé meg 1835. Rupp Jakab.

HOLLENDER Leo, Eperjesen, tallérgyűjteménye gazdag.

JANKOVICH Miklós, több vmegye' tbirája, és a' magyar academia' tiszteletbeli tagja, Pesten, híres és fáradhatlan archaeologus; a' magyar régiségek' jeles kincsén kívül, nagy mennyiségű pénzt is gyűjtött össze (némellyek itt is leirattak), mind ezeket 1836. a' magyar muzeum váltá meg tőle.

KAPRINAY István, néhai, magyar gyűjteményét a' pannonhalmi Sz. Benedek szerzetének ajándékozta, honnan a' szerzet' eltöröltetése alatt, Bécsbe a' cs. muzeumba került.

KAZZAY Sámuel, Weszerle József által feljegyzett gyűjtő.

KEMPELEN Engelbert, egykor pozsoni harminczados, pénzpéldányait kiadta Joachim „Münz-Cabinet.“ című munkájában, ezek utóbb, úgy látszik Festetics gyűjteményébe jutottak.

KERESZTESSY József, Weszerle József jegyzete szerint.

KISS Ferencz, tbiró és a' magyar academia' l. t. Budán; fáradhatlan archaeologus, 1829. óta nagy mennyiségű görög, római, kevesebb magyar pénzt (ezek közt. Gyéza vezér, és király), valamint más római 's középkori régiséget gyűjtött, ez nála rendszerbe sorozva időről szaporodik.

KLIMÓ, egykor pécsi püspök, pénzpéldányait elsorozza Schoenvisner Not. Hung. rei num. című könyvében, megjegyezvén, hogy e' gyűjteményt kirabolták.

KOPÁCSY József, hg. esztergami érsek, és Magyarország' primása, Szalay Péternek, néhai m. kir. helytartótanács titoknokának gyűjteményét birja, melly, kivált aranyokra nézve (I. Károlyét kivéve), teljes.

KÓSA, Magyari, tbiró, Tolna vmegyében.

KUBINYI, Felső-Kubini, egykor Péternek, most András tbirónak pilini birtokában magyar és erdéli pénzgyűjtemény, több I. korszaki ritkább, néhány száz arany, és csak nagyobb veretű ezüst példányt foglal magában.

KULCSÁR István, egykor Festetics László gr. praefectusa.

KUNSZT, cistercit. szerz. vallástud. profeszora a' pécsi academiában.

LOVÁSZ Zsigmond, egykor triesti kormányzó és temesi gróf, magyar és erdéli pénzgyűjteményét 1822-ben, József főherczognek és nádornak ajánlá.

LÖFFLER, fogorvos Pesten, néhány magyar pénzpéldány is van gyűjteményében.

LUCZENBACHER János, magyar acad. r. t. kevés példányt bir ugyan, de néhány ritkát és egyetlent.

MADAI Dáv. Sám. számos magyar tallérja a' felebb idézett munkájában van leirva.

MADER József, néhány azelőtt ismeretlen I. korszaki pénzt hozza fel: Krit. Beiträge stb. munkájában.

XIV

MAR CZIBÁNYI István, néhai tanács. Budán; pénzgyűjteményét jelenleg Marczibányi Lajos őrzi.

MARIÁSSY Zsigmond és Guszt. Weszerle József által feljegyzett gyűjtők.

MILKOVITS János, Győr vmegye tbirája Koronczón, válogatott és gazdag magyar pénzgyűjteményét 1833-ban szerzé, 's azt mind Czech János, mind Kiss Ferencz gyűjteményeik' megszerzésével gyarapítá.

MUSLAY, egykor alispán Temes Várm. és tanács. csekély gyűjteménye áruba van bocsátva.

NAGY Ferencz, egykor sárospataki prof.

NEUHOLD Erneszt, birtokos Sövényházán Győr mellett.

OC SKAY János, báró kamarás, Sopronban, római régiségein és pénzein kívül, magyar példányai is vannak; (közt ritkábbak V. István, és kún László)

PINTÉR Antal (Mária) Nosztrán plebános, gyűjteménye inkább római, mint magyar.

RÁDAY gr. egykor nevezetes gyűjteményét Promber kereskedő vette meg.

RADVÁNYI András, egykor a' csanádi székes egyház kanonoka, gazdag pénz- és pecsétnyomó gyűjteményét 1809-ben Kiss János Torontál vmegyei alispán szerzé meg, és azt a' nemzeti muzeumnak ajándékozá.

RADVÁNSZKY Antal, tanács. és Zólyom vmegyei alispán, Radványban; pénzgyűjteménye az I. korszakra, valamint aranyokra, és erdéli pénzekre nézve a' legjelesebbek közé tartozik.

REDL Imre, b. m. kir. helytartósági tanácsnok Budán; gyűjteményének nagyobb részét, (vólt I. Gyézája is) mint mondják, ellopták.

REITZNER, Weszerle József által feljegyzett gyűjtő.

RHÉDEY Lajos, gr. néhani, kanlás és Bihar vmegye' főispáni helytartója, gazdag magyar kivált aranygyűjteménnyel birt.

RÖSZLER Móricz, a' budai hirlap egyik szerkesztője; néhány I. korszaki ritkább és erdéli példányt szerzett bizonyos Flemming-tól.

RUPP Jakab, Budán, 1829. kezdett gyűjteni; magyar gyűjteményét Haffenbeck Károlytól szerzé, és azt görög, római 's magyar pénzekkel gyarapítá; az utóbbiakból bir I. korszaki: 240. II. 671. III. 825. példányt. Magyar tartományi, jeles férfiak és vegyes 150. péld. erdélit 189. összesen 2075. példányt. Ezek közt arany súlyra nézve 43. Hiányzanak: I. Gyéza király, II. Gyéza' nevére veretett példány; II. László, Ottó, és I. Mária' aranya.

SAMBUCUS, Zsambóky János, néhai.

SÁRKÖZY, Nádasdi József, Komárom vmegye másod. alispán Kömlődön.

SCHERCZ, ifjabb, nagy kereskedő Pozsonban; tallérokat, és a' III. korszak' nagyobb veretű emlékpénzeit gyűjti. Az I. és II. korszak' pénzeit Conrad Ferencz udv. agensnek átengedte.

SCHIMKÓ Frid. Dániel, történettud. és az egyházi törvény nyilván. tanít. Bécsben.

SCHNEIDER egykor nagylomniczi bányabirtokos.

SEMSEY András, egykori magyar kam. elnöke, régen elidenített szép római és erdéli pénzgyűjteményének egyik része néhai Weszerle József birtokába került.

SKODA Ferencz, a' magyar kir. udv. Cancell. iktató.

SOMOGYI János, gr. Széchenyi Lajos titoknoka Bécsben; buzgó és értelmes gyűjtő, merő magyar és erdéli pénz, csaknem teljes és rendezett gyűjteménnyel és több ritka példánnyal bír.

STUR Leopold, orvos, Bécsben, nem csekély szorgalommal szerzett gyűjteménye, a' legjelsebbek közé tartozik.

SZABÓ János Dr. Pesten.

SZALAY Péter, egykor a' magyar kir. helytartó tanács' titoknoka, gyűjteménye a' veszprémi püspök' jelenleg primás, Kopácsy József birtokába került.

SZALAY Agoston, az előbbinek fia, a' magyar kir. udv. cancell. fogalmazó, Bécsben, szorgalmas miként pénz- és oklevél- úgy más régiséggyűjtő.

SZÉCHÉNYI Ferencz gr. néhai, lelkes hazafi, a' nemzeti muzeum' híres pénzgyűjteménye, 's gazdag könyvtára nagylelkűségének köszöni alapítását.

SZÜTS István, kegyes szerzetbeli pap, egykor a' pesti egyetem. philos. profess. gyűjteménye e' szerzet' váézi collegiumába került.

TAUBER János, kassai kereskedő, 30. év alatt szerzett magyar és erdéli bő 's gazdag pénzgyűjteményét (mellyben csak aranyból 560. példány volt), 1828-ban Andrássy Ferencz grófnak engedé oda, ki azt részenként idegeníté el, és így az, a' tudomány' karára egészen eltűnt.

TIBOLTH Kocsobai Károly, gr. Széchenyi Lajosnál exactor Sopronban.

VICZAY Mihál gr. néhai, Hedervárott, ennek görög, és római pénzek' felette gazdag kincse, millýent még egy hazafi sem gyűjtött össze soha, Franciaországba vitetetvén, csak kevés magyar példánya maradt még fenn.

VICZAY orvos Kassán, nevezetes magyar és erdéli pénzgyűjteményt bírt, melyben 200. arany, és néhány jeles férfiak ritka példányai találtak.

VIDÁK Eusebius, sz. Benedek rendbeli Soproni gymnasium' profeszor, több, kivált I. korszaki ritka et egyetlen példányt bír.

XVI

WAHLNER János, gr. Andrássy vashámorának igazgatója Betlérén.

WELZL, Wellenheimi Leopold, nyugalmazott kir. udv. kamarai tanácsnok, Bécsben; életének nagyobb részét minden korú, 's csaknem minden nemzetbeli pénzek' gyűjtésével tölté, mellyekből igen nagy köszületet szerzett össze, 's e' tárgyban több értekezést bocsátott közre. E' pénzgyűjteménynek magyar része az illy gazdagabb magán gyűjtemények közé sorozandó.

WESZERLE József, a' magyar kir. egyetemenél a' történettudomány nyilvános tanítója, legjelesebb magyar gyűjtő, (nevezetes számú görög és római penzein kívül) 30. és több év alatt gyűjtött magyar példányok felette gazdag kincse, a' magyar nemzeti muzeumba került, hogy díszére 's fényére szolgáljon. 5. kisebb, vagy fiók magyar gyűjteményei közül, egy a' magyar academia birtokába jutott.

WINCKLER Mihál, egykor a' pécsi káptalan tiszt. kanonoka, gyűjteményét 1804-ben a' magyar egyetemnek ajándékozta.

ZIPSER, Keresztely, dr. Beszterczebányán, gyűjteménye egyedül az austriai korszak' pénzeiből, és különféle nagyobb veretű emlékpénzekből áll.

I. Rész.

I. korszak, vagy az Árpád származatú magyar királyok, pénzeinek sorozata.

1000-dik évtől 1301-ig.

I.

I. ISTVÁN (szent.)

1000-dik évtől 1038-ig.

István, Gyéza vezérnek Saroltától, Gyula erdéli vezér' leányától 969-ben született fia, Esztergamban keresztelteték, atyja' életében 993-dik évtől azzal együtt, annak elhúnytával pedig 997-től mint vezér, egyedül kormányzá az országot egész 1000-dik évig, mellyben Esztergamban királynak koronáztaték meg. Neje Gizela, zsémbes Henrik bajor vezér' leánya, és II. Henrik császár' nővére vala, kitől több korán kimúlt magzatot nemzett, azok között vala szent Imre vagy Henrik, ki szinte előtte 1031-dik évben húnyt el. Meghalt 1038-diki augusztus 15-kén; éltetették Székesfehérvárott az általa épített ropant egyházban, országlott mint király 38. összesen pedig 45. évig.

E' dicsó 's halhatatlan emlékezetű első királyunknak, egyedül tiszta ezüst kispénzeit birjuk, ezeknek is csak egy neme ismeretes, mellynek előlapján: STEPHANUS REX; hátlapján pedig REGIA CIVITAS szókat látunk változatlanul, középkori úgynevezett barátbetűkkel feljegyezve, ez utóbbi felirat néha, ámbár ritkábban, visszás helyzetben szemlélhető; képverete pedig mindkét lapon, koszorúba, vagy szemcsés körbe kerített egyenkarú vonalkeresztből áll, mellynek négy térét szintannyi háromszög foglalja el.

Schoenvisner „Notitia Hungaricae rei numariae. 92. l.“ hoz ugyan fel a' szász - gothai vezér gyűjteményéből nagyobb veretű aranyat, mellynek előlapján: † STEPHANUS REX olvastatik, és a' király koronás és fénykörös fővel, melléhez hajolt jobbával, és vállára vetett palásttal; hátlapján továbbá: † PANNONIA felirat mellett, koronás és fénykörös királyné ábrázoltatik; a' 96. lapon pedig Schaedel Márton (*Disquisitio hist. pol. de Regno Hung.*) után, Luck' gyűjteményéből ezüstpénzt említ, mellynek előlapja: SANCTUS STEPHANUS felirattal, és a' király szakállas pártázott fővel; hátlapja pedig ALEMANIA szóval, egyenkarú kereszttel, és ennek szegleteinél négy gömböcscsel van bélyegezve; de ezek, véleménye szerint is, mint

utóbb koholtak, inkább ál- és idegen emlékpénzek közé számítandók. (*Mader, Krit. Beitr. III. 54. l.*)

A' REGIA CIVITAS feliratra nézve, Bel Mátyás, sz. István' pénzpéldányát közöl-
vén, következőleg vélekedik: „Sive Buda illa fuerit, sive, quod mihi probabilius vide-
tur, Alba Regia, quae ab auspiciis Stephani regis, et secutis demum sepulturis regum,
id nominis tulisse censetur.“ (*Matthiae Belü, De vetere Litteratura Hunno — Scythica
Exercitatio. Lipsiae, 1718. 4. p. 69. Numus Tab. IV. Nro. III.*) Schoenvisner (*No-
titia Hung. rei num. 90. l.*) határozottabban állítja, hogy e' felirat pénzverőhe-
lyet, és pedig Székesfehérvárt jelent; mivel ezt, úgymond, Hartvik is csak nem ak-
ként nevezi. Ehhez járul, miként krónikáink állítják, hogy e' várost sz. István ala-
pítá (*Chron. P. II. C. 3.*), és e' hagyományt királyaink' oklevelei is emlegetik: IV.
Béla a' fehérváriak kiváltságait megerősítő 1237-ki oklevelében mondatik, hogy ők
azokat már sz. Istvántól nyerték. (*Cod. Dipl. Tom. IV. vol. I. p. 74.*) Legrégibb váro-
saink kiváltványai Fehérvár' szabadságaira hivatkoznak, melyről IV. Béla 1254-diki
oklevelében beszéli: „Circa Albensem Ecclesiam intenti non immerito, utpote ubi so-
lium regni et corona conservatur; et ubi reges Hungariae sacro consecrationis mune-
re perunguntur, ubi nostrorum etiam Antecessorum sacra corpora requiescunt.“ (*Cod.
Dipl. Tom. IV. vol. II. p. 231.*) Nem volna nehéz több hasonló adatot összegyűjteni:
de ezek Székesfehérvárt egyedül magasztalják, azt azonban, hogy a' REGIA CIVITAS
felirat e' várost, és pedig mint pénzverőhelyet illeti, épen nem tanúsítják; és ha Esz-
tergamra, sz. István' születés helyére fordítjuk figyelmünket, melynek egyházát olly
adakozólag gazdagíták királyaink, erről sem lesz nehéz, a' történeti kútfők után ma-
gasztalólag szólnunk. Hartvik regensburgi püspök, ki az 1108. és 1109-ki oklevelek
szerint, majd egy egész évet töltött Magyarországon, írja sz. Istvánról a' frankfurti
kézirát szerint: „Post hec prouincias in decem partitus episcopatus, et strigoniensem
ecclesiam metropolim, et magistram, per censensum et subscriptionem romane sedis
apostolice ceterarum ecclesiarum fore constituit.“ Kún László 1274-ki oklevelében fog-
laltatik: „Cum ipsa sedes Strigoniensis Sanctissimi Patris et Domini nostri, sancti
regis Stephani ortu, per Prothomartyrem praenunciato decorata, et sacro baptis-
mate eiusdem sublimata, regalisque nostri diadematis impositione exstitit redimita.“ (*Cod.
Dipl. Tom. V. vol. II. p. 151.*) El lehetne itt számlálni mind azon királyainkat is,
kik Esztergamban laktak, koronáztattak vagy temetkeztek; de ezek azt, hogy a' REGIA
CIVITAS felirat e' városra alkalmazható, 's e' város pénzverőhely volt épen nem
valósítják.

Városaink' kiváltványai Esztergam' szabadságaira nem hivatkoznak ugyan akként,
mint Székesfehérvár szabadalmaira; de igen az esztergami és budai pénzváltók' előjo-
gaira, és e' körülmény közelebb áll a' pénzveretéshez, mint e' városok' általános ma-
gasztalása. IV. Béla a' beszerceieknek adott 1255-ki oklevelében mondatik: „Item cir-
ca renovationem monetarum numularii ad eos venientes - - - elapsis - ipsis septem
diebus omnem habebunt iurisdictionem, quam habent in Strigonio vel in Buda.“

Cod. Dipl. Tom. IV. vol. II. p. 298.) És nem az esztergami érsek ügyelt-e mindenkor a' pénzveretésre? — IV. Béla 1255-ik évi oklevelében írja: „Excipimus autem (a solutione tributi) fabros nostros de Strigonio illos, qui tempore novae menetae - - - in fabrica laborabunt, si cum uxore et familia sua in castro notato superius morabuntur.“ Innen azt akarják némellyek következtetni, hogy az esztergami érsekségre bízott pénznyomdák' őrizete IV. Béla alatt az esztergami pénzverőházban eredett, és ez őrizethez kapcsoltsolt nehezék' (Pisetum) fizetése is e' királyunk alatt keletkezett. Azonban IV. Béla' az esztergami érsekségnek első megalapítása' idejekor, következőleg sz. Istvántól nyert jogait megerősítő 1256-diki oklevelében ezek olvastatnak: „Quod de qualibet marca in Camera ubi denarii cuduntur, unum pondus (Pisetum) argenti fini sibi (Archiepiscopo Strigoniensi) persolvi deberet nomine suae ecclesiae, et quod ferramenta cudentia et sculpta non alias servari deberent, nisi sub hominis ipsius (Archiepiscopi) custodia ad hoc per eum deputati.“ Több hasonló adatot e' tárgyról a' Tudománytárban (1839. II. 89—110. l.) olvashatni. Ezek után a' REGIA CIVITAS felirat Esztergamra hihetőbben alkalmazható, mint Fehérvárra.

Ha első királyunk' pénzeinek alakját, veretét és feliratát vizsgáljuk, kiviláglik, hogy azok idegen, leginkább bajor pénzekből fejlődnek, és ezt a' Notitia' „Hung. rei num. 90. l.“ szerzője helyesen jegyzé meg; mert hasonlók azokhoz, mellyek előlapon vezéri nevet, mint HENRICUS, OTTO, stb. és körbe foglalt kereszttereken négy gömbölykét, vagy háromszöget, mint Istvánéin látjuk, tüntetnek elő; hátlapon pedig REGNI, vagy REGINA CIVITAS, vagy valamely más városi feliratot, és csúcsán kereszttel ékes egyházhomlokzatot állitnak előnkbe, millyenek' néhány példányát *Jochim, Grosch. Cab. I. k. 563. l. stb. és Mader Józs. Krit. Beitr. IV. k. II. táb. 24. 25. 30. számok* alatt láthatni.

István királyunk pénzeinek valódisága 's azok' helyes meghatározása nem szenvedhet semmi kétséget, ha a' következő királyok t. i. Péter, Sámuel és Endre' pénzeivel, mellyekkel alakra, veretre 's alkatra nézve ugyanazok, hasonlítatnak össze.

Azok' nevezetesb példányai itt következnek:

Egyetlen nemű.

A. Egyenes helyzetű hátlapi felirattal.

Nagys. 10—11. Súly. 11—16. szemer. Ritk. $\frac{2}{9}$.

Bel, De vet. literat. IV. táb. Nro. III. Schoenvisner, 89—97. l. Széchenyi, Cat. I. 29—31. l. Joachim, Münz Cab. I. 332. l. és II. 328. l. Mader, Krit. Beitr. III. 53. l. Appel. Repert. II. 847. l. Lelevel, Numism. III. R. 59. l.

1. † STEPHANVS· REX· Szemcsés körben vékony vonalkereszt, tönke, felül a' körirat előtti kis kereszttel, alul az N betűvel van egybekapcsolva; közepét gömbücs, téreit pedig négy háromszög ékesíti.

† REϞIA CIVITVS (így) két csíkos kör között; közepett tönkével a' kis kereszttig, egyik karjával a' T betűig nyúló vonalkereszt, négy háromszöggel. *Rupp. és másutt.*

I. táb.
1. sz.

2. Hasonló, előlapja' közepén gömbücs hiányzik. *Stur. és másutt.*

3. Mint 1. szám alatt, REX után pont nélkül, előlapján a' kereszt' közepén nincs gömbücs; a' CIVITAS szó után keresztke. *Weszerle.*

4. † STEPHANVS REX pontok nélküli körirat, a' többi mint 2. szám alatt. *Magyar tud. társ.*

5. Más mint 1. szám alatt vastagabb gömbücs nélküli kereszttel. Hátlapja mint 2. szám alatt, de S után keresztke. *Magyar egyet.*

6. Mint 1. szám alatt, a' valamivel vastagabb kereszt' tönke nincs az N betűvel egybekapcsolva. *Weszerle.*

7. Mindkét lapon vastagabb kereszttel, hátlaon pedig S utáni két apró keresztlen kívül, REG betűk helyett négy vonalka látható. *G. Festetics.*

8. Előlapja hasonló az előbbiekhöz; hátlapján azonban: REϞIA CIVI-STVS és az a' különösség áll, hogy rajta hosszúdad körben két kasúl helyzett karral ékes kereszt, és ennek térein hat háromszög szemlélhető. *G. Festetics.*

I. táb.
2. sz.

9. Mint 1. szám alatt, de az előlapi kereszt' harmadik szegletében háromszög helyett n betűhöz hasonló jegy áll; hátlapján két apró kereszt, mint 7. szám alatt. *Nemzeti mus.*

I. táb.
3. sz.

10. Más tág petyhedt koszorúkkal, mellynek hátlapján a' Civitas szó' S betűje, felül keresztiesen tűnik elő. *Milkovics.*

11. ∞TEÐHANV∞ REX· hátlapján: † RE¶IA (így). CI∇IT∇S és az S mint az előbbin.

12. † ∞TEÐHANV∞ REX· és hátlapján: RE¶IA CI∇IT∇S képverete mint 1. szám alatt. *Weszerle.*

13. † ∞TEÐHANVS· REX· a' többi mint 2. szám alatt. *Somogyi. Rupp.*

14. † ∞TEÐHANVS· REX· háromszög helyett mindkét lapján négy hosszudad növénylevél. *Magyar tud. társ. Weszerle.*

I. táb.
4. sz.

15. † 2TEÐHANVS· stb. keresztje szemcsés körén túl nem terjed.

† RE¶IA (így) CI∇IT∇S + *G. Fesletics.*

16. † 2TEÐHANV∞ REX· hátlapja mint 10. szám alatt.

17. ∞ 2TEÐHANVS· REX a' többi ugyanaz. *Weszerle.*

18. A' kereszt és felirat mint az előbbin, S után pont hiányzik; az X betű csúcsain pedig gömböcs és pont.

19. † ∞TEÐHANVS· stb. egyébként minden mint az 1. szám alatt.

20. Előlap mint 12. hátlap pedig mint 10. számok alatt. *Luczenbacher.*

B. Visszás hátlapi felirattal.

Nagys. 10—11. Súly. 12—15. szemer. Ritk. 1/14.

21. Előlapja hasonló a' 12. szám alattihoz; hátlapján: † RE¶IA CI∇IT∇∞ a' betük' visszás helyzetével. *Weszerle.*

22. Előlapja a' 15. számúéhoz hasonló; hátlapja pedig mint 1. szám alatt.

23. † 2TEÐHANV2 REX· hátlapja mint az előbbi számúé.

24. ∞ 2TEÐHANV2 PEX (így), olly X betűvel mint a' 18. számú. *Kopácsy primás.*

I. táb.
5. sz.

25. † 2TEÐHANVS stb. hátlaon: † RE¶IA CI∇IT∇2 olly S betűvel mint 10. szám alatt. *Magyar tud. társ. Milkovics. Rupp.*

I. táb.
6. sz.

26. † ∞TEÐHANV∞ REX Hátlapi felirata mint az előbbin. *Weszerle.*

II.

P É T E R.

1038-dik évtől 1041-ig; visszahelyeztetvén, 1044-től 1047-ig.

Péter, Otto Ursiolo (1009—1026.) velencei vezérnek Gyéza leányától, sz. István leánytestvérétől született fia. István, végső éveit nagy zavarok nyugtalanították: maga fia' halálán

bánkódék, Vazul (Basilius, azaz László.) Mihálynak sz. István atyja testvérének fia, szemfényétől fosztaték meg; Endre és Béla, Zár László fiai, akár a' bajor Gizela' csel-szövényei, akár Péter' anyja pártoskodása elől, Lengyelországba költözének. Illy villongások közt foglalá el Péter a' királyi széket, kit Hartvik szerint István magához hivatván régen az előtt hadainak fővezéréül rendelé; királyságától 1041-ben megfosztaték, és Sámuel, ki Saroltát sz. István' hugát bírta nőül, választaték királynak, ez 1044-ben megöletvén, ismét Péter foglalá el a' királyi széket, ki 1047-ben nem csak királyságától, hanem szeme' fényétől is megfosztaték, bevégezvén utóbb nyugtalan életét, a' pécsi sirbolgójában lelte fel nyugalját.

E' kiályunk' pénzei mindkét lapi veretre 's alakra nézve szintollyanak, mint sz. István' pénzei; előlapon a' király' nevét állítják előnkbe, hátlapon pedig PANNONIA szót, a' rómaiakhoz közelítő betűkkel.

Mit kell a' Pannonia szó alatt érteni, magát az országot - e, vagy illy nevű várost? az iránt különbözők a' vélemények. Az elsőre nézve tudjuk, hogy a' történeti kútfők sz. István királyunkat majd Rex Pannoniae, majd Rex Ungarorum nevezet alatt említik (*Georg. Heinrici Pertz, Monumenta Germaniae Historica. Hannoverae, 1829. fol. T. II. p. 243.*) I. András 1055-ki oklevelében olvastatik: „Andreas Dei annuente clementia Pannoniorum invictus Rex.“ sz. László törvényeiben pedig ezek állanak: „Temporibus piissimi Ladislai Regis, omnes nos Regni Pannoniae optimates, in Monte sancto conventum fecimus. (*Decret. L. II. c. I.*) Ezekből világos, hogy Magyarország azon korban Pannonia néven is hivaték. A' Nyergesújfaluban, Komáromon alúl, 1705-ben valamelly régi kútból kiásatott köemléken lehetett ugyan CIVITAS PANNONIA vésvé (*Timon, Imago antiquae Hung. P. I. 28. l.*); de mivel ettől nem messzire esett Bregetio (Szöny), hajdan Civitas et hyberna legionis I. adjutricis, sokkal hihetőbb, hogy e' kőtöredéket BREGETIO CIVITAS PANNONIAE olvasással kell kiegészíteni.

Azt azonban nem tagadhatni, hogy Magyarorszáiban volt Pannonia nevű város; nem akarom vizsgálni arra magyarázhatók-e sz. István' 1001-ki oklevelének ime' szavai: „In monte supra Pannoniam sito.“ Világosabb ezeknél sz. László 1093-ki oklevele, mellyben olvastatik: „Primum praedium est Pannonia, ubi monasterium situm est, secundum praedium est Ruhoti.“ (*Cod. Dipl. Tom. I. 483. l.*) Ravazd (Ruhoti) falun kívül folydogál most is Panzsza (Pannosa) patak, mellyről IV. Béla oklevelében mondatik: „Et ibi in valle media est fons sacer, qui vocatur caput Pannoniae (Pannoniafő, vagy forrás), qui cum aliis fontibus facit rivulum sub Ecclesia S. Willibaldi, et vocatur Pannosa.“ és e' forrás most is Béla kútja név alatt ismeretes (*Tudományt. 1840. XII. 370. l. és Enesei, Antiquitates et memorabilia Comitatus Jaurinensis, 1799. 8. 36. l.*) Godefrid lotharingiai herczeg, a' Magyarorszáiba tódult keresztshad' vezére, követeket küldött Kálmán királyunkhoz, ezeket Kálmán így fogadá: „Jussit eosdem legatos Ducis honorifice in palatio suo hospitari in loco,

qui dicitur Pannonia, ubi per dies octo omnia illis necessaria in ipsa Regis mensa affluentem ministrata sunt.“ (*Jacobi Bongarsii, Gesta Dei per Francos. Hannoniae*, 1611. fol. Tom. I. Ia. *Albert. Aquensis Hist. Hierosol. L. II. p. 198. N. 40.*)

Tudjuk ezek után nem csak azt, hogy Pannonia annyi, mint Hungaria, hanem mind azt, hogy volt Pannonia nevű hely is Magyarországon, mind pedig azt, hol kell ennek fekvését keresni; de a' pénzeinken olvasható Pannonia név, magára az országra magyarázható inkább, mint e' város' pénzverőhelyére.

Péter pénzeinek csekély változatai, következőkből állanak.

Egyetlen nemű.

Nagys. 11. Súly. 12—13. szemér. Ritk. $\frac{4}{16}$.

Schoenvisner, 97. 98. l. *Széchenyi Cat. I. 31. l. Joachim, Münz Cab. I. 345. 346. l. Mader, Krit. Beitr. III. 55. l. Appel, Repert. II. 847. l.*

1. † PETRVS REX szemcsés karima és középkör között; közepett egyenkarú kereszt, mely a' koszorún túl nem terjed, és nincs a' betűkkel, vagy keresztkével egybekapcsolva, téerein négy háromszög.

† PANNONIA két csikos kör között (az O egészen az utóbbi N betűhöz van ragasztva), közepett kereszt és négy háromszög. *Weszerle. Rupp.* I. táb. 7. sz.

2. Az előbbihez mindenben hasonló; a' hátlap O betű, a' tőbitől elváltan látható. *Nemzeti muz. Milkovics. Somogyi. és másutt.*

3. Más hasonló, vastagabb keresztet előtüntető. *Magyar egyet.*

4. † I·≡≡TRVS REX a' többi mint 2. szám alatt. *Nemzeti muz.*

5. Szokott felirat. Hátlapon † PANONNIA (így) szokott képverettel. *Weszerle.*

6. Mint 2. szám alatt, de előlapján vastagabb koszorút tüntet előnkbe.

7. † PETVS REX (a' metsző hibájából, PETRUS helyett), a' többi szokott. *Császári muz. G. Festetics. Welsl tanácsnok.*

I. táb.
8. sz.

III.

ABA SÁMUEL.

1041-dik évtől 1044-ig.

E' királyt az irók jobbadán Aba, Oba, Obbo, Ovo, Uba stb. néven nevezik, Sámuelnek ritkán, vagy soha, egyedül a' névtelen Béla király' jegyzője írja: „Ex quorum

etiam progenie, longo post tempore rex Samuel descendit, qui pro sua pietate Oba vocabatur.“ (Cap. XXXII.) Ó sz. István' sógora vala, 's az ország' nádorából Péter elűzte után 1041-ben választaték királynak, de 1044-ben három évi országglása után meggyilkoltatván, tetemei a' sári monostorban takarítottak el.

Abának elődei módja szerint veretett, jelenleg felette ritka pénzein római betűk, és azok' hátlapján e' szó: PANONEIA (Pannonia helyett) szemlélhető; Horvát István' értekezése pedig, melly szerint sz. István, Péter, Sámuel és I. András' pénzei gyakrabban találtnak a' gyűjteményekben, mint az utóbbi királyoké, ellentétben áll a' köz tapasztalattal, mivel nem ebből, hanem a' Tétényben 1753-ban találtatott és Székely Sámuel által kiváltott kincsnek jegyzékéből van merítve. (*Tudományos Gyűjt.* 1834. I. 40—47. l.)

Meg kell itt jegyeznünk, hogy Hanov Mihál e' királyunk' pénzét nem ennek, hanem bolgár Sámuelnek tulajdonítá (*Mich. Christ. Hanovii, Samuel rex Pannoniae, e numo argenteo exhibitus. Gedani, 1749. 4.*); Schwarz Godefrid pedig e' tévedést megigazítá, azt királyunknak tulajdonítván, illy czimú értekezésében: *Samuel Rex Hungariae, qui vulgo Aba audit, ex historico et simul numario monumento, tam nomini, quam populo restitutus. Lemgoviae, 1761. 4.*

Létezik pénzeinek

Egyetlen neme.

Nagys. 11. Súly. 13—14. szemer. Ritk. $\frac{5}{21}$

Schoenwisner, 98. l. Széchenyi Cat. I. 32. l. Müder. Krit. Beitr. III. 55. l. Schwarz. Voigt, Beschr. böhmisch. Münz. I. 245. l. Appel. Repert. II. 848. l.

1. † REX SAMVHEL római betűkkel jegyzett felirat két szemcsés kör között; kereszt szokott négy háromszöggel.

† PANONEIA két csíkos kör között, a' többi mint felebb. *Nemzeti muz. Császári muz. Magyar egyet. Welszl tanácsnok. Weszerle. Stur. Somogyi. Milkovics. Rupp.*

I. táb.
9. sz.

2. Más, az előbbihez hasonló, csakhogy rajta Panoneia helyett, a' metsző hibájából † PANONETA áll. *Nemzeti muz.*

I. A N D R Á S.

1047-ik évtől 1061-ig.

Endre, Zár László' fia, 1047-ben Fehérvárott lépett a' királyi székre. Neje Anasztázia vala orosz herczegnő, ettől születék 1053-ban Salamon fia. 1061-ben Béla öccsével harcra kelt, mellyben András lováról leesvén, összetiportaték, és az általa alapított tihanyi monostorban temetteték el. Országlott 14. évig.

Hogy e' királyunk alatt már kétféle, nagyságra ugyan és alakra nézve egyenlő, de veretre nézve különböző pénz vereték, azt magok e' pénzek mutatják, mellyek közül némelleyek sz. Istvánéhoz hasonlólag REGIA CIVITAS feliratuak; mások sugárként elágazó három vonalból alkotott keresztet (mellynek szegleteiben gömbücsök, háromszögek, apró holdak és hasonlók foglaltatnak), és két csikos, szélső szemcsés körből szerkezett, rojttal, vagy harántrovattal ékes karimát, PANONEIA felirattal, állitnak előnkbe; ezek'

I. n e m e.

Regia Civitas felirattal.

Nagys. 10—11. Súly. 9—12. szemer. Ritk. $\frac{3}{11}$.

Schoenwisner, 100. l. Széchenyi, Cat. I. 32. 33. l. Appel, Repert. II. 848. l.

1. † REX ANDREA² szemcsés karimában; közepett koszorúként szemcsés kör, a' REX szó előtti keresztkével egybekapcsolt vonalkereszt, szokott négy háromszöggel.

† REGIA CIVITAS csikos karimában és körben, a' körirat közötti apró keresztrel és T betűvel egybekapcsolt hasonló vonalkereszt' szegleteiben négy háromszög. Rupp.

2. † REX ANDREAS Egyébként mint az előbbi. Nemzeti muz. Wesszerle. Somogyi.

3. Mint felebb, S betű után az előlapon pont. Magyar egyet. Wesszerle.

4. Előlap mint előbb. Hátlapon: † REGIA CIVITAS † Nemzeti muz.

5. Előlap mint 2. hátlap mint 4. szám alatt. Milkovics.

6. Előlap mint 2. szám alatt; hátlap: † REIA (igy) CIVITAS Magyar egyet.

7. † REX ANDREAS a' többi szokott. Egykor Haffenbeck.

8. Előlap mint 2. szám alatt. Hátlapon: † REGIA CIVITAS.

I. táb.
10. sz.

I. táb.
11. sz.

II. n e m ű.

Panoneia felirattal.

Nagys. 8—11. Súly. 7—13. szemer. Ritk. $\frac{3}{11}$.

Schoenvisner, 100. l. *Széchenyi, Cat. I.* 33. l. *Appel, Repert. II.* 848. l. *Mader, Krit. Beitr. III.* 55. 56. l. *Joachim, Münz. Cab. I.* 333. l. és *II.* 326. l. *Ugyanannak Grosch. Cab. II. Supl.* 641. l.

1. † REX· ANDREAS Közepett csikos körben, vagy a' pénz' közép-pontján, gömböcsüt foglaló kiseded kör, melyből három egyszerű vonal sugárként terjed ki kereszt alakban, a' pénz' egy külső szemcsés és két csikos körből álló karimáját, négy ellenkező helyen rojt, vagy három haránt-rovat ékesíti, a' kereszt első és harmadik téréen háromszög látható. *)

I. táb.
12. sz.

† PANONEIA A' pénz' karimáját egyrétű kör képezi, közepett gömböcsüt befoglaló kiseded karika, e' küzt és a' belső kör között vonalkereszt, mellynek terein négy háromszög látható. *Weszerle. Rupp.*

2. Felirat és képveret mint 1. szám alatt, a' kereszt' szegleteiben minden jegy hiányzik. Hátlap mint felebb középponti kiseded karika nélkül. *G. Eszterházy.*

3. Hasonló, romlott és idomtalan betűkkel, REX helyett REA féle, 's a' kereszt' szegleteiben négy pont. *Nemzeti muz.*

I. táb.
13. sz.

4. A' körirat és képveret mint 1. szám alatt; de az előlapi keresztnek minden téréen gömböcs tűnik elő. *Weszerle. Kiss. Milkovics. Rupp.*

5. Az előbbihez hasonló, a' kereszt' második téréen pont vagy csik szemlélhető. *Nemzeti muz.*

6. Szokott felirat, rojtok a' karima' szemcsézete és csikos körök nélkül, a' kereszt' negyedik szegletében gömböcs. Hátlap mint 1. szám alatt. *Jankovich.*

7. † REX· ANDREAS· Szokott képveret, a' negyedik szegletben csillogcsa. *Magyar egyet.*

8. Az előbbihez hasonló, a' negyedik szegletben kiseded holdba kerített gömböcs. *Welzl tanács. Weszerle.*

*) A' kereszt' első tére vagy szeglete az, melly a' felirat' első; utolsó pedig az, melly annak utolsó betűjének irányába esik, ha a' kereszt' szegleteit úgy tekintjük balról jobbra, mint a' feliratot.

9. A' felirat és képveret mint 1. szám alatt, a' kereszt' első térén három gömbücs. *B. Ocskay.*

10. Minden egyező az 1. számmal; a' kereszt' negyedik szegletében ugyanannyi gömbücs. *Weszerle.*

11. A' 9. számúval egyenlő, a' harmadik szegletben három gömbücs; a' hátlap' felirata' végén pont.

12. Mind 1. szám alatt, egyik szegletben holdka, a' másikban háromszög. *Milkovics.*

13. Mint felebb, a' kereszt' minden térén holdka látható. *Somogyi.*

14. REX ANDREAS a' harmadik szegletben háromszög. *Jankovich.*

15. Mint 1. szám alatt, a' kereszt' második térén két gömbücs. *Appel. Rep.*

16. Mint 1. szám alatt, a' harmadik és negyedik szegletben befelé helyezett holdka. *Magyary.*

17. Mint 1. szám alatt, a' kereszt' második és negyedik térén háromszög. *G. Eszterházy. Weszerle. Somogyi.*

18. Mint 1. szám alatt, első és második térén holdka. *Somogyi. Stur.*

19. Mint ugyanott, a' második térén háromszög, negyediken két gömbücs.

20. † REX ANPREAS (így) a' többi szokott, a' második és negyedik térén háromszög. *Weszerle.*

21. Mint 1. szám alatt; az első és harmadik szegletben három gömbücs. *Weszerle.*

22. Mint felebb; az első szegletben holdka, harmadikban és negyedikben háromszög. *Ugyanott.*

23. Mint 20. szám alatt, három első szegletben gömbücs. *Ugyanott.*

24. Mint 1. szám alatt, minden szegletben két gömbücs. *Ugyanott.*

25. - - - minden térén háromszög. *Ugyanott.*

26. - - - három első szegletben gömbücs, negyedikben háromszög. *Ugyanott.*

27. - - - első és harmadik térén gömbücs, másodikban és negyedikben háromszög. *Ugyanott.*

28. - - - ép példány, szélső szemcsés köre hiányzik, első második és negyedik szegletében holdka, harmadikban pedig kisdud kör. Hátlapja feliratán E és I betűk között pont.

29. Mint 1. szám alatt; második téren háromszög, a' többin gömbücs.

30. † REX ANPRIAS (így) szokott képveret, a' kereszt' egyik szegletében ismeretlen jegy. *Joachim, Münz. Cab.*

l. táb.
14. sz.

31. Mint 14. szám alatt, szokott képveret jegyek és rojtos karima nélkül, de kisebb veretű. Hátlapja üres és síkos. *Weszl. tanács.*

32. Mint 1. szám alatt; a' 31. számuval majd azon peremű 's karimájú, a' kereszt' szegleteiben jegyek nélkül. *Weszerle.*

33. Mint 1. szám alatt, szemcsézete csikoshoz hasonló, második szegletében gömbücs. *Magyar tud. társ. Stur.*

34. Az előbbihez hasonló, ugyanazon szegletben két gömbücs. *Nemzeti muz.*

l. táb.
15. sz.

35. † PEX stb. verete és nagysága hasonló a' 31. szám alattihoz, karimája' körei nélkül, első szegletében háromszög (helyesebben holdka), másodikban gömbücs, harmadikban holdka. *Nemzeti muz.*

36. Mint 20. szám alatt, első és harmadik szegletben holdka, másodikban és negyedikben háromszög.

37. Mint 1. szám alatt; a' második szegletben holdka, harmadikban és negyedikben háromszög. *Weszerle.*

38. - - - első téren háromszög, a' többiben gömbücs. *Somogyi.*

39. - - - első, harmadik és negyedik szegletben holdka, másodikban pedig vonal látható. *Ugyanott.*

40. - - - második téren háromszög, a' többiben gömbücs tűnik fel. *Császári muz.*

41. - - - a' kereszt' minden szegletében, az elsőt kivéve, gömbücs. *Schimko.*

42. - - - második téren holdka, negyedikben háromszög állittatik előnkbe.

V.

I. BÉLA.

Mint vezér, 1048-dik évtől 1060-ig, mint király 1060-tól 1063-ig.

Első Belát András bátya mindjárt országglása' kezdetén 1048-ban hitta ki Lengyelországból ótalmazójának, neki adván Magyarország' harmadát vezérségül olly ígérettel, hogy

halála után a' magyar korona is rá szálljon örökségül; ez utóbbi ajánlatát azonban 1053-ban Salamon fia születvén, megváltoztatá. Richsa (azaz Erzsébet) lengyel hercegnőtől nemzé Gyézát, és Lászlót, kik utóbb magyar királyok valának. Bátyának elveszte után 1060-ban magát Fehervárott királylyá koronáztatá; országát azonban nem sokáig boldogíthatá, mert midőn Salamon ellen 1063-ban hadat készítene, Dömösön hirtelen vált meg életétől, és Szexárdon temették el. Országlott 3. évig.

E' királyunk pénzeinek verete, a' keresztre nézve, mellynek tönke egész a' feliratig terjedvén, ismét apró kereszttel végződik, sz. István' pénzeihez közelit leginkább, és I. Endre első nemű pénzeihez; a' mi bizonyosága annak, hogy e' pénzeket csakugyan ennek, és nem valamely más Bélának kell tulajdonitanunk. Az előlapi kereszt' szegletei, különféle jegyeket foglalnak magokban, sokféle 's gyönyörködtető változattal; ugyanazon előlapon, kétféle kormányának időszakához képest, majd BELA DVX, majd BELA REX, hátlapon pedig a' szokott kereszt és háromszögek' veretén kívül, változatlanul PANNONIA felirat tűnik elő.

Krónikáink I. Béláról írják: „Fecit fabricari nummos magnae monetae ex purissimo argento.“ (*Chron. P. II. c. XLV.*); innen azt akarják következtetni, hogy e' királyunk első, ki ezüstpénzt veretett; a' mi az előadott sorokból épen nem következik, részint mert krónikáink már sz. Istvánról állítják: „Bursam auream in lumbis gestabat refertam denariis puri argenti.“ (*Chron. P. II. c. XXXI.*) részint mivel az előbbi királyok' ezüstpénzeit is ismerjük. A' „magnae monetae.“ kifejezés pedig Schoenvisner' véleménye szerint (*Not. Hung. rei num. 105. és 162. l.*) csak annyit jelenthet, hogy előbbi királyaink, és ezek közt I. Béla, szokott nagyságú ezüst kispénzt verettek ugyan, de nagyobbakat a' későbbi kispénzeknél, (valamint fillérek-nél is.)

I. n e m ű.

Béla vezér' pénzei.

Nagys. 11—12. Súly. 10—12. szemer. Ritk. $\frac{3}{12}$.

Schoenvisner, 102. l. Széchényi Cat. III. 53. l. Joachim, Münz. Cab. II. 22. l. Mader, Krit. Beitr. III. 56. l.

1. † BELA DVX rovatékos karima 's középkör között, közepett kereszt, melly tönkével egész a' karimáig terjed, hol kisebb kereszttel végződévén, mintegy kettős keresztté alakul, első 's harmadik szegletében két apró kereszt ellentétben, negyedikben háromszög tűnik elő.

† PANNONIA két csikos kör között, kereszt mint az előlapon, melynek karjait négy háromszög veszi körül. *G. Festetics. Wesszerle.*

Pénzeinken itt fordul legelőször elő a' vezéri czím; ámbár már Imre sz. István' fia örvezér volt a' Moson vármegyei orosz őrségben (marchionatus); mert a' hildesheimi krónika sz. Imre kimultáról 1031-re írja: „Et Heinricus (azaz: Emericus) Stephani Regis (Vngarici) filius Dux Ruizorum in venatione ab apro discissus periit flebiliter mortuus.“ (*Francisci Du Chesne, Historiae Francorum Scriptores, Lutetiae Parisiorum, 1641. fol. Tom. III. p. 522.*). A' királyfiak e' vezérségre meg is koronáztattak; mert a' nemzeti muzeumi codex rövid krónikájában 1098-ra olvastatik: „Colomanus rex coronatur, et frater eius Almus diadema (így) induitur.“ V. István, törvénybe idézte atyját, a' királyt IV-dik Bélát, vezérsége' kiadása végett, mivel ezek foglaltatnak ugyanazon István 1271-ki oklevelében: „Cum nos olim necessitate compulsi, contra dominum Regem karissimum patrem nostrum Jus Ducatus a progenitoribus nostris Regum primogenitis institutum, requirere voluissemus iusticia mediante, idem Dominus Rex propter hoc indignationis materiam concipiens, contra nos exercitum regni sui conuocauit. Et similiter nos contra ipsum dominum Regem patrem nostrum exercitum fecimus proclamari.“ (*Tudom. Gyűjt. 1828. II. 90. l. Cod. Dipl. Tom. V. Vol. I. p. 103.*) E' vezérség azért nevezteték Jus primogeniturae néven, mert azt többnyire az első szülött királyfi bírta, a' többiek hol Erdélben, hol Dalmát, Horvát és Tótországokban stb, vezérkedtek; ha pedig három királyfinál több volt, negyedikét az egri püspök volt köteles tartani 's nevelni, IV. Béla 1261-ki oklevelében mondatik: „Quod si aliquo tempore reges Vngariae, nostri successores, quatuor filios habuerint, episcopus Agriensis, qui pro tempore fuerit, quartum custodiet, prout hoc a sanctis Regibus exstitit ordinatum et statutum.“ (*Cod. Dipl. Tom. IV. Vol. III. p. 42.*)

2. A' felirat mint 1. szám alatt; valamint a' képveret, de fogas karima között; a' kereszt' első és harmadik szegletében gömböcs. Hátlapon a' lemez verés alatt engedvén, egyedül a' csikos karima 's az előlap' képveretének és néhány betűinek völgyelete szemlélhető. *Rupp.*

1. táb.
16.sz.

3. Mint az előbbi, gyöngédebb szemcsézetű, harmadik szegletében két vonalka. Hátlapon: † DANNONIA (így) a' többi szokott. *Kopácsy primás.*

4. Mint 1 szám alatt, harmadik szegletében keresztke látható. *Jankovich.*

5. Mint ugyanott, a' kereszt' második és negyedik térén háromszög. Hátlap mint 3. szám alatt, Z. betűvel I helyett. *Wesszerle. Jankovich.*

6. - - - második és negyedik szegletben keresztke. Hátlap, mint 3. szám alatt. *Klimó. Wesszerle.*

7. Mint ugyanott, első és harmadik szegletben kis kereszt jó elő, minden egyéb a' 3. számmal egyenlő. *Jankovich.*
8. - - gyöngéd szemcsézet, első szegletben kis kör, harmadikban háromszög. Hátlap' felirata mint 3. szám alatt, közepétől eltérő képverettel. *Weszerle.*
9. - - a' kereszt' ellenkező szegleteiben holdka, egyébként mint előbb. *Magyar egyet.*
10. - - első és harmadik szegletben keresztke, negyedikben háromszög. Hátlap mint 1. szám alatt. *G. Festetics.*
11. - - első téren holdka, harmadikon háromszög, és negyedikben keresztke. Hátlap mint 3. szám alatt, de az I betűt ferde vonalka metszi keresztül. *Weszerle.*
12. - - első szegletben holdka, másodikban keresztke, és harmadikban háromszög, a' többi mint 3. szám alatt. *Rupp.*
13. † BELA DVOC ellenkező első és harmadik szegletben gömbücs, másodikban és negyedikben háromszög látható. Hátlapja szokott. *Somogyi.*
14. Mint 1. szám alatt; első és harmadik téren háromszög, másodikban keresztke. Hátlap mint 3. szám alatt. *Weszerle.*
15. - - - első szegletben háromszög, másodikban keresztke, harmadikban holdka, a' többi mint felebb. *Ugyanott.*
16. - - - második téren kis kör, negyedikben háromszög. Hátlap mint 3. szám alatt, de I. helyett megfordított Z féle betű látható.
17. - - - első és harmadik szegletben háromszög, másodikban és utolsóban gömbücs. *Milkovics. G. Festetics.*
18. - - - a' közép koszorú hosszúdad szemcsékből áll; első téren gömbücs, harmadikon háromszög, másodikban és negyedikben holdka látszik. Hátlapi felirat mint 1. szám alatt, csak hogy I helyett Z féle betű tűnik elő. *Magyar egyet.*
19. - - - első és harmadik szegletben gömbücs, másodikban és negyedikben háromszög. *Luczenbacher.*

I. táb.
17. sz.

I. táb.
18. sz.

20. Mint 1. szám alatt; valamennyi téren háromszög; hátlapon elcsavart betűk. *Császári muz.*
21. - - - első és harmadik téren háromszög, másodikon vonalka, az utolsón kis kereszt látható. Hátlapja szokott, közepétől eltérő verettel. *Rupp.*
22. - - - a' középkör koszorú nélkül, első téren két gömböcs. A' többi mint 1. szám alatt.
23. † DELA DVX a' kereszt' első és harmadik szegleteiben háromszög, másodikban gömböcs, és az utolsóban keresztke tűnik elő. Hátlap, mint 1. szám alatt. *Milkovics.*
24. Mint 1. szám alatt, negyedik szegletben két vonalka látható.
25. - - - második téren karika, harmadikon és negyediken háromszög szemléltetik. *Weszerle.*
26. - - - első és harmadik szegletben háromszög, másodikban és negyedekben gömböcs tűnik elő. *Nemzeti muz.*
27. - - - második és harmadik téren háromszög, negyediken gömböcs látható. *Stur.*

II. n e m ű.

Béla király' pénzei.

Nagys. 8—9. Súly. 7—9. szemer. Rít. $\frac{4}{14}$.

Schoenvisner, 104. l. Széchenyi Cat. I. 33. l. Joachim, Münz Cab. I. 342. l. Mader, Krit. Beitr. III. 57. l.

1. † BELA REX szemcsés karima, koszorúban szokott alakú a' B előtti keresztkével egybekapcsolt kereszt' első 's harmadik szegletében gömböcs, másodikban és negyedekben korona látható.

† DANNONIA (I helyett Z betű) csikos karima és belső kör között, szintolly kereszt négy háromszöggel. *Magyar egyet. Rupp.*

I. táb.
19. sz.

2. Mint 1. szám alatt, a' kereszt' második szegletében gömböcs, negyedekben keresztke. Hátlapon: DANNONIA, képveret mint felebb.

3. Mint 1. szám alatt; első téren két vonalka, harmadikon keresztke. Hátlap' felirata mint 2. szám alatt, csakhogy I betű helyett felfordított Z tűnik elő. *Weszerle*.

4. - - L és A betűk között pont, szokott képverettel, első szegletben háromszög és vonalka, másodikban háromszög, a' többiben vonalka látható. Hátlap mint 2. szám alatt. *Nemzeti muz.*

I. táb.
20. sz.

5. - - második és harmadik szegletben gömböcs. Hátlapon bevölgyelt betűk' nyoma; a' körben kereszt némelly mintegy gondatlanul készült vonásokkal. *G. Festetics.*

I. táb.
21. sz.

E' pénz arra birta Mader Józsefet (*Krit. Beitr. III. 57. l.*), hogy kételkedék, I. Bélának kell-e azt tulajdonítani, vagy inkább III-nak; először kicsinysége miatt, aztán a' tizenegyedik századi magyar pénzekben általa nem tapasztalt goth E betű miatt; e' véleményét azonban megczáfolja, minden itt leirt és rajzolatban előadott kétségtelen I. Béla' pénze, mellyek' mindegyike változatlanul goth E betűt állit előnkbe.

6. † BLA (így) REX szokott képveret; az első és harmadik téren korona látható. Hátlapon: † DO és néhány olvashatlan vonáska szokott képveret mellett.

7. Előlap mint 1. szám alatt, első és harmadik szegletben keresztke, negyedikben háromszög. Hátlap' felirata és képverete mint 2. szám alatt. *Weszerle*.

8. Mint 4. szám alatt, a' kereszt' első és harmadik szegletében háromszög, a' többi szokott. *Kiss.*

9. Mint 1. szám alatt, első és harmadik szegletben vonás, másodikban és negyedikben korona.

† PA - - ONA. Kereszt kétes jegyekkel. *Magyar egyet.*

10. Mint 1. szám alatt, a' kereszt' harmadik szegletében gömböcs, a' többi üres. Hátlapon: † PA - - - - A a' kereszt' két kör' és ugyanannyi háromszög' nyomai. *Somogyi.*

11. - - a' kereszt' minden szegletében keresztke látható. Hátlap' felirata és képverete mint 3. szám alatt. *Welsz tanácsnok.*

12. - - két szegletben korona, a' többi üres. *Magyar egyet.*

13. - - első és negyedik szegletben háromszög, másodikban holdka, és harmadikban gömböcs. *Milkovics.*

14. Mint 1. szám alatt; jegyeire nézve hasonló az előbbihez, de egy helyett két gömbücs. *Ugyanott.*
15. - - első és második szegletben gömbücs jó elő. *G. Eszterházy.*
16. - - első és harmadik téren korona, másodikon és negyediken gömbücs látható. *Stur.*
17. Mint 1. szám alatt, második és negyedik szegletben gömbücs tűnik elő. *Luczenbacher.*
18. Mint felebb, első és harmadik téren háromszög, másodikon keresztke, negyediken két vonal látható. *Rupp.*

VI.

SALAMON.

1063-*dik* *évtől* 1074-*ig.*

Salamon még atyja' életében koronáztaték meg, és neki Judit III. Henrik császár' leánya jegyeztetéek el. I. Bélának kimúlta után, fiai Gyéza és László megelégedvén az András által atyjoknak adott vezérséggel, Salomonnak engedék át az országlást, ki is 1063-ban másodszer vette fel a' koronát; utóbb Vid' gonosz tanácsai után indulván, az említett vezéreket fegyverrel támadá meg, 1074-ben országától megfosztaték; 1083-ban, mivel Lászlót életétől akará megfosztani, a' visegrádi várba záratott, honnan kiszabadulta után életét az 1087-ki harczban törlé el a' halál.

E' királynak, az ekkorig szokásban volt verettől eltérő pénzein különös, hogy azok' előlapján, ezen koru idegen pénzek' szabályaként, a' király' képe, felette durván ugyan, de különféle alakban tűnik elő; a' koronás király ugyan is szemközt, majd imádkozók módjára fölemelt és kiterjesztett karokkal, majd kinyujtott jobbával, baljában keresztet tartva, majd végre egyedül feje két álló kereszt közt adatik előnkbe; ehhez járul a' hátlap' ime' romlott felirata: PANNONENIA vagy PANONAI, ritkábban PANONIA TERA szokott keresszttel és háromszüggel, vagy végre PANONIA minden képveret nélkül.

A' kinyujtott karokkal álló király' képe, Cornides Dánielt, ki e' pénzen Salamon' nevét helytelenül olvasá: LADISLAUS REX néven, arra a' hiedelemre birta, hogy ezen alak azon leányt ábrázolja, mellyet e' király bizonyos kún kezeiből szabadított ki;

a' mint ez Felner Mártonnak, Joachim János Fridrikhez 1762-ki junius 29-kén írott leveléből kitetszik, mellyre ez Münz Cab. (II. 21. l.) czimű munkájában hivatkozik; hol Joachim, Cornidesnek ezen véleményétől elállván, azt véli, hogy e' kép inkább szűz Máriát ábrázol. De mivel e' nemű pénzekon világosan Salamon' neve áll, azokon, mint felebb mondatott, különféle alakú koronás fej adatik elő, 's rajtok semmi Máriának tulajdonitadni szokott jel nem látható: e' vélemények közül, habár azokat a' pénztudományban kevesebbé jártas utóbbi írók követik is, egyiket sem lehet elfogadni.

E' pénzek, az előadott felirat és képveret' különféleségét tekintve, négy nemre oszthatók, úgymind:

I. n e m ű.

A' király' neve 's képe állva, felemelt és kiterjesztett karokkal; hátlapon Pannonenia felirattal.

Nagys. 9—11. Súly. 8—12. szemer. Ritk. $\frac{3}{12}$.

Schoenvisner, 106. l. Széchenyi, Cat. I. 34. l. Joachim, Münz Cab. II. 21. l. Maeder, Krit. Beitr. III. 58. l. Appel, Repert. II. 850. l.

1. SALOMONI REX csikos karima közt, a' király szemközt koronás fővel palástosan állva, felemelt és kiterjesztett karokkal.

PANNONENIA csikos karima, közepett egyrétű körben vonalkereszt, melly a' felirat' végső I és A betűi közt fekvő keresztkével van egybekapcsolva; szegleteiben szokott háromszög. *Rupp, és másutt.*

II. táb.
22. sz.

2. Az előbbihez hasonló pénzpéldány, a' király' mindkét oldalánál gömbücs, hátlapon visszás felirat. *Rupp.*

3. Mint 1. szám alatt, az alak' mindkét oldalánál két gömbücs. Hátlap mint 1. szám alatt. *Nemzeti muz.*

4. Mint 1. szám alatt, mindkét oldalon keresztkével. *Ugyanott.*

5. - - - jobb oldalon gömbücs, balról háromszöggel jelett. Hátlapon a' kereszt és kör, a' pénzverő gondatlanságából, kétszer verve, 's e' miatt a' PANNONENIA szó bétűi kétesek. *Klino.*

6. - - - jobb oldal mellett holdka. Kisebb. *Weszerle.*

7. SALOMONI REX szokott képverettel, jobb oldalánál gömbücs. *Weszerle. Somogyi.*

8. Mint az előbbi, az alak' jobb oldalánál háromszög. Kisebb. *Weszerle. Rupp.*

9. Mint 7. szám alatt, jobb oldalnál keresztke. *Nemzeti muz.*

10. Mint 1. szám alatt, bal felül gömböcs.

11. Mint felebb, jobbról háromszög, balról gömböcs. Kisebb. *B. Bretfeld.*

12. Mint 7. szám alatt, romlott betűkkel, kisebb veretű példány, az alak' bal oldalánál tetőirányos vonalka. *G. Festetics.*

13. Mint 1. szám alatt, jobbról keresztke, balról gömböcs. *Weszerle.*

14. Mint 1. szám alatt, jobbról gömböcs, balról háromszög. Hátlap' feliratán az I. betű Z alakú, közepett kiseded kör. *Császári muz. Weszerle.*

15. Mint 1. szám alatt, jegyek mint az előbbin. Hátlapjának feliratán és képveretén, az előlap jegyeinek völgyeletei láthatók, minden háromszög nélkül.

16. Mint ugyanott, jobb és bal oldalon holdka. Hátlap' felirata, kiseded kör mellett, mint 14. szám alatt. *Kubinyi. Weszerle.*

17. Mint 7. szám alatt, jegyek mint az előbbin, Hátlap' felirata kétes, szinte kiseded kör mellett. *Magyar tud. társ.*

18. Mint 1. szám alatt, ugyanazon jegyek; hátlap' felirata zavartan elcsavart betűkkel, kiseded kör mellett.

19. Mint 7. szám alatt, jobbról keresztke, balról két vonalka. *Weszerle.*

II. táb. 23. sz. 20. ЗИИИИСХ szokott veret kisebb körben, jobb oldal mellett két gömböcs. Hátlap' felirata, kis kör mellett, durva betűkkel. *B. Bretfeld.*

21. Mint 1. szám alatt, jegy nélkül, hátlap' felirata kiseded kör mellett, mint 14. szám alatt. *Kopácsy primás. Weszerle.*

22. Mint felebb, szinte jegy nélkül, csak hogy a' hátlapi felirat' I betűje felfordított Z alakú.

23. Mint 7. szám alatt, a' király' mellénél mindkét felől gömböcs; Hátlap' felirata visszárol.

24. Mint 1. szám alatt, jobbról és balról háromszög. Hátlap' felirata mint felebb. *Császári. muz.*

II. táb. 24. sz. 25. Mint 7. szám alatt, homályos betűkkel; hátlap' felirata szokott, vastagabb keresztrel és körrel. Legkisebb veretű. *Milkovics.*

26. Mint 1. szám alatt, mindkét oldalnál gömböcs tűnik elő. Hátlap' felirata visszárol.

27. Mint 1. szám alatt, jegyei mint 11. szám alatt; visszás hátlapi felirattal.

28. Előlap' betűinek némelly nyomai, jegy nélkül; hátlap' betűi ki nem vehetők, apró körben kereszt helyett valami oszlop féle, oldal mellett két kisdéd karika. *Weszl tanácsnok.*

X. táb.
292. sz.

29. Mint 7. szám alatt, az alak' jobb oldalánál tetőirányos vonal látható. Hátlapon megfordított felirat. *Ugyanott.*

30. Mint 1. szám alatt, a' király' oldala jegy nélkül, arcza mellett mindkét felül gömbücs látható. Hátlap' felirata mint 22. szám alatt. *Weszerle.*

31. Mint 7. szám alatt, jegy nélkül. Hátlap' felirata visszaról. *Ugyanott.*

32. ZADII és más kétes betűk, az alak' bal oldalánál vonal jó elő.

33. Mindkét lapon, mint 1. szám alatt, de a' király' fejénél mindkét oldalról keresztke; hátlapja' feliratán I helyett Z betű látható.

II. n e m ű.

A' király' neve 's képe állva, kiterjesztett karokkal, ime' hátlapi felirattal: Panonia Tera.

Nagys. 9—11. Súly. 8—12. szemer. Ritk. $\frac{5}{18}$.

Weszl tanácsn. Vaterländische Münzen. Appel. Repert. II. 850. l.

1. SALOMONI REX képverete: a' király koronás fővel és palástosan állva, kiterjesztett karokkal, mint az 1. nemű pénzen; az alak' jobb oldalánál keresztke, balnál gömbücs jó elő.

† PANONIA TERA két csikocs kör között, közepett egyenkarú vonalkereszt, mellynek tönke 's karja a' körön kívül nem terjednek, térein négy háromszög. *Weszerle.*

2. Felirat és képveret mint felebb, a' király' jobb oldalánál gömbücs látható. *Kiss.*

II. táb.
25. sz.

3. Felirata mindkét lapon romlott betűket állít előnkbe, a' király' bal oldalánál koronaféle, vagy két egybekapcsolt háromszög tűnik elő. *Egykor Appel.*

4. Mint 1. szám alatt, kisebb veretű, az alak' jobb oldalánál kisdéd háromszög, balnál két gömbücs. *Somogyi.*

5. Mint 1. szám alatt, a' király' fejénél mindkét felől gümböcs látható.
II. táb. *Weszl tanácsn. Weszerle.*
26. sz.

6. SALONONI REX A' király' feje mellett jobbról keresztke, balról S betű szemléltetik. *Weszl tanács.*

7. Mint 1. szám alatt, csakhogy minden jegy nélkül. *Kiss.*

8. - - a' király fejénél mindkét oldalról kisdud karika áll.
Császári mus.

A' PANONIA TERA feliratra nézve meg kell jegyeznünk, hogy a' terra szó, ország, tartomány, örökbirtok, uradalom stb. helyett is használtaték (*Caroli Du Fresne, Glossarium ad scriptores mediae et infimae latinitatis. Parisiis, 1736. fol. Tom. VI. col. 1072.*) Illyen a' Terra Fogaras, Terra Scepusiensis (Szepesség), Terra Cumanorum (Kunság) stb. És ámbár volt Pannonia nevű hely is, itt azonban országot jelent.

III. n e m ű.

A' király' neve 's képe ülve, jobbát kiterjesztve, baljában keresztet tartva.

Nagys. 9—11. Súly. 5—12. szemer. Ritk. 2/8.

Schoemwisner, 106. l. Széchenyi, Cat. I. 34. l. Mader, Krit. Beitr. III. 58. l. Lelevel, Numismat. III. 59. l.

1. † REX SALOMONI szemcsés karima, közepett szemcsés körben, koronás és palástos király ülve, felemelt és kiterjesztett jobbával, melléhez hajolt baljában keresztet kormánypálczát tartva, jegy hiányzik.

† PANONIA csíkos karimában, három sorra osztott felirat. *G. Festetics. Jankovich. Somogyi. Rupp.*
II. táb. 27. sz.

2. Más: † REX SALONONI feliratu, egyébként mindenben az előbbihez hasonló, jegy nélkül, de kisebb veretű. *Weszerle.*

3. † REX SALOMONI szinte jegy nélkül; hátlap üres és sima, az előlapi betűk' mélyebben vert völgyelete; kisebb. *Kiss.*

4. Mint az előbbi, az első O betűben pont látható, nagyobb karimájú. *Kiss.*

5. † DEX S-SALONONI körének koszorúja hintett gömbölykékhez hasonló, jegy nélkül.

6. Felirata mint 5. szám alatt, az alak' jobb oldala mellett korona. Hátlap † DANONIA (így); nagyobb. *Weszerle.*

7. Mint ugyanazon szám alatt, jobb oldalnál keresztke, balnál háromszög.
8. † REX SALONONI a' király' jobb oldala mellett keresztke; nagyobb. *Császári muz. Kiss.*
9. Felirata mint az előbbin, jobb oldalról két egymásra helyezett gömbücs; nagyobb. *Kopácsy primás. Weszerle. Kiss.*
10. Mint 8. szám alatt, balról háromszög; nagyobb.
11. - - jobb oldalnál korona; nagyobb.
12. † REX SALOMONI szokott veretű, a' király' mindkét oldalánál háromszög; nagyobb. *Milkovics.*
13. Felirata mint 1. szám alatt, jegyei egyébként mint az előbbin; nagyobb. *Nemzeti muz.*
14. Mint 1. szám alatt; a' király' arcza mellett mindkét felől egy, az alak' jobb oldalánál két gömbücs. Hátlap mint 6. szám alatt; nagyobb.
15. Mint 1. szám alatt, jobb oldalról karikába kerített pont; nagyobb. *Vidák.*
16. - - ugyanazon oldal mellett holdka; nagyobb. *Rupp.*
17. - - jobbról gömbücs, balról háromszög; nagyobb. *Nemzeti muz.*
18. - - jobb oldal mellett 4 jegy; nagyobb. *Kiss.*
19. - - ugyanott holdka; hátlap' felirata visszáról; nagyobb. *Kiss.*
20. - - jobbról keresztke; kisebb. *Weszerle. Kiss.*
21. - - jobbról háromszög; kisebb. *Kiss.*
22. - - ugyanott tetőirányos vonalka. Hátlap' felirata kised körben. *Kiss.*
23. Felirata mint 12. szám alatt, jegy nélkül; nagyobb. *Kiss. Somogyi.*
24. Mint 12. szám alatt, jobbról gömbücs; nagyobb. *Kiss.*
25. - - ugyanott keresztke; nagyobb. *Kiss.*
26. - - ugyanott holdka; nagyobb. *Kiss.*
27. - - ugyanott három fekkentes vonalka.
28. - - ugyanott keresztkére helyezett háromszög. *Kiss.*
29. - - jegy nélkül; kisebb. *Kiss.*
30. - - jobb oldal mellett 4 jegy; kisebb. *Kiss.*
31. - - jobbról keresztke, balról háromszög; kisebb. *Weszerle.*

32. Mint 12. számú; előlap' felirata után két pont, jegy nélkül; kisebb. *Kiss.*
33. Mint 1. szám alatt, a' király' jobb oldala mellett három gömbücs; nagyobb.
34. † DEX (így) SALOMONI, jegy nélkül; nagyobb. *Weszerle.*
35. Mint az előbbi szám alatt, balról keresztke; nagyobb. *Weszerle.*
36. Mint 12. szám alatt, a' király' jobb oldalánál kisdud csillag; kisebb. *Rupp.*
- II. táb. 37. - - - ugyanot gömbücs fölött keresztke; kisebb. *Rupp.*
28. sz.
38. † DEX -ALONONI, jobbról gömbücs, ez alatt két tetőirányos vonalka; nagyobb. *Weszerle.*
39. A' pénz' mindkét lapján durva és olvashatlan betűvonások, minden jegy nélkül; kisebb. *Weszerle.*
- X. táb. 40. Mint 1. szám alatt, jobb és bal oldalról keresztke; nagyobb. *Weszerle. Jankovich.*
293. sz.
41. - - jobbról tetőirányos vonal; balról keresztke. *Weszerle.*
42. - - jegy nélkül, második O betűben vonalka; nagyobb. *Kiss.*
43. - - jobb oldalról keresztke, balról háromszög; legnagyobb veretű. *Kiss.*
44. † REX ∞ALOMONI a' többi szokott, jobb oldalról két gömbücs. Hátlap † DANONIA *Kopácsy primás. Weszerle.*
45. † REX ∞A·LONONI, ugyanazon oldalnál két gömbücs; legkisebb veretű. *Rupp.*
- II. táb. 46. Felirat mint 8. szám alatt, a' király' jobb oldalánál holdka féle. Hátlap mint 44. szám alatt, de az O betűben pont; legnagyobb veretű. *Milkovics.*
29. sz.
47. Mint 8. szám alatt, de jegy nélkül; nagyobb. *Kiss.*
48. † DEX SALONONI jegy nélkül; nagyobb. *Kiss.*
49. † REX ∞ALONONI minden jegy nélkül; nagyobb. *Welzl tanácsnok. Stur.*
50. Felirat mint 5. szám alatt, jobbról gömbücs két fekkentes vonal fölött; nagy. *Magyar tud. társ.*
51. † REX SALONONI, a' király' jobb oldalánál két gömbücs; nagy. *Ugyanott.*
52. † REX ∞ALONONI ugyanazon oldalnál gömb fölött háromszög; kisebb. *Ugyanott.*

IV. nemű.

A' király' neve 's feje szemközt két kereszt között.

Nagy. 9. Súly. 10—11. szemer. Rét. $\frac{4}{13}$.

Széchenyi, Cat. I. 34. l.

1. † REX ZALONONI a' király' koronás feje szemközt, két kiterjesztett karokként helyezett magas kereszt közt, szemcsés körben; a' pénz' karimája szemcsés.

† PANONAI két csikos kör között, közepett egyenkarú kereszt négy háromszöggel. *Welzl tanácsnok. Milkovics. Weszerle. Kiss. Luczenbacher.* II. táb. 30. sz.
Rupp.

2. Mint felebb, a' fej' két oldalánál gömböcs, a' többi mint felebb. *Kiss.*

3. † REX Z—ALONONI a' többi szokott, valamivel nagyobb karimájú. *Nemzeti muz.*

4. Romlott betűk, felirata olvashatlan, képverete szokott. *Nemzeti muz.*

VII.

I. G Y É Z A.

Mint vezér 1064-dik évtől 1074-ig, mint király 1074-től 1077-ig.

Gyéza, I. Béla' fia, atyja' halála után 1064-ben visszatérván Lengyelországból, vezérségre lépett. Neve sokfélekép iraták, előjő: Jatsa, Geitza, Goutso, Gontsco, Joitsco, Jonocsa, Joas, Geche, Geycha, Gootso, Jesse stb. Nevezteték Magnus néven is, ez keresztneve vala. A' nemzeti könyvtár' codexében 1074. évre ezek foglaltatnak: „Inter regem Salomonem, et ducem Magnum gravis discordia oritur.“ Ugyanott 1075. évre „Magnus rex coronatur.“ (*Josephi Koller, Historia Episcopatus Quinqueecl. Posoni, 1782. 4. Tom. I. p. 404.*) végre ugyanazon évi oklevelében találattik (*Cod. Dip. Tom. I. p. 438.*): „Ego Magnus, qui et Geysa, supremus Hungarorum Dux, postea vero gratia Dei Rex consecratus, Belae Regis filius.“ Salamonnak 1074-dik év' elején legyőzte után országglásra lépett, és Fehérvárot koronáztaték meg. Megszünt élni 1077-ben, *Kálmán* és *Almus* fiaikat hagyván maga után, a' váci egyházban temetteték el.

Gyéza pénzei, mellyek Schoennisner előtt, midőn 1801-ben Notitia Hung. rei numariae, munkáját irta, még ismeretlenek, sőt kétségesek valának, ritkaságra nézve királyaink' pénzei között első helyen állanak, azok'

egyik, vagy másik, kivált e' király' nevére veretett nemét, ekkorig még a' gazdagabb gyűjteményekben sem könnyen található. Kispénzei Gyéza vezér és király' pénzeire oszlanak; amazok: DVX MVGNAS, vagy MVONAS (azaz: Magnus), ezek GEVCA REX feliratnak; mindkettőnek hátlapján pedig PANONAI olvasható, 's atyja', I. Béla' kispénzeinek szokott képveretét állítják előnkbe.

Azok, mik a' vezérségről felebb I. Béla alatt voltak előadva, Gyézánkat is illetik, ki Salamon királysága alatt, László öccsével az ország' harmadát birta vezérségül.

I. n e m ű.

Gyéza vezér' pénzei.

Nagys. 11—12. Súly. 10—13. szemer. Ritk. $\frac{6}{25}$.

Zeitschrift von und für Ungern, VI. 21. l. Széchenyi, Cat, III. 55. 56. l. Tudománytár, 1839. VII. 48—55. l.

1. † DVX MVONAS (helytelenül, Magnus helyett), fogas karima 's hasonló kör között, középett egyenkarú vonalkereszt, szokott négy háromszöggel.

II. táb.
31. sz.

† DANONAI (Panonia helyett), két csíkos kör között, középett egyenkarú kereszt négy háromszöggel, és az előlap' néhány betűinek völgyeletével. *Magyar egyet. Welsh tanácsnok. Kiss. Somogyi.*

2. † DVX MVGNAS a' tőhbi mint felebb. *Rupp.*

3. † PVX MVGNAS előbbi képveretével. Hátlapi felirat mint felebb, átvert völgyeletek nélkül. *Kiss.*

4. Felirata mint 1. szám alatt, két fogas kör között vonalkereszt, mellynek első és harmadik szögletében karika, a' többiben gömböcs látható.

II. táb.
32. sz.

Hátlap mint az előbbieken. *Kiss.*

5. Az előlap' képveretére 's mindkét lap' feliratára nézve hasonló az 1. szám alattihoz; de hátlapján kisebb kör, a' kereszt' és háromszögek' csekély nyomai tűnnek elő. *Kiss.*

6. Előlapi felirata mint 1. szám alatt, de a' kereszt' első téréen háromszög, harmadikon vonal, másodikon, és az utolsón apró kör. Hátlapon: † PANONAI a' többi szokott, *Weszerle.*

7. † PVX MVONA2 szokott képveret; a' jegyek mint az előbbin. Hátlapja üres és horpadt, egyedül a' négy háromszög látható. *Weszerle*.

8. Mint 1. szám alatt, a' kereszt' első térén gömbücs, másodikon és negyediken karika, harmadikon háromszög látszik. Hátlap írás nélküli, szokott képverettel, és az előlap' betűinek nyoma. *Kiss*.

9. Felirat mint 2. szám alatt, első és harmadik szegletben holdka, másodikban háromszög, utolsóban vonal. *Kiss*.

10. Mint 1. szám alatt, csaknem csikos karima, első és harmadik szegletben keresztke, másodikban gömbücs, negyedekben háromszög. *Kiss*.

II. táb.
33. sz.

11. Felirata mint 7. szám alatt, az első V betű fölött pont, második szegletben keresztke, a' többiben háromszög. Hátlap' betűi jobbadán elemésztvék. *Kiss*.

12. Mint 2. szám alatt, első szegletben gömbücs vagy vonalka, a' többiben háromszög. Hátlap szokott, zavart képveretet állít előnkbe. *Milkovics*.

13. Mint 1. szám alatt, hátlapi felirata DANONAI igen apró kör mellett tűnik elő. *Kiss*.

14. Mint 1. szám alatt, első 's harmadik szegletben karika, másodikban és negyedekben háromszög látható. *Magyar tud. társ.*

15. Felirata mint 7. szám alatt, mindkét lapi képverete, és a' hátlapi felirat mint 1. szám alatt. *Luczenbacher*.

Hazánk' tudósait Gyéza pénzének e' nemével először *Zeitschrift von und für Ungern* (1804. VI. 21—27. l.) című folyóirat ismerteté meg; később Széchenyi Cat. III. 55. és 56. l. hol az adatik elő, hogy illy példány azon pénzek közt találtaték, mellyeket *Winckler Mihál*, pécsi tiszteletbeli kanonok 1804-ben a' magyar egyetemnek küldött ajándékol. Legközelebb néhány illy Gyéza' kispénze, I Béla és Salamon' pénzeivel, Nyitra vármegyében a' föld' gyomrából ásatott ki, és 1839-ben [Pestre hozatván, Kiss Ferencz' gyűjteményébe került, mellyekből egyegy példány, valamint nekem, úgy más pénzgyűjtőknek is jutott: a' többit rézmetszetekkel és magyarázatokkal kiadá Luczenbacher János, (*Tudománytár*, 1839. VII. 48—55. l.) utóbb ugyanazon kincsnek maradványaiból szinte Kiss Ferencz' gyűjteményéhez a' 10. és 11-dik számok alatt előadott példányok járultak.

II. nemű.

Gyéza király' pénzei.

Nagys. 10—11. Súly. 8—10. szemer. Ritk. $\frac{6}{30}$.

Széchenyi, Cat. I. 35. l. és III. 56. l.

1. † GEVCA¹ REX¹ fogas karima, közepett hasonló kör, melyben egyenkarú kereszt foglaltatik, ennek harmadik és negyedik térén háromszög, másodikon holdkába zárt háromszög.

II. táb. 34. sz. † ANONAI (így) két csikos kör között, kereszt szokott négy háromszöggel.

II. táb. 35. sz. 2. † GEVCA¹ REX¹ karimája mint felebb, a' kereszt első térén karika, második és harmadikon háromszög, negyediken korona látható. Hátlapja üres, néhány betűvonás' és egyszerű középkörnek nyomai tűnnek elő. Kiss.

II. táb. 36. sz. 3. † GEVCA REX ezen a' Széchenyi tábláin, valamint itt is hibásan rajzolt példányon, a' kereszt' első és harmadik szegletében karika, másodikban tetőirányos vonal, negyedikben pedig holdka adatik elő. Hátlap mint 1. szám alatt. *Nemzeti muz.*

4. † GEVCA REX¹ a' kereszt' első és harmadik térén karika, másodikon kétes jegy, negyediken pedig fekkentes vonal adatik elő.

X. táb. Nr. 294. † IANONEFA szokott képverettel.

Hogy e' pénzek helyesen tulajdonítatnak I. Gyézának, arról nem kételkedhetni; rajtok a' betűk, képveret és az egész munka ugyanaz, mely I. Béla és I. László legközelebb, valamint ezek előtt országlott királyok' pénzein látható. E' pénzek', mivel felette nagy ritkaságuk, itt minden ekkorig ismeretes példányai vannak előadva 's lerajzolva. A' 2. szám alatt leírt és II. táb. 35. szám alatt lerajzolt példány 1807. körül találtatott Bodroglóközön Zemplin vármegyében, az úgy nevezett pater' homokán, ez először Nagy Ferencz' sárospataki colleg. prof. kezébe, innen Fáy János' debreczeni polgármester' birtokába került, ennek elhúnyta után, egész pénzgyűjteményével *Promber Antal*, bécsi régiségkereskedő vette meg, kitől azt 1841-ben Kiss Ferencz váltá meg. A' 3. szám alatt leírt, és II. táb. 36. szám alatt lerajzolt példányról, a' Széchenyi Cat. III. 56. l. az mondatik, hogy ezt *Elsasser* pesti polgár ajánlá gróf Széchenyi Ferencznek, és jelenleg a' nemzeti muzeumban őriztetik. A' többi kettő, néhai Weszerle József' († 1838. jul. 29.) azon újabb pénztábláinak töredékeiből vétetek, melyeket ő barátinak ajándékozott; ez utóbbi két példány sem Weszerle, sem más tőlem látott gyűjteményekben nem találtatik; az egyik példányról csak az tuda-

tik, hogy az egykor báró *Redl* helytartói tanácsnok birtokában volt, kitől, mint mondják, hosszas távollétében, egész pénzüjteményével ellopott.

VIII.

I. LÁSZLÓ (szent.)

1077-dik évtől 1005-ig.

László I. Béla' második szülött fia, kit az országtanács bátyjának I. Gyézának kimulta után, a' változékony Salamon elmellőztével, egyhangúlag választá királynak, országlásával boldogabb időszak derült Magyarországra. Etelke nejétől nem hagyván örökös magá után, Kálmánra, I. Gyéza' fiára maradt a' korona. Megszűnt élni 1093-ben, és Váradon temetteték el. Országlott 19. évig és 3. hónapig.

Ezen országló' kispénzei, mind nagyságra, mind gyönyörű véseményre 's különös változatra nézve, a' kor' durvaságához képest, azon időbeli legjelesebbek közé tartoznak; közülök azok, mellyeken az ekólapi kereszt' tönke a' pénzkarimáig terjed, hol új apró keresztrel végződik, PANONAI hát-lapi felirattal, úgy látszik, országása' első éveiben verettek, melly hát-lapi felirat csakhamar LADISLAUS névvel cseréltetvén fel, utóbb változatlanul megtartaték, és a' következő királyok' pénzein is elfogadtatván, azon tisztelet' emlékezetére, mellyel e' sz. király' iránt viseltettek, szinte fél századon túl lélekismeretesen folyvást használtaték. Pénzein továbbá, vagy a' király' koronás fejét látjuk szemközt, vagy nagyobb keresztet, mellynek karjai közt apróbb keresztkek foglaltatnak, vagy végre kormánypálczákat és magas keresztet, valamint csillagot, vagy fogas, fentők - vagy kállókkal ékes ke-reket; itt már a' mindkét lapra vert lemezpénzek' használata is gyakrabban fordul elő mint az előbbi királyok' pénzein. Ezek nemei rendre itt kö-vetkeznek.

I. n e m ű.

Körben kereszt, térein háromszög, vagy más jegyek, Panonai hát-lapi felirattal.

Nagys. 9—12. Súly. 11. szemer. Ritk. $\frac{5}{18}$.

Széchenyi, Cat. I. 37. l.

1. † LADISLAV2 REX fogas körben kereszt, mellynek tönke a' ka-rimáig terjedvén, a' felirat előtti kis keresztrel végződik; első, és negye-

dik térén háromszög, másodikon holdka, harmadikon pedig fekkentes vonal (nem háromszög, mint hibásan a' táblán) látható.

† IANONAI (így) két vonalkör között, közepett egyenkarú kereszt, szegleteiben négy háromszög, hol egyszersmind az előlapi veret' nyomai eszrevehetők. *Nemzeti muz.*

II. táb.
37. sz.

2. Más hasonló, a' kereszt' minden térén háromszög; hátlapon: † ANONAI, de keresztben a' szokott háromszög hiányzik, az előlapi veret' nyomaival.

II. n e m ű.

Körben kereszt négy háromszöggel; Ladislaus Rex hátlapi felirattal.

Nagys. 10—12. Súly. 8—11. szemer. Ritk. $\frac{3}{12}$.

Schoenvisner, 113. l. Mader, Krit. Beitr. III. 60. l.

1. † LADI2CLAVS RE szemcsés körben kereszt, mint az I. neműben, négy hosszabb, ékhez hasonló háromszöggel; fogas karima.

—LAD - - - holt betűkkel LADISLAUS REX helyett, átvert kör' kereszt' és háromszög nyomai; nagy. *Milkovics.*

II. táb.
38. sz.

2. † LADI2CLAV2 RE a' többi mint felebb. Hátlapon: † LADI2CLAV2 RE szokott képverettel; kisebb.

3. † LADI2CLAV2 RE a' többi mint az előbbieken. Hátlapon semmi felirat, középkör három háromszöggel, karima hiányzik, az előlap' betűinek átvert nyomai. *Magyar egyet. Weszerle.*

4. † LADI2CLAV2 RE hátlapja csaknem mint az előbbin.

5. Az előlapi felirat mint 2. szám alatt, hátlapja a' 3. számhoz hasonló.

Rupp.

6. † LADI2CLAV2 RE a' többi mint 2. szám alatt, középköre nagyobb; hátlap mint 2. szám alatt. *Weszl tanácsnok. Weszerle.*

II. táb.
39. sz.

7. † LADI2CLAV2 RE többiben az előbbiekhöz hasonló, a' betűknek átvert nyomaival.

8. LAIICLA/ - - RE e' törött példány' részecskéje hiányzik, kereszt' szegleteiben a' négy háromszög ékekhez hasonló; üres hátlapján a' betűk' homályos nyomai állanak, a' pénz' ércze sárgás, csekély ezüstlemezzel borítva. *Rupp.*

9. † LADI2CLA\V2 RE (V betű üregében háromszög) szokott képverettel. Hátlapján a' betűk és képveret' csekély nyomai. *Vidak.*

A' felirat előtti keresztke e' király' és Kálmán' pénzein, közönségesen utolsó X betű helyett áll, mellyet a' metsző, úgy látszik, rövidség okaért önként hagyott ki; úgy vélem, hogy a' Ladislaus név' betűi közé gyakran vetett C. jegy nem betűnek véteték, hanem tetszetes pénzverői jegynek holdka helyett, más efféle olvasásagató jegyekként, mint keresztke, háromszög, apró karika, gömböcs stb. ékesség és változatosság gyanánt; ámbár arra sem hiányzik bizonyítvány, hogy e' nevet, ha azon jegy L betű előtt áll, LADISCLAUS néven kell olvasni. Így Cinnamus egyidőbeli irónál olvastatik: Irene Wladisclavi Hungariae Regis filia.“ Felician esztergami érsek 1133-ki ítéletlevelében: „Regnante (ugymond) Ladisclavo nobilissimo Rege.“ Ezekre a' Notitia Hung. rei numar. szerzője 112. l. megjegyzi: „Etymologiam huius nominis non esse petendam ex idiomate graeco, ut fit *P. II. Chronicor. Thurotzi Cap. LVI.* verum e Slavico, noverunt lingvae periti. Erat Sanctus Ladislaus matre Polona prognatus, quae hoc illi nomen apud suos usitatum in baptismo conferri voluit.“

III. n e m ű.

A' király' szemközti koronás fejével.

A. Nagyobb veretű pénzek.

Nagys. 11–12. Sily. 10–13. szemer. Rith. 4/14.

Schoenvisner, 111. l. Széchenyi, Cat. I. 35. l. Mader, Krit. Beitr. III. 60. l.

1. † LADI2CLA+V2 RE a' pénzkarimát két csíkos kör képezi, a' külső rojtos, vagy harántrovatokkal ékes (mint I. András' II. neme); közepett a' király szemközti koronás vagy pártás feje, koszorúban.

† LADI2CLAV2 RE kereszt és négy háromszög, csíkos kör' közepén. *Weszerle. Vidak. Milkovics.*

II. táb.
40. sz.

2. Az előbbihez hasonló; hátlaon: † LADI2LAV2 RE *Magyar egyet.*

3. Mint 1. szám alatt, hátlaon minden veret hiányzik, az előlap betűinek völgyelete tűnik elő. *Somogyi.*

4. Mint felebb, másképp ékesített fejjel, rojtos karima mint 1. szám alatt; hátlapjának betűi apróbbak, a' kereszt és háromszögek kisebb körben. *Weszerle.*

5. † LADI2CLA °V2 RE képveret mint 1. szám alatt, a' pénzkarima három körből áll, a' szélső szemcsés és rojtos. Hátlaon a' felirat' néhány

betűi, és ezen lap' köre az előlap betűinek számos völgyelete között. *Nemzeti muz. Milkovics.*

6. A' felirat mint 1. szám alatt, a' király' fejének verete mint Salomon' pénzein, egyszerű karimája fogas. Hátlapon: † LADI-----2 RE szokott képverettel. *Weszerle.*

X. táb.
296. sz.

7. † LADI2CLA'V2 RE, mindkét lap' képverete, és a' hátlapi felirat mint 1. szám alatt. *Ugyanott.*

8. † LADI2CLA†V2 RE a' többi mint 1. szám alatt; hátlapján szokott képveret és az előlap betűinek völgyelete. *G. Eszterházy. Jankovich.*

9. † LADI2CLA°V2 RE egyébiránt előlapja mint 6. hátlapja pedig mint 1. szám alatt. *Szalay.*

10. † LADI2CLA°V2 RE a' fej és szemcsézet mint 6. szám alatt. Hátlapon: † LADI2+CLAV2 RE a' többi szokott. *Császári muz.*

B. Kisebb veretű pénzek.

Nagys. 8—9. Súly. 7—10. szemer. Ritk. $\frac{3}{10}$.

11. † LADI2CLAV2 RE szemcsés karima, hasonló körben a' király szemközti feje másképp ékesítve, igen durva metszet.

† LADI2CLAV2 RE szokott képveret, *Rupp.*

12. † LADI2CLA°V2 RE a' többi szokott; hátlap ugyanaz, fekkente-
sen helyezett hosszukás háromszöggel. *Weszerle.*

13. † LADI2CLAOV2 RE mindkét lap' képverete olyan mint 11. szám
alatt, kivéven az előlap' betűinek völgyeleteit. *Ugyanott.*

14. † LADI2CLA°V2 RE a' többi mint felebb. Hátlapi felirat gyünge
völgyeletekkel. *Ugyanott.*

15. † LADI2CLA°°V2 RE mint felebb. Hátlap felirat nélkül, egyedül
négy háromszög és az előlap völgyelete látható. *Ugyanott.*

16. † LADI2CLA°°V2 RE' mint felebb. Hátlapon: — LADI - - - a' többi
mint előbb.

17. Felirata 's képverete mint 12. szám alatt; hátlap: † LADI2LAV2
RE a' többi szokott. *Rupp.*

II. táb.
41. sz.

18. Előlap mint 14. hátlap pedig mint 11. szám alatt. *Milkovics.*

19. † LADI2CLA°V2 RE szokott képverettel. Hátlapon: † LADIS-
LA∞ E körben kereszt, minden háromszög nélkül. *Stur.*

IV. n e m ű.

A' pénzt négyfelé szelő kereszt, szegleteiben négy keresztke.

Nagys. 11—13. Súly. 11—13. szemer. Ritk. $\frac{3}{12}$.

Schoenvisner, 111. l. Mader, Krit. Beitr. III. 60. l.

1. LADI2LAV2 REX szemcsés körben kereszttekkel végződő kereszt, melly karjaival egész a' szemcsés karimáig terjedvén, a' köriratot akként osztja négyfelé, hogy a' feliratból minden szelet három betűt foglal magában; a' kereszt' szegleteiben négy keresztke, az első szegletben még más kisebb keresztke.

† LADI2LAV2 REX csíkos karima, az előlap átvert nyomai láthatók, közepett egyszerű körben kereszt, és négy háromszög. *Rupp.* II. táb. 42. sz.

2. LADI2LAV2 RE† kereszttek más jegyek nélkül; a' többi mint felebb. *G. Festetics.*

3. LAPI2LAV2 REX° a' veret mint 2. szám alatt. Hátlap: † LADI2LAV2 RE szokott képveret, átvert nyomokkal.

4. LADI2LAV2 REX; hátlaon: † LAII2LA -- REX a' többi szokott. *Weszerle.*

5. Felirata mint 3. szám alatt, X betű után nincs gömböcs, sem pont, minden keresztke alatt a' pénz' középpontja körül gömböcs tűnik elő. Hátlap mint 1. szám alatt, az előlapi veret' nyomaival. *Ugyanott.*

6. Mint 1. szám alatt, a' körbe foglalt első 's második keresztke mellett vonalka; a' harmadik és negyedik mellett pedig háromszög látható. Hátlapja szokott. *Weszerle.*

7. LADI2LA'V2 REX a' pénzt szinte négyfelé osztó vékony kereszt, mellynek csúcsai keresztke helyett, két mintegy holdkába foglatvák, a' többi szokott. Hátlapja üres, az előlap' völgyeleteivel. *Weszl tanács.*

8. Fölirata mint 1. képverete pedig mind 7. szám alatt, a' harmadik keresztke mellett még más kisebb keresztke is látható; a' többi szokott.

9. LADI2LA°V2 DEX (így) a' kereszt' verete mint 7. szám alatt; hátlapja szokott. *Jankovich.*

10. LADI2LAV2 REX a' kereszt' verete mint 1. szám alatt, a' második keresztke mellett gömböcs, harmadik mellett háromszög látható. Hátlap' betűi homályosak; az előlap' átvert vonásai tűnnek elő. *Weszl tanács.*

X. táb.
297. sz.

II. táb.
43. sz.

11. LADI2LA:V2 REX képverete mint 7. szám alatt. Hátlapja üres az előlap' átvert betűivel. *Weszerle*.

12. LADI2LAV2 IE† (így) képverete mint 1. szám alatt, a' kereszt' második szegletében keresztken kívül háromszög, negyedikben vonalka jó elő, a' többi szokott. *Weszerle. Stur.*

13. Mint 2. szám alatt. Hátlapja üres, az előlap' átvert nyomait állítja előnkbe. *Milkovics.*

14. - 1. szám alatt; az első téren keresztken kívül gömböcs, harmadikon háromszög látható. *Somogyi.*

15. Felirata mint 1. képverete mint 7. szám alatt, harmadik szegletben a' szokott keresztken kívül gömböcs. Hátlapon a' képveretnek és betűknek csekély nyomai.

V. n e m ű.

Körbe foglalt három fennálló bütykös kormánypálcza. *)

Nagys. 12—13. Súly. 11—13. szemer. Ritk. 3/12.

Schoenwisner, 112. l. Széchenyi, Cat. I. 37. l. Appel, Repert. II. 851. l. Mader, Krit. Beitr. III. 61. l.

1. \circ LAD \circ I2L \circ A+V2 \circ RE† csíkos karima között, középett hasonló körben három fennálló keresztés és bütykös kormánypálcza.

III. táb. LADI2LAV2 romlott betűkkel, közbekevert előlapi átvert betűk' völgyeleteivel; középett egyszerű körben vonalkereszt, szokott négy háromszöggel. *Rupp.*
44. sz.

2. — LA \circ I2L \circ A \circ V2 \circ RE† egyébként az előbbivel egyező. *Nemzeti muz. Somogyi*

3. \circ LAD \circ I2L \circ A \circ V2 \circ RE† a' többi mint felebb. *Jankovich*; és hasonló rézpéldány. *Rupp.*

X. táb. és háromszögekkel, felirat nélkül. *Haffenbeck.*
298. sz.

*) Mások három keresztnek, vagy lovagászlónak, mások épen buzogánynak, vagy harczpörölynek vélik inkább; előttem helyesebb azok' véleménye, kik e' jeleket kormánypálczáknak tartják, mert valószínű Mader József (Krit. Beitr. III. 61. l.) azon gyanítása, hogy ezek Magyarországon kívül, 1091-ben (helyesebben 1089.) elfoglalt Horvát- és Tótországok' jelei lehetnek.

5. °LAD°I2L°A°V2° PI† (így) szokott képveret; hátلامي felirata nem egész, szokott képverettel és átvert nyomokkal.

6. °LAD°I2°L°AV2° RE+ szemcsés körben három talpon álló buzogány, vagy vastagabb ék alakú kormánypálcza. Hátlapon szintazon név de romlott betűkkel, kereszt és négy háromszög. *G. Festetics.*

III. táb.
45. sz.

7. °LAD°I2L°A°V2° RE+ a' többi mint az előbbieken. Hátlapon: † LADI2LAV2 RE és az előlap' betűinek és képveretének átvert nyomai láthatók, szokott képverettel. *G. Eszterházy. Wesszerle.*

8. °LAD°I2L°A°°V2° RE† egyébként mint felebb. Hátlapon: - LA - - - - a' többi mint az előbbin. *Wesszerle.*

9. °LAD°I2L°A°V2° DE+ képverete mint felebb. Hátlap: † LADIS-CLAV2 RE a' többi szokott. *Wesszerle. Milkovics.*

10. Felirata mint előbb, vessző nélkül A és V között. Hátlap szokott képverettel, egyedül az előlapi betűk nyomai láthatók. *Löffler.*

11. Előlapja mint 2. szám alatt. Hátlapja üres átvert nyomokkal. *Császári muz.*

12. °LAD°I2LA°V2° RE† hátlapon holt betűk. *G. Eszterházy.*

13. Mint 9. szám alatt. Hátlap: † LADI2CLAV2 RE. *Welzl tanács.*

24. °LAD°I2L°A°V2° REX Hátlapon néhány betű, és az előlapi átvert betűk' nyomai. *Magyar tud. társ.*

VI. n e m ű.

Szemcsés magas kereszt, két bütykös kormánypálcza, vagy kereszt között. *)

Nagys. 8—10. Súly. 10—11. szemer. Btk. $\frac{3}{12}$.

Schoenvisner, 112. l. *Széchenyi*, *Cat.* I. 36. l. *Appel*, *Repert.* II. 851. l. *Mader*, *Krit. Beitr.* III. 61. l.

1. † LADI2LAVS RE három talponálló kereszt, a' középső magasabb szemcsés egész a' szemcsés karimáig terjed, mellynek tönke 's karjai apró

*) Pray e' pénzről ezeket jegyzi meg: „Quid si numus cum triplici cruce, nomen Ladislai referens, in hunc finem cusus fuerit? Sunt enim permulti ex eruditis domesticis, qui triplici illa cruce, tamquam Calvariae mons symbolum Palaestinae sit, professionem Jerosolymitanam indicari existiment.“ (*Dissertatio Historico-Critica de Sancto Ladislao. Posenii*, 1774. 4. p. 18. not. 1.)

körrel végződnek, fölötté két karika látható; két más kisebb, kormánypálca, vagy lovagzászló alakú bütykös kereszt között.

† LADI2LAIII RE két scíkos kör között, középett kereszt és négy háromszög. *G. Festetics.*

2. † LADI2LA[∇]V2 RE a' többi mint felebb. Hátlap: † LADI2[!]CLAV2 R= szokott képverettel. *Jankovich.*

III. táb. 46. sz. 3. † LADI2LA[°]V2 RE képverete mint 1. szám alatt. Hátlapon: † LA-DI2CLAV2 RE stb. *Magyar egyet. Rupp.*

4. † LADI2LA[°]V2 RE szokott képveret karima nélkül. Hátlapon: † LADISLAV2 RE a' többi mint felebb. *Császári mus. Somogyi.*

5. Felirata és képverete mint 1. szám alatt, a' pénz' jobb oldalán apró kör. Hátlap mint felebb. *Nemzeti mus.*

6. Előlap mint 1. szám alatt, de jobb oldalán (A és V között) két háromszög. Hátlap: † LADI2LAV2 RE a' többi szokott. *Weszerle.*

7. Más az előbbihez egészen hasonló, ugyanazon oldalán gümböcs fölött háromszög. *Weszerle.*

8. † LADIXLAV[∩] RE szokott képverettel, a' pénz' térén jobbról keresztke. Hátlapon, körben kereszt és háromszögek, és az előlapi betűk' nyomai. *Nemzeti mus.*

9. LADISIAI2 DE jobb oldalról (második A alatt) két gümböcs. Hátlap: † LADI2LAV2 I - I szokott képveret.

10. † LADI2-LAV2 RE a' többi mint 1. szám alatt, de a' pénz' job-bik oldalán (második A alatt) három gümböcs. Hátlap mint 6. szám alatt. *Weszerle.*

11. † LADI2LA RE hátlapon: † LADI2LAV2 RE mindkét lapi kép-verte mint az előbbieken. *Appel.*

12. † LADI2LA[•]V2 RE hátlapja mint felebb. *Császári mus.*

13. Mint 1. szám alatt, A és V betűk közt három gümböcs látható. Hátlapja mint 6. szám alatt. *Conrad.*

14. Mindkét lapi felirata mint 1. szám' előlapján, képverete szokott, a' kereszték között mindkét lapon gümböcs. *Luczenbacher.*

El nem fogadható Mader (*Krit. Beitr. III. 61. l.*) azon állítása, melly szerint a' Schoenvisnernél (*Notitia Hung. rei num I. táb. 29. szám alatt*) lerajzolt, itt 1. szám alatti szent László pénzén, a' közép kereszt fölötti helytelenül előadott jegyeket D és

C betűknek tartván, azoknak Dalmatia és Croatia jelentést tulajdonít; mert a' többi efféle pénzeken nem ezen betűk, hanem mindig apró körök, vagy karikák jönnek elő.

VII. n e m ű.

Fogas kerék nyolcz küllő - vagy fentővel.

Nagys. 12—14. Súly. 11—15. szemer. Rith. $\frac{4}{16}$.

1. † LADI2CLA-V2 RE szemcsés karima 's hasonló kör között, melyben a' középponti kisded körből kiágazó nyolcz szemcsés vagy inkább fogas, mintegy fogas kereket képező nyolcz küllő vagy fentő foglaltatik.

LADI2¹¹ vak felirat két csikos kör között, középett kereszt négy háromszöggel, és az előlap' átvert betűi; legnagyobb veretű. *Weszerle.*

III. táb.
47. sz.

2. † LADI2CLA^{∇∇}VC RE képverete mint felebb. Hátlap: † LADI2-CLAV2 RE képverete mint az előbbin; kisebb. *Weszerle.*

3. † LADI2CLA[∇]V2 RE hátlapja betűk nélküli, az előlapi jegyek' veretével, képverete mint előbb.

4. † LADI2CLA[^]V2 RE a' többi mint 1. szám alatt. Hátlapon - - - - - AV2 RE egyébként mint felebb. *Vidák.*

III. táb.
48. sz.

5. † LADI2CLAV2[∇] RE hátlapon: LADI - - - - RE mindkét lapi képverete mint 1. szám alatt; *Weszerle.*

6. † LADI2CLAV2^{∇△} RE a' többi mint felebb. Hátlap irás nélkül, az előlap' betűi, keresztje, 's háromszögei átverten jönnek elő.

7. † L[∇]ADI2CL[∇]AV2 RE képverete mint felebb. Hátlapon egyedül a' kör, kereszt és háromszög, az előlap' átvert betűivel láthatók. *G. Eszterházy.*

IX.

KÁLMÁN.

1095-dik évtől 1114-ig.

Kálmán I. Gyéza' fia, mindjárt sz. László' kimulta után foglalá el a' királyi széket; koronáztatását a' nemzeti muzeumi codex 1098. évre ekkép említi: „Colomanus rex coronatur, et frater eius Almus diadema (így) induitur.“ I. Gyéza gyermekei közül tehát egyik Kálmán király vala, a' másik Almus. A' pozsoni krónikában ezek foglaltatnak: „Post ipsum (sanct. Ladislaum) regnavit Colomanus filius Geycha regis, in cuius temporibus mala sunt multa perpetrata, ipse enim Welam (II. Béla) filium ducis Almus adhuc in-

fantem tractam de matris gremio excecavit.“ Prágai Cosmas, ki Kálmán királyunk alatt Esztergamban szentelteték pappá, ezeket írja: „Vtinam haec audiret Colmannus Rex Pannonicus, si víveret; qui metuens, ne germanus suus Almus post eum regnaret, ipsum et filium eius mentula privavit et lumine.“ (*Franc. Martini Pelsel, et Josephi Dobrowski, Scriptores Rerum Bohemicarum. Prague, 1783. 8. Tom. I. p. 258.*) E' királyunk' neve sokfélekep jó a' történeti emlékekben elő, mint: (C) Alamanus, Calemanus, Calimannus, Colomannus, Columanus, Calman, Colmannus, Columbanus stb. A' magyarok e' tudós fejedelmet könyves Kálmánnak neveztek. Buzilla nejétől, Roger sziciliai gróf leányától nemzé II. Istvánt, ki az országzásban örököse vala. Életétől 1114-ben vált meg, és Fehérvárott temetteték el. Országlott 18. évig és 6. hónapig.

Kálmán' pénzeiről, melyek az előbbi királyok' pénzeitől súlyra, veretre s munkára nézve igen különbözök, kettőt kell megjegyeznünk, és pedig először ezen pénzek' kicsinységét, melly miatt fillérek és félfillérek közé szoktak számíttatni, (ámbár helytelenül; mert súlyok nem felényi, mint minden fillérnek, az előbbi kispénzeknek, hanem azok' felét jobbadán felülmúlja;) másodsor, hogy az iratlan, vagy felirat helyett némelly egyszerű vonásokat, és kétes vonalkákat előtűntető, vagy minden felirat nélküli pénzek, melyek, mint látni fogjuk, néhány századon keresztül verettek, itt veszik tulajdonkép eredetőket, minek okát a' metszők' ügyetlenségében, és restségében kell keresnünk, kik illy parányi pénzekben betűket előállítani vagy nem birtak, vagy nem akartak, könnyebb is volt névfeliratok helyett, holmi önként választott értelem nélküli jegyeket használniok. E' királyt pénzein soha sem olvassuk Colomannus, hanem mindig Calman, ritkábban Columbanus, és Lubanus nevezettel; pénzeinek hátlapján László neve tartaték meg, majd Ladlaus, majd Ladlas, ritkábban Ladislaus felirattal, a' szokott szemközti fej, kormánypálczák és különfélekep vésett keresztok' veretével.

L. n e m ű.

A' király' feje szemközt.

Nagys. 6—7. Súly. 8—9. szemer. Ritk. $\frac{3}{11}$.

Schoenvisner, 114. l. Appel, Repert. II. 851. l. Joachim, Münz Cab. II. 29. l.

1. † CALMAN RE a' pénz' karimája vonalos, a' király' durván előadott koronás feje szemközt.

† LADLAVZ RE két csikos kör között, középütt kereszt, négy háromszöggel. *G. Festetics.*

2. Előbbihez hasonló, a' hátlapi betűk elszórvák és zavartak; az előbbinél nagyobb. *Rupp.*

III. táb.
49. sz.

3. Mint felebb, hátlapi felirat: † LADL∞ E; képverete mint előbb. *Weszerle.*

4. † CAL+MAN DE (így); hátlaon: † LADLAV∞ E a' többi mint az előbbiek. *Ugyanott.*

5. Felirata 's képverete mint 1. szám alatt; hátlaon: † LADLAV∞ -- *Magyar tud. társ.*

II. nemű.

Négy hintett keresztke koszorúban.

Nagys. 8. Súly. 9–10. szemer. Btk. 3/10.

Schoenwiesner, 115. l. Széchényi Cat. I. 39. l. Pray, Dissert. de S. Ladislao. 100 l.

1. † CALMAN RE szemcsés karima, hasonló körben közép gömbücs körül helyezett keresztke.

† LADLAV∞ E két csíkos kör között, középett kereszt négy háromszöggel. *G. Viczay.*

III. táb.
50. sz.

E' pénzt kiadta Pray (*Dissert. de S. Ladislao. Posonii, 1774. 4. p. 100*), hol azt akarja következtetni, hogy e' pénz sz. László életében volt verve, midőn Kálmán jelelték ki királynak; e' hibás állításról alább a' VI. nemű pénznél leszen szó.

2. Előbbihez hasonló, negyedik szegletben RE alatt harántvonalka látható; hátlapja mint felebb. *Weszerle.*

3. Más az A betűbe helyezett két gömbücsössel, egyébként mint felebb. *Császári. muz.*

4. † CAL-MAN RE a' többi mint felebb. *Weszerle.*

5. † CAL^oMAN RE szokott képveret; hátlap: † LADLAV∞ RE a' többi mint 1. szám alatt. *Magyar egyet.*

6. Felirata mint felebb, mindkét lapi képverete, és hátlapi felirata mint 1. szám alatt. *Nemzeti muz.*

7. † CAL^o MAN RE hátlapi felirata mint 5. szám alatt.

8. † CALM[^]AN RE a' többi mint 1. szám alatt.

9. † CALM^ΔAN RE a' többi mint 1. szám alatt. *Weszerle. Conrad.*

10. † CALM^ΔAN RE egyébként az 1. szám alattihoz hasonló.

11. Az 1. szám alattihoz mindenben egyenlő példány, csakhogy az első 's második keresztke alatt tompa szeghez hasonló jegy áll.

12. Előlap' felirata 's képverete mint 1. szám alatt, a' harmadik és negyedik keresztke között gömböcs; hátlapja mint 1. szám alatt. *Rupp.*

13. † CALM^oAN RE képverete mint felebb; hátlapja mint 1. szám alatt. *Somogyi.*

III. nemű.

Három fennálló kormánypálcza.

Nagys. 6—7. Súly. 6—7. szemér. Ritk. $\frac{3}{11}$.

Széchenyi, Cat. I. 38. l.

1. † CALMAN szemcsés karimában, a' téren három lovagzászló alakú, talponálló, közepett és alúl bütykös, felül harántczelőke fölötti háromszöggel ékes kormánypálcza.

III. táb.
51. sz.

† LADLAV^o RE képverete szokott, kereszt és négy háromszög. *Rupp.*

2. CALMAN egyebként mint az előbbi, csakhogy A alatt, vagy a' bal-téren holdka jó elő.

3. † CALMAN mindkét lap' képverete mint felebb, csakhogy ugyanott három pont látható; a' hátلامي felirat kétes. *Conrad.*

4. † CAL^oMAN a' többi mint 1. szám alatt; a' hátلامي betűk futók, vagy hullámszóok. *Nemzeti mus.*

5. Előlap, és a' hátلامي képveret mint 1. szám alatt, hátlapon: † LADLAV^o E

6. Mint 1. szám alatt, első és második kormánypálcza között alúl fekkmentes vonalka látszik. A' hátلامي felirat zavart.

7. Mint felebb, a' közép és harmadik kormánypálcza között alúl gömböcs; hátlapon kétes betűvonások.

8. Mint 1. szám alatt, az első és második kormánypálcza között alúl keresztke látható; hátlap mint 5. szám alatt.

9. † CALMAN a' többi szokott, A betű alatt fekkmentes vonalka; hátlapon kétes betűk. *Milkovics.*

10. Mint felebb, a' második és harmadik kormánypálcza között alúl keresztke; hátlap mint 1. szám alatt. *Welsz tanácsnok.*

11. Mint felebb, L betű után tompa szeghez hasonló jegy; hátlapja mint 5. szám alatt.

IV. nemű.

Körbe foglalt mindenünnen háromszög végű kajomkereszt.

Nagys. 9. Súly. — szemer. Ritk. $\frac{6}{11}$.

1. † CALMAN RE (minthogy a' példány törött, három első, és két utolsó betűje hiányzik;) két szemcsés kör között, közepett egyenkarú, mindenünnen háromszög végű kajomkereszt, a' négy téren ugyanannyi háromszög, de az egyikén ezen kívül gömböcscsel egybekapcsolt fekkentes vonalka is látható. Hátlapja üres, két csikos körön kívül egyedül az előlap' átvert képveretét tünteti elő.

III. táb.
52. sz.

V. nemű.

Körbe foglalt egész karimáig nyuló kajomkereszt; Lubanu Re felirattal. *)

Nagys. 6—8. Súly. 6—8. szemer. Ritk. $\frac{3}{11}$.

Weszprémi, Biogr. medic. Hung. Cent. II. 224 l.

1. LVBANV RE felforgatott betűkkel; szemcsés körbe kerített kajomkereszt egész a' szemcsés karimáig nyúlik, hol a' feliratot négyfelé szelvén, mindenünnen háromszög végű nagyobb kajomkeresztté alakúl.

† LADI2LA2 RE két csikos kör között; közepett kereszt négy háromszöggel. *Rupp.*

III. táb.
53. sz.

2. Más hasonló, † LADLAV2 RE hátlapi felirattal. *Weszerle.*

3. Más, a' kereszt' harmadik szegletében háromszög; hátlapi felirata: † LADI2LAV2 RE. *Weszerle.*

4. Mint felebb, a' kereszt' harmadik szegletében keresztke látható, a' hátlapi felirat kétes és futó betűkkel írott. *Császári muz.*

5. Mint az előbbi, a' kereszt' harmadik téréen két háromszög; a' hátlapi felirat mint 3. szám alatt. *Jankovich.*

*) Ezen Weszprémi (*Biographiae Medicorum Hung. Cent. II. P. II. 224. l.*) által kiadott pénzről. lásd a' II. Gyéza' I. nemű pénzeire tett jegyzetben mondottakat.

6. Mint 1. szám alatt; hátlapja üres és sima. *Vidák.*
 7. - - - - - hátlapja mint 3. szám alatt. *Magyar tud. társ.*

VI. nemű.

Koszorúba kerített egyenkarú kereszt: Columbanus Rex felirattal.

Nagys. 7—8. Súly. 6—9. szemer. Ritk. $\frac{3}{13}$.

Schoenwisner, 116. l. Appel, Repert. II. 851. l.

1. † COLVMBANV2 RE felforgatott betűkkel, szemcsés karima és kör között, közepett háromszögű egyenkarú kereszt.
 † L•DIIAV2 RE két csíkos kör között; közepett szokott kereszt négy
 III. táb. háromszöggel. *G. Festetics.*
 54. sz.
2. Mint felebb; hátlapj betűi elkoptak; előbbi képverettel. *Rupp.*
 3. † COLVMBANV2 RE képverete mint felebb; hátlapja: † LADI2LAV2 RE a' többi mint 1. szám alatt. *Weszerle.*
 4. Mint 3. szám alatt, a' kereszt első téren háromszög. Hátlapon kétes futóbetűk, szokott képverettel. *Weszerle.*
 5. - - - a' kereszt' negyedik szegletében vonal; hátlap: † LADI2-LADI E a' többi mint előbb. *Egykor Fáy.*
 6. - - - a' kereszt' első szegletében gömböcs; hátlap: † LADI∞-LADV∞ RE képverete mint felebb. *Vidák.*
 7. - - - harmadik szegletben gömböcs; hátlapon † LAD2ILAV2 E szokott képverettel. *Kubinyi.*
 8. - - - a' kereszt' harmadik szegletében két gömböcs; hátlapja: † LADILAD RE képverete mint felebb négy alakonyúlt háromszöggel. *Kiss.*
 9. - - - hasonló, a' kereszt' első szegletében két gömböcs, hátlapon futóbetűk. *Császári muz.*
 10. - - - az első téren két háromszög látható; hátlapon: † LADI-LAV2 RE a' többi mint felebb. *Weszerle.*
 11. † COLVMBANV2 RE a' kereszt' téren semmi jegy; hátlap: † LADI2CLAVS RE a' többi szokott. *Egykor Haffenbeck.*
 12. Mint 3. szám alatt, a' kereszt' harmadik szegletében gömböcs; hátlapján kétes jegyek. *Kubinyi.*

13. † COLVMBANV2 RE Hátlapja: † LADDI2LAV2 DE a' többi szokott. *Milkovics*.

14. † COLVMBANVD a' többi mint felebb, a' kereszt' térein látható négy háromszöget kivéve; hátlaon: † LADI2LADV RE a' többi mint felebb. *G. Viczay. Weszerle*.

Előadja e' pénzt réznyomatban Pray (*Specimen Hierarch. P. II. p. 108.*), és ki máskor világosan és helyesen írta, hogy Kálmán és Almus I. Gyéza fiai valának (*Annal. Reg. Hung. P. I. p. 77.*), most Kálmánt László fiának állítja, és pedig e' pénznél fogva. (*Diss. de S. Ladisl. p. 99.*), mellynek COLVMBANVD romlott feliratából azt következteti, hogy annak végső D. betűje DVX jelentésű, 's hogy mind ezen, mind más LADISLAVS RE hátlaipi feliratu pénz, sz. László életében veretvén, ezt mint királyt, Kálmánt pedig mint vezért illeti. Ezt védelmezte Cornides Dániel is (*Regum Hung. Geneal. p. 71.*), és e' tárgy felett mindkettő Gánóczy Antallal sokat vitatkozott (*Dispunctio Diatrib. p. 379.*); azonban mennyire megtévedett az idézett író, azt már Schoennisner is (*Notit. Hung. rei num. 118—120. l.*) megmutatá, az akkori metszők' a' betűk' előadásában gyakran ejtett hibáira hivatkozván; innen történt, hogy S vagy inkább R (Rex) helyett, D betűt véstek; és így minden, előlaon Kálmán' hátlaon pedig László' nevét előtűntető pénzt, Kálmánnak kell tulajdonítanunk, ki úgy látszik, pénzeinek hátlaipjára László' nevét, szintűgy mint utódi, egyedűl e' dicső 's szent király' emlékezetére vereté.

VII. nemű.

Karimáig terjedő 's végén új keresztte alakuló kereszt, négy szegletében ugyanannyi czelőke.

Nagys. 6—7. Súly. 6—9. szemér. Ritk. $\frac{3}{9}$.

Schoennisner, 116. l. Széchenyi, Cat. I. 38. l. Appel, Repert. 851. l. Joachim, Münz. Cab. II. 4. táb.

1. † CALMAN RE szemcsés karima 's kör között; közepett vonalkezeszt, ennek középpontjában gűmbűcs; a' feliratig terjedő 's azt négyfelé osztó csűcsain pedig czelőkék és háromszűgek, téerein végre rézsut a' közép-pont felé irányzott négy czelűke látható.

† LADLAV∞ E két csűkos kör között; közepett kereszt szokott négy háromszűggel. *Rupp*.

2. Az előbbihez hasonló, de a' kereszt' csűcsain háromszűg helyett, holdkák láthatók. Hátlapon: † LADLAV∞ RE. *G. Festetics*.

III. táb.
55. sz.

3. Mint 1. szám alatt, a' kereszt' első és második karját háromszög helyett holdka ékesíti; 's a' kereszt' első szegletében gömbücs. Hátlapján kétes betűk. *Nemzeti muz.*

4. Mint 1. szám alatt; a' kereszt' harmadik térén háromszög.

5. - - negyedik szegletben holdka.

6. - - második szegletben holdka.

7. - - harmadik szegletben kereszke látható.

8. - - a' negyedik térén gömbücs fölött háromszög szemléltető; *nagyobb.*

9. - - a' kereszt' harmadik szegletében két háromszög foglaltatik. *Weszerle.*

10. † CAL+MAN RE a' többi mint felebb, a' kereszt' szegletei minden jegy nélkül. Hátlapja mint 1. szám alatt. *Császári. muz.*

11. Az előbbihez hasonló, a' második A betű alatt gömbücs.

12. Más mint 1. szám alatt, melynek első A betűjét két gömbücs ékesíti. *Weszerle.*

13. Mint 1. szám alatt, az L és M betűk között ferde vonalka. *Szalay.*

14. † CAL^oNAN RE a' többi szokott. *Weszerle.*

15. † CAL^oMAN RE a' többi mint előbb. *Ugyanott.*

16. † CAL^vMAN RE egyébként mint felebb. *Ugyanott.*

17. Mint 1. szám alatt, a' második A betű alatt gömbücs. *Ugyanott.*

18. - - a' kereszt' első szegletében a' vonalka és kereszt' karja közt gömbücs tűnik elő. *Welzl tanácsnok.*

19. Képverete mint 1. szám alatt, az előlapi felirat betűi kétesek és viszárról olvasandók. Hátlapján szokott képveret, betűk helyett néhány egyszerű vonalka látható; *nagyobb.*

20. Mint 1. szám alatt, negyedik térén a' kereszt' karja és czelőke közt hárántvonal. *Weszerle.*

21. - - ugyanott gömbücs felett háromszög. *Ugyanott.*

22. † CAL^vMAN RE a' többi mint 1. szám alatt. *Luczenbacher.*

Appel (*Repert. II. köt. II. szak. 851. l.*) más illy veretű példányt is hoz elő, szokatlan: COLOMANVS RE előlapi, és LADIS hátlapi felirattal, melyet hogy futólag nézett meg onnan gyanítom; mivel ezen időszak' pénzeinek leírásában elkövetett hibáinak más példáit is adta, honnan a' szokott szabálytól eltérő példányait csak záradékban számdékom megemlíteni.

III. táb.
56. sz.

VIII. n e m ű.

Egyenkarú szemcsés kereszt, sarkaiban négy gömböcs.

Nagys. 6—7. Súly. 6—8. szemer. Ritk. $\frac{3}{10}$.

Széchenyi, Cat. I. 38. l.

1. † CALMN (felfordított M) egyenkarú vékony szemcsés kereszt, csúcsain háromszögek, téerein négy gömböcs, második szegletében háromszög, karimája szemcsés.

† LADLAV∞ E két vonalkör között, közepett kereszt és szokott háromszögek. *Nemzeti muz. Somogyi.*

2. † CALM·N (M mint felebb), a' kereszt' vastagabb karú; a' hátlapi felirat nehezen olvasható. *Rupp.*

III. táb.
57. sz.

3. † CAL°MN monorú 's fekkentes helyzetű négy gömböcsessel; hátlapja mint 1. szám alatt. *Weszerle.*

4. Más, a' C betű üregében gömböcs, a' többi szokott. *Vidak.*

5. Hasonló, a' kereszt' első szegletében gömböcs alatt keresztke látható; hátlapján: † LADLAV∞ R szokott képverettel.

6. † CALMII (M egyenes helyzetben) a' második szegletben kereszt' karjaihoz tapadt háromszög; hátlapon: † LADLAV∞ I a' többi szokott.

IX. n e m ű.

Egyenkarú szemcsés kereszt, szegleteiben négy gömböcs, csúcsain háromszögek és keresztkek tűnnek elő.

Nagys. 6. Súly. 6—7. szemer. Ritk. $\frac{4}{10}$.

1. Felirat nélkül, szélesen csíkos karimában egyenkarú szemcsés kereszt, mellynek szegleteit négy gömböcs ékesíti, a' kereszt' mindegyik csúcsán három apró háromszög új keresztté alakul, ezek körül ismét négy keresztke tűnik elő.

Hátlapján két csíkos körben, betűk helyett néhány vonalka, közepett pedig kereszt látható, szokott négy háromszöggel. *Vidak.*

III. táb.
58. sz.

2. Más az előbbihez hasonló, előlapján mind karimájának, mind a' kereszt' karjainak szemcsézete vékonyabb; hálapján pedig felirat helyett hat vonalka vagy kétes jegy látható.

X. nemű.

Közepett apró kereszt, szegleteiben négy gömböcs foglalatik.

Nagys. 4½. Súly. 3. szemer. Ritk. ¼/10.

1. Felirata helyett keresztke, háromszögek, vonalkák, és gömböcsök láthatók, közepett egyenkarú vonalkereszt, szegleteiben négy gömböcs, széles vonalkás karimával.

Hátlapján csíkos körben tompa kereszt, szegleteiben négy háromszög.
III. táb. *Vidák.*
59. sz.

2. Más az előbbihez hasonló, vékonyabb szemcsézetű, az előlap' jegyei valamivel másképp helyezvék.

Ezen apró pénzeken első nyoma tűnik elő a' hátlapi karima nélküli egyszerű körnek, melly itt rövidítés miatt vésetvén, a' II. Gyéza utáni királyok' pénzein már állandó képveretté lett; megjegyzésre méltó e' példányok' súlyának csekélyége, melly csak felényi Kálmán többi kispénzeinek, vagy 6. szemer helyett nem nyomnak többet 3. szemernél, mint a' mindjárt következő XI. neműeknél is tapasztalhatni; e' körülmény azonban még nem olly fontos, mellyből azt lehetne következtetni, hogy a' tulajdonképeni fillérek már Kálmán alatt verettek; mert hogy azok csak IV. Béla alatt jöttek először keletbe, azt pénzei bizonyítják.

XI. nemű.

Négy félkörből álló 's két vonal által háromfelé szelt paizs.

A. A' király' világosan előadott nevével.

Nagys. 6—7. Súly. 6—8. szemer. Ritk. ¾/10.

Schoenvisner, 116. l. Mader, Krit. Beitr. III. 62. l.

1. † CALMAN RE szemcsés karima, közepett négy félkörből vagy féldoldból álló paizs neme, melly két fekkentes vonal által háromfelé van szelve, a' félkörök üregeiben négy gömböcs, és a' középpont helyét keresztke foglalja el.

† LADLAV∞ R homályos betűkkel két vonalkör között, közepett kereszt négy háromszöggel. *Kopácsy primás. Magyar tud. társ. Weszerle. G.*
III. táb. *Festetics. Milkovics. Magyary. Rupp.*
60. sz.

nyúló 's a' pénzlapját négy egyenlő részre osztó kereszt, szegleteiben négy gömbücs koszorúba kerítve; E betű után pont.

III. táb. Hátlapján két csikos kör között felirat helyett hat vonalka, közepett
65. sz. kereszt négy háromszöggel. *Weszerle. Szalay. Rupp.*

2. Más, mellyen a' kereszt' karjai a' koszorún túl nem terjednek, és azért az azok melletti négy czelókével nincsenek kapcsolatban; a' felirat' helyét E betű pótolja tizenegy vonalkával. Hátlapja mint 1. szám alatt, a' háromszögek ék alakúak. *Klino.*

3. Verete mint 1. szám alatt, felfordított E betűn kívül hét vonalka látható; hátlapján is az előbbi vereten kívül, szintannyi vonalka. *Weszerle.*

4. E - - - - | - - - - képverete mint felebb. Hátlapján öt vonalka.

5. E - : - - - - - hátlapján keresztke négy fekkentes vonalkával. *Stur.*

6. E - - - . - - - - - hátlapján † és hat vonalka.

7. =E - - - - - - - - - hátlapja mint előbb.

8. E - - - - - - - a' keresztnek E betűtől számított második szegletében három gömbücs. Hátlapja mint felebb.

9. Mint előbb; az ugyanazon betűtől számított harmadik szegletben szintannyi gömbücs. Hátlapján † és öt vonalka.

10. E - | - - - | - - - - a' többi mint 1. szám alatt; hátlapján szinte öt vonalka.

11. E . . . - - - - - a' többi mint 1. szám alatt. *Rupp.*

12. E ∇ - - - - - - - - - hátlapja mint 9. szám alatt. *Rupp.*

13. E + - - - - - - - a' többi mint 1. szám alatt.

14. E o - o - o - - - - - egyébként mint felebb. Hátlapján: † - \ - C | - | szokott képverettel.

15. E - - - - - - - - - hátlapján öt vonalka látható. *Rupp.*

16. Mint felebb; a' szegletben E alatt három fekkentes helyzetű pont; hátlapon hat vonalka. *Vidák.*

17. E . - . - - - - - - - hátlapon: † és hat vonalka. *Somogyi.*

18. Mint 4. szám alatt; hátlapon: † - - - | - *Stur.*

19. Mint 12. szám alatt; hátlapon: † - - - - - *Somogyi.*

20. Mint 8. szám alatt, az ott felhozott gömbücs nélkül. *Magyar tud. társ.*

Schoenvisner (*Notitia Hung. rei num.* 122. l.) e' pénznemet II. István, pénzei sorába helyezte: de ezen meghatározása, a' veret, munka, 's szemcsézet ismertető jegyei' tekintetéből nem látszik elfogadhatónak.

XIII. n e m ú.

Völgyelettel kifelé irányzott négy félkörbe foglalt kereszt, a'
király' nevével.

Nagys. 6. Súly. 6—9. szemer. Ritk. $\frac{2}{8}$.

1. † VDANV E (visszáról, Lubanus vagy Columbanus Rex helyett) durva betűvonásokkal, szemcsés karimában egyenkarú, háromszög csucsu, völgyeleteikkel kifelé irányzott négy félkörbe vagy holdkába foglalt szemcsés kereszt.

† LADLAV∞ két csíkos kör között, középett kereszt négy háromszög-
gel. *Rupp.* III. táb.
66. sz.

2. Ugyanazon betűk, de a' kereszt' ellenkező szegleteiben pont és vonalka; hátlaon: † LADLAV∞ ≡ a' többi mint felebb. *Kiss.*

3. Mint felebb; a' kereszt' egyik szegletében gömbücs; hátlaon, betűk helyett merő vonalkák. *Weszerle.*

4. Mint felebb; a' kereszt' három szegletében gömbücs; hátlaon: † I. és hat vonalka. *Ugyanott.*

5. - - a' kereszt' minden szegletében gömbücs; hátlapja mint 3. szám alatt. *Stur.*

6. - - két egymásmelleti szegletben keresztke; a' többi mint felebb. *Kiss.*

7. - - a' kereszt' szegletei jegy nélküliek; hátlapja mint felebb. *Ugyanott.*

8. - - a' kereszt' egymásmelleti szegleteiben innen vonalka, amonnan gömbücs; a' többi mint felebb. *Rupp.*

9. - - a' kereszt' egyik szegletében egymásnak háttal fordult két holdka; hátlaon nyolcz vonalka *Császári muz.*

10. - - E betű előtt gömbücs, egyébként jegy nélküli; hátlapja kétes és zavart vonásokat állit előnkbe. *Kiss. Luczenbacher.*

11. - - a' kereszt' egyik téréen holdka tűnik elő. *Somogyi.*

12. - - a' harmadik, vagy A betűben két gömbücs látható. *Luczenbacher.*

X.

II. ISTVÁN.

1114-éktől 1131-ig.

II. István még fiatal volt, midőn 1114-ben atyjának, Kálmánnak helyébe lépett. Kormányzása' első éveiben több háborúba bonyolodott. Krónikánk (*P. II. C. LXIII.*) kegyetlenségeit emlegetvén, a' többi közt ezeket írja: „Dux Almus, severitate regis Stephani (II.) minoris, mediam capitis sui diminutionem passus fuerat (félfejét azaz: polgári jogát veszté el. *Athenaeum*, 1837. 43. sz.) Quamvis fuisset obcoecatus, tamen mortem timens, fugerat in Graeciam.“ Konstantinápolyban Comnenus János (1119—1143.) császártól kedvesen fogadtaték, kinek Piroska, vagy Irene nevű nője, sz. László királyunk' leánya vala. A' kúnok barátja II. István, mivel gyermektelen vala, Almus fiát, a' vak Bélát nevezé utódaul, Ilonát, Uróz szerviai fejdelem' leányát rendelvén neki nőül. Megbetegedvén szerzetes ruhába öltözött, megszűnt élni 1131-ben, és Váradon temetették el. Országlott. 18. évig.

E' királyunk' pénze, nagyságra 's készítményre nézve igen közelit atyjának Kálmánnak pénzeihez, azon egy neműt kivéve, mellynek előlapján a' király' koronás feje 's neve, hátlapján pedig László nevének felirata adatik elő; e' nagyobb veretű 's nagy ritkaságú pénzneme; I. László kispénzreinek szabálya szerint van verve. Mások az előlapon: CEHANVS REX feliratuak, hátlapon a' szokott László nevével; mások továbbá felirat helyett három keresztet S. T. E. betűkkel, vagy két szemcsés kormánypálcza közé helyezett hasonló magas keresztet és T. E. betűket állitnak előnkbe; mások végre képveret nélküliek, mellyeken név-rejtőjegy (monogramma) gyanánt egybekapcsolt két S és egy T betűk látszanak.

Cornides Dániel (*Ungarisches Magazin. III. Band. 366—369.*) nagy készülettel megmutatta, hogy a' Cehanus, Cephanus, Chephanus, Chepanus, Cepanus név nem más mint Stephanus. Wagner Károly írja: „Stephanus (de Hedervára) quinque filiorum parens: Alexandri videlicet, Seraphimi, Chephani seu Stephani, anno 1206. Regni Hungariae Palatini et Comitis Bachiensis etc.“ (*Collect. Geneal. Hist. Dec. I. p. 75.*) Feltaláljuk e' nádort és Bács megyei ispánt II. András 1207. évi oklevelének befejezésében is: „Chepano filio Stephani Bachiensis et palat. comite.“ (*Katona, Hist. crit. Tom. V. p. 61.*) Nem akarom emliteni, mert némellyek előtt gyanúsnak látszik, azon birtokomban lévő hosszúdad réz pecsétnyomót, mellynek körirata ez: † SIG. PLEB. AD. S. CEHANVM. R. (Sigillum Plebani ad Sanctum Cehanum Regem), mellyen szintolly koronás kéz ábrázoltatik, mint Pray által kiadott ime' kör-

iratú pecséten: † Sigillum conventus Monasterii sancti regis Stephani de zenth Jog.“ (*Dissertatio Hist. crit. de Sacra dextra. p. 30. — Mat. Simon, Supplementum ad Dissert. Prayi de dextra S. Steph. Vacii, 1797. 8.*) A' Capanus és Stephanus nevek egyébként is, nem csak azonegy névnek, hanem azonegy személy nevének is használtak szelvében történeti emlékeinkben (*Math. Belii, Appar. ad Hist. Hung. In ritu expl. verit. §. CCCXXXVII. p. 261.*); Ehhez járul, hogy a' szepességi Csepánfalvát németül Stephansdorf, ráczul Stephanowcze néven nevezik.

I. nemű.

A' király' koronás feje 's neve.

Nagys. 11. Súly. 8—10. szemer. Ritk. $\frac{6}{23}$.

1. TŰTEP̄HANV2 EX° (visszáról) szemcsés körben a' király' koronás feje szemközt; karimája szinte szemcsés.

† LADLAV∞ R két csíkos kör között, közepett vonalkereszt szokott négy háromszöggel. *Jankovich.*

III. táb.
69. sz.

2. TŰTEP̄HANV2 DEX° képverete mint felebb; hátlapja üres és sima, az előlap' betűinek átvert nyomait előtüntető. *Wesszerle.*

XI. táb.
299. sz.

3. - ∞TE°DHANV2 DEX a' többi mint felebb, szemcsészet és karima nélkül; hátlapon: † LADLAV2 PE képverete mint 1. szám alatt. *Wesszerle.*

E' kiadatlan és jeles ritkaságú pénznem, csak néhány év előtt találtak, a' sajkások katonai kerületében keblezett *Titel* mezővárosban, a' Duna és Tisza összefolyásánál.

II. nemű.

Kereszt négy háromszöggel és a' király' neve.

A. Cehanus Rex felirattal.

Nagys. 8. Súly. 6—9. szemer. Ritk. $\frac{4}{15}$.

Schöennisner, 122. l. Széchényi, Cat. I. 39. l. Mader, Krit. Beitr. III. 62. l. Wessprémi, Cent. II. P. post. 229. l. Ungarisches Magazin, III. 365. l. Lelevel, Numism. III. 61. l.

1. † CEHANV2 ∞EX° szemcsés karima és hasonló kör között, közepett két karjával egész a' karimáig nyuló keresztkéekkel végződő kereszt, mellynek szegleteiben négy hosszúdad háromszög látható.

III. táb. † LADLAV2 REX (többnyire) homályos betűkkel két csíkos kör között;
70. sz. középett kereszt négy háromszöggel. *Császári muz. Magyar tud. társ. Rupp.*

2. Felirata és képverete mint felebb, de a' kereszt' csak egyik karja terjed egész a' karimáig. Hátlapon: † LADLAV2 DE a' többi mint az előbbin. *Nemzeti muz. Wesszerle. Somogyi.*

3. Mint 1. szám alatt. Hátlapon: † LADLAA∞ DE a' többi mint előbb. *Nemzeti muz.*

4. † CEHANV∞ ∞ ∞ ∞ EX ∞ a' többi mint 2. szám alatt.

5. † CEHANV∞ ∞ ∞ EX ∞ egyébként mint az előbbi. *Wesszerle.*

6. † CEHANV∞ ∞ EX = szokott képveret; hátlapja mint 3. szám alatt.

Milkovics.

7. Mint 3. szám alatt, de az előlapi A betűben két gömbücs. *Wesszerle.*

III. táb. 8. Mint 3. szám alatt, a' kereszt' második szegletében (H és A betűk
71. sz. alatt) két gömbücs. *Nemzeti muz.*

9. † CEHANV∞ ∞ ∞ EX ∞ egyébként mint 2. szám alatt. *Magyar egyet. Wesszerle.*

10. Mint felebb, de C betű után háromszög; hátlapja mint 1. szám alatt. *Milkovics.*

11. † CEHANV∞ ∞ EX2 hátlapja mint 3. szám alatt. *Eckmayer.*

12. † CEHANV∞ ∞ EX ∞ hátlapja mint felebb. *Szalay.*

13. Előlapja mint 1. hátlapja pedig mint 3. szám alatt. *Ugyanott.*

14. † CEHANV∞ ∞ ∞ EX ∞ a' többi mint felebb. *Wesszerle.*

15. † ∞ CEHANV∞ ∞ ∞ EX. Hátlapon: † LADLAA∞ E; szokott képverettel. *Nemzeti muz.*

Weszprémi István (*Medicorum Hung. et Trans. Biographiae. Cent. II. Par. post, p. 229. fig. 1.*) az e' pénzen álló C e h a n u s szokatlan nevet Gyéza romlott nevének állítja azon oknál fogva; mert a' történetírók egy magyar király' nevét sem adják annyi változatban elő 's olly sokfélekép elrontva, mint épen Gyézáét; innen ő e' pénzt helytelenül I. Gyézának tulajdonítja. Cornides Dániel (*Ungarisches Magazin. III. Band. 365—388. l.*) nagy készüllettel igyekszik megmutatni, hogy e' pénzt II. Lászlóval együtt országlott III. Istvánnak kell tulajdonítanunk; ennek megbizonyítására azt vette fel pénztani szabályul, hogy valahányszor a' régi magyar pénzen két király' neve olvastatik, ez mindig bizonyos jele annak, hogy azon két király együtt országlott, mint II. András és IV. Béla, továbbá ezen Béla és V. István. Cornidesnek ezen kényállitmánya el nem fogadható; mert ha úgy volna, akkor a' többi királynak is, millyenek Kálmán

és II. Béla, mivel pénzeik' hátlapján Ladislaus név áll, valamely illy nevű királlyal kellett volna uralkodniok; mit, mivel a' történeti hitelességgel ellenkeznek, senki sem mer vitatni. Egyébiránt e' pénznem feliratára nem is ügyelve, akár alakját és nagyságát, akár veretét és munkáját vesszük tekintetbe, egyedül Kálmán és II. István' korszakának tulajdonítható.

B. Stephanus Rex felirattal.

Nagy. 8. Súly. — szemer. Ritk. $\frac{6}{8}$.

16. † STEPHANVS DEX ◦ szokott képveret; hátlapon kétes betűvénások; képveret mint másokon. *Jankovich.*

XI. táb.
300. sz.

III. nemű.

Három kereszt vagy kormánypálcza, Stephanus név' kezdő betűivel.

A. Három magas kereszt S. T. E. betűkkel.

Nagys. 6—8. Súly. 6—9. szemer. Ritk. $\frac{2}{8}$.

Schoensiner, 113. l. Lelevel, Numism. III. 61. l.

1. STE szemcsés karimában három magas kereszt, a' középső magasabbnak tönke szemcsés, de közepe 's két háromszög közé helyezett talpa bütykös; a' külső bütykös talpú két kisebb vonalkereszt fölött, gömbücszel ékes szarvú két holdka látható; e' három kereszt között mindkét felül S a' két kisebb kereszt' mindkét külső oldaláról pedig TE betűk tűnnek elő.

† LADLAVS E a' szokott kereszt és háromszögek' képverete mellett. *Weszerle.*

III. táb.
72. sz.

2. Más visszás helyzetű S betűkkel, az érintett holdkák nélkül. Hátlapon: † LADLAV∞ apró homályos betűkkel, egyébként mint az előbbi; kisebb. *Weszl tanács. Rupp.*

IV. táb.
73. sz.

3. Az előbbihez hasonló, de kisebb, egyenes helyzetű két S betűvel és a' kereszttek' talpainál hosszukás háromszögekkel. *Weszerle. Rupp.*

IV. táb.
74. sz.

4. Az előlapi veret mint 2. szám alatt, de minden háromszög nélkül. Hátlapon: † LALAIN∞ *Somogyi.*

5. Előlapja mint 3. szám alatt minden háromszög nélkül a' kereszttek talpánál; hátlapja mint 1. szám alatt. *G. Festetics.*

Schoenvisner (*Notitia Hung. rei num. p. 113. Tab. I. N. 30.*) ilyen, mint gyaníthatni, kevesebbé ép és rozszúl rajzolt (mert a' rajzoló S betűk helyett a' kereszttekről függő szalagokat, TE helyett pedig valamely kétes jegyeket állít elő) pénzpéldányt, az azon látható három keresztnél fogva, I. László kispénzei közé soroz, melyet így ír le: „Tres cruces media longiore, et signa quaedam in area, quasi dominicae passionis.“ és így feliratára, kisebb veretére, véseményére, 's a' különböző korszak' sajtát változataira épen nem ügyelt.

B. Két kormánypálcza között kereszt, T. E. betűkkel.

Nagys. 6. Súly. 3. szemer. Ritk. 6/4.

6. TE; magas szemcsés kereszt, két szinte szemcsés kormánypálcza között, mindegyike fölött holdka, két oldalról ama' betűk egymás fölött láthatók.

Hátlapon: két vonalkör között három elhintett vonal, és két holdka; közepett szokott kereszt háromszögekkel. Silány ércpéldány. *Tibolth.*

IV. táb.
75. sz.

IV. nemű.

S és T betűk névrejajtójege gyanánt.

Nagys. 6. Súly. — szemer. Ritk. 5/18.

1. Szemcsés karimában két S betű, egyik egyenes, másik visszás helyzetben; ezek közt magasabb T betű, mellynek tönke szemcsés, közepén és alul bütykös; az S betűk felső nyilásaiban mindkét oldalról két háromszög, balról az S betű talpánál két vonalka látható.

Hátlapon két vonalkör között három vonalka 's ugyanannyi kifelé konyúlt holdka egymást váltva, (e' jegyek a' rajzban kihagyattak); közepett kereszt négy háromszöggel.

IV. táb.
76. sz.

2. Karima hiányzik, az első S betű előtt két gömböcs, az S betűk nyilásaiban mindkét felül fekvő pőrölyhöz hasonló jege látható. Hátlapja mint felebb.

XI. táb.
301. sz.

XI.

II. BÉLA. (*vak*).

1131-dik évtől 1141-ig.

II. Bélát, István meg élteben nevezé utódául, ki 1131-ben kezdé Ilona nevével igazgatni az országot; kormányát leginkább Borich, ki Kálmán második, hűtlensége miatt

elfűzött feleségétől született, nyugtalanítá. Neje, az okos, de nagyravágyó Ilona, az aradi gyűlésen kegyetlen boszút állott azokon, kik Almus és Béla megvakításában részesek valának. Tíz évi országlása után 1141-ben meghalt, és Fehérvárott temetteték el, három fiat: II. Gyézát, II. Lászlót és IV. Istvánt hagyván maga után.

E' királynak veretre 's jegyekre nézve igen változatos pénzei, jobbadán az iratlanok, vagy felirat nélküliek osztályába tartoznak; a' király' nevével verettek közül kevés ismeretes, ezeken a' király koronás feje látható, annak majd egészen, majd rövidítve előadott nevével háromféle változatban, melyek kormánypálczát, keresztet, és félkört, jobbadán szemcsézetten vagy más módon ékesen állítanak előnkbe; Kálmán ideje óta többnyire apró veretű pénzek voltak keletben (a' IV. táb. 79. sz. alatti példányon kívül); de Béláét a' szemcsézet és betűk gyengédsége 's finomsága jellemzi, az ércz is mind inkább rosszabb felé hagyatlik; meg kell itt jegyeznünk, hogy azon pénzek, mellyek Schoenvisner' (*Not. Hung. rei num. p. 124 N. 3. 4.*) munkájában, és Széchenyi Catalogusában (*I. p. 40. N. 3. 4. 5.*) e' királynak tulajdonítanak, nem ezen, hanem III. Béla pénzei sorába tartoznak.

I. n e m ű.

A' király' feje, egészen kiírott nevével.

Nagys. 6—7. Súly. 5—7. szemer. Rít. $\frac{4}{14}$.

Schoenvisner, 124. l. Széchenyi, Cat. I. 40. l. Mader, Krit. Beitr. III. 62. l.

1. $bE^{\circ}L^{\circ}A^{\circ}$ REX vékony vonalú karima közt; a' király' koronás feje szemközt, durvább munka.

† ————| \equiv betűk helyett, két csíkos kör között, közepett kereszt négy háromszöggel. *G. Festetics.*

IV. táb.
77. sz.

2. $D=EL^{\circ}A^{\circ}REOC$ az előlapi képveret mint felebb; hátlapon felirat helyett négy vonalka; egyébként mint felebb. *Nemzeti muz.*

3. $DEL^{\circ}A^{\circ} \circ \circ$ REX egyébiránt az 1. számúhoz hasonló; hátlapon keresztke és öt vonal. *Weszerle.*

4. $BE^{\circ}L^{\circ}A^{\circ}$ REX; hátlapon: =|—— szokott képverettel. *Ugyanott.*

5. $b^{\circ}E^{\circ}L^{\circ}A^{\circ} \circ \circ R^{\circ}EX$; hátlapon: † |——|——|——|—— mindkét lapi képverete mint felebb. *B. Bretfeld.*

6. $bEL^{\circ}A^{\circ}$ REX hátlapon: † és négy vonalka. *Welzl tanács.*

7. BEL[°]A⁺⁺ REX hátlapon: † | -- | - | = *Jankovich.*
8. BEL[∇]A[°] REX hátlapon: † és hat vonalka. *Császári muz.*
9. IE[°]L[°]A[°] REX hátlapon: † és öt vonalka. *Ugyanott.*
10. b[°]E[°]L[°]A[°] REX hátlapon: † hat vonalka és l = *Milkovics.*
11. BEL-A[°] REX hátlapon: † és hét vonalka. *Somogyi.*

Előlapjára nézve az 1. szám alattihoz hasonló, LADIS hátlapi feliratú, 's szokott képveretű pénzre hivatkozik Appel, Repert. T. II. Sect. II. p. 852.

II. nemű.

Előlapon a' király' feje 's megrövidített neve; hátlapon egész Ladislaus névvel.

Nagys. 6-7. Súly. 5-7. szemer. Rikk. 3/40.

1. HBRE (azaz: Moneta Belae Regis) csikos karimában a' király' koronás feje szemközti, igen durva vésemény.

† LADLAV∞ RE két vonalkör között, középett kereszt négy háromszöggel. *Szalay. Somogyi. Rupp.*

IV. táb.
78. sz.

2. Mint felebb, de a' fej mellett balról tetőirányos vonalka. Hátlapon: † LADSLAV∞ RE a' többi mint felebb. *Weszerle.*

3. Mint 1. szám alatt, a' fej mellett ugyanott szélén két háromszög. Hátlapon: † LADLAV∞ DE *Ugyanott.*

4. Mint 1. szám alatt, a' királyfej melletti jegy nélkül. Hátlapon: † LADLAV∞ RX *Kiss.*

5. HD RE egyébiránt mint 1. hátlapja pedig mint 2. szám alatt.

6. Mint felebb, a' király' feje mellett balról, első (H) betű előtt holdka, egyébként a' 3. számúhoz hasonló. *Belhay.*

7. NB DE a' fej mellett balról karima felé gömböcs; hátlapja mint 3. szám alatt. *Weszerle.*

8. ND RE ugyanott két pont, egyéb mint az előbbi számún. *Weszerle.*

9. Mint felebb, a' király' feje mellett balról a' karimánál tetőirányos vonalka. Hátlapjának felirata a' 3. számúéval ugyanaz. *Welzl tanács.*

10. N'D RE hátlap' felirata: † LADLAV∞ szokott képverett mellett. *Weszerle.*

11. N†D RE hátlapon: † LADLAV∞ E képverete mint felebb.

12. ND¹ RE egyébiránt mint az előbbi számu. *Weszerle*.
 13. H^v RE hátlapon: † LADLAVZ E és szokott képveret. *Vidak*.
 14. HD RE képverete mint 1. hátlapja mint 3. szám alatt. *Milkovics*.

III. n e m ű.

A' király' feje körbe foglalva, nagyobb veretű lemezpénz.

Nagys. 9. Súly. 4. szemér. Ritk. 5/15.

1. † EE⊙⊙ L°≡⊙|⊙|⊙°⊙° széles vonalkarimában és vékony szemcsés körben, ebben a' király' arcza szemközt, ezt korona helyett három külön álló keresztke, és ugyanannyi egybekapcsolt gömbücs ékesíti; a' fej körül e' jegyek: N⊙|| láthatók.

Hátlapja üres, az előlapi képveretet átveretten előtűntető; csonka példány. *Somogyi*. IV. táb. 79. sz.

2. † |≡|≡⊙ - - - - | - |⊙ a' többi mint felebb, csak fele van meg törötten. *Stur*.

E' pénznem, veretét és egész alkatát tekintve, II. Béla' és nem más király' pénzeivel egyező; ámbár egy lapra vert lemezpénzek közé tartozik, millyenek III. Béla előtti korszakból ekkorig ismeretlenek valának.

IV. n e m ű.

Három szemcsés kormánypálcza, a' király' nevével.

Nagys. 7. Súly. — szemér. Ritk. 5/16.

1. † DELA R†X (a' négy végső betű felfordítva van vésve), gyengéden vonalozott karimában; közepett három szemcsés és czelőkés végű fenálló kormánypálcza.

Hátlapon: † - - - - - = - két vonalkörben, közepett kereszt négy háromszöggel. *Kopácsy primás. Weszerle*. IV. táb. 80. sz.

2. † DELA RX a' betűk' fekvése és képverete mint felebb; hátlap: † = - - - - a' többi mint az előbbin.

3. Felirata és képverete mint 2. szám alatt.; hátlapon: † - - - -

V. n e m ű.

Hat holdkával és négy keresztkével bekerített két kormánypálcza.

Nagys. 6—7. Súly. 4—5. szemer. Ritk. $\frac{2}{6}$.

1. Felirat hiányzik, a' pénz' vonalos karimájában talpon álló szemcsés és végén bütykös két kormánypálcza, ezek közt két keresztke közé helyezett gömbücs, kívül oldalaiknál két fekmentes vonalka; mind ezek körül hat befelé konyúlt holdka, ezek' szegleteit ellentétben helyezett négy keresztke (egyét a' rajzoló kihagyott) 's két gömbücs ékesíti, a' felső' oldalainál két vonalka látható.

IV. táb. Hátlayan két vonalkör között, kifelé konyúlt két holdka, négy vonalka 's két keresztke, mind ellentétben; közepett kereszt négy háromszöggel. *Rupp.*
81. sz.

2. Más hasonló, felső gömbücs' oldalainál a' két vonalka hiányzik; hátlayan két keresztke, ugyanannyi holdka, 's négy vonal két kör között, a' többi mint felebb. *Welzl tanács. Weszerle.*
IV. táb. 82. sz.

3. Mint felebb; hátlapján három holdka, két keresztke, és három vonalka látható. *Vidák.*

4. - - egyik keresztke alatt tetőirányos vonal tűnik elő; hátlapja mint 2. szám alatt. *Somogyi.*

5. - - egyik keresztke alatt hasonló vonal; hátlapja mint 1. szám alatt. *Stur.*

VI. n e m ű.

Négy félkörből alkatott paizson kereszt, felirat nélkül.

Nagys. 6—8. Súly. 5—6. szemer. Ritk. $\frac{2}{7}$.

1. Felirat hiányzik, szélesen vonalos karima, közepett egyenkarú, egyszerű, végén szélesebb kereszt, négy befelé konyúlt félkörbe foglalva; a' kereszt' szegleteiben négy gömbücs, a' félkörök külső szegleteinél pedig négy keresztke, mellynek egyikével ferde vonalka van egybekapcsolva.

Hátlayan két csíkos kör között felirat helyett keresztke, és különböző helyzetű öt vonalka; közepett vonalkereszt és négy háromszög. *Rupp.*

III. táb. *Weszerle.*
63. sz.

2. Más hasonló, a' kereszt melletti vonalka nélkül, és hátlapi hat vonalkával.

3. Más, egyik keresztkéje két gömböcs között; hátlapja mint 1. szám alatt.

4. Hasonló, egyik keresztkéje mellett két háromszög látható; hátlapján keresztke és öt vonal. *Szalay*.

5. Mint 2. szám alatt, de az előbbieknél kisebb veretű. *Császári muz. Vidák. Rupp.*

III. táb.
64. sz.

VII. n e m ű.

Négy holdkába és ugyanannyi keresztkébe foglalt egyenkarú kereszt. *)

Nagys. 5—6. Súly. 4—5. szemer. Ritk. $\frac{2}{6}$.

Széchenyi, Cat. I. 44. l.

1. Felirat nélkül, vonalos karimában kiseded szemcsés kajomkereszt, ezt szegleteinél négy gömböcs, végeinél pedig kifelé konyúlt bütykös végű négy holdka ékesíti; ezek között sulyokhoz vagy félkereszthez hasonló négy jegy, a' karima mellett sorba helyezett négy pont látható.

Hátlapon a' pénz' közepe táján két központú kör, ezek közt a' körirat helyét öt vonalka pótolja; közepett szokott keresztke négy háromszöggel. *Rupp.*

IV. táb.
83. sz.

2. Mint felebb, de sulykok helyett négy keresztke, és az egyik holdka oldalánál még két gömböcs tűnik elő; hátlapon két kör között $\dagger \cup ---$ a' többi mint felebb. *Szalay*.

3. Mint az előbbi, mellyen egyik keresztke mellett két vonalka, másik helyett egy vonalka jó elő. Hátlapja mint az előbbin; kisebb. *Nemzeti muz.*

IV. táb.
84. sz.

4. Mint felebb, az egyik keresztke alatt e' jegyek: 1-1 láthatók, a' többi mint 1. szám alatt. *Weszerle*.

5. A' 2. számhoz hasonló; hátlapján négy háromszög helyett két teóirányos vonal metszi át a' keresztet, körirat helyett öt vonalka. *Weszerle*.

6. Mint 2. szám alatt, az egyik keresztkénél mindkét oldalról két pont; hátlapján körirat helyett négy vonal látható. *Somogyi*.

*) E' pénz, a' Széchenyi nemzeti intézet' pénztábláján (Tab. III. N. 8) a' határozatlanok sorában adatik elő; az azon intézet' catalogusaiban pedig (I. 44. l.) IV. Istvánnak tulajdonítatik: de jegyei, verete, véseménye 's az egész alkata arra mutatnak, hogy II. Béláé, és nem IV. Istváné, kinek okoknál fogva pénzt nem is tulajdoníthatunk.

VIII. nemű.

Négy kereszt két befoglaló félkörbe kerített szemcsés kereszt.

Nagys. 7. Súly. 7. szemer. Ritk. $\frac{6}{4}$.

1. Felirat hiányzik, a' gyengéden vonalos karimájú pénz' közepén egyenkarú, szemcsés és bütykös végű kereszt, szegleteiben négy gömbücs; e' kereszt négy kifelé konyúlt, bütykös végű, egyegy kereszt két befoglaló félkörbe van kerítve; az egyik szeglet' gömbücsénél tetőirányos vonal tűnik elő.

Hátlapon két csikos körben keresztke, és nyolcz különféle helyzetű vonal; közepett pedig kereszt szokott háromszögekkel állítatik előnkbe. *Császári muz.*

IV. táb.
85. sz.

IX. nemű.

Keresztekkel végződő kereszt, szegleteiben négy éket befoglaló nyolcz holdka.

Nagys. 5—7. Súly. 4—5. szemer. Ritk. $\frac{2}{7}$.

1. Felirat nélkül, vonalos karimában nagy egyenkarú szemcsés kereszt; csúcsain kajmacs és háromszög, szegleteiben négy gömbücs, ezek fölött ugyanannyi ék, mindegyike két holdkába kerítve.

Hátlapon két központú vonalkörben keresztke és öt vonal, közepett kereszt négy háromszöggel. *Silány ércz. Appel. Rupp.*

IV. táb.
86. sz.

2. Más az előbbihez mindenben hasonló, az egyik holdka hátán három gömbücs; kisebb.

3. Az 1. számúhoz hasonló; hátlapjának körei közt csak öt vonal; kisebb. *Rupp.*

IV. táb.
87. sz.

X. nemű.

Egyenkarú kereszt, mellynek csúcsai nyolcz holdkába foglalvák.

Nagys. 7. Súly. 6—7. szemer. Ritk. $\frac{3}{8}$.

1. Felirat hiányzik; vonalos karimában egyenkarú vonalkereszt, térein belül négy gömbücs, kívül pedig ugyanannyi keresztke foglaltatik, csúcsai nyolcz holdkába foglalvák.

Hátlapján két vonalkör között ime' jegyek: $\dagger | - | \circ \varnothing - | =$ tűnek elő, középett pedig szokott kereszt és háromszögek' verete. *Weszerle.* IV. táb.
88. sz.

2. Mint felebb az egyik keresztke mellett két gömbücs látható; hátla-
pon pedig: $\dagger \circ \dagger$ különfélig helyzett kilencz vonalkával.

3. Mint felebb; hátlapon keresztke nyolcz vonalkával. *Welzl tanács.*

4. - - kiroszdásult hátlati jegyekkel. Csaknem réz. *Milkovics.*

5. - - három keresztke alatt a' középpont felé még kisebb hold-
ka is tűnik elő; hátlapon: \dagger és kilencz vonalka. *Weszerle.*

6. - - hátlapon: $-- D | \varnothing - | = --$ *Szalay.*

7. - - hátlapon: \dagger és különféle helyzetű tiz vonal. *Conrad.*

XI. n e m ű.

Nagyobb egyenkarú kereszt, karjai' közét kifelé konyúlt és göm-
böcsökkel díszes négy holdka ékesíti.

Nagys. 6—7. Súly. 5—8. szemer. Ritk. $\frac{2}{5}$.

Schoenvisner, 149. l. Széchenyi, Cat. I. 53. l.

1. Felirat hiányzik; szélesen vonalos karima, középett egyenkarú szem-
csés kereszt szélesedett és háromszögre menő csúcsokkal; szegleteiben négy
kifelé konyúlt, gömbücsöket befoglaló holdka.

Hátlapon két központú kör között négy vonalka; középett pedig négy
háromszögből alkotott kereszt. *Nemzeti muz. Magyar egyet. Somogyi.*

2. Az előbbihez hasonló; a' kereszt' egyik szegletében három apró pont,
hátlapjának körei között, a' közép keresztben kívül, négy háromszög ellen-
tétben. *Rupp.* III. táb.
67. sz.

3. Mint felebb, a' kereszt' egyik szegletében egy pont, egyébként mint
felebb. *Szalay. Stur. Rupp.*

4. - - a' kereszt' két szegletében pont. *B. Ocskay.*

5. - - pontra nézve a' 3. szám alattihoz hasonló; de $\dagger - | -$
 $| -$ és a' kereszt' szegleteiben négy háromszög. *Weszerle.*

6. - - az egyik holdka' két csúcsánál háromszög; hátlapja mint
2. szám alatt. *Weszerle.*

7. - - a' holdka csúcsainál kétfelül gömbücs, a' többi mint fe-
lebb. *Weszerle.*

III. táb.
68. sz.

8. Mint felebb, a' kereszt' csúcsánál két háromszög; hátlapon: $=-1-1$
Weszerle.
9. - - a' kereszt' egyik téréen két háromszög, egyébként mint felebb. *Ugyanott.*
10. - - a' kereszt' egyik téréen három gömbücs; hátlapon nyolcz vastag vonal, közepett széles kereszt jegyek nélkül.
11. - - a' kereszt' egyik oldalánál három egymás fölé helyezett háromszög; hátlapon két kör között $---1-1$ közepett kereszt négy háromszöggel, *Magyar egyet.*
12. - - a' kereszt' két szegletében mindenütt három pont; hátlap mint 1. szám alatt. *Milkovics.*
13. - - a' kereszt' három szegletében gömbücs; hátlapon két kör között keresztke és három vonal; közepett a' kereszt' szegleténél pont látható. *Rupp.*
14. - - a' kereszt' egyik szegletében sorba helyezett négy pont; hátlap mint 2. szám alatt. *Ugyanott.*
15. - - az egyik holdka' hátánál négy gömbücs; hátlapon e' jegy: = négy vonal és kereszt háromszögek nélkül.
16. - - az egyik holdka' hátánál vonal, a' többi mint 2. szám alatt.
17. - - a' holdka és kereszt' csúcsai közt hosszukás háromszög; hátlapon: $\dagger 1-1 =$ a' többi mint 1. szám alatt. *Weszerle.*
18. Előlap a' 2. számúhoz hasonló; hátlapon: $\dagger = 11-1 =$ a' körben kereszt. *Weszerle.*
19. Mint felebb, a' kereszt' egyik karjánál mindkét felül háromszög, szemcsézet nélküli karima; hátlapon: $\dagger - - - - 1$ közepett egyszerű kereszt. *Ugyanott.*
20. - - a' kereszt' egyik szegletében háromszög; hátlap mint 2. szám alatt. *Welzl tanács.*
21. - - hátlapon kereszt négy háromszöggel, feliratt helyett \dagger és öt vonal két kör között. *Somogyi.*
22. Előlap mint 10. hátlap pedig mint 2. szám alatt. *Luczenbacher*
23. A' kereszt' minden téréen gömbücs; hátlap mint 10. szám alatt. *Császári. muz.*

XII. n e m ű.

Három szemcsés félkörbe foglalt ugyanannyi keresztke.

Nagys. 7. Súly. 6—7 szemer. Ritk. $\frac{3}{8}$.

1. Felirat hiányzik, vonalos karima, közepett szemcsés, gömböcsűcsúsu 's kifelé konyúlt félkörbe foglalt gömböcs; a' félkörtérekén három egyenkarú, négy háromszögből alkotott keresztke látható, két pont között.

Hátlapon két vonalkörben nyolcz vonalka, közepett kereszt négy háromszöggel szemlélhető. *Jankovich.*

IV. táb.
89. sz.

2. Más, közepe gömböcs és a' keresztkek melletti pontok nélkül; de a' félkörök' csúcsain háromszög; hátlapon keresztke hat vonalkával két kör között, egyébhiránt mint felebb.

3. Az 1. szám alattihoz hasonló, két gömböcsön kívül a' félkörök' csúcsain más nem jó elő; hátlapon keresztke hét vonalkával.

4. Más a' keresztkek melletti pontok nélkül; de a' pénz' középponti gömböcs háromszögekkel van körülvéve; hátlapon: † | = --- | *Magyary.*

XI. táb.
302. sz.

5. Hasonló a' keresztkek melletti pontok nélkül; de az egyiknek oldalánál e' jegyek: | — hátlapja mint 2. szám alatt.

XIII. n e m ű.

Szemcsés kormánypálcza két hasonló keresztkét befoglaló félkör között.

Nagys. 5—6. Súly. 4—5. szemer. Ritk. $\frac{2}{5}$.

1. Felirat hiányzik, talponálló szemcsés, közepén és végén bütykös kormánypálcza, két fennálló szemcsés, kifelé konyúlt félkör között, ezek szinte bütykös végűek és egyegy keresztkét magokban foglalók; a' kormánypálcza mindegyik végénél két háromszög.

Hátlapon szokott félkörök' verete, kereszttel, de négyszögek helyett négy gömböcs, és felirat helyett két holdka hat vonalkával. *Rupp.*

IV. táb.
90. sz.

2. Más, melyen háromszögek helyett két fekmentes ék alakú vonal szeli keresztül a' kormánypálcza bütykeit, egyebként mint felebb. *Somogyi.*

3. Az előbbihez hasonló, de hátlapja' körei közt öt vonal; kisebb veretű.

4. Mint felebb, a' kormánypálcza' oldalánál és egyik végénél háromszög; hátlapon két kör között keresztke hét vonalkával.
- 5 - - a' kormánypálcza' egyik oldalánál, a' félkörök közt két felül apró pont vagy háromszög; hátlapon négy apró vonalka. *Vidák.*
- 6 - - ugyanott két felül tetőirányos gyengéd vonalka; hátlapon két holdka három külön, (együtt hat) egymást váltó vonalkával. *Magyar tud. társ.*

XIV. n e m ű.

Kereszt alakba helyezett holdkákba foglalt gömböcsök, koszorúba kerítve.

Nagys. 5—6. Súly. 4—5. szemer. Ritk. $\frac{2}{6}$.

1. A' pénz' karimája gyengéden vonaloz, felirat helyett négy keresztke és nyolcz befelé konyúlt holdka úgy váltják fel egymást, hogy két holdka után mindig keresztke következik, e' felett két holdka szarvainál három pont tűnik elő; közepett koszorúba kerített kereszt, mellynek mindegyik karja két holdkába foglalt három egymás után hosszába helyezett gömböcsből van alkotva.

Hátlapon: †-||⊙|= két vonalkörben, közepett kereszt négy háromszöggel. *Rupp.*

IV. táb.
91. sz.

2. Mint felebb, a' holdkák között keresztkek helyett négy vonal, a' kereszt' karjainak belseje majd két majd három gömböcsből van alkotva; hátlapon öt vonalka körök közt. *Szalay.*

3. Mint 1. szám alatt, a' két holdka' szarvainál pontok hiányzanak; a' kereszt' karjai pedig három gömböcsből állanak; hátlapon két holdka és hat vonal két kör között. *Somogyi.*

4. Mint 3. szám alatt; hátlapon körirat helyett két holdka és három vonal. *Magyar egyet.*

5. Mint 3. szám alatt; hátlapja kereszt két, két holdkát, és négy vonalt állit előnkbe. *Weszerle. Szalay.*

XII.

II. GYÉZA.

1141-*évk* *évtől* 1161-*ig*.

II. Gyéza atyjának kimúlta után 1141-ben koronáztaték meg, ki Erdélbe német (Flandrenses) gyarmatokat szállítatott; majd Borich és frigyársai ellen, majd a' magyar tartományokra, főkép Szerbországra vágó Mánuel ellen, kivel utóbb IV. István is szövetségbe, volt kénytelen hadakozni. Belus II. Béla királyunk' sógora, oda hagyván Mánuel szorongatásai miatt szerviai fejedelemiségét, II. Gyézához költözött, ki az oklevelekben majd vezérnek, majd bánnak, majd nádornak nevezetik. (Cod. Dipl. Tom. II. p. 118. 124. 143. 144.) Meghalt Gyéza május 31-kén 1161-ben, Fruzsina nejétől III. Istvánt és III. Bélát hagyván maga után.

II. Gyéza' pénzei, veretre 's véseményre nézve nem igen különböznek elődének pénzeitől; mert ezeken szinte kereszték és szemcsés félkörök, valamint holdkák láthatók, és a' kereszt' szegleteiben gömbücsök foglaltnak; amazoktól főkép vékonyabb, inkább szemcsés mint vonalos, az utóbbi királyok' pénzein is mindig megtartott karimától különbözök, mellyektől abban is eltérnek, hogy egy neműt kivéve, mind iratlanok, és a' szokott hát-lapi kettős kör helyett csak egyet állítanak előnkbe; itt nem jó többé elő a' másfél századig egész unalomig folytatott kereszt' verete négy háromszöggel. Arra nincs okunk, hogy azon kétségtelen GEISA REX feliratú 's válogatott ritkaságu pénznemén kívül, e' királynak hosszabb országlása miatt, más, alakra 's veretre nézve korába illő iratlan példányokat is ne tulajdonítsunk, mellyeket pénzismerőink ekkorig más királyainknak szoktak tulajdonítani.

I. nemű.

Szemcsés kereszt a' király' nevével.

Nagys. 6—8. Súly. 5—7. szemer. Ritk. $\frac{5}{20}$.

Schoenvisner, 108. l. Széchenyi, Cat. I. 41. l. Mader, Krit. Beitr. III. 63—65. l. Lelevel, Numism. III. 61. l.

1. † CEISA RE szemcsés karimában a' pénz' egész lapját elfoglaló, csúcsain keresztés szemcsés kereszt, melly a' feliratot négy egyenlő részre osztja, szegleteiben négy gömbücs, szintannyi keresztül fekvő vonalba foglalva.

- Hátlapja két csíkos kört tüntet elő, ezek közt e' jegyek: $10-01-01$
 IV. táb. 92. sz. közepett pedig kereszt, szegleteiben négy gömbücs; nagyobb. *Nemzeti muz.*
2. $\dagger_{\Delta} CEISA RE$ az előlapi képveret mint felebb; hátlapon: $\dagger 0 \dagger$
 $---0-0$ a' többi mint az előbbin; nagyobb. *Jankovich.*
3. Mint 1. szám alatt; hátlapon: $\dagger-01-10$ szintazon képverettel; kisebb. *Somogyi.*
4. Mint 1. szám alatt; R alatt gömbücs; hátlapon: $\dagger---01--L$
 egyébként mint felebb; kisebb.
5. Mint 1. szám alatt, C és E betűk közt két tetőirányos vonal, gömbücs nélkül a' kereszt szegleteiben; hátlapon négy keresztke és ugyanannyi holdka egymást váltva; kisebb. *G. Festetics.*
- IV. táb. 93. sz. 6. $\dagger C \circ \circ EISA \circ \circ RE$ hátlapon: $\dagger 0 \dagger 0 1-1-0$ a' többi mint felebb; kisebb.
7. Mint 1. szám alatt, a' C betű végein két gömbücs; hátlapon: $\dagger C \dagger$
 $1 \dagger \dagger 0$ kisebb.
8. Mint 1. szám alatt; hátlapon: $\dagger L-01-10$ *Courád.*
- Illy feliratú 's képveretű pénzt Appel (*Repert. P. II. Sect. II. p. 853.*) hoz fel, mellynek hátlapján két kör között ez áll: $L \circ A \circ D \circ I \circ$; nem rakta-e e' szerző ezen betűket helytelenül keresztkek és vonalkák helyett? azt a' példány' birtokosa ítélni meg.
- Schoenvisner ezen írásos pénzek után (*Notitia Hung. rei num. 126. l. és Széchenyi Cat. III. 64. l.*) más, Wessprémi által (*Biogr. Medicor. Hung. Cent. II. Part. post. p. 224—229.*) közre bocsátott pénzpéldányt hoz elő, mellynek előlapján körbe foglalt, és keresztkekkel végződő kereszt áll, és mellynek feliratát a' szerző így olvasta: **GAITHA REX**; hátlapján pedig: **LADISLAVS REX** feliratot, kereszt- és négy háromszögből álló veretet látott, úgy vélekedvén, hogy az előlapi feliratot Gyéza romlott nevének kell tartanunk, mire néhány példát hoz elő; de ha e' példányt jobban vizsgáljuk, kiviláglik, hogy azon nem **GAITHA**; hanem **LVBANV RE** visszás felirat áll, és így feliratánál és képvereténél fogva Kálmán pénzei közé tartozik, melly V. nemű pénzei közt van leírva 's III. táb. 53. sz. alatt találatik lerajzolva.

II. nemű.

Koszorúként szerkezett, csúcsain keresztkek és négy szemcsés vonalba foglalt kereszt, felirat nélkül.

Nagys. 6—7. Súly. 4—5. szemer. Ritk. $\frac{2}{6}$.

Schoenvisner, 108. l. Széchenyi, Cat. I. 42. l. Lelevel, Numism. III. 61. l.

1. Felirat hiányzik; szemcsés karimában külön fekvő négy szemcsés

vonalba, mintegy ferde négyszögbe foglalt keresztkékel végződő szemcsés nagy kereszt, szegleteiben négy gömböcs, a' ferde négyszög' oldalain kívül szintannyi háromszög.

Hátlapon csíkos kör, melyben tetőirányosan egybekapcsolt, a' pénz' középponti gömböcsre helyezett két kereszt látható, ezek oldalait más két keresztke, mindegyike' szegletét pedig szintannyi gömböcs ékesíti. *G. Fes-* IV. táb.
91. sz.
tetics. Belnay.

2. Mint felebb; a' kereszt' egyik szegleténél szokott gömböcsön kívül csillagcsa, a' többi mint az előbbin. *Weszerle. Rupp.*
3. - - az egyik szegletnél két gömböcs. *Nemseti muz. Somogyi.*
4. - - az egymás melletti szegletekben mindenütt két gömböcs. *Weszerle.*
5. - - a' négy háromszög közül egyike mellett gömböcs. *Ugyanott.*
6. - - hasonló háromszög mellett mindkét felül gömböcs. *Stur.*
7. - - egyik külső keresztkéhez kívül gömböcs van kapcsolva. *Weszerle.*
8. - - hasonló keresztke mellett belül háromszög. *Egykor Haf-fenbeck.*
9. - - a' kereszt' egyik téréen kasúl fekvő vonalka a' kereszt' karjait kapcsolja össze. *Weszerle.*
10. - - egyik háromszög' helyét csillagcsa foglalja el.
11. - - a' szeglet' egyik gömböcs 's kereszt' karja közt tetőirányos vonalka jó elő. *Luczenbacher.*

III. nemű.

Szemcsés kereszt, négy hasonló 's ugyanannyi keresztkéet befoglaló félkörbe kerítve.

Nagys. 6—7. Súly. 4—5. szemer. Ritk. $\frac{2}{6}$.

Széchenyi, Cat. I. 43. l.

1. Szemcsés karima' közepén négy kifelé konyult félkörbe zárt egyenkarú szemcsés kereszt, a' félkörök' hajlásaiban négy keresztke, azok' három végénél egyegy, a' negyediknél pedig két gömböcs látható.

Hátlapján körben, fekvő kormánypálcza fölött kereszt, ez alatt felkornyúlt holdka, a' pénz' középpontja felé irányzottan négy szeg, vagy tú sugárlík. *Magyar tud. társ. Stur. Rupp.*

IV. táb.
95. sz.

2. Más az előbbihez hasonló, a' félkörök' végeinél csak négy gömbücs. *Weszerle.*

IV. táb.
96. sz.

3. Mint felebb, a' középső kereszt' egyik szegletében gömbücs; kisebb. *Nemzeti muz. Weszerle.*

4. Mint felebb; a' kereszt' két ellenkező szegletében gömbücs, és az egyik külső keresztke mellett háromszög. *Nemzeti muz.*

5. Mint 2. szám alatt, az egyik külső keresztke mellett háromszög. *Weszerle.*

6. Előlapja mint 4. szám alatt, de a' keresztke melletti háromszög hiányzik. *Rupp.*

Ezen a' nemzeti muzeum' Széchenyi Cat. I. 43. 44. l. leirt, és III. táb. 6. sz. alatt a' bizontalanok' sorában lerajzolt pénznem, II. Lászlónak tulajdonítatik, egyedül azon oknál fogva, hogy nagysága 's képverete azon korúnak látszik: de ugyanezen ok, II. Gyéza' csaknem egykorú más hasonló pénzeinek képverete 's munkájá tekintetéből, inkább e' mellett harczol, mint II. László mellett, kinek nevére vert az V. táb. 139. sz. alatt lerajzolt egyetlen pénzpéldánya, jelen neműekkel épen semmi hasonlatosságra nem mutat.

IV. nemű.

Keresztkés végű szemcsés kereszt, négy gömböcscel és ugyanannyi háromszöggel.

Nagys. 7. Súly. 5—6. szemer. Ritk. $\frac{3}{8}$.

1. Szemcsés karimában hasonló egyenkarú 's keresztkés végű kereszt, szegleteiben négy gömbücs, és széleinél ezekkel ellentétben szintannyi háromszög.

IV. táb.
97. sz.

Hátlapján kised csíkos körben szélesebb végű keresztke tűnik elő. *G. Eszterházy. Milkovics.*

2. Más; előlapján a' kereszt' szemcsés karjai helyett egyszerű vonalkákat; hátlapján pedig az 1. szám alattinál nagyobb és szélesebb keresztet, az előlapi kereszték' átvert nyomaival előtűntető.

V. nemű.

Közepett kereszt, köröskörül négy boltív, ugyanannyi ferdén körülfekvő mintegy ék közé zárva.

Nagys. 6—7. Súly. 5—6. szemer. Ritk. $\frac{2}{7}$.

1. Szemcsés karima, a' pénz' közepén egyenkarú keresztke, melly négy egymásmelletti gombos, és háromszögcsúcsú holdkából szerkezett boltív, és szintannyi, szélesebb végével a' középpont, a' másik bütykössel pedig a' karima felé irányzott ék közé van zárva.

Hátlapon csíkos körhen tetőirányos közös tönkkel egybekapcsolt két keresztke tűnik elő; a' pénz' középpontjából két alákonyúlt gombcsúcsú félkör ágazik kétfelé, ezekre két oldalról szeg lógg alá. *Milkovics. Somogyi.*

IV. táb.
100. sz.

2. Hasonló, mellyen az egyik ék' benső végén gömbücs látható. *Rupp.*

3. Más, mellyen mind az előlapi kereszt, mind a' hátlapi egyik keresztke mellett gömbücs tűnik elő. *Weszerle.*

XIII.

III. ISTVÁN.

1161-iki évtől 1173-ig.

II. Gyéza' 1161-ki május 31-kén elhunytával, fia III. István ugyanazon évben koronázták meg, az alatt Manuel követeket útasíta a' magyarokhoz, hogy védenczét, IV. Istvánt, II. Gyéza öccsét válasszák királyul, így törekvék Magyarországot előbb pártfogása, utóbb hatalma alá keríteni. A' magyarok tartván Mánuel fegyveres készüléteitől, mint Cinnamus írja: „Stephanum (III.) Geizae filium abdicantes imperio, alteri fratrum Vladislao (II. László) illud tradiderunt: Stephano (IV.) vero (seniorem dico) Wrumi dignitatem concesserunt, quo nomine ita apud Hungaros regni successor indicatur.“ (*Joannis Cinnami, Historiarum Lib. VI. Parisiis, 1670. fol. Lib. V. p. 118.*) II. László nem sokáig bitorlá a' koronát, IV. István megszűnván aztán nem sokára élni, III. István tettek ismét vissza a' királyi székre. Mánuel nem annyira őszinte, mint színlett egyeséget kívánt, és III. Bélát, a' király öccsét ohajtá Palaeolog György követe által, gondviselése alá, neki igérvén Mária leányát nőül, és mivel még akkor fia nem volt, őt utádjává 's örökösévé rendelé, miben a' magyarok meg is egyeztek, és III. Béla 1162-ben vitették Mánuel udvarába, hol tíz évig tartózkodott. Manuel mind e' mellett folytató harczait, mellyek közt III. István 1173-ban meg is szünt élni.

E' királynak semmi olly pénze ekkorig nem ismeretes, melly egész nevének feliratát állítná előnkbe, azt egyedül egyes, jobbadán első betűkkel látjuk följegyezve. Súlyra nézve egyébiránt, ámbár nagyobb veretűek, megegyeznek az előbbi királyok' pénzeivel; szemcsés kormánypálcza, keresztkek, holdkák és más apróbb ékességek, egyszerű hátلامي kör mellett, rajtok is megjelennek. Meg kell itt jegyeznünk, hogy ezeken a' keleti vagy byzanczi betűalkatnak legelső nyoma jó elő, valamely keleti nyelv' kétes betűt előtüntető, melly III. Béla, Imre, és IV. Béla' pénzein ismét előfordul.

I. n e m ű.

Két S betű, szemcsés kormánypálcza körül hintett kereszték és holdkák.

Nagys. 7—8. Súly. 4—5. szemér. Ritk. $\frac{3}{10}$.

Schoenwisner, 148. l. Széchenyi, Cat. I. 53. l. Mader, Krit. Beitr. III. 64. 65: l.

1. Szemcsés karimában fekkentes szemcsés vonal, vagy közepén és végein bütykös kormánypálcza, melly a' pénz' lapját két egyenlő részre szeli, mindkettőben jobbról holdka, közepett kereszt, mellynek talapja bütykös szarvú holdka; balról pedig nagy S betű tűnik elő.

Hátlapon közepe felé csíkos kör, mellyen közepett bütykös kormánypálcza féle, mintegy két liliomban foglaltatik. *Császári muz. Magyar egyet.*

IV. táb. 101. sz. *Weszl tanács. Szalay. Rupp.*

2. Hasonló, a' felső kereszt' jobb oldala mellett gömbücs látható. *Weszerle.*
3. Mint felebb, a' felső holdka és kormánypálczának vége között háromszög tűnik elő. *Nemzeti muz.*
4. - - azon holdka üregében, mellyen a' kereszt' áll, háromszög jó elő az előlapi jegyek' átvert nyomaival. *Weszl tanács.*
5. - - az alsó kereszt' jobb oldalánál háromszög szemlélhető. *G. Eszterházy.*
6. - - az alsó kereszt' tönke 's pénz' szemcsés karimája mellett apró csillag tűnik fel.
7. - - az első S betűnek felső üregében gömbücs látható. *Stur.*

II. nemű.

Fekmentes vonalhoz kapcsolt két S betű, keresztekkel és más ékességekkel.

Nagys. 8. Súly. 6. szemer. Ritk. 6/4

1. A' pénz' karimája szemcsés; két, és pedig jobbról egyenes, balról visszás helyzetű S betű fekmentes pózna vagy lusáng' végeihez van kapcsolva; ez más, horgonyfélén, vagy felfordított E barátbetűn álló tetőirányos póznával (mellyel T betűt képez) egybekapcsoltan, mintegy Stephanus névrejtőjegyet alakít. Felső térén fekmentes vonal felett álló magas kereszt, oldalai mellett két apró háromszög; alul mindkét felül kereszt, és a' bal S betűn belül két gömböcs.

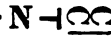
Hátlapon a' pénz' közepe táján csíkos kör, benne közepén és végein bütykös fekmentes vonal, e' fölött közepett azon vonal' végeivel két rojttal egybekapcsolt keresztke; alul pedig annak középső bütykével összekötött, alul horgonydad tetőirányos vonal, alul és oldalai mellett három gömböcs. *Rupp.*

IV. táb.
102. sz.

III. nemű.

S és R betűk, más valamely keleti írásnak ismeretlen jegyeivel.

Nagy. 7. Súly. 4/4. szemer. Ritk. 6/4

1. S̄V̄R (Stephanus Vngariae Rex) † N † e' betűk és jegyek a' pénz' karimája körül helyezvék; közepett keleti írásnak ismeretlen jegyei, mellyek közé több gömböcs és háromszög van keverve; a' karima csíkos.

Hátlapon a' pénz' közepe felé helyezett vonalkörben közepett egyenkarú keresztke, más ellentétben helyezett négy keresztkével és szintannyi gömböcsrel körülvéve. *Somogyi.*

IV. táb.
103. sz.

Illy ismeretlen feliratú pénzek, csakhogy rézből, Magyarország' némelly vidékein, leginkább Tisza 's Duna közt a' kúnok' földén gyakran találtak, és pedig, a' mi figyelemre méltó, többnyire IV. Béla' közönségesen ismert alább leírandó rézpénzeivel. E' különös, úgy látszik egyedül nálunk található pénzeket, sem a' magyar régiségbuvárok, sem a' külföldi jelesen: bécsi, párizsi 's római orientalisták nem tudják ekkorig

megmagyarázni, sem azok' feliratát olvasni; ámbár az többnyire kétnyelvűnek, és részben kuficusnak látszik. Jerney János a' magyar tud. társ. r. tagja, IV. Béla' korában Batu khán vezérlete alatt Magyarországot pusztította mongolok' egyik Kadán nevű vezérének parancsát fedezte fel, mellyben ezek olvastatnak: „wulgo keser chunnich Tatar pensa.“ Magyarorszáiban mongol pénzek nem igen szoktak előjöni, meglehet, hogy a' mongolokkal frigyos kúnok és tatárok külön pénzt verettek Magyarorszáiban. A' magyar academia küldött efféle pénzpéldányokat Reguly Antal magyar utazónak, ki jelenleg Pétervárott tartózkodik: tanulná ki azok' iránt Fraehn és Schmidt pétervári academicusok' véleményét.

IV. nemű.

A' pénz' térén István nevének jegyei; hátlapján egybekapcsolt S és T betűk.

Nagys. 8. Súly. 4—5. szemer. Ritk. $\frac{3}{9}$.

Mader, erster Versuch über die Brakteaten. 60. sz. Krit. Beitr. III. 64—65. l. Appel, Repert. II. 853. l.

1. Szemcsés karimában, a' pénz' közepén álló gömbücs körül körbe helyezett E?A betűk, továbbá kereszt, és karikába foglalt háromszög.

Hátlapon apró csíkos körben S betű, ezt T betűt pótló fekkentes vo-

IV. táb.
104. sz.

nal szeli ketté. *Rupp. és másutt.*

2. Mint felebb, a' középső gömbücs felett még keresztke; hátlapon S mellett fekkentes vonalon kívül, apró ferde vonalka.

3. - - az A betű alatt apró csillag. *Jankovich. Somogyi.*

4. - - a' karikához balról gömbücs van kapcsolva, és az A betű bal karja alatt háromszög jó elő.

5. - - a' kereszt' két ellenkező szegletében gömbücs. *Weszerle.*

6. - - a' középsőn kívül a' kereszt' egyik szegletében még más gömbücs látható.

7. - - hátlapja mint 2. szám alatt. *Mader, über Bract.*

8. - - a' középgömbücsön kívül, másik az A betű, és harmadik a' kereszt' csúcsain balról helyezve láthatók. *Welsl tanács.*

9. - - de az A balról, és karika jobbról helyezvék; hátlapon az S betű visszárol látható. *Rupp.*

XI. táb.
316. sz.

Mi értelem fekszik ezen egyes és elcsavart betűkben, annak meghatározása első tekintetre erősnek látszhatik ugyan; mert vannak, kik e' pénzt, az azon, miként állítják egyetlen nyilván kitett A valódi névbetű miatt, II. Andrásnak akarnák inkább tulajdonítani; bővebb vizsgálat után azonban (nem figyelvén e' király és István pénzeinek változataira), kiviláglik, hogy e' pénznek fekkentes vonallal ketté szelt hátlapi S betűjét összekapcsolt ST betűknek (mint III. Béláén az R betűt egybekapcsolva X - el, es Imre pénzein a' hátlapi körben, REX helyett) kell tartanunk; így pedig megvolnának a' STEPHANVS név' kezdő betűi, a' többi jegyeket a' mi illeti, bizonyos, hogy e' pénznek előlapi felső téréen goth E betű látható, habár úgy tűnik is elő, mint háromszöget magában foglaló holdka; mert ez ezen alakban E betű helyett, némelly Imre és II. András' pénzein is találtatik (V. táb. 127. sz. és VI. táb. 147. sz.); és egyedül a' másik, inkább a' háromszögekig nyúló boltívhez, mint valamelly betű alakhoz basonló két jegyről támadhatna kétség; ha az nem volna bizonyos, hogy ʒ alakú betű már I. és II. István' pénzein is találtatik P barátbetű helyett (I. táb. 1—6. sz. III. táb. 69. sz. és XI. táb. 299. és 300. sz.); e' pénznek tehát egész felirata: STEPPA (a' máskor is előfordult CEPANVS vagy CEHANVS név helyett), mellyet STEPHANVS névnek kell vennünk, és e' pénzt, mint látszik nem másnak, mint III. Istvánnak tulajdonitanunk, kivált ha még alakját, munkáját és súlyát, valamint hátlapjának kisebb körét is tekintjük, melly utóbbi egyedül ennek és a' legközelebb elődei 's utádai' pénzein tapasztalható. (*Egyezt. Muder, Krit, Beitr. III. 65. l.*)

XIV.

H. LÁSZLÓ.

1161-iki évtől 1162-ig.

H. László 1161-ki szeptember elején lépett a' királyi székre, 's azt 1162-ki febr. elejéig bitorlá; ámbár nem ekkor, hanem 1172-ben halt meg. (*Ungrisches Magazin. III. B. 381. l.*)

E' királynak, részint országlásának rövid ideje, részint nevére vert pénznek hiánya miatt, ekkorig semmi pénzt, még iratlant sem lehet valószínűleg tulajdonítani. Azon pénz, melly a' Széchenyi Catalogusban (I. 43. l.) e' királyénak mondatik, felebb II. Gyéza' III. nemű pénzei közt van leírva; mert veretre 's munkára nézve annak többi pénzeivel egészen egyező. Szexárdon Tolna vármegyében találtatott mintegy két év előtt LADISLAS REX feliratú pénz, más iratlan, de veretre, vegyítékre 's súlyra nézve az előbbivel egyezővel, mind a' kettő Vidák Eusebius, sz. Benedek rendbeli

áldozó pap', és a' soproni gymnasiumban tanító' birtokába került; ezek munkára 's silányabb érczre nézve II. Béla és II. Gyéza' időszakába illenek leginkább; és így II. Lászlónak kell őket tulajdonitanunk. III. Lászlónak nem tulajdoníthatók; mert ezen Imre' fia mint gyermekségében kimúlt gyermek király, a' királyok sorába nem is számítatik, innen van az, hogy kún László nem IV. hanem III. Lászlónak neveztetik, és pecsétén illy körirat olvasható: † SIGILLVM LADISLAI. TERCII. QVINTI STEPHANI REGIS FILII. (*Georgii Pray, Syntagma de Sigillis. Tab. VI. fig. 4.*)

I. nemű.

A' király' feje és neve.

Nagys. 5. Súly. közel 3. szemer. Rít. 6/4

1. LADI∞LA∞RE vonalos karimában, közepett a' király' durván készített koronás feje szemközt.

A' hátlapi csíkos körben négy holdkába foglalt kereszt; térein négy háromszög, illyféle a' két félkör' külső szegletében is látható. *Vidák.*

V. táb.
139. sz.

II. nemű.

Holdkákkal és gömböcsökkel ékes kettős kereszt.

Nagys. 5. Súly. közel 3. szemer. Rít. 6/4

1. Felirat hiányzik; vonalos karimában fennálló kettős kereszt, mellynek alsó 's hosszabb karja csúcsait két holdka keríti; a' kereszt' szegleteiben négy gömböcs; felül pedig és alul szintannyi háromszög.

Hátlapja csíkos körben egyenkarú keresztet állít előnkbe, mellynek térein négy gömböcs foglaltatik. *Vidák.*

V. táb.
140. sz.

Pénzeinken itt tűnik először fel a' kettős kereszt' nyoma, mellyről III. Béla' VII. nemű pénzei után bővebb jegyzet találtatik.

XV.

IV. ISTVÁN.

1162-dik évtől 1163-ig.

IV. István 1162-ki febr. 11-kén koronáztaték meg, ki mivel Manuel akaratjának hódolt, csak hamar gyűlölségbe esett, és 1163-ki april. 11-kén meg is szűnt élni. (*Ungrisches Magazin. III. B. 373. l.*)

E' királynak ekkorig semmi pénze sem ismeretes; mert a' felebb III. István alatt leirottak közül, ámbár egykorúak, részint III. István' hosszabb és állandóbb országlása, részint azon pénzek' egymás közötti hasonlósága miatt, valami hihetőséggel IV. Istvánnak egyik sem tulajdonítható. Egyéb-ként is bizonyos, hogy IV. István Magyarországnak csak déli részeit foglalta el, és részén csak kevés főpap és országnagy vala; Lukács (Bánfi) pedig, esztergami érsek, ki a' pénzveretésre ügyelt, és a' pénzverő vasmintákat őrzé, III. István' párthíve volt; innen van az is, hogy III. István országlása' éveit, mintha soha sem lettek volna félbeszakasztva, az oklevelekben, atyja halála után szokta számítani.

XVI.

III. BÉLA.

1173-dik évtől 1196-ig.

III. Béla még 1162-ben viteték Mánuel udvarába, hol miután Mánuelnek fia született, már nem ő volt a' birodalom örököse többé, nem is a' neki ígért Máriát, Mánuel leányát, hanem Raimundnak Constantia nejétől, II. Boemund antiochiai fejedelem' leányától született Ágnes, máskép Anna leányát, Mánuel hitésének Máriának testvérét, vette el nőül. III. István' kimúlta után Magyarország pártokra kezdett szakadozni, mellyeket Béla szerencsésen lecsillapítván, és a' kalocsai érsektől 1174-ben megkoronáztatván, mint Kézai Simon írja: „Petitionibus loqui traxit originem, ut Romana habet Curia et Imperii.“ Ezen általa behozott írott folyamadási rendszert maga Béla így adja elő 1181-dik évi oklevelében: „Ut negotium quodlibet in audientia celsitudinis mee discussum scripti testimonio confirmetur.“ (*Philip. Ern. Spiesz, Archivische Nebenarbeiten. I. 176. l.*) Egyik fiát Imrét, még életében koronáztatá meg; másik fiának pedig II. Andrásnak, hogy a' szent földért harczolni mehessen, nagy kincseket hagyott. Meghalt 1196-ban országlásának 23-dik évében, tetemei Fehérvart nyugosznak.

E' király' pénzei, megtartván a' korszak' apró kispénzeinek szokott nagyságát és súlyát, igen közelítenek II. Gyéza és III. István' pénzeihez, és majd tisztább, majd silányabb érczből verettek; de képveretre 's egész alkatra nézve nagyon sokfélék. Ezek közül azok, mellyek vékony lemezből készültek, úgy látszik országlásának első éveiben verettek, és előlapon keresztet vagy szemcsés kormánypálczát, felirattal vagy a' nélkül; hátlapon pedig REX név helyett, ferde vonallal X betűként átszelt R betűt, és más kétes jegyeket állítanak előnkbe, ezek után következnek olly pénzek, mellyeken paizs, vagy vért kettős kereszttel, és valami különös nemű királyi szék ábrázoltatik, és különös felette ritka pénz: MONETA BELE REGIS R. felirattal, melly keleti véseményt és betűalkatot árul el; végre az úgy nevezett egy lapra vert lemezpénzek, mellyek mivel igen vékony lemezből állanak, azért az előlapjuk' képverete, sima 's üres hátlapjukra van átverte, 's ez utóbbiak majd valami királyi széket vagy épületi homlokzatot, majd emberi arcot, vagy koronás királyt ülve, vagy lóháton ábrázolnak, ezek mivel egykor nagy mennyiségben találtattak, azért az első korszaki pénzek között most is a' mindennapiak és közönségesek közé számitandók.

A' lemezpénzek vagy egy lapra verettek, olyanok szoros értelemben, mellyek már felebb valának érintve, vagy mindkét lapra verettek, millyeneken mindkét lapon van ugyan saját képveret és felirat, de hátlapjukon némelly átvert vonások tűnnek fel. Némelylek azt vitatják, hogy azok Svédországban Biorn' országlása alatt, már a' VIII. század' végével jöttek keletbe, honnan Dán-és Németországba kerülvén, a' X. században Ottók alatt használtattak leginkább. (*Memoires de l' Acad. des Inscriptions et des belles lettres. T. XXIII. p. 212.*) Helyesebb azok' véleménye, kik azt írják, hogy azoknak a' XII. század előtt a' pénztudományban semmi nyoma. (*Otto Sperling, Epist. ad Jac. Mellen, de numorum bracteatorum et cavorum progressu. Lubecae, 1700. Voigt, Beschreibung v. bömischen Münzen.*), mit Mader József is, hasonló pénzek' kiadásával igyekszik megmutatni (*Erster, und zweiter Versuch über die Brakteaten*), honnan azt tanuljuk, hogy azokat a' német fejedelmek a' XII. század' kezdetétől a' XIII. elejeig használták leginkább.

Hazánkban illy nemű, a' szomszéd tartományoktól elfogadott pénzek, szintazon XII. században jöttek keletbe, azoknak első példáját II. Béla (1131—1141.) IV. nemű pénzei közt találjuk ugyan, gyakrabban még is csak III. Béla' (1173—1196.) alább leírandó pénzei közt fordulnak elő; az úgy nevezett mindkét lapra verettek' pedig, mellyek valódi lemezpénzek' sorába nem tartoznak, több példányát már I. Béla, Salamon, I. Gyéza 's I. László pénzei között is lehet tapasztnunk. (*Egyezt. Mader, Krit. Beitr. III. 82. l.*)

I. n e m ű.

Csúcsain keresztké-szemcsés kereszt, a' király' nevével.

Nagys. 8. Súly. — szemer. Rít. 9/10.

Schoenvisner, 129. l. Mader, Krit. Beitr. III. 63. l. Lelevel, Numism. III. 61. l.

1. BELA szemcsés karimában, a' pénz' egész lapját csúcsain keresztké-
kel ékes egyenkarú szemcsés kereszt foglalja el, az L betű alatt gömbücs.

Hátlapon közepe felé csíkos körben, REX szó helyett R és X betűk
egybekapcsoltnak jónak elő. *Magyar egyetem.*

IV. táb.
106. sz.

Itt az az ellenvetés tétethetnék, hogy e' pénzen a' kereszt' karjai közt olyan a' be-
tűk helyzete, hogy azokat ABEL névnek is olvashatni, ez pedig bizonyos dán ki-
rály' neve; csak hogy ennek pénzei 's a' magyar pénzek között, mint Mader is helye-
sen megjegyze, igen nagy a' különbség, egyébként is a' következő nemű pénz elhá-
rit minden kétséget, hátlapján ugyanazon képveretet előtűntető.

II. n e m ű.

A' király' neve, két fekkentes, mintegy lilomokkal ékes
vonal között.

Nagys. 8. Súly. 4—3. szemer. Rít. 3/10.

*Széchenyi, Cat. I. 40. l. Appel, Repert. II. 831. l. Mader, erster Versuch über
die Brakteaten. 61. sz.*

1. BE²LA a' pénz' lapján szemcsés karimában, két rövid fekkentes,
virág félével vagy lilommal ékes vonal között; a' virágok fölött két göm-
bücs, és a' pénz' téréen még négy van elhintve.

Hátlapon csíkos körben egybekapcsolt R és X betűk, és az előlapi kép-
veret' átvert nyomai. *Nemzeti muz. és Mader, felebb idézett helyen.*

IV. táb.
107. sz.

2. BE-LA egyéb mint az előbbin. *Welzl tanács. Somogyi. Rupp.*

3. Mint felebb; az L betű alatt, és az alsó lilom' bal üregében háromszög.

4. Mint 1. szám alatt; de hátlapján az R és X betűk felfordultan jónak elő.

Az 1. szám alattí pénz, a' nemzeti muzeum Széchenyi Catalogusában, valamint a'
2. számmal jegyzett Appel Repert. idézett helyén, II. Béla pénzei közt helytelenül ada-
tik elő; mert az I. nemű pénzhez, melyet a' Not. Hung. rei num. szerzője, minden
körülményt tekintve nem ok nélkül III. Bélának tulajdonítja, leginkább hasonlít.

III. n e m ű.

Négy pónzából alkatott, a' pénz' lapját négy részre osztó kereszt, a' király' nevével.

Nagys. 8½. Súly. 8. szemer. Ritk. 6/4.

1. † MONETA BELE REGIS R (keleti jellemű betűkkel), vékonyan szemcsézett karima 's hasonló kör között; középett két egyenközü bütykös végű 's a' pénz' egész térét elfoglaló pónzából alkatott kereszt, mellynek közepén a' pónzák' egymást átmetsző pontjaira helyezett négy bütyök közé zárt gömbücs, szegleteiben pedig négy T betű foglaltatik.

Hátlapon közepe felé helyezett csíkos körben olly egyenkarú kereszt' neme tűnik elő, mellynek tönke két ferde vonalra, karja pedig két félkörhöz hasonló levelre ágazik szét, térén hat elhintett gömbücs látható. *Luczenbacher.*

XI. táb.
302. sz.

Két kérdést támaszthatni e' pénz' feliratára nézve: 1.) Mit jelent a' kereszt' szegleteiben látható négy T betű? 2.) Mi értelmet tulajdoníthatni a' körirat' végén álló R. betűnek? Az elsőre nézve, hogy a' kereszt' szegleteibe foglalt négy T betűt másnak nem magyarázhatni, mint TERTII, arra maga e' pénz nyújt bizonyítványt, mit szükségtelen bővebben fejtegetni, miután e' négy T betű pénzverői jegynek úgy sem vétethetik; részint mivel négy ugyanazon betű, ennyi pénzverői jegynek nem szokott használatni; részint pedig mivel kétségtelen pénzverői jegyekre V. István előtt nem akadhatni.

A' második kérdést, vagy a' körirat' végén álló R. betű jelentését a' mi illeti: III. Béla' 1190-dik évi oklevelében Regni Moneta nevezetet találunk. (*Cod. Dipl. Tom. II. p. 253.*) Az 1298-ki törvény' 37-dik cikkelyében Regalis Moneta említetik (*Kovachich, Sylloge Decretorum. Tom. I. p. 39.*), és II. András' 1217-dik évi oklevelében mondatik: Licet nunquam moneta regalis in regno banatus síve ducatus fuerit ab aliquo rege facta.“ (*Katona, Hist. Crit. Tom. V. p. 249.*); ezekből világos, hogy volt mind királyi pénz (moneta regalis), mind báni vagy vezéri pénz, (moneta banalis, seu ducalis), és ez amazzal ellentétben áll úgy, hogy királyaink amazt Magyarország' ezt pedig Sclavonia részére verették; nem is veretett senki királyaink közül Sclavonia részére királyi pénzt, hanem mindig bánit, vagy vezérit: de mivel ez utóbbi először Imre királyunk alatt jó elő, e' pénzünk' körirata végén álló R betű REGALIS nevezetre nem magyarázható; mert a' vele ellentétben álló BANALIS, III. Béla alatt még nem létezett.

Nem-e valamelly magyar tartomány' neve tehát ezen R. betű? Rascia nem; mert ez nem így, hanem Servia néven, és pedig először Imre királyunk' czimei közt jó elő. (*Cod. Dipl. II. p. 395.*) Nem Rasciae, hanem SERVIE REX olvasható II.

András' 1216. pecsétén (*Pray, Syntagma de Sigillis. Tab. II. fig. 2.*) II. Béla, kinek neje Ilona, Uróz szerbországi fejedelem' leánya vala, már birta Boszniát, mellynek régibb neve Rama. „Bosnense regnum, quod et Ramam vocamus.“ (*Chron. P. IV. c. 65.*) II. Béla 1135-ki oklevelében következőleg írja magát: „Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Crowacie, Rameque rex.“ (*Katona, Hist. Crit. Tom. III. p. 493.*), ki is Boszniát fiának II. Lászlónak adta át vezérségül, mint az 1136-dik év körül költ oklevélben olvastatik: „Rex Bela (II.) inclitus in conuentu Strigoniensi, vbi filio suo Ladislao (II.) cunununi regni consilio Boznensem Ducatum dedit.“ (*Katona, Hist. Crit. Tom. III. p. 503.*) Utóbb II. Gyéza, III. István, III. Béla, és más ezek után országlott királyok, többnyire Rex Ramae czímen írják magokat. Bosznaország vagy Rama volt III. Bélának azon öröksége, mellyet 1162-ben Mánuel udvarába költöztekor nyert, és mellyről Cinnamus ezeket írja: „Hungari colloquio cum Palaeologo (Manuelis legato) habito, et Belam (III.) ipsi tradiderunt, et regionem, quam superstes adhuc pater illi assignaverat, lubentes in haeredii sortem concesserunt.“ (*Joannis Cinnami, Historiarum Lib. VI. Parisiis, 1670. fol. Lib. V. p. 126.*) Igaz, hogy Bélának azon örökségét, mellyet Mánuel' udvarában tartózkodásakor birt, mások Dalmátorozságnak nevezik, mások pedig Bosznaországának vagy Rámának mondják; de ezen nem fogunk fennakadni ha tudjuk, hogy Dalmátorozság, Rámát is magában foglalta. (*Automi Gánóczi, Disruptio Diatribae. p. 159.*) Pénzünk' köriratát tehát így kell olvasni: MONETA BELE REGIS RAME; és III. Béla e' pénzt, III. István' életében, Mánuel udvarában tartózkodása alatt, Bosznaországban, vagy Rámában, mint örökségében vereté. Az úgy is tudva van, hogy a' királyiak királyoknak is hivattak, és hogy III. Béla Mánuel' udvarában, hol tiz évig tartózkodott, majd despota, majd császári czímet viselt. Bosznaországról többet, valamint annak arany és ezüst bányáiról, olvashatni illy czimű könyvben: *Georgii Pray, Commentarii Historici de Bosniae, Serviae, ac Bulgariae, tum Valachiae, Moldaviae ac Bessarabiae cum Regno Hungariae nexu. Edidit Georgius Fejér. Budae, 1837. 8. p. 24. Tudományos Gyűjt. 1841. III. 3—17. l.*

IV. n e m ű.

Közepett kereszt, négy keresztke 's ugyanannyi holdka között.

A. Hátlapon azonegy tönkkel egybekapcsolt két kereszt.

Nagys. 7—8. Súly. 4—6. szemer. Ritk. $\frac{2}{6}$.

Széchenyi, Cat. I. 53. l.

1. Szemcsés karimában egyenkarú, csúcsain szélesebb kereszt, e' körül négy keresztke, szegleteinél négy kifelé konyúlt holdka látható.

Hátlapon csíkos körben, azonegy közös tönkkel egybekapcsolt két kereszt, közepett egy, oldalvást pedig két gömböcs. *Nemzeti muz. Magyar tud.*

IV. táb. 98. sz. *társ. Somogyi. Stur.*

2. Mint felebb, a' közép kereszt' szegletében gömböcs. *Nemzeti muz.*

3. - - ugyanott háromszög, az előlapnak átvert nyomaival.

XI. táb. 305. sz.

4. - - egyik külső kereszt' oldalánál csillag.

5. - - hasonló kereszt' belső szegleteinél két gömböcs.

6. - - a' középső kereszt' ellenkzű szegleteiben két felül gömböcs.

7. - - egyik holdka' nyilásában gömböcs, *Wesszerle.*

8. - - ugyanott háromszög.

B. Hátlapon V betű alkatra összetett két vonal.

Nagys. csaknem. 8. Súly. 5. szemer. Ritk. 6/7.

9. Előlapi képverete mint 1. szám alatt; hátlapján pedig csíkos körben két ferde V betű alakba összetett vonal, vagy szeg, öt gömböcs között.

XI. táb. 304. sz. *Stur.*

V. nemű.

Három szemcsés vonal, oldalvást hat holdka két keresztkével.

Nagys. 7—8. Súly. 4—6. szemer. Ritk. 2/7.

Széchenyi. Cat. I. 43. l. Mader, über Braht. I. 62. sz. és Krit. Beitr. III. 64. l. Appel, Repert. II. 853. l.

1. A' pénz' karimája szemcsés, térén három fennálló szemcsés vonal vagy kormánypálcza, közülök az első 's harmadik csúcsain háromszög, felül és alul hat kifelé konyúlt holdka, a' két középső 's bütykös végű gömböcsöt foglal magában, oldalvást két keresztke; a' kormánypálczák között pedig két gömböcs látható.

Hátlapon a' pénz' közepe felé csíkos kör, mellyben két holdka és szintannyi gömböcs virág félét alakítanak, ez alatt gömböcs fölött fekmep-

IV. táb. 99. sz. *tes vonal. Nemzeti muz. G. Eszterházy.*

2. Mint felebb, a' középső kormánypálcza végén is háromszög.

3. - - a' kormánypálczák mint 1. szám alatt, de az egyik szélső holdkában is gömböcs tűnik elő. *Wesszerle.*

4. Mint felebb, bütök nélküli holdkák, egyiknek térerén két gömbücs látható.
5. - - a' kormánypálczák között nem két, hanem négy gömbücs jó elő. *Weszerle*.
6. - - az egyik keresztke mellett kívül két gömbücs. *Ugyanott*.
7. - - az egyik szélső holdka' üregében háromszög. *Ugyanott*.

Ezen a' nemzeti muzeum Széchenyi, Cat. I. 43. l. leirt, és a' határozatlanok közt III. táb. 5. sz. alatt rajzban előadott pénznem III. Istvánnak tulajdonítatik; mivel hasonlít más két S betűvel jelelt példányhoz, melly itt III. Istvánnak I. nemű pénzei sorában van leirva, 's IV. táb. 101. sz. alatt lerajzolva; de e' királynak, rövid ország-lása miatt, némi hihetőséggel más pénzt nem igen tulajdoníthatni, mint olytant, mellyen S betűk, vagy más a' képveret' hasonlatossága miatt bizonyosabb jelek tűnnek elő. Azon három vonal pedig, ha nem a' metsző által önként választott ékesség, harmadik (mind III. Istvánra, mind III. Bélára alkalmazható) rendszámnak, melly azon kor' pénzein még nem használtatott, épen nem tarthatni, hanem azt inkább e' királyunknak hódoló három országot vagy tartományt jelentő szintannyi kormánypálczának lehetne magyarázni.

VI. n e m ű.

Fekmentes kormánypálcza keresztkekkel és más keverten helyezett jegyekkel.

A. Nagyobb veretű pénz; hátlapján V betű alakba helyezett két vonal.

Nagys. 8. Súly. 5—6. szemer. Ritk. $\frac{2}{4}$.

Schoenvisner, 148. l. Mader, Krit. Beitr. III. 66. l.

1. Felirat hiányzik, szemcsés karimában közepett fekmentes, szemcsés, háromszögcsúcsú bot, vagy kormánypálcza; a' felső tér' közepén magas kereszt, oldalainál két fennálló aláfordult félkörökkel fedett kúp, a' pénz' karimája felé két szeg; az alsó téren pedig hasonló aláfordított két kúp között gömbücs, ez alatt háromszög, oldalvást két kereszt.

A' hátlapú csíkos körben két döntött, V betű alakba helyezett vonal, öt gömbücs között. Silányabb ércz. *Kopácsy primás. Rupp.*

IV. táb.
108. sz.

2. Mint felebb; az alsó térnek két kúpja közt gömbücs két háromszög között; hátlapján a' középponti gömbücs hiányzik. *Weszerle*.

3. Mint felebb; felső téren csillagcsa fölött kereszt. *Ugyanott.*
4. - - a' kormánypálcza' jobb végénél alul háromszög látható. *Magyar egyet.*
5. - - a' felső tér' bal oldalánál, a' kúp és szeg között gömböcs szemlélhető. *Császári muz.*

B. Kisebb veretű pénz; hátlapján kereszt és négy holdka.

Nagys. 5. Súly. 3. szemer. Ritk. $\frac{2}{5}$.

6. Mint 1. szám alatt, de a' vonalkormánypálcza' közepén és végein gömböcs, a' felső téren keresztke, alatta két pont; az alsón pedig két tetőirányos vonal fölötti ív, boltozatot képez, mellyben T betűhöz hasonló jegy tűnik fel, mellette két pont.

Hátlapján a' pénz' közepe felé helyezett csíkos körben egyenkarú kereszt' tűnik elő, szegleteiben kifelé konyúlt négy holdkába foglalt szintannyi gömböcs. *Weszerle. Rupp.*

V. táb.
109. sz.

7. Más, előbbihez hasonló, jobbról szeg helyett egyedül gömböcs látható, az előlapi boltozat melletti pontok nélkül.

8. Mint felebb, a' felső keresztke helyett kettős kereszt féle tűnik elő, a' két kúp is jobban e' felé hajlik, a' boltozat melletti pontok hiányznak. *Weszerle.*

VII. n e m ű.

Paizson kettős kereszt a' király' nevével; hátlapon királyi szék.

Nagys. 7. Súly. 5—6. szemer. Ritk. —

Schoenwimer, 128. l. Széchenyi, Cat. I. 45. l. Lelevel, Numism. III. 61. l.

1. BELA REX csíkos körben hosszúdad háromszegletes paizson kettős vagy patriarchai kereszt.

Hátlapon csíkos karimában emelékentalap, vagy királyi szék, ezt két gömböcs ékesíti, 's háromszöggel és gömböcsökkel végződő hat oszlop gyámolítja, felül kereszt két karika között, oldalvást két csillag, alul pedig holdka két karika között. *Nemzeti muz. Weszerle. Rupp, és másutt.*

V. táb.
140. sz.

A' magyar kereszt nundenkor kettős kereszt volt, és azt, mint Hartvik és mások II. Szilveszter' levele után közönségesen vélekednek, e' pápa küldé sz. Istvánnak, hogy a'

király előtt hordoztatnék apostolsága jeleül. (*Francisci Caroli Palma, Heraldicae Regni Hungariae Specimen. Vindobonae, 1766. 4. p. 5. et seq.*) Kik a' kettős keresztet királyi ékességek közé számítják, azok Révai Péterre támaszkodnak, ki azt állítja, hogy elveszett. (*Joan. Georgii Schoaudtner, Scriptorum rerum Hungaricarum. Lipsiae, 1746. fol. Tom. II. p. 439. 472.*) De elvesztése' idejét senki sem említi úgy, mint sz. István zászlójának összetöretését, II. Károly' koronáztatásakor. Schoenvisner (*Széchenyi, Cat. III. 51. l.*) már sz. István pénzén is kettős keresztet akart látni; de gróf Festetics példányán, melyre (*Notitia Hung. rei num. I. táb. 9. sz.*) hivatkozik, látható keresztet, valódi kettős keresztnek nem tarthatni, azon inkább kettős kereszt alakba előadott önkéntes vonalak állanak, mellyek illy alakban sem e' királynak más, sem a' legközelebb utódi' pénzein épen nem találtnak; mert valódi kettős kereszt először II. László' felebb leirt (*V. táb. 140. sz.*) pénzén látható, melly III. Béla pénzein már háromszegletes paizson is tűnik elő; ámbár kettős keresztnek királyaink' pecsétein II. András és IV. Béla előtt semmi nyomára nem akadhatni. (*Martini Schwartzner, Introductio in rem Diplomaticam. Budae, 1802. 8. p. 176.*) Úgy látszik, hogy a' kettős kereszt Pannónia' régi czimere, ámbár nem akarom védeni Iustinián császár' azon latin nyelvre fordított levelét, mellyben ezek olvastatnak: „Ex parte vero sinistra in sectione scutum coelestis coloris cum dupplici Cruce aurea, exprimente secundam Pannoniam.“ (*Georgii Pray, De Sacra dextra. p. 132. Dissert. in Annal. vet. p. 87. Tudományos Gyűjt. 1833. XII. 79. l.*)

Vannak, kik e' pénzt az azon előadott paizsnál fogva inkább IV. Bélának tulajdonítják; mert a' paizsok, némelylek szerint (*Jochim Lelevel, Numismatique du Moyen- age. Paris, 1835. P. III. p. 61.*) először a' XIII. század' közepe táján, és így III. Bélának időszaka után jöttek keletbe, 's kettős kereszt paizson Pray (*Syntagma Historicum de Sigillis. 1805. Tab. V. fig. 2. Tab. VII. fig. 2.*) szerint a' magyar királyok' pecsétein IV. Béla előtt nem találtnak; ámbár pecsétekről pénzekre, valamint más külföldi emlékekről magyarokra kétségtelen következtetést nem vonhatni; de mivel Heineccius ime' soraiból. „Sequuntur ea (sigilla), quae voco triangularia, eaque vel cordis figuram praeseferentia, vel scuti, vel denique folii. Horum quoque usus ante saeculum XII. non invaluit, quippe quo primum insignia ac scuta gentilitia in sigillis ostentare coeperunt illustres familiae.“ (*Joannis Michaelis Heineccii de veteribus Germanorum aliarumque Nationum Sigillis Syntagma Historicum Francof. et Lipsiae, 1719. fol. p. 59.*) kiviláglik, hogy olly alakú paizsok, millyen ezen Béla pénzén találtnak, már a' XII. században is, mellynek végeig e' királyunk' élete terjed, használtattak: e' pénzt, véleményem szerint annál inkább kell III. Bélának tulajdonítanunk; mert képverete királyi szék, vagy emelékताल, és az, III. Béla' korával egyező lemezpénzek' jegyeihez hasonló jellemeket állit előnkbe.

2. Mint felebb, hat gyámol helyett csak öt. *Rupp.*

3. Mint felebb, a' hátlapi szemcsés karimában királyi szék öt gyámollal, holdka helyett pedig keresztke két karika közt. *Rupp.*
4. - - a' királyi szék hat gömbücscsel és öt gyámollal, a' fennső keresztke jobb oldala melletti karikánál háromszög tűnik elő.
5. - - hat gömbücs között csillag, és öt gyámol.
6. - - annyi gömbücscsel és gyámollal mint felebb, a' két utolsó gömbücs között balról csillag.
7. - - hét gömbücs és hat gyámol, a' negyediknél balról gömbücs.
8. - - hátlapja üres az előlap' átvert képveretét elötüntető. *B. Ocskay.*
9. - - öt gyámol, ezek alatt sorba helyezett három holdka. *Weszerle.*
10. - - a' két utolsó gyámol között jobbról gömbücs.
11. - - a' gyámol és gömbücs mint 1. szám alatt, de az első holdka' nyílásában gömbücs látható.

VIII. nemű.

Emelékतालap fölött kettős kereszt.

Nagys. 8—9. Súly. 3—4. szemer. Ritk. —

Schoenvisner, 125. l. Széchenyi, Cat. I. 41. l.

1. Felirat hiányzik, csíkos karimában öt gömbücscsel ékes királyi szék, vagy erkély fölött patriarchai kereszt, két gömb között, alúl a' királyi szék' gyámola mellett két rózsa.

V. táb. 111. sz. Hátlapon mind ezek' átvert völgyelete látható, *Rupp, és másutt.*

2. Más hasonló, a' királyi széken nyolcz gömbücs. *Weszerle.*

3. Inkább négyszegletes alakú példány, képverete mint felebb; de hátlapja egészen üres és sima. *G. Festetics.*

4. Mint 1. szám alatt, az erkélyen öt gömbücs, minden egyéb tulajdonmány nélkül. *Egykor Haffenbeck.*

5. Mint 1. szám alatt, ugyanott hat gömbücs, és alúl karikákba foglalt csillagokkal ékes. *Császári muz.*

6. Az előbbihez hasonló, csakhogy a' gyámol oldalainál két rózsa helyett szintannyi karikába vagy körbe foglalt gömbücs látható. *Rupp.* V. táb. 112. sz.

IX. nemű.

Egyedül kettős kereszt.

Nagys. 7. Súly. 4. szemer. Ritk. 6/.

1. Felirat hiányzik, a' karima nélküli pénz' homorú közepén szélesebb végű fennálló kettős kereszt.

Hátlapján az előlapi veret' nyomai láthatók. *Somogyi.*

V. táb.
113. sz.

X. nemű.

Hármas emberarcz a' király' nevével.

A. Világosan kifrott király' neve.

Nagys. 8. Súly. 5—6. szemer. Ritk. —

Széchenyi, Cut. I. 40. l.

1. BELA REX gyengén szemcsézett karima és kör között, középett hármias arczú hajadon fej.

E' lemezpénz' hátlapja, az előlapi képveretnek visszás helyzetű völgyeletét állítja elő. *Nemzeti muz. Rupp, és másutt.*

V. táb.
114. sz.

2. Mint felebb; B betű előtt háromszög.
3. - - B betű előtt gömbücs. *Conrad.*
4. - - X és B között két gömbücs.
5. - - E és L között háromszög. *Weszerle.*
6. - - ugyanott csillag. *Magyar tud. társ. Somogyi.*
7. - - E és L között két gömbücs, és harmadik X után. *Jankovich. Balthasar.*
8. - - L betű előtt gömbücs. *Milkovics.*
9. - - L előtt két gömbücs. *Vidák.*
10. - - A és R között háromszög. *G. Eszterházy. Somogyi.*
11. - - ugyanott csillag. *Magyar tud. társ. G. Eszterházy.*
12. - - ugyanott gömbücs. *Welzl tanács.*

- XI. táb.
306. sz.
13. Mint felebb; ugyanott két gömbücs. *Weszerle.*
 14. - - A után fekmentes vonal. *Weszerle.*
 15. - - R előtt gömbücs. *G. Eszterházy.*
 16. - - R és E között holdka.
 17. - - az R betű illy alakú □
 18. - - E és X között gömbücs. *Welzl tanács. Magyar tud. társ.*
 19. - - X előtt karika. *Rupp.*
 20. - - X után gömbücs. *Weszerle. Rupp.*
 21. - - ugyanott háromszög. *Magyar tud. társ. Welzl tanács.*
 22. - - a' fejnek egyik szeménél gömbücs. *G. Eszterházy.*

B. Kétesen kiírott név.

Nagys. 8. Sily. — szemer. Rítk. 6/

- V. táb.
115. sz.
23. Koszorúban kisebb fej; felirat helyett illyféle goth betűk: MON. B. P. (Moneta Belae Regis helyett, a' P görög R helyett áll); hátlapja üres és átvert.

XI. n e m ű.

Egyszerű emberarcz, felirat nélkül.

Nagys. 8—10. Sily. 4—5. szemer. Rítk. —

Széchenyi, Cut. I. 55. l.

1. Felirat hiányzik; a' pénz' karimáját két közpöntű szemcsés domború kör keríti, középett három rózsával koszorúként ékes jobbra fordult emberfej látható.
Hátlapján ugyanazon képveret átverten és visszasan tűnik elő. *Nemzeti muz. Rupp, és másutt.*
- V. táb.
116. sz. 2. Más, inkább csikos mint szemcsés körökkel, a' fej körül kétesen előadott rózsákkal; kisebb. *Rupp.*
- V. táb.
117. sz. 3. Más, mellynek fejét három virágból, mintegy liliomokból szerkezett koszorú ékesíti.
4. Mint felebb, az arcz' egyik pofáján gömbücs látszik.
5. Más, mellynek feje nem három, hanem csak két rózsával ékes.

XII. nemű.**Koronás király, királyi széken ülve.**

Nagys. 8. Súly. 4—5. szemer. Ritk. $\frac{1}{2}$.

Schoenvisner, 124. l. Széchenyi, Cut. I. 41. l.

1. "B" (Bela) a' szemcsés karimájú pénznek jobb, és "R" (Rex) annak bal téréen; közepett a' király koronás fővel, hosszú köntösben szemközt ülve, jobbában lilimos kormánypálca, baljában kereszt aranyalma (gömb); homorúan átvert hátlapján ugyanaz képveret. *Rupp, és másutt.* V. táb. 118. sz.
2. Más; az R betűnek jobb oldalánál gömböcs helyett csillagcsa. *Magyar egyet. Weszerle.*
3. Hasonló; más veretű 's valamivel kisebb. *Weszerle.*
4. Mint felebb; R helyett ime' jegyek: IQ. hátlapja egészen üres és sima. *G. Festetics.*

XIII. nemű.**Koronás király lóháton.**

Nagys. majd 8. Súly. 5—7 szemer. Ritk. $\frac{1}{3}$.

Leitzman, Numism. Zeit. 1835. 153. l. 9. táb.

1. Domború széles karimában a' király koronás fővel, hosszú köntösben, lóháton balra vágatva, jobbában vadászsólyom; hátlapján ugyanaz átvert képveret. *Rupp, és másutt.* V. táb. 119. sz.
2. Mint felebb; a' lovag' karja alatt karika. *Magyar tud. társ. Schimko.*
3. - - ugyanott csillagcsa.
4. - - a' sólyom alatt háromszög.
5. - - a' ló' hasa alatt gömböcs.
6. - - ugyanott a' karima felé csillag.
7. - - ugyanott háromszög. *Weszerle.*
8. - - a' király különböző lovon, felemelt karokkal, jobbában madár. *B. Ocskay.*
9. - - a' lovag' karja alatt gömböcs. *Magyar tud. társ.*
10. - - a' lovag durva alakban, jegye mint felebb. *Welzl tanács.* XI. táb. 307. sz.

Leitzman idézett helyen, e' pénzt az alsatai pénzek' sorában adja elő; de mivel ércze 's munkája III. Bélának más lemezpénzeivel egyező, 's ezen Bélának Pray' munkájában (*Syntagma Historicum de Sigillis etc. Tab. VII. fig. 3.*) előadott pecsétén, az ülő király' oldalainál, e' pénz' karimájához hasonló nagyságú körben, szintolly lovag' képe látható, mint e' pénzen: az iránt, III. Bélának kell-e ezen pénzt tulajdonítanunk, vagy valamely más királynak, többé semmi versengés sem támadhat.

XIV. n e m ű.

Kereszttartó emberi alak.

Nagys. 6. Súly. 3. szemer. Ritk. $\frac{3}{5}$.

1. Felirat hiányzik; szemcsés karimában emberi alak, vagy merő szemcsézetből alkotott mellkép, hajadon fővel szemközt, jobbában kereszt, felemelt baljával; e' lemezpénz hátlapja az előlapi átvert képveretet állítja elő.

V. táb. *Luczenbacher. Rupp, és másutt.*
120. sz.

XVII.

I M R E.

1196-dik évtől 1204-ig.

I mre, ki Henricus, Hemericus, Enricus, Emiricus, Almericus, Hemmeradus stb. néven is hivaték (*Joh. Christ. Gatterer's, Abriss der Genealogie. Göttingen, 1788. 8. 47—48. l.*) okleveleiben pedig többnyire Henricus, ritkábban Hemericus néven neveztetik, atyjának III. Bélának kimúlta után 1196. vette át az országot, melyet az országlásra vágyó öcscse II. András nem sokára, ismét, és a' kisdéd László' megkoronáztatása után harmadszor is villongásba kevert. Dalmát és Horvátországot elfoglalván, azokban vezéri hatalmat gyakorolt, melly tartományokat aztán maga Imre adta át vezérségül testvéreinek, kivel megbékült; de miután Constantia királyné László fiuval megszorodott, e' testvérek között új viszálykodás támadt, és már szemközti csatarendben állott a' két testvér' ellenséges hada, midőn Imre fegyver nélkül, és védtelenül, vesszővel kezében, öcscsének táborába indul kiáltva: majd meglátom ki merészli kezeit királya ellen emelni? mire Andrást karján fogva a' táborból kivezette, 's övéinek őrizetére bizta. Imre aztán Endre öcscsét, fiának a' már megkoronázott kisdéd Lászlónak gyámjává rendelve 1204-ben meghalálozott.

E' királynak egyetlen, az is nagy ritkaságú pénze ismeretes, annak egészen kiírott nevével; vannak, mellyek nevének egyedül kezdő betűit

állítják előnkbe, és pedig majd H betűket szemcsés és keresztés végű kereszt' szegleteiben, vagy keresztet befoglaló szemcsés ferde vonalkák között; majd E betűket fekkentes szemcsés kormánypálcza végein, vagy egyetlen E betűt két kormánypálcza között tűntetnek elő; egyéb pénzein pedig holdkák és gömbücsök közé kevert és összehalmozott keresztés és más jegyek látszanak; a' hátlapi veret jobbadán keresztet, és a' téren hasonló ékességeket állit előnkbe. Meg kell azon kívül jegyeznünk, hogy a' *Monta Regis* vagy *Ducis pro Sclavonia* felirattal vert úgy nevezett sclavoniai, vagy báni pénzek, először e' királyunk alatt jőnek elő.

Ha Schoenvisner, ki midőn a' *Notitia Hung. rei numariae* című munkáját írta, 's a' nemzeti muz. Széchenyi *Catalogusát* kiadta, az itt alább leirt Imre pénzei közül egyet sem ismert, azon négy E betűvel jegyzett (VI. nemű) példányt, mellyet (*Not. Hung. rei num. p. 148. N. 7. Tab. II. N. 67.*) a' határozatlanok közé soroz, annak veretere 's munkájára ügyelve, meg tudta volna határozni: akkor miként Erzsébetnek, I. Lajos nejének E. R. (*Elisabetha Regina*) betűkkel jegyzett pénzét, úgy III. Andrásnak A. (nem H.) betűvel és keresztet lobogót tartó husvéti báránnyal vert példányát, helytelenül Imrének nem tulajdonította volna. (*Not. Hung. rei num. 130. l. Széchenyi, Cat. I. 47. l.*) Ezekről többet: *Mader, Krit. Beitr. III. 67. l. K. K. Anzeigen, II. 84. l. és Lelevel, Numism. III. 61—63. l.*

I. nemű.

A' király' neve egészen kiírva.

Nagys. 7½. Súly. — szemer. Ritk. 6/26.

1. * HENRICV∞ ◦ (H. E-vel, és N. R-rel van egybekapcsolva) e' név a' szemcsés karimájú pénz' térén három sorba van írva.

Hátlapon csíkos körben összekapcsolt R és X betű két gömbücs között.
Weszerle.

2. * ∇HENRICV∞ ◦ egyébként mindkét lapja mint felebb. *Weszerle.*

V. táb.
121. sz.
XI. táb.
308. sz.

II. nemű.

Keresztés végű szemcsés kereszt' szegleteiben négy H betű.

A. Nagyobb veretű példány.

Nagys. 7½. Súly. 5—6. szemer. Ritk. 3/10.

Mader, Krit. Beitr. III. 66. l.

1. H betű (*Henricus* helyett) szemcsés, 's keresztés végű kereszt' szegleteiben négyszer; a' pénz' karimája szemcsés.

Hátlapján, a' pénz' közepe felé helyezett csíkos körben keresztke, mellynek csúcsai szélesebbek és gümbücszel ékesek. *Mader. Weszerle.*

V. táb.
122. sz.

2. Mint felebb; egyik H mellett csillagcsa. *Weszerle.*
3. - - - egyik H és kereszt' karja között gümbücs látható. *Somogyi.*

B. Kisebb veretű példány.

Nagys. 6. Súly. 4. szemer. Ritk. $\frac{2}{7}$.

V. táb.
123. sz.

4. Mint 1. szám alatt, a' kereszt' egyik karja mellett két pont; a' hátlapi körben nyolcz gümbücs közé zárt kereszt. *Rupp.*
5. - - - az egyik H oldalainál két gümbücs; hátlapja mint az előbbin. *Magyar egyet.*
6. - - - a' kereszt' egyik végénél gümbücs. *Weszerle.*

III. nemű.

Négy H betű 's szintannyi rézsutos vonal közé zárt kereszt.

Nagys. 7. Súly. 3. szemer. Ritk. $\frac{2}{6}$.

1. Szemcsés karimában négy H betű 's szintannyi szemcsés vonal, vagy rézsutos és felfordított kúp egymást váltva, 's akként helyezve, hogy azokkal a' pénz' közepét elfoglaló szemcsés kajomkereszt van bekerítve.

Hátlapján csíkos körben, közepén és végein bütykös egyenkarú vonal-kereszt, mellynek mindegyik szegletében három gümbücs foglaltatik. *Magyar tud. társ. Weszerle. Stur, és másutt.*

V. táb.
124. sz.

2. Mint felebb; az egyik H betű fölött háromszög. *Weszl tanács.*
3. - - - hasonló betű alatt szintazon jegy. *Weszerle.*
4. - - - az egyik H betűben, középvonala helyett háromszög tűnik elő.
5. - - - a' kereszt' egyik karja végén gümbücs látható. *Somogyi.*

IV. nemű.

Keresztkéssel végződő szemcsés kereszt, szegleteiben holdkákba foglalt négy kúp.

Nagy. majd 8. Súly. 6. szemer. Ritk. $\frac{3}{8}$.

1. Szemcsés karimában szemcsés kereszt, mellynek végein czelőkék és háromszögek keresztkéket alakítanak, szegleteiben négy felfordított és a' középpontnak sugárzatként irányzott, két félkörbe kerített kúp foglaltatik.

Hátlapja csíkos körben egyenkarú 's szélesebb végű keresztet, mellynek szegleteiben négy gömbücs látható, állit előnkbe. *Magyar tud. társ. Rupp.* V. táb. 125. sz.

2. Mint felebb; a' kereszt' egyik szegletében gömbücs jó elő. *Weszerle.*

E' pénznem, mind a' II. nemnél látható keresztkéssel végződő szemcsés keresztre nézve, mind a' III. nemnél tapasztalt a' középpont felé rézsutt irányzott négy kúpnál fogva, mind végre azon gömbücsök miatt, mellyek a' hátlapi kereszt' téreit ékesítik, Imrének látszik tulajdoníthatónak; meg kell itt jegyeznünk, hogy ezen kúpok vagy bütykös ékek, ponttal jelelt I. betűhöz hasonlók ugyan, de azokat e' betűnek, mint Imre (Emericus) magyar név' kezdő betűjének, mint némelleyek akarják, nem tarthatni; mert illy képveret más királyok' mint II. és IV. Béla' pénzein is tapasztalható, 's az I. betűt nem volt szokás azon korban ponttal jelelni; ide járúl még, hogy hazánk' pénzein és pecsétein a' felirat mindig latin nyelven adatik elő.

V. nemű.

Holdkákba foglalt szemcsés kajomkereszt, szegleteiben négy ék.

Nagys. 6. Súly. 3. szemer. Ritk. $\frac{3}{8}$.

1. Szemcsés karima, közepett egyenkarú szemcsés kereszt, mellynek tónkét, vagy mindkét szárát és karját holdkákba foglalt négy rézsutos czelő-ke ékesíti; szegleteiben pedig négy vonal, vagy szemcsés rézsutos ék tűnik fel, mellynek mindegyike a' kereszt' közepe felé külön három ponttal díszes.

Hátlapon csíkos körben hasonló kereszt, csúcsain négy gömbücs, egymással szintannyi boltív, vagy holdka által egybekapcsolva. *Vidák. Rupp.*

V. táb.
126. sz.

VI. nemű.**Szemcsés kormánypálcza, a' téren négy E betűvel és két keresztkével.***Nagys. 7. Súly. 4. szemer. Ritk. $\frac{3}{8}$.**Schoenvisner, 148. l.*

1. E betű (Emericus helyett) a' szemcsés karimájú pénz' téren négyszer fordul elő; a' pénz' közepén e' betűk között fekkentes szemcsés kormánypálcza, mellynek vonalka által keresztül szelt közepét és háromszegletes csúcsait négy gömböcs ékesíti, minden két betű között végre, keresztke jó elő.

Hátlapján csíkos körben nagyobb egyenkarú 's végein szélesebb kereszt látható, mellynek szegleteiben négy gömböcs foglaltatik. *G. Festetics.*

V. táb. *Weszerle. Rupp.*
127. sz.

2. Mint felebb; az egyik keresztke 's pénz' karimája mellett gömböcs.
3. - - ugyanott két gömböcs. *Weszerle.*
4. - - a' kormánypálcza egyik oldalánál még annyi gömböcs.
5. - - a' középső vonal' ellenkező szegleteinél mindkét felül gömböcs.

Hogy ilyen goth alakú E betűk, millyeneket e' pénznem állit előnkbe, más magyar pénzekben is találtnak, már felebb 73. l. is volt érintve; mire Schoenvisner nem ügyelvén, ezen, Imre pénzeinek más jeleit is előtüntető példányt, a' határozatlanok közé helyező. (*Notit. Hung. rei num. p. 148. N. 7. Tab. II. N. 67.*)

VII. nemű.**E betű két kormánypálcza között.**

A. A' hátlapi körök közt keresztke, vonalok és gömböcsök.

Nagys. 7. Súly. 4. szemer. Ritk. $\frac{4}{12}$.

1. A' vonalos karimájú pénz' közepén két fennálló bütykös kormánypálcza között E betű, fölötte karikára helyezett keresztke, alatta pedig csúcsos boltív keresztke fölött; a' kormánypálczák' oldalainál merő tetőirányos vonalok jőnek elő, balról V betű féle látható.

Hátlapon két vonalos kör között keresztke, négy gömböcs és három vonal egymást váltva, közepett egyszerű kereszt. *Császári muz. Welzl tanács.*

V. táb.
128. sz.

B. A' hátlapi körökben csupa gömböcs.

Nagys. 7. Súly. 5—6. szemer. Rith. $\frac{2}{5}$.

2. Csaknem hasonló képveret, de az E kormánypálczák helyett két csúcsos kúp közé van helyezve, felül keresztos karika, alul holdka, oldalvást mindkét felül három vastagabb vonal; hátlapján két vonalkör között néhány gömböcs, közepett pedig bütykös végű kereszt tűnik elő; silány ércz. *Milkovics. Rupp.*

V. táb.
129. sz.

3. Mint felebb; de E betű alatt holdka helyett csúcsos boltív látható.

Kiss. Stur.

4. - - az E fölötti karika keresztke nélküli; hátlapja üres, az előlapi képveret' átvert nyomaival. *Tibolth.*

V. táb.
130. sz.

5. A' 3. számúhoz hasonló, de E betűje visszaról látható; hátlapja mint 4. szám alatt. *Welzl tanács.*

Ezen pénzek és Imrének más pénzei között képveretre, munkára 's érczre nézve szembevetendő a' különbség, innen az a' kétség támadhatna: nem kell-e ezeket inkább más királynak tulajdonítanunk; azonban ismeretesek Imrének más szintolly nagyságú, érczű 's veretű pénzei, ezek' egyik neme SPALATINVS előlapi felirattal, mellynek hátlapján két csíkos körben tetőirányos vonalok, keresztkek és gömböcsök egymást váltva, közepett pedig egyenkarú kereszt látható szintugy, mint az 1. szám alatt leirt példányon; másik nemén továbbá ez olvasható: SPALATINO, mellynek hátlapján két vonalkör között csupa gömböcs, közepett pedig egyenkarú bütykös végű kereszt, mint a' 2. és 3. sz. alatti példányokon tűnik elő; innen nyilván következik, hogy mind ezen, mind a' leirt E betűvel jegyzett példányok egy korban és Spalatroban verettek. Hogy Imre, III. Bélának első született fia, ki atyja' életében 1185. koronáztaték meg, birta Dalmát — és Horvátországot, azt az oklevelek bizonyítják, és így Spalatro Dalmátország' városa is Imrének hódolt, ki mint tudva van, igen adakozó volt e' város' polgárai iránt, hihetőleg Bernard ottani érsek' kedvéért, kit mint volt nevelőjét atyjaként tisztelt és szeretett.

VIII. n e m ű.

Keresztkés végű nagy kereszt mellett két szemcsés tönkével egybekapcsolt négy keresztke.

Nagys. 7½. Súly. — szemer. Ritk. 6/₄.

1. A' szemcsés karimájú pénz' térén keresztkés végű kereszt, mellynek tönke 's karjai a' pénz' lapját négyfelé szelvéen, annak középpontjára helyezett dőlt kockára vagy csürlőre támaszkodnak, a' kereszt' szegleteiben tetőirányos tönk által kettesével egybekapcsolt négy keresztke, ezek körül négy holdka, egyikének üregében háromszög látható.

Hátlapon csíkos körben, négy gömbücszel egybekapcsolt szintannyi holdkába kerített egyenkarú kereszt.

V. táb.
131. sz.

IX. n e m ű.

Keresztkés nagy kereszt, mellette annak két vonalos karjával egybekapcsolt négy husáng.

Nagys. 7½. Súly. 6. szemer. Ritk. 4/10.

1. Szemcsés karimában nagy kereszt egész karimáig terjed, mellynek szemcsés tönke czelőkés, vonalos karja pedig keresztkés végű; ez a' pénz' közepét elfoglaló, belül háromszöggel és gömbücszel (ezek a' rajzban kihagyvák) jelelt csürlőre támaszkodik, oldalvást négy kifelé konyúlt holdka, a' kereszt' szegleteiben annak két vonalos karjával tetőirányosan egybekapcsolt négy husáng, ezek' irányában a' pénz' térén négy karika, mindkét felül pedig két pont látható.

Hátlapján csíkos körben egyenkarú kereszt, ennek szegletei irányában négy gömbücs, tönke 's karjaival ellentétben pedig szintannyi kifelé konyúlt holdka tűnik elő. *Weszerle. Stur.*

V. táb.
132. sz.

2. Más, mellynek csürlődéd közepén egyedül gömbücs látható, egyébként mint az előbbi. *Weszerle*

X. nemű.**Szemcsés vonalra helyezett szemcsés magas kereszt, és más jegyek.**

Nagys. 7½. Súly. 4. szemer. Ritk. 3/7.

1. Szemcsés karimában, közepett fekkentes kampós végű szemcsés vonal, fölötté szemcsés tönkű magas kereszt, ennek felső szegleteiben két háromszög; a' felső téren három fennálló szeg féle, az alsón pedig két fekkentes vonalka által egybekapcsolt négy tetőirányos vonal, melly szintannyi holdkával mintegy három visszás boltozatot alakít, alul közepett háromszög. *)

Hátlapon csikos körben szokott kereszt, tönke 's karjai irányában négy gömböcs; szegleteivel ellentétben pedig szintannyi háromszög látható. *Weszerle. Kiss.* V. táb. 133. sz.

2. Az előbbihez hasonló, a' kereszt' tönke hosszabb, és a' két szeg között balról háromszög tűnik elő; de a' boltozat melletti háromszög hiányzik; kisebb. *Luczenbacher.*

3. Képverete 's nagysága mint az előbbié, a' két szeg közötti háromszög nélkül. *Rupp.*

4. Keresztje mint 2. szám alatt, csakogy annak miként karja fölött két háromszög, úgy az alatt ugyanannyi gömböcs jó elő. *Szalay.*

XI. nemű.**Két nagyobb boltozat között fekkentes kormánypálcza 's négy karika.**

Nagys. 8. Súly. 5. szemer. Ritk. 3/9.

1. A' pénz' közepén husáng, vagy szélesebb végű, közepén tetőirányos czelőke által ketté szelt fekkentes kormánypálcza, két hasonló czelőkével végződő boltozat között; a' kormánypálcza oldalainál négy karika, egyik végénél pedig háromszög jelenik meg.

*) Nem képeznek - e ezen vonások valami keleti írást? milyen már felebb III. Istrán' pénzein is látható; azt a' keleti nyelvekben jártosak fogják meghatározhatni.

IV. táb. Hátlapján csíkos körben czelőkés végű egyenkarú kereszt, szegleteiben
105. sz. négy gömbücs látható. *Milkovics.*

2. Mint felebb; egyik karikánál, és az e' melletti boltozat' külső szegleténél két felül gömbücs. *Vidak.*
- 3 - - a' kormánypálcza egyik végénél mindkét felül gömbücs. *Weszerle.*
4. - - de minden jegy nélkül. *G. Eszterházy. Conrad.*

XII. nemű.

Négy hosszukás keresztke között fekkentes, szemcsés és keresztés kormánypálcza.

Nagys. 8. Súly. — szemer. Rít. $\frac{4}{9}$.

1. Szemcsés karimában fekkentes, szemcsés, közepén czelőkével, végein pedig keresztkéekkel díszes vonal, vagy kormánypálcza, e' mellett a' pénz' mind felső, mind alsó téréen hosszúdad, alul bütykös két kereszt áll; a' kereszték' karjai közt gömbücs, de a' kormánypálcza' egyik keresztkéje mellett egy gömbücs jelenik meg.

V. táb. Hátlapján vonalkörben szélesebb végű kereszt, szegleteiben négy göm-
134. sz. bűcs tűnik fel.

2. Mint felebb; de a' két keresztke közötti gömbücs alatt csillagcsa is látható.

XIII. nemű.

Két tetőirányos H betűként szerkezett, és hat keresztke közé kerített vonal.

Nagys. 8. Súly. 3. szemer. Rít. $\frac{3}{7}$.

Appel, Repert. II. 855. l.

1. Szemcsés karimában két tetőirányos vonal, vagy bütykös végű 's keresztkéket befoglaló oszlop H betű alakot tüntet elő, hat keresztkével környezve; a' középsővel ellentétben álló két keresztke mindkét felül négy gömbücsrel van körülveve, a' többi pedig az oszlopok' végeihez kapcsolva.

Hátlapján csikos körben két kifelé konyúlt holdka látható, e' között két háromszög közé zárt gömbücs. *Somogyi. Schimko. Stur.*

V. táb.
135. sz.

2. Mint felebb; de a' középponti 's szélső keresztke között csillagcsa tűnik fel. *Welsl tanács.*

XIV. nemű.

Keresztcsoport három czelőke vagy kormánypálcza körül.

Nagys. 7—8. Súly. 3. szemér. Ritk. $\frac{4}{9}$.

Solenia Kis-Hontana.

1. Gyengéden szemcsézett karimában keresztcsoport, közülök hat, melly csaknem kettős, három szemcsés tetőirányos czelőkével van egybekapcsolva; a' többi négy pedig czelőkék közé fekkentesen rendezve; a' két szélső mellett mindkét felül gömbücs jó elő.

Hátlapján vonalkörben egyenkarú kereszt, mellynek végei négy holdka-ba foglalvák, ezek között szintannyi gömbücs látható. *Solen. Kis-Hont. Császárí mus.*

V. táb.
136. sz.

2. Az előbbihez hasonló, a' középső czelőkének egyik keresztkéje mellett két pont tűnik elő. *Stur.*

XV. nemű.

Imre király' Sclavonia részére veretett pénzei.

Ámbár a' sclavoniái pénzek külön, a' magyar tartományok' pénzei sorába tartozó osztályba valók: a' mennyiben mindazáltal királyainktól, vagy azok' nevére a' királyfiaktól, mint sclavoniai vezérektől verettek; azokat a' magyar pénzek közé véltem sorozandóknak, a' bánok és más tartományi kormányzók által veretteket nem ide, hanem a' tartományi pénzek' sorába helyezvén. Ezen sclavoniai királyi pénzek' előlapi felirata majd: MONETA REGIS P SCLAVONIA; néha ámbár ritkábban: REX SCLAVONIE, millyeneket Imrétől kezdve egész Robert Károlyig találunk bezárólag; majd: MONETA DVCIS P SCLAVONIA, ritkábban DVX SCLAVONIE feliratúak, millyenek egyedül Imre, II. András, és IV. Béla alatt jönnek elő, II. Endre, Kálmán és ifju Béla sclavoniai vezérektől; majd valamennyinek előlapi képverete nyest két csillag között. Hátlapi képveretük talap fölött széles ket-

tós kereszt, két koronás fej között, melynek alsó karjánál többnyire a' király' nevét jelentő két betű tűnik elő; a' felsőnél pedig csillag és holdka láthatók.

A' tartományi vezérség különbözött az ország' harmadából állott magyar vezérségtől; miként I. Béla 's I. Gyéza a' magyar vezérségben, úgy III. Béla is saját nevére veretett pénzt, mint felebb (78. l.) mondatott, a' tartományi, bosznaországi, vagy rámai vezérségében. Horvátországot azaz a' régi Sclavoniát sz. László kapcsolta 1091-ben a' magyar koronához, és azt Almusnak, I. Gyéza fiának adta át vezérségül (*Lucius, de regno Dalmat. et Croat. Lib. III. c. I.*) II. Endre 1217-ki oklevelében sz. László királyunkról mondatik: „Qui terram Sclavoniae sive banatum - - - coronae Hungariae subiugavit.“ (*Katona, Hist. Crit. Tom. V. p. 247.*) Innen új tartományi vezérség eredett, melynek részei Horvát- és Dalmátországek valának; a' régi Verőcze, Valkó, Pozsega 's Szerém vármegyék azonban, nem a' sclavoniai, hanem a' magyar vezérséghez tartoztak. (*Podhradczky József, Sclavoniáról. Budán, 1837. 8. — Georgü Eejér, Croatiae ac Slavoniae cum regno Hungariae nexu. Budae, 1839. 8.*) Miként királyaink az országlásra, úgy koronáztattak meg vezéreink a' vezérségre; de a' magyar vezérséget rendszerint az első, a' sclavoniát pedig rendszeren a' második szülött királyfi birta; annyi legalább bizonyos, hogy amazt V. István 1271-dik évi oklevelében „Jus Ducatus - - - Regum primogenitis institutum.“ nevezettel híja (felebb 14. l.) erről pedig spatroli Tamás, Béla sclavoniai vezerről, V. István' öcscséről szólóban feljegyzette: „Quod (Sclavoniae) Dominium ei (Belae) naturali iure competebat, utpote, qui secundus erat regis (Belae IV.) filius, primogenito iam Stephano (V.) Ungarici regni diademate insignito.“ (*Schwandneri, Scriptores rerum Hungaricarum. Lipsiae, 1748. fol. Tom. III. p. 632.*)

Birták ugyan a' sclavoniai vezérséget Imre, IV. Béla 's V. István, mint első szülött ifju királyok; de e' vezérség akkor is ezek' öcscseit inkább illette, 's azt Imre, II. Andrásnak, ez, királysága alatt Kálmánnak, IV. Béla szinte annak, utóbb pedig az ifju Bélának, V. István öcscsének volt kénytelen átadni. Ugy látszik, királyaink a' sclavoniai vezérséget kegyelemnek, a' királyfiak pedig jognak tekintették. II. Endre 1227-diki oklevelében mondja: „Filius noster Colomanus, D. gr. Ruthenorum rex et liberalitate nostra dux Dalmatiae atque Croatiae.“ (*Katona, Hist. Crit. Tom. V. p. 495.*) A' sclavoniai vezérséget bíró királyfiak tehát, nem hatalmok szerint vezérekedtek, hanem vezérségöket a' királytól nyert hatalommal kormányozták, és Katona István oklevelek után írja: „Licet autem Emerico filio, Bela (III.) reditus harum provinciarum (Dalmatiae et Croatiae), addixerit; ipse tamen supremum in eas ius, ut ex donationibus et iudiciorum delegationibus apparet, retinuit.“ (*Hist. Crit. Tom. IV. p. 435.*)

Innen magyarázható, miért jelenik meg a' Sclavonia' részére vert pénzekben kettős kereszt is, mint Magyarország' czimere, és miért az azokon előadott egyes betűk, a' király' nevét állítják előnkbe akkor is, ha a' vezér nevére verettek, azaz, habár „Moneta ducis pro Sclavonia.“ feliratunk.

A. A' király' sclavoniai pénzei.

Nagys. 9—10. Súly. 13—15. szemer. Rittk. —

Schoenvisner, 195. l. Széchenyi, Cat. I. 57. l. Mader, Krit. Beitr. III. 92. l.

1. † MONETA REGIS P (pro) SCLAVONIA szemcsés karima és hasonló kör között, közepett jobbra futó nyest két csillag között.

Hátlapon szemcsés karimában és vonalkörben lépcsős talapon széles kettős kereszt, két szemközti koronás fej között; a' kereszt' felső karjánál jobbról csillag, balról holdkába foglalt gömbücs; a' kereszt' alsó karjánál pedig jobbról h balról R betűk, ezek fölött kurtító jegy (azaz Henricus Rex), a' kereszt' közép sarkaiban ferdén helyezett két virág vagy lilium.

Rupp, és másutt.

V. táb.
137. sz.

2. Az előbbihez hasonló, de a' kereszt' alsó karja' végénél ime' betűk: M. h. (Moneta Henrici) jőnek elő. *Kiss.*

3. Mint az előbbieket; E. R. (Emericus Rex) betűkkel jelelt. *Nemzeti muz. Magyar egyet.*

Mader József (*Krit. Beitr. III. 92. l.*) a' sclavoniai pénzekről következő egyes betűket gyűjtött össze: NK. HR. RL. SR. RR. és hR. melyekről azt állítja, hogy azok nem a' király' hanem az akkori bán' vagy pénzverő nevét jelentik, melly véleménye el nem fogadható, részint mert e' betűk az akkori bánok' neveikkel meg nem egyeztetetők, részint mivel bánoktól, Robert Károly és I. Lajos előtt, ekkorig pénz nem is találtatik, részint végre, mivel kétségtelen pénzverői jegyekre V. István előtt nem akadhatni. Egyébiránt nem NK. hanem Mader' saját tábláján (46. sz.) MK. (Moneta Karoli) betűk állanak; RR helyett pedig Joachim' (*Münz Cab. I. 134. l.*) pénzén hR. (Henricus Rex) találtatik, nem is szenved többé kétséget, hogy az illy R. betűt mindig REX szónak kell magyaráznunk. Palma Károly Ferencz (*Heraldicae Regni Hung. Specimen. 58. l.*) azon véleményét sem lehet elfogadni, melly szerint minden illetén pénzt, a' kereszt' szegleteiben találató két lilium miatt, valamely anjoui királyunknak kell tulajdonitanunk; mert liliumok kétségtelen magyar pénzekben, már e' királyok (Károly és Lajos) előtt is fordulnak elő.

E' pénzek' hátlapján, a' kettős kereszt (mellyről felebb 82. l.) alatt szemléltető két koronás fej, kétség kívül a' király' és ennek országlása alatt a' sclavoniai vezérseget bíró királyfi' feje; nem pedig Dalmátország' czimere, mint Palma Károly Ferencz gyanítja (*Heraldicae Regni Hung. Specimen. p. 66.*); nem is I. István' és I. László' feje, mint Schoenvisner előtt látszott hihetőnek (*Széchenyi, Cat. III. 78 l.*)

Sclavonia hajdan nyestbőrrel nagy kereskedést űzött, innen magyarázható, hogy címere nyest, II. Ulászló 1496-ki oklevelében találhatik: „Quamvis illud regnum nostrum Sclavoniae ab antiquo habuerit pro armorum insigni unum Mardurem.“ stb. (*Franc. Caroli Palma, Heraldicae Regni Hung. Specimen. p. 60.*) A' martures, martes, mustellae martes, Martialis szerint (*Líb. 10.*) catta Pannonicae, nevű állatok bőrei, mellyek már a' római asszonyoknál is nagy ékességnek tartattak, Sclavoniában adóképen is szedettek a' bánok' részére. Így kell érteni I. Lajos 1351-ki törvényének 12-dik cikkelyét: „Nec ratione collectae marturinarum, Bán' zsolosmája vocatarum a' modo et in posterum molestentur.“ A' törvénykönyvben álló Bansulmora (Bán' zsolosnája helyett, collecta pro bano) hibás olvasás; tengeri vámnak magyarázata pedig még hibásabb; mert kún László' 1276-ki oklevelében mondatik: „Collectam victualium, quae vulgariter zulusma dicitur.“ (*Pray, Not. Praev. Tom. I. p. CIII.*) Maga e' sclavoniai pénz is nevezteték marturina néven, ezen állatnak, nyestnek képveretétől, mellyet Kundmann helytelenül állít farkasnak és Zápolya' czimerének. (*Schoenvisner, Not. Hung. rei num. 199. l.*)

B. A' vezér' sclavoniai pénzei.

Nagys. 9—10. Súly. 15—17. szemer. Ritk. —

Joachim, Münz Cab. I. 134. l. Mader. Krit. Beitr. III. 92. l. Appel, Repert. II. 824. l.

4. † MONETA DVCIS P SCLAVONIA képverete mint 1. szám alatt; V. táb. hátlapján h. R. betűkkel szinte mint az 1. számú. *Rupp, és másutt.* 138. sz.

Imre, ki atyjának III. Bélának életében koronáztaték meg, maga is bírta ugyan Sclavoniát; mert az 1194-dik évi oklevelben találhatik: „Regnante Domino nostro Bela, serenissimo rege Hungariae — — — et Almerico (Emerico) filio super Dalmatiam et Croatiam.“ (*Katona, Hist. Crit. Tom. IV. p. 428.*); de e' vezérség öcscsét II. Andrást illette, ki azt Imre' királysága alatt el is foglalta, 's 1198-dik évi oklevelében így írja magát: „Ego Andreas, tertii Belae regis filius, Dei gratia Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Culmaeque dux.“ (*Katona, Hist. Crit. Tom. IV. p. 488.*) Utóbb hosszas viszálykodás után egység lett e' két testvér között, és Imre a' sclavoniai vezérséget Andrásnak engedé, ámbár abban maga is főhatalmat gyakorolt, mint oklevelei bizonyítják; innen az következik, hogy az imént leírt pénznek h. R. betűi Imre királyt, a' DVCIS P SCLAVONIA felirata pedig e' vezérséget bíró Andrást illetik.

XVIII.

KISDED LÁSZLÓ.

1204-dik évtől 1205-ig.

Imre kimúltával II. András vette át mind a' kised László gondviselését, mind az ország' kormányát; de viszálykodások támadván Endre 's Constantia Imre' özvegye közt, e' királyné összeszedte az ország' kincseit, és László fiával Bécsbe futott el Leopold ausztriai vezérhez, ki ellen midőn Endre hadat készítene, László kiköltözött ez életből.

E' kised királyfnak, ki Andrásnak gyámsága alatt töltvén megkoronáztatása utáni igen rövid életét, királyi hatalmát nem is gyakorlá, hihetőséggel semmi pénzt sem tulajdoníthatni.

XIX.

II. ANDRÁS. (*jeruzsalemi.*)

1205-dik évtől 1235-ig.

II. Endre a' kised László' elhúnyta után azonnal lépett a' királyságra, melly hosszú ugyan, de sokféle belső pártoskodásnak volt kitéve. Első neje Gertrud vala, kinek kénye szerint intéztettek el az ország ügyei, e' királyné testvére Berthold, még fiatal és az egyházi tudományokban járatlan, kalocsai ersekké, majd Bank bán helyébe horvát-és dalmátországi bánná választaték, és más méltóságokra emelteték, kiról maga a' király írja III. Incze pápának: „Ob cuius (Bertholdi) vehementem affectionem et promotionem super alios, fere totius regni nostri maiorum et minorum odium incurrimus.“ (*Katona, Hist. Crit. Tom. V. p. 212.*) A' királyné meggyilkoltatott, Endre nem gondolván a' belső zavarok' orvoslatával, a' szent földre költözött, honnan megérkezvén, az országot új pártokra szakadozva találta, még IV. Béla, már megkoronázott ifju király, sem vala büntelen. 1222-ben országgyűlést hirdetvén, megerősíté az ország' sz. Istvántól nyert szabadságait. Második neje Jolanta vala, harmadik Beatrix Aldrovandin esztei örgróf' leánya, és viselő, mikor II. András 1235-ben meghalálozott, ettől születék István, ki utóbb a' velencei Morosini (Maurocena) Thomasinától nemzé III. Andrást, Árpád nemzetségéből utolsó királyunkat.

Ha találtatnak a' középkor' pénzei közt, nem annyira az ércz' tisztaságára és csinos véseményre, mint inkább a' veret' csodálatos változataira

nézve kitünő példányok: úgy minden bizonnyal azok, mellyeket II. András országlásának hosszú ideje alatt veretett; kispénzei ugyan is, kormányának különböző időszakát tekintve vezéri és királyi pénzekre oszlanak, az előbbieket nagy része Magyarországot, kevés Sclavoniát, és egyetlen Dalmátországot illető. Ha munkájokat tekintjük, némellyek kivált vezérsége alattiak, frizáki, vagy az aqnilejai patriarcháktól vert pénzek módja szerint; mások ismét byzanci monorban, görög művészek által készíttetek, kikkel e' király, úgy látszik Palaestínában tortózkodása alatt dolgoztatott; mások végre más magyar pénzek' szokott munkáját állítják előnkbe.

Jellemző 's fő eszme e' pénzek' előlapján a' király' koronás feje hármastoronny' falai alatt, vagy két tornyocska között; vagy a' király koronás fűvel 's kardot vagy kormánypálcát és keresztet gömböt tartva; hátlapon pedig hasonló három toronnyal ékes épület, ritkábban paizs magyar részesitos vagy hárántcsíkokkal, vagy egyszerű kereszt stb. adatnak elő. A' jegyek és ékességek között első helyet foglalnak, a' növekedő hold és csillag; körök, csillagsák és liliomok. A' király' neve kevés példányon van feljegyezve, 's ezek' ritkasága a' többi felett helyezendő. Az ércz, kivéven a' byzanci monorban verettek, jobb vegyületű; nagyságok hasonló az első királyaink' kispénzeihez, vannak, mellyek kétségkívül országlása' végéhez tartoznak, kisebb veretűek is.

A' régi pénzt évenként kellett más új veretű pénzzel beváltani; II. András 1222-ki törvényének 23-dik cikkelye rendeli: „Item nova nostra moneta per annum observetur a pascha usque ad pascha, et denarii tales sint, quales fuerunt tempore Regis Belae.“ Innen magyarázható e' király pénzeinek mind ritkasága, mind változatossága. Ugyan azon 1222-ki törvény' 24-dik cikkelyében olvastatik: „Comites camerarii, monetarii, salinarii, et tributarii, nobiles regni; Ismaelitae et Judaei fieri non possint.“ melly törvénynek nem igen lehet sükere; mert az 1231-ki 31-dik cikkely újra rendeli: „Monetae et salibus, ac aliis publicis officiis; Judaei, et Saraceni non praeficiuntur.“ (*Kovachich, Sylloge Decretorum. Tom. I. p. 9.*). A' pénzveretés tehát agarénok', kik szaracén és izmaelita néven is nevezettek (*Tud. Gyűjt. 1828. XII. — La France Littéraire. Decemb. Paris, 1836. 8. p. 427.*) felügyelésére is volt bizva, 's innen magyarázható, miért találunk pénzeinken keleti, ekkorig meg nem magyarázott feliratot.

I. n e m ű.

Koronás fej három torony között; harántcsíkok és a' vezér' neve.

Nagys. 11. Súly. 12—13. szemer. Ritk. $\frac{6}{20}$.

1. † •A•N•D•---S•D• (azaz: Andreas Dux.) két csíkos kör között, közepett négy félkörből szerkezett paizsba foglalt monorú vértén magyar harántcsíkok, a' félkörök' belső szegleteiben négy gömbücs, külsőkben pedig szintannyi a' félkörökkel összekapcsolt mintegy nyelvek ábrázoltatnak.

Hátlapjának karimája két csíkos körből áll; közepett három kis tornyú körbe, vagy boltívbe foglalt szemközti koronás fej látható, mellynek állkapcsát függő karika ékesíti. *Somogyi. Kiss.*

V. táb.
141. sz.

2. Előlapjára nézve az előbbihez hasonló; hátlapjának karimája 's küre szemcsés, ezek közt jobbról némelly betűk' nyomai, a' szélső tornyocskák' oldalainál pedig a' boltívhez csatolt két kampó tűnik elő.

V. táb.
142. sz.

Imre 's II. András két testvér között, mindjárt annak országglása elején háború tört ki, 's András 1196. 1199. és 1203-dik években Magyarország' nagy részét Imre király' hűségétől elidegenítván hadsereget gyűjtött, mellyel nem gondolván azzal, hogy III. Incze pápa 1198-ban mind magát András vezért, mind vezérségét egyházi átokkal fenyegeté (*Katona, Hist. Crit. Tom. IV. p. 483.*) Dalmát- és Horvátországot elfoglalá stb. de épen ezeknél fogva nehéz meghatározni: e' villongások között verette-e II. András ezen vezérségi pénzeit, vagy Imre király' elhunytával 1204-től 1205-ig, mint a' kisdéd László' gondnoka 's az ország' kormányzója?

Meg kell itt jegyeznünk, hogy a' magyar négy harántcsík Imre király' 1202-dik évi, valamiut II. András 1233-ki aranypecsétein, és ez utóbbi királyunk' itt leirt vezérségi pénzein fordul legelőször elő, mellyekről Verbóczi István (*P. I. tit. 11.*) úgy vélekedik, hogy azok Magyarországnak Duna, Tisza, Száva és Dráva vizeit jelentik; de e' magyarázata el nem fogadható; mert bizonyos, hogy III. Béla, Imre és II. András királyaink alatt Magyarország' czímerén oroszlánok voltak. Imre király 1197-ki oklevelében mondja: „Arma etiam, seu insignia ipsius domini et patris nostri (*Be-lae. III.*) et nostra, scutum et desuper galeam, de summitate ipsius galeae Leonis anteriorem medietatem cum pedibus anterioribus ungula aurea rapaci ac coronam auream in capite gestantem - - - dedimus.“ (*Tud. Gyűjt. 1833. XII. 76—84.*) A' magyar négy harántcsíkon tehát eredetileg hét oroszlán volt, mint azt II. András' 1233-dik évi aranypecsétén láthatni, 's ez lehetett a' hét magyar nemzet' czímere, utóbb az oroszlánok feledékenységbe mentek, és a' négy harántcsík négy folyónak magyaráztaték.

II. n e m ű.

Koronás mellkép szemközt kardot és keresztet aranyalmát tartva, 's harántcsíkos paizs.

Nagys. 10½. Súly. 11. szemer. Ritk. 6/12.

1. Felirat hiányzik, két csíkos körből álló karimában a' vezér' koronás mellképe szemközt, jobbjában kardot, baljában keresztet aranyalmát tartva.

Hátlapján csíkos karima 's kör között, egymásután helyezett gömböcsök, közepett öt harántcsíkos monorú paizs, jobbról két gömböcs. *Welzl*

V. táb.
143. sz. *tanács. Somogyi.*

III. n e m ű.

Szemközti fej három torony alatt, és harántcsíkos paizs mellett csillag és hold.

Nagys. 9. Súly. 7. szemer. Ritk. 6/.

1. Felirat nélkül, szemeses karimában három torony, mellyek közül a' középső goth boltívre van helyezve, ez alatt koronás szemközti fej, mellynek vállainál szárny féle tűnik elő.

Hátlapon két csíkos kör között kétes jegyek, közepett hosszúdad háromszegletes paizson öt harántcsík, jobbról csillag, balról telő hold. *Somogyi.*

VI. táb.
144. sz.

IV. n e m ű.

Kardot és keresztet aranyalmát tartó állvány; és tornyok közé helyezett fej.

Nagys. 10. Súly. — szemer. Ritk. 6/.

1. † ANDREAØ két csíkos kör között, a' téren mintegy sipkás és palástos állvány szemközt, jobbjában kard, baljában keresztet aranyalma,

Hátlapon csíkos kör között két torony, boltozat fölött, ebben szemközti koronás fej, a' tornyok' oldalainál két karikás czölöp, köztük pedig ke-

VI. táb.
145. sz. *resztke 's e' fölött karika láthatók. Egykor Appel.*

V. nemű.

András' képe 's neve; hármastornyú épület.

Nagys. 10. Súly. — szemer. Ritk. 6/.

1. † ANDREA~~sz~~ - két szemcsés kör között, közepett koronás fej szemközti, oldalainál némelly kétes jegyek.

Hátlapon csíkos körben három tornyú hat ablakos épület, a' tornyok között két karika, az épület alatt boltozat féle. *Egykor Appel.* VI. táb. 146. sz.

VI. nemű.

Körratban a' király' neve; hármastornyú épület.

Nagys. 10. Súly. 8—10. szemer. Ritk. 5/20.

Schoenvisner, 132. l. Széchenyi, Cat. I. 48. és III. 69. l. Joachim, Münz Cab. I. 326. és II. 330. l. Zeitschrift von und für Ungern. VI. 27. l. Mader, Krit. Beitr. III. 70. l. Lelevel, Numism. III. 61. l.

1. † ANDREAS REX csíkos karimán belül körben helyezett betűkkel, a' pénz' közepén háromszög alakban fekvő ABC betűk.

Gyengén szemcsézett karima és vonalkör között rendbe helyezett tizenhat karika, közepett három tornyú vár, a' középső szélesebb és két emeletes torony háromszegletes fűdelű, a' két szélső kisebb pedig oszlophoz hasonló háromszegletes gömbücsűvel ékes és csúcsos tetejű. *Császári mnx. Rupp.* VI. táb. 147. sz.

Cornides Dániel az e' pénzen látható A. B. C. betűkről azt gyanítja, hogy azok II. Andrásnak Béla, Kálmán és András három fiát jelentik; e' véleményét Joachim (*Münz Cab. II. 330. l.*) is elfogadta. Más véleményben volt Stipsics Alajos Emanuel, a' magyar egyetemen a' régiségtudomány' egykori tanítója, ki e' betűket következőleg magyarázta: *Andreae Belae communis*, vagy *Andreas Bela corregentes.* (*Zeitschrift von und für Ungern. VI. 27. l.*) Utóbb azonban Cornides Dániel előbbi gyanítását azon véleményre változtatta, hogy e' betűk miként másutt; úgy a' magyar pénzekben is, az ezüst' tisztaságát jelentik. Schoenvisner (*Notitia Hung. rei num. 133. l.*) e' betűkben eleinte a' pénzveretés igazgatója' nevét, vagy a' pénzverőhely nevezetét kereste, utóbb Cornides Dánielnek véleményéhez állott, és mivel II. András 1222iki törvényének 23-dik cikkelyében rendeli: „Et denarii tales sint, quales fuerunt tempore Regis Belae.“ az A. B. C. betűket így magyarázta: *Ad Belae con-*

stitutionem, vagy Argentum Belae combustionis; de e' magyarázattal sem elégedvén meg, visszatért a' pénzverőhely' véleményéhez, és e' betűket B A C azaz: Bács néven olvasta; így vélekedett Mader is (*Krit. Beitr. III. 70. l.*) Cornides' első véleménye azonban, Andrásnak három fiáról, melyet Lelevel is (*Numism. III. 61. l.*) elfogadott, leghihetőbbnek látszik.

2. Más hasouló, az A. B. C. betűk között a' pénz' középpontján gömbücs; hátlapon pedig a' középső torony' csúcsa mellett két gömbücs tűnik elő. *Nemzeti muz.*

3. Hasonló, mellynek középpontján gömbücs, és az első R betű alatt háromszög látható.

4. Mint 1. szám alatt, a' középponti gömbücs hiányzik; hátlapon pedig karimája körül tizenöt karika, és a' baltorony' oldalánál gömbücs szemléltetik. *Weszerle. Klimó.*

5. Más az A. B. C. betűk között gömbücs; hátlapján tizenkilencz karika, a' többi mint 1. szám alatt. *Weszerle.*

6. Mint felebb; hátlapon a' középső torony' tetejénél balról gömbücs, és a' két kör között tizenkét karika jó elő. *Császári muz.*

VII. nemű.

A' király ülve; három tornyú épület.

A. Nagyobb pénz.

Nagys. 11. Súly. 13—16. szemer. Ritk. $\frac{4}{8}$.

Mader, Krit. Beitr. IV. 106. l.

1. Felirat hiányzik, szemcsés karima és vonalkör között a' király szemközt koronás fővel ülve, jobbjában liliomos kormánypálczát, baljában kereszties aranyalmát tartva, a' kormánypálcza' oldalánál karika.

Hátlapon szemcsés karima és csíkos kör között, körben helyezett huszonekét rózsácska; közepett három tornyú várna, a' szélső tornyok' csúcsain karikák láthatók; a' középső füdele pedig vonalos. *Milkovics. Rupp, és másutt.*

VI. táb.
148. sz.

2. Más hasonló, de hátlapján húsz rózsácska. *Vidák.*

E' pénz' rajzát Mader, (*Krit. Beitr. IV. 4. táb. 53. sz.*) adja elő, ki azt I. Fridrik (1152—1190.) császárnak tulajdonítja azon hasonlatosság miatt, melyet ezen császárnak más általa „Zweiter Versuch über die Brackteaten.“ (*VI. táb. 95. sz.*) című

munkájában leirt lemezpénzén talált, hol a' császár szintúgy ülve ábrázoltatik, mint ezen. Azonban az ülve előadott királyi kép azon korszak' pénzein olly közönséges, hogy azt meghatározás alapjául épen nem tarthatni: a' rózsácskák ellenben, karikák vagy háromszögek, kivált a' tornyos vár, II. András pénzeinek fő 's megkülönböztető ékessége.

B. Kisebb veretű pénz.

Nagys. 8½. Súly. 8. szemer. Ritk. 6/.

3. Felirat hiányzik; csikos körben ugyanazon király' képe ülve mint felebb, a' kormánypálcza oldalánál karika.

Hátlapon csikos körben szintollyféle épület, karima körül a' rózsácskák hiányzanak. *Császári mus.* VI. táb. 149. sz.

VIII. nemű.

Emberfő tornyos vár fölött; három tornyú várna.

Nagys. 11. Súly. 8—12. szemer. Ritk. 3/7.

Széchenyi, Cat. I. 48. l.

1. Felirat nélkül; két csikos körből szerkezett karima, közepett három mintegy gerendával egybekapcsolt, és füdele helyett mindkét felül három gömbücsccsel ékes két tornyú vár, e' fölött mintegy gyöngyökkel ékes sisakkal fedett emberfő szemközt, oldalainál karikába foglalt gömbücs; az épület alatt pedig csúcsos kettős boltozat, mellynek térén szinte karika látható.

Hátlapon két csikos kör között, sorba helyezett tizenhét pontozott háromszög; közepett másféle szintúgy fedett három tornyú vár tűnik elő, gömbücsccsel ékes félkör fölött. *Nemzeti mus. Rupp.* VI. táb. 150. sz.

2. Mint 1. szám alatt; de hátlapján a' karima 's kör között huszonöt pontozott háromszög; kisebb. *Weszerle.*
3. - - tizenhat háromszöggel. *Somogyi.*
4. - - tizennégy háromszöget állit elő. *Skoda.*
5. - - tizenkilencz háromszöggel ékes. *Ugyanott.*
6. - - hasonló huszonhárom háromszöget tüntet elő. *Welzl tanács.*
7. - - huszonnégy háromszöggel jelelt. *Stur.*

IX. nemű.

Oszlopokkal ékes vár fölött emberfej; egyház homlokzat.

Nagys. 10. Súly. — szemer. Ritk. $\frac{6}{10}$

1. Csíkos körben épület féle, mellynek orma helyén mindkét felül két egymásra helyezett gombbal ékes oszlop áll, homlokzata pedig négy boltozathól van alkotva, fedelén mintegy pártás emberfő, alul vonalka és csillag között karika, a' bal oszlopnál pedig gömböcs (ez a' rajzban hiányzik) látható.

Hátlapjának karimája csíkos, közepett négy fentebbi alakú, két közép-ső magasabb oszloppal ékes, keresztet tetejű egyház' homlokzata, kettős ajtóval és lépcsővel, alul szintazon jegyek mint felebb.

VI. táb.
151. sz.

X. nemű.

Emberfej boltozat fölött, két ferde torony között; épületféle.

Nagys. 10. Súly. — szemer. Ritk. $\frac{6}{10}$

1. Szemcsés körben, merő gömböcscsel ékes boltozatra helyezett magas talapon koronás fej szemközti, két oldalról hefelé hajolt torony, a' boltozat alatt pedig egyenkarú kereszt látható.

Vonalkörben két kifelé hajolt oszloppal díszes épületféle, oldalainál két csillag, ezek alatt gömböcscsel egybekapcsolt két háromszög, az épület alatt gömböcs. *Weszerle.*

VI. táb.
152. sz.

XI. nemű.

Emberfej tornyokra helyezett két boltozat között.

Nagys. 10. Súly. 7—10. szemer. Ritk. $\frac{5}{10}$

1. Szemcsés karimában a' pénz' közepét elfoglaló talapból, mellyen telő hold alakú sipkával fedett szemközti emberfej áll, oldalvást két toronyra nehezkedő, merő gömböcscsel díszes boltozatok terülnek el; a' talap alatt

csaknem hasonló boltozat, a' fej' oldalainál pedig két pontozott gömböcs látható.

Hátlaapon csíkos körben torony féle boltíves talap fölött, két mintegy négyszegletes és tőkés tábla között, oldalvást két rózsza. *Weszerle.* VI. táb. 153. sz.
2. Más hasonló, hátlapján alul karika; kisebb veretű. *Szalay.* VI. táb. 154. sz.

XII. nemű.

Kettős kereszt oszlopos erkély fölött; hasonló kereszt gömböcsök és karikák között.

Nagys. 10. Súly. 12. szemer. Ritk. 5/9.

1. Fogas karimában, közepett két gömböcs csúcsú oszloppal díszes rácsos erkély féle, e' fölött kettős kereszt, szegleteiben hat gömböcs, mindkét felül karika tűnik elő.

Hátlapja egyszerű körben hasonló nagyobb kettős keresztet, szintazon gömböcsökkel és karikákkal állit előnkbe. *Welzl tanács. Stur.* XI. táb. 309. sz.

XIII. nemű.

Két kettős kereszttel díszes emeléktalap; négy husángból szerkezett kereszt.

Nagys. 9—10. Súly. 8. szemer. Ritk. 5/9.

1. Csíkos karimában emeléktalap vagy erkély, mellynek szélei két fennálló kettős kereszttel díszesek, felső téren két kisebb bolthajtáson nyugvó boltozat; az alsón pedig szinte boltív két pontozott karika között; egy gömböcs a' felső boltozat' csúcsán, és egy hasonló a' bal kereszt alatt látható.

Hátlapja csíkos körben, szélein négy czelókével egybekapcsolt szintannyi póznából alkatott egyenkarú keresztet állit előnkbe, mellynek belső szegleteiben négy gömböcs; külsőiben pedig szintannyi karika foglalatik. *Welzl tanács. Jankovics. Szalay.* VI. táb. 155. sz.

XIV. nemű.

Koronás fej két torony között, hold és csillag; három torony.

Nagys. 8—9. Súly. 8. szemer. Rtk. $\frac{4}{7}$.

1. Csíkos körben a' király' mellképe koronás fővel szemközt két torony között, felül telő hold, csillag és pontozott gömbücs között.

Szinte csíkos körben három torony, a' középső alacsonyabb de szélesebb, a' két szélső csúcsos, mind a' három pontozott boltíven nyugszik, felül virág féle két pontozott gömbücs között. *Rupp, és másutt.*

VI. táb.
156. sz.

XV. nemű.

Két koronás fej egymással szemközt; torony két paizs között.

Nagys. 8—9. Súly. 7—8. szemer. Rtk. $\frac{4}{7}$.

1. Szemcsés körben két koronás fej egymással szemközt, felül jobbról telő hold, balról csillag, ezek közt a' karimánál karika.

Csíkos körben torony, melynek csúcsán csillag világít, két hosszúdád, gömbücszel megerősített szalagról függő 's kettős keresztet befoglaló paizs között. *Conrad. Rupp.*

VI. táb.
157. sz.

2. Más hasonló, mellyen a' csillag és hold közötti karika hiányzik. *Császári muz.*

XVI. nemű.

Kettős kereszttel ékes kapu két oszlop között; erkély féle.

Nagys. 10. Súly. 8—10. szemer. Rtk. $\frac{3}{6}$.

Appel, Repert. II. 854. l. 5. sz.

1. Csíkos karimában kapuív, kétfelül háromszegletes fedelű oszlopokkal egybekapcsolva, a' kapuív fölött bütykös harántvonalon kettős kereszt, két csillag között; alul három karika.

Hátlapon csíkos körben rácsos erkély vagy királyi szék féle három boltív fölött, felül csillag két karika között, alul gömbücs. *Somogyi. Milkovics. Rupp.*

VI. táb.
158. sz.

2. Hasonló, a' kereszt' felső karjánál balról háromszög, a' boltív alatt pedig csak két karika látható; hátlapja mint felebb. *Kiss.*

XVII. n e m ű.

Emberfej két oszlop között; három toronnyal ékes várna.

Nagys. 8—10. Súly. 7—8. szemer. Ritk. $\frac{5}{10}$.

1. Csikos körben két czölöp vagy fennálló oszlop, mellyeknek talapúl külön háromszög, fedélorom gyanánt pedig karika és gömbücs szolgálnak; közepett szemközti mellkép, felül két holdka között csillag.

Hátlapon csikos körben hármas tornyú vár féle, alúl mintegy szalagokkal egybekapcsolt épületi homlokzatot vagy emeléktalapot előtűntetű. *Rupp.* VI. táb. 159. sz.

2. Más melly csupán gombos ormú oszlopokat, és csúcsos sipkás emberfőt állit elő; hátlapján más alakú várna jó elő; kisebb veretű. VI. táb. 160. sz.

XVIII. n e m ű.

Keresztes torony két mintegy kúp között; kétesen előállított három oszlop.

Nagys. 9. Súly. 7. szemer. Ritk. $\frac{5}{9}$.

1. Csikos karimában, bütykös gerendán és mintegy lóczán nyugvó csúcsos ormú keresztes torony, oldalainál befelé két karika, ezeken túl felül karikás, alúl kétfelé ágazó talpú két mintegy kúp, ezek alatt szintannyi telő holdka látható

Hátlapja csikos körben három mintegy oszlopot tűntet elő, mellyek közül a' középső magasabb, szemcsés, és karikás ormú, a' szélsők pedig négyszegletes talapon nyugosznak. *Milkovics, és másutt* VI. táb. 161. sz.

XIX. n e m ű.

A' király' koronás feje két kettős kereszt között; lombfüzérbe foglalt egyszerű kereszt.

Nagys. 9—10. Súly. 14—15. szemer. Ritk. $\frac{2}{5}$.

1. Két csikos körben a' király' koronás feje szemközti, két kettős kereszt és telő hold között.

Hátlapon csíkos körben egyenkarú kereszt, szegleteiben négy pontozott gömböcs, köröskörül lombozattal ékes. *Magyar tud. társ. B. Ocskay. Rupp,*
VI. táb. és másutt.
162. sz.

XX. nemű.

A' király' koronás feje, tornyokkal és kereszttel ékes boltozat alatt; csillagokkal díszes kereszt.

Nagys. 9—10. Súly. 11—12. szemer. Ritk. $\frac{2}{5}$.

1. Külső csíkos, belső szemcsés két körből szerkezett karimában a' király' szemközti koronás feje hármastornyú boltozat alatt, mellynek külső alacsonyabb tornya keresztet.

Hátlapján két koszorúban egyenkarú 's szélesebb csúcsú kereszt, mellynek szegleteiben négy csillag foglaltatik. *Magyar tud. társ. Rupp, és másutt.*
V.1 táb.
163. sz.

XXI. nemű.

Mellkép két torony között; torony fölött kereszt.

Nagys. 7—9. Súly. 15. szemer. Ritk. $\frac{2}{6}$.

1. Csíkos körben a' király' mellképe gömbölyű sipkában két tornyocskák között.

Hátlapján két csíkos körben védfalas torony vagy erősség fölött kereszt két csillag között. *Stur. Rupp, és másutt.*
VI. táb.
165. sz.

2. Az előbbihez mindenben hasonló, de kisebb veretű.
VI. táb.
166. sz.

XXII. nemű.

A' király' koronás képe karddal és kereszttel; egyházhomlokzat fölött kereszt.

Nagys. 9. Súly. 9. szemer. Ritk. $\frac{6}{4}$.

1. Csíkos karimában a' király' koronás képe szemközt, jobbában kardot, baljában keresztet tartva, a' kardnál jobbról, és fejnél balról pont.

Hátlapján hasonló körben két tornyú egyház' homlokzata tűnik elő, a' tornyok között malthaihoz hasonló kereszt látható. *Conrad.*
IX. táb.
310. sz.

XXIII. nemű.

Keresztes torony vagy erősség lobogók között; kereszt és négy lilium.

Nagys. 9. Súly. 12—15. szemer. Ritk. $\frac{2}{6}$.

1. Csíkos körben két emeltű keresztes torony, oldalainál két zászló, a' kereszt mellett két felül gömböcs látható.

Hátlapon hasonló körben egyenkarú behorpadt csúcsú nagy kereszt, szegleteiben négy lilium. *Magyar tud. társ. Weszerle.*

VI. táb.
167. sz.

Lilimos kormánypálca először III. Béla' XII. utóbb II. András' VII. nemű pénzen találtatik; itt az egyes liliumok már úgy tűnek fel, mint külön képveret, valamint András' legközelebbi utódnak pénzein is; következőleg el nem fogadható azok' véleménye, kik a' liliumok' magyar pénzekben első használatát Robert Károlynak tulajdonítják. Ámbár a' lilium szelvében használtatott, nem is tartathatik kizárólag a' francia czimer ékességének: még is bizonyos, hogy VII. Lajos francia király már liliumokat használt mind pénzen, mind pecsétén (*Neues Lehrgebäude der Diplomatik. V. §, 551. p. 358.*), kinek Margit nevű leánya, III. Béla királyunk' második neje vala. Egyébiránt a' liliumokról magok a' francia irók is csak annyit tudnak mondani, hogy történeteikben nincs homályosabb tárgy a' liliumok' eredeténél. (*Luczenbacher János, Henrik portugáliai gróf magyar eredetének cédulne. Pesten, 1838. 8. 52. l.*)

XXIV. nemű.

Torony kereszték és virágocskák között; virágcsák- és karikákkal környezett kereszt.

Nagys. 9. Súly. — szemer. Ritk. $\frac{6}{1}$.

1. Csíkos karimában és szemcsés körben gombos csúcsú torony, két oldalánál felül két kereszt, alul szintannyi csillagként nyíltvirág tűnik elő.

Hátlapján szemcsés karima és csíkos kör között hasonló négy virágcsák's szintannyi karika egymást váltva, középett széles egyenkarú kereszt.

VII. táb.
168. sz.

XXV. nemű.**Hold és csillag; két torony.***Nagys. 10. Súly. 13. szemer. Ritk. $\frac{6}{22}$.*

1. † ANDREAS • DAL • R (Dalmatiae Rex) koszorúban csillag, és ez alatt kétszarvú széles rácsos hold.

Hátlapon szemcsés körben két csúcsos torony vagy oszlop, ezek közt csillag és három gömböcs, alul négy boltív, két oldalról gömböcs. *G. Eszterházy. Welsl tanács.*

VII.táb.
170. sz.

II. András Dalmátországot Imre országlása' kezdetén hódítá meg, ki hogy mint vezér nagyon vágyott a' királyi méltóságra, azt e' pénze is bizonyítja, bár miként vélekedjék is Katona István az 1190. és 1194-dik évi következő bevezetésű oklevelekről: „Andreas Dei gratia Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, rex in perpetuum.“ (*Hist. Crit. Tom. IV. p. 372. 434.*)

XXVI. nemű.**II. Andrásnak Sclavonia' részére veretett pénzei.****A. A' király' sclavoniai pénzei.***Nagys. 10. Súly. 14—18. szemer. Ritk. —*

1. † MONETA REGIS P SCLAVONIA (A és V összekapcsolva) két szemcsés kör között, közepett jobbra futó nyest két csillag között.

Hátlapon szemcsés karimában és csíkos körben lépcsős talapon kettős kereszt; mellynek felső karjánál jobbról csillag, balról holdkúba foglalt gömböcs, a' kereszt' csúcsán és szegleteiben karikák, alsó karjánál pedig mindkét felül liliom; végre alul két szemközti koronás fej tűnik elő. *Rupp, és másutt.*

VII.táb.
171. sz.

2. Az előbbihez hasonló, csak hogy hátlapján a' kereszt' szegleteibe helyezett karikák a' pénz' középpontjából vont tönkkel vannak ellátva. *Rupp.*

3. † MONETA REGIS I SCLAVONA (így) az N betű E_i-vel, és A V - vel van egybekötve, egyébként mint az előbbi szám alatt. *Ugyanott.*

Ezen a' kereszt' alsó karjánál mindkét felül liliommal ékes sclavoniai pénzeket II. Andrásnak kell tulajdonítanunk, kinek más, liliomokkal díszes pénzét is ismerjük, és kiről, mivel mind vezérsége, mind királysága alatt birta Sclavoniát, fel nem tehetni,

hogy Sclavonia részére semmi pénzt sem veretett; pedig ezt kellene feltennünk, ha e' pénzeket akár Imrének, akár IV. Bélának, vagy valamely más királynak, kitől egyébként is névbetűkkel vert sclavoniai pénzeket ismerünk, tulajdonítanók, mert az R. A. betűkkel jelelt sclavoniai pénzek, az alább előadandó okoknál fogva, III. András alatt verettek.

B. A' vezér' sclavoniai pénzei.

Nagys. 10. Súly. 15—16. szemer. Rítk. 1/2.

4. † MONETA DVCIS ₪ SCLAVONIA (az A és V egybekapcsolva) képerete mint 1. szám alatt; hátlapján pedig a' kereszt' szegleteiben gömböcsök helyett, csutás virágcsák tűnnek elő; a' többi szokott. *B. Ocskay. Somogyi. Luczenbacher. Rupp, és másutt.*

VII.táb.
172. sz.

II. Endre' első szülött fia IV. Béla, ki 1222-ben koronáztaték meg, szinte kormányzá a' sclavóniai vezérséget; II. András 1223-dik évi oklevelében maga beszéli: „Bela primogenito nostro Rege, Dalmatiae et Croatiae Gubernatore.“ (*Cod. Dipl. Tom. III. vol. I. p. 404.*); de mivel IV. Bélát inkább a' magyar, a' sclavoniai vezérség pedig annak öcscsét Kálmánt illette, azért már 1226-ki oklevelében találjuk: „Colomanus D. g. Ruthenorum rex, et largitate gloriosi patris nostri Andreae, Hungarorum regis, dux Dalmatiae atque Croatiae.“ (*Katona, Hist. Crit. Tom. V. p. 490.*). Innen azt következtethetni, hogy e' pénz II. András' országlása alatt ugyan; de fiának Kálmánnak vezérsége alatt veretett.

XX.

IV. BÉLA.

1235-dik évtől 1270-ig.

Béla atyja' halála után ujonnan koronáztatván meg, az eláradt belzavart kezdé lecsillapítani 's annak főbb okozóit büntetni, mi által annyira felingerlé a' nemességet, hogy sokan Fridrik austriai herceget híták meg a' királyi szék' elfoglalására. Kuthen a' kúnok fejedelme Magyarországra vonult a' mongolok elől, és Béla' megegyeztével népestől a' mostani Kúnságban települt le. Az alatt nagy veszély fenyegeté az országot; a' tatárok, vagy inkább mongolok széleihez nyomulának, és bekövetkezett az 1241-ki, évkönyveinkben leggyászosabb tatárjárás, a' Sajó melletti szerencsétlen ütközet után, mellyből a' király csak nagy bajjal szabadult meg, a' mongolok eláraszták a' védetlen országot, mellyből csak két év múlva, részint éhség, részint a' hazájokban kitört lázadás miatt takarodának ki. Visszatérvén Béla, szomorú állapotban találta a' néptelen hazát, mellybe a' szomszéd tartományokból új lakosokat telepíte. Majd Fridrik, majd Ottokar ellen volt kénytelen hadakozni; amaz a' harcban elejtetvén, az utóbbival 1254-ben

békekötésre lépett, mellynél fogva Bélának Styria jutott, ki azt fiának, a' már megkoronázott V. Istvánnak engedte át; de a' styriai nemesség nem sokára békételenkedni kezdte, 's Béla kénytelen volt Styriáról lemondani, aztán majd Ottokarral, majd István fiával több ízben viszálykodott (14. l.). Béla, ki Magyarországnak csaknem új alapítója vala, ez alatt nem sokára meghalt 1270-ben, és az esztergami minoriták' egyházában temették el.

E' király' pénze veretre 's érczre nézve, Andrásnak azon pénzéhez hasonló ugyan, melly felebb a' XIX. neműtől XXIV-ig van előadva; de súlyra nézve valamivel könnyebb, és egészen más képveretet állit előnkbe; mert itt állatok' ugymint: lobogót tartó úgynevezett husvéti bárány', továbbá grif, és majd nyilt szárnyú, majd két koronás fejű sas' képverete fordul elő; másokon sárkányt leszúró angyalt, és egyszerű keresztet, mellyre koszorú van függesztve, vagy koszorú nélkülit; vagy ember fejekkel díszes, vagy végre kettős keresztet és Slavoniát érdeklő tulajdonítmányokat találunk. Az különös, hogy e' király rendszámát, azaz negyedikét először és csaknem egyedül vereté pénzére; valamint az is, hogy országglása alatt legelőször verettek fillérek vagy félkispénzek, mellyek az utóbbi királyok által is használtattak.

Figyelemre méltó az is, hogy e' király szinte első, 's úgy látszik e' korszakban egyetlen, ki rézpénzt veretett, melly az ezüstpénznél sokkal nagyobb, és előlapján két király, Béla 's fia István ülve; hátlapján pedig sz. Mária' képe, igen durva véseményben ábrázoltatik, melly rézpénz, mint a' tatárjárás' gyászos emléke, kétség kívül nagy mennyiségben veretett, mivel jelenleg is mindig nagy számmal találtatik.

I. n e m ű.

A' király ülve; husvéti bárány.

A. A' király' képe ülve 's felirat; bárány a' király' nevével.

Nagys. 9—10. Súly. 13—18. szemér. Ritk. —

Schoenvisner, 134. l. Széchenyi, Cat. I. 49. l. Joachim, Münz. Cab. I. 335. l.

1. VNGA • RIĖ • szemcsés karimában a' király koronás fővel, hosszú köntösben, királyi széken szemközt ülve, felemelt jobbában kereszt aranyalma, baljában hasonló kormánypálca.

Hátlapján: † REX · BELA · QVARTVS csaknem szemcsés karima 's kör között; közepett jobbra fordult visszatekintő bárány állva, 's első jobb lábával magas keresztet tartva. *Rupp, és másutt.* VII.táb. 173. sz.

2. Mint felebb; de a' bárány fénykörös fővel tűnik elő. *Ugyanott.*

3. Hasonló, de felirata pontozat nélküli, egyedül az A és Q között gömbücs. *Ugyanott.*

4. VNGA ·· RIĖ · a' többi szokott. *Magyar tud. társ.*

5. VHD · RIĖ, hátlapján: † VTEITA · QVAETVB (így) képverete szokott. E' példányt igen romlott felirata miatt álpénznek kell tartanunk.

A' husvétii bárány, mely Krisztus feltámadása jelképének tartatik, előző Debreczen, Szeged, Trencsin és más városink' pecsétein is, mellyről többnyire azt hiszik, hogy azt II. András a' szent hadból visszatérte után, a' feltámadás' ajtatos emlékezetére vereté pénzére, melly úgy is husvétkor veretett; mivel e' király 1217. Palaestinában költ levelében a' szolnoki sóigazgatónak parancsolja, hogy a' kereszturaknak husvétkor 500. gira ezüstöt fizessen évenként. (*Schoenvisner, Not. Hung. rei num. 131. 175. l.*) Annyi legalább bizonyos, hogy a' husvétii bárány képveretű, király névre vert pénzek, először IV. Béla, utólszor pedig Robert Károly alatt fordulnak elő; azon husvétii bárány képveretű példány pedig, melly a' király' mellképe mellett A. R. vagy egyedül A. betűt tüntet elő, vagy egészen iratlan, készítménye - 's vereténél fogva, nem II. hanem III. András pénzei' sorába tartozik.

B. A' király ülve felirat nélküli; bárány felirattal.

Nagys. 7½. Súly. 7—8. szemer. Ritk. 3/8.

6. Felirat hiányzik; a' király koronás fővel, hosszú köntösben, szemközt ülve, jobbában kereszt aranyalma, baljában hasonló kormánypálca, jobbról két karika, balról egy tűnik fel.

Hátlapon: † REX · VNGARIE képverete azon fentebbi kereszttartó bárány fénykörös fővel. *Császári muz. B. Ocskay.*

7. Mint felebb; hátlapon: † REX · VNGARIE · szokott képverettel. *We-szerle.* VII.táb. 174. sz.

II. nemű.

Tornyos boltozat alatt koronás fej; kereszttartó szarvas.

Nagys. 9. Súly. 13—15. szemer. Ritk. 1/2.

1. Csaknem vonalkörben, a' király koronás feje szemközt, három tornyú boltozat alatt, oldalvást a' király' fejénél két csillag.

VI. táb. 161. sz. Hátlapján csikos körben balra fordult szarvas állva, 's első jobb lábával magas keresztet tartva, feje alatt csillagcsa tűnik fel. *Rupp, és másutt.*

2. Mint felebb; de a' király' fejénél semmi jegy sem látható. *Rupp.*

E' pénzen ugyan koronás fej jó elő tornyok alatt, millyen képveretet ekkorig egyedül II. András' (I. és III. nemű) pénzein lehet tapasztalunk: e' példányt azonban már azért is fiúnak IV. Bélának kell tulajdonítanunk, mivel a' hátlapi szarvas, az e' király alatt először feltűnő lobogós báránynak egyedül utánzása, 's az állatok' képverete, úgy látszik e' király alatt jött keletbe.

III. nemű.

A' király' neve 's III. szám; grif.

Nagys. 7—8. Súly. 6—10. szemer. Ritk. 1/3.

Schoenvisner, 135. l. Széchenyi, Cat. I. 49. l. Mader, Krit. Beitr. I. 93. és III. 71. l. Appel, Repert. II. 856. l. Joachim, Münz. Cab. II. 26. l. Lelevel, Numism. III. 62. l.

1. † MONETA • BELE • REGIS csikos körben; közepett III. romai szám két pont között, fölötté csillag, alatta telő hold.

VII. táb. 175. sz. Hátlapján hasonló körben balra lépdelő grif. *Rupp, és másutt.*

2. † MONETA • BELE • REIS (így); a' többi mint az előbbin. *Ugyanott.*

Ezen akár grif, akár parducz (panthera) állatról némellyek úgy vélekednek, hogy ezen állat a' IV. Béla által elfoglalt Styria' czimere (*Schoenvisner, Not. Hung. rei num. p. 135. Mader, Krit. Beitr. III. 71 l.*); itt azonban az a' nehézség, hogy Styria' régi czimere hihetőleg bika. „Styriae vocabulum a Germanico verbo Stier, hoc est latine Taurus dimanasse pronum est; hinc vetustiores aliqui non Steyer-march, sed Styrmarch scripsisse reperiuntur, - - - unde et taurum olim feruntur in suis insignibus habuisse, cui flammivomam deinceps pantheram subrogarunt.“ (*Topographia Ducatus Styriae. p. 33. — Fugger's, Spiegel der Ehren. Nürnberg, 1663. fol. II. B. 173. és 180, l.*)

IV. nemű.

Négy lábú bar kettős kereszt előtt; grif.

A. Nagyobb veretű, vagy kispénz.

Nagys. [8. *Súly.* 12—14. *szemer.* *Ritk.* $\frac{2}{4}$.

1. Felirat hiányzik; a' csaknem csikos körben jobbról fennálló kettős kereszt, balról fennálló, balra ágaskodó de a' keresztre visszatekintő négy lábú állat, a' kereszt és bar között alul csillagcsa.

Hátlapján hasonló körben jobbra lépdelő grif, feje fölött csillag. *Magyar tud. társ. Welzl tanács. Weszerle. Somogyi. Stur. Rupp.*

VII. táb.
176. sz.

B. Kisebb veretű, vagy fillér.

Nagys. 6. *Súly.* 6—7. *szemer.* *Ritk.* $\frac{3}{6}$.

2. Más az előbbihez mindenben hasonló, de félkispénz, vagy fillér. *Rupp.*

VII. táb.
177. sz.

3. Mint az előbbi; de a' grif fölötti csillag hiányzik. *Weszerle.*

Ezen, másoktól kun Lászlóénak mondott pénzeket, valamint a' következőt is, IV. Bélának véltem tulajdoníthatóknak; mert illy alkatú kettős kereszt egyedül II. András' (XIX. nemű); az e' mellett álló bar pedig illy helyzetben, csak V. Istvánnak, úgy látszik nagy részben atyjának IV. Bélának életében veretett némely pénzein fordul elő; grif pedig IV. Bélának előbbi III. nemű pénzén igen, de László' kétségtelen pénzein nem tapasztalható; ide járul még az is, hogy a' következő nemű szintazon kereszt és állat képveretű pénz' közepén látható csillag, ugyanazon alkatú, mint Bélának XIII. nemű pénzén C. alatt forduland ismét elő.

V. nemű.

Négy lábú állat kettős kereszt előtt; lombos tárcsában csillag.

Nagys. $8\frac{1}{2}$ *Súly.* 8. *szemer.* *Ritk.* $\frac{6}{6}$.

1. Felirat hiányzik; képverete szintolly kettős kereszt melletti négy lábú állat, mint az előbbi neműn látható, de csillagcsa nélkül.

Hátlapján szemcsés körben a' pénz' közepén virágfüzérbe kerített, vagy lombos tárcsába helyezett nagyobb csillag. *Conrad.*

XI. táb.
311. sz.

VI. nemű.

A' király jobbra fordultan boltozaton ülve 's kormánypálczát tartva; egyszerű kereszt.

A. A' király' képe ülve 's neve; koszorúval és négy csillaggal ékes kereszt.

Nagys. 8. Súly. 13—18. szemcr. Rtk. —

Schoenrisner, 129. l. Széchenyi, Cut. I. 49. l. Joachim, Münz. Cab. I. 312. l. és Suplem. II. 646. l. Lelevel, Numism. III. 62. l.

1. BELA + REX * a' koronás király' képe hosszú köntösben pontozott boltív vagy félkör fölött jobbra fordultan, oldalához hajolt jobbjával ülve, 's baljában keresztos kormánypálczát tartva; keblénél mindkét oldalról virágcsa tűnik elő.

Hátlapon: † MONETA REGIS P HUNGARIA szélesebb csúcsú közepén átfürt egyszerű kereszt, mellyre koszorú van függesztve, szegleteiben négy csillag. *Rupp, és másutt.*

VII. táb.
178. sz.

2. Mint felebb; a' kereszt' közepén semmi furás vagy karika sem látható. *Weszerle.*

3. - - a' pénzverő hamarkodása miatt, előlapján a' hátlapi képveret tűnik elő. *Rupp.*

4. - - a' kereszt' szegleteiben csillagcsák helyett négy keresztke féle látható. *Magyar tud. társ.*

5. - - ezüsthártyás rézpéldány, azon korbeli pénzhamisítók' koholmánya. *Rupp.*

6. BELA^o REX * a' többi mint 1. szám alatt. *Magyar tud. társ.*

XI. táb.
314. sz.

7. BELA REX * a' hátlapi felirat betűi kétesek, mindkét lapján szokott képverettel.

B. A' király' neve 's képe ülve; koszorú nélküli kereszt és négy fej.

Nagys. 8. Súly. 14—16. szemcr. Rtk. $\frac{2}{5}$.

8. BELA^o REX * a' király ülve mint felebb, baljában liliomos kormánypálcza.

Hátlapja mint 1. szám alatt, a' kereszt koszorú nélküli mint felebb, szegleteiben négy csillag helyett, szintannyi szemközti emberfej tűnik elő. *Con-*

VII. táb.
179. sz.

rad. Rupp.

9. BELA + REX* a' többi mind felebb. *Tibolth. Weszerle.*

10. Mint 8. szám alatt, de BELA után az A betűről háromlevelűfű lógg le. *Császári muz.*

C. A' király' képe ülve 's neve; kereszt négy virágcsával.

Nagys. 6. Súly. 8. szemer. Ritk. $\frac{5}{8}$.

11. BELA + REX a' király' képverete ülve mint 1. szám alatt.

Hátlapon: † MONETA REGIS † középett kereszt mint felebb, mellynek szegleteibe négy csutkás virágcsa van tűzve. *Császári muz. Weszerle.*

VII.táb.
180. sz.

VII. nemű.

A' király boltozaton ülve, kardot és aranyalmát tartva; kereszt és három fej.

Nagys. 10. Súly. 13. szemer. Ritk. $\frac{5}{8}$.

1. BELA csaknem szemcsés karimában, a' koronás király hosszú kötösben szemközt pontozott boltozaton ülve, jobbjában kard, melléhez hajolt baljában kereszt aranyalma.

Hátlapján: REX hasonló karimában, középett széles kereszt, és a' betűk között három szemközti emberarcz, ezek fölött szintannyi pont. *Császári muz. Weszerle.*

VII.táb.
181. sz.

2. Más hasonló csaknem rézpéldány. *Somogyi.*

VIII. nemű.

A' király' képe 's neve; OBVLVS felirat orozzlánfejek közt.

Nagys. 7. Súly. 8-10. szemer. Ritk. $\frac{5}{9}$.

Széchenyi, Cat. I. 49. l.

1. BELE QVARTI a' koronás király jobbra fordúltan melléhez hajolt jobbjával állva, baljában kereszt aranyalmát tartva, a' karima szemcsés.

Hátlapon: OBVLVS a' pénz' közepén szemcsés körben írva; felül két serényes egymásra tekintő talán orozzlánfej, alul kétes díszjelek. *Nemzeti muz. Császári muz. Weszerle.*

VII.táb.
182. sz.

IX. nemű.

Koszorúként alkatott kereszt, Béla és István' nevével; vonalkereszt.

Nagys. 8. Súly. — szemer. Ritk. 6/.

1. **•RĚX BELA RĚX 2T2†** szemcsés karima 's kör között; közepett koszorúként alkatott kereszt, szegleteiben négy gömbücsccsel kúp alakba összekapcsolt és kétkét holdkába foglalt négy hosszúdad háromszög.

Hátlapján csíkos körben kajcsos vonalkereszt, mellynek szegleteiben hasonló négy csomós kúp, vagy inkább holdkák nélküli ék foglaltatik.

VII.táb.
183. sz. *Weszerle.*

X. nemű.

A' király ülve; annak neve három rendben.

A. Nagyobb, vagy kispénz.

Nagys. 7—8. Súly. 8—10. szemer. Ritk. 1/4.

Schoenvisner, 128. l. Széchenyi, Cat. I. 46. l. Mader, Krit. Beitr. III. 76. 77. l. Lelevel, Numism. III. 61. l.

1. **A' király** koronás füvel hosszú köntösben, szemközt ülve, jobbában liliomos kormánypálcza, felemelt baljában keresztos aranyalma; szemcsés karimában.

Hátlapon: **BĚLA RĚX** ezen szemcsés karimába foglalt betűk akként vannak fekkentes szemcsés vonalok által három rendre felosztva, hogy az első és utolsó rendben tetőirányos vonalka által elválasztott két betű, közepett pedig három látható. *Rupp, és másutt.*

VII.táb.
184. sz.

*Schoenvisner, Not. Hung. rei num. 128. l. és Széchenyi, Cat. I. 46. l. e' példányt III. Bélának tulajdonítja azon oknál fogva; mert e' király 1195. (helyesebben 1190.) arany-pecsété' (Pray, Syntagma de Sigillis. Tab. VI. fig. 5.) előlapján, annak hasonló képe ülve; hátlapján pedig nevének szintannyi rendre osztott felirata adatik elő. De e' pénz' mind készítménye, mind V. István Béla fia' pénzein tapasztalható több rendre osztott hasonló felirat, Mader József' (*Krit. Beitr. III. p. 77. l.*) helyes megjegyzése-ként, többet bizonyít IV. Béla, mint a' felebb idézett pecsét III. Béla mellett.*

B. Kisebb, vagy filér.

Nagys. 6. Súly. 5½. szemer. Ritk. 3/7.

2. Ezen kisebb pénznek felirata 's képverete az 1. szám alattihoz hason-

VII.táb. 16. *Milkovics, és másutt.*
185. sz.

XI. nemű.

A' király' képe; kétfejű koronás sas.

A. Nagyobb, vagy kispénz.

Nagys. 7—7½. Súly. 7—10. szemer. Ritk. 2/4.

1. Felirat hiányzik; szemcsés karimában a' király koronás fővel, hosszú köntösben szemközt állva, felemelt jobbjaiban kereszt aranyalma, baljában hasonló kormánypálcza.

Hátlapon hasonló karimában bügyig ábrázolt kétfejű sas, koronás fejekkel. *Császári muz. Stur, és másutt.*

VII.táb.
186. sz.

B. Kisebb vagy fillér.

Nagys. 5. Súly. 3—4. szemer. Ritk. 3/5.

2. Más, az előbbihez hasonló, melynek mindkét lapja csíkos körrel van ellátva, 's kisebb veretű. *Rupp, és másutt.*

VII.táb.
187. sz.

E' kiadatlan pénznemet, a' két koronás fejű sas miatt, mely által úgy látszik, a' két király, IV. Béla és fia István ábrázoltatik, ide véltem sorozandónak. A' sas, mely már a' római köztársaság' kezdetén, utóbb a' császárok alatt több századon át volt keletben, később egyedül V. Henrik német király' (1143.) pénzein látható; IV. Lajos (1314.) azt pecsétéken kezdte használni, ezt követé IV. Károly, utóbb Zsigmond két külön használt sásból egyet alakított és kétfejűt alkotott. Azt tartják azonban, hogy keleten már Laskaris Tódor, kit Alexius Comnenus despota czimmal tisztelt meg, használt kétfejű sást; innen gyaníthatni, hogy IV. Béla e' képveretet pénzeire ettől kölcsönözte, ki azon császár' leányát Máriát birta nőül. (*Joannis Mich. Heineccii, Syntagma de veteribus Germanorum aliarumque nationum Sigillis. 112—113. l. Franc. Car. Palma, Heraldicae Regni Hung. Specimen. 34. 35. l.*)

XII. nemű.

A' király' koronás feje; kereszt' karjai között a' király' neve.

A. A' kereszt' körében R betű.

Nagys. 8. Súly. 8—10. szemer. Ritk. —

Schoenvisner, 129. l. Széchenyi, Cat. I. 46. l. Mader, Krit. Beitr. III. 76. l. Appel, Repert. II. 855. l. Lelevel, Numism. III. 62. l.

1. Felirat hiányzik; szemcsés féle körben a' király' majd vállig ábrázolt koronás feje szemközt.

Hátlapján: BELA e' betűk olly kereszt' négy szegletében helyezvők, mellynek szélesebb végű karjai a' pénz' középpontját elfoglaló körre támaszkodnak, a' körben R betű (Rex helyett), és négy gömböcs látható. *G. Fests.*

VII.táb. 188. sz. *tics. Rupp, és másutt.*

2. Mint felebb; a' kereszt' körében R betű, minden gömböcs nélkül. *Weszerle. Conrad.*
3. - - R betű fölött két karika. *Weszerle.*
4. - - üres előlapján, a' hátlapi képveret átverten tűnik elő. *B. Ocskay.*
5. - - ezüsthártyás rézpéldány. *Rupp.*

B. A' kereszt' körében M betű.

Nagys. 8. Súly. — szemér. Ritk. 6/.

6. Csíkos körben szintazon fej' képverete.

Hátlapján: BITA (tévedésből BELA helyett) a' kereszt' karjai közt; a' kereszt' körében pedig M betű látható, a' karima csíkos.

VII.táb. 189. sz.

A' pénz' közepére helyezett M betűt, vagy pénzverői jegynek, vagy MONETA szónak, vagy végre személynévnek tarthatni; de mivel a' pénzverői jegy, akár a' pénzveretés' helyét, akár a' pénzverő' nevét értsük általa, a' következő királyok' pénzein csak oldalvást szokott előfordulni; a' MONETA szó továbbá azt kíváná, hogy a' király' neve máxodik esetben álljon, mit így kellene olvasni: MONETA BELAE nem BELA mint a' pénzen tűnik elő: azért úgy látszik, hogy e' betű inkább Máriát Laskaris Gódor görög császár' és Anna Comnena' leányát, 's Béla' nejét jelenti.

XIII. nemű.

A' király' neve köriratban; sárkányt leszuró angyal.

A. A' pénz' középpontján kétes jegy.

Nagys. 7—8. Súly. 7—9. szemér. Ritk. —

Schoenvisner, 127. l. Széchenyi, Cat. I. 47. l. Joachim, Münz. Cab. I. 343. l. Lelevel, Numism. II. 62. l.

1. BELAC REX csíkos karimában, körben helyezett betűkkel; a' pénz' középpontján kétes jegy.

Hátlapon hasonló körben balra álló 's dárdával sárkányt gyilkoló angyal. *Rupp, és másutt.*

VII.táb. 190. sz.

2. Mint felebb; de hátlapján az előlapi képveret átverten tűnik elő. *Magyar tud. társ.*

B. A' pénz' középpontján kereszt.

Nagys. 5—6. Súly. 5. szemer. Ritk. $\frac{2}{4}$.

3. BELA REX csíkos körben, a' pénz' közepén vékony egyenkarú kereszt; hátlapja mint felebb. Fillér. *Kiss. Conrad. Rupp, és másutt.*

VII.táb.
192. sz.

C. A' pénz' középpontján csillag.

Nagys. 7. Súly. 8. szemer. Ritk. $\frac{4}{8}$.

4. BELAE DEX (így) csíkos karimában, közepett középpontján gömbücsccsel jelelt csillag; a' többi mint az előbbieken. *B. Ocskay. Conrad.*

VII.táb.
191. sz.

XIV. nemű.

A' király' feje és neve; sas.

A. Nagyobb, vagy kispénz.

Nagys. 7. Súly. 8—12. szemer. Ritk. —

Schoenvisner, 136. l. Széchenyi, Cat. I. 46. l. Joachim, Münz Cab. II. 23. l. Mader, Krit. Beitr. I. 94. l. II. 10. l. III. 73. l. Lelevel, Numism. III. 62. l.

1. † REX · BELA · X · szemcsés karimában a' király' válláig ábrázolt koronás feje szemközt.

Hátlapja csíkos körben szárnyát terjengő, jobbra lépdelő, de hátra tekintő sast állít előnkbe. *Rupp, és másutt.*

VII.táb.
193. sz.

E' pénznem a' Not. Hung. rei num. 136. l. IV. Bélának, Széchenyi, Cat. I. 46. l. még is III. Bélának tulajdonítatik azon tekintetnél fogva, hogy amaz pénzein a' rendszámot világosabban szokta előadni; de IV. Bélának kevés számmal jelelt pénze van, és e' példány egyedül e' királynak saját képveretet és készítményt állít előnkbe. Felmer, Joachim-nál (*Münz Cab. II. 23 l.*) a' körirat' végén látható visszás K betűt II. számnak, és e' kispénzt II. Bélának tartja; Mader végre (*Krit. Beitr. III. 73. l.*) azt véli, hogy e' jegy pénzverőhelyet (Körmöczbányát) jelent. Hihetőbb azonban, hogy a' metsző ezen QVARTVS (helytelenül KVARTVS) szó helyett álló K betűvel, rendszámot akart előállítani.

2. Hasonló, A betű után pont hiányzik. *Ugyanott.*

3. † REX † BELA X egyébiránt mint az előbbi. *Wesseler.*

4. Más, üres előlapján az átvert sas' képveretét homorúan előtűntető.
G. Festetics.

E' példányt kiadá Ioachim (*Münz Cab. II. Tab. 4. Nro. 4.*), ki nem ügyelvén arra, hogy egyik lapjának képverete a' másakra van átverve, Felmert azon hiedelemre birta, hogy e' pénz, mellynek mindkét lapján Magyar- és Lengyelországot illető sas adatek elő, Venczel királyé. (*Mader, Krit. Beitr. III. 74. l.*)

B. Kisebb, vagy fillér.

Nagys. 5—6. Súly. 4—5. szemer. Rít. $\frac{3}{5}$.

5. † REX BELA szemcsés körben; hátlapján sas mint felebb, csíkos körben. Fillér. *Weszerle, és másutt.*
VII.táb. 194. sz.

XV. nemű.

Szárnyas korona alatt kereszt; félkörökbe 's liliumokba foglalt kereszt.

A. Nagyobb, vagy kispénz.

Nagys. 8. Súly. 12—13. szemer. Rít. —

1. Felirat hiányzik, csíkos karimában oldalvást két nyílt szárnyal dízsos korona, alatta széles egyenkarú kereszt.

Hátlapján hasonló karimában vékony egyenkarú kereszt tűnik fel, szegleteiben a' pénz' középpontjának irányzott négy lilium, melly a' keresztet VII.táb. környező nyolcz félkörrel van egybekapcsolva. *Kiss. Szalay. Rupp, és másutt.*
169. sz.

B. Kisebb, vagy fillér.

Nagys. 6. Súly. 6. szemer. Rít. $\frac{6}{8}$.

IX. táb.
313. sz.

2. Az előbbihez mindenben hasonló, csak hogy fillér. *Luczenbacher.*

XVI. nemű.

Krisztus' mellképe felirattal; kettős kereszt, két fej, és szintannyi csillag.

Nagys. 7—7½. Súly. 7—8. szemer. Rít. $\frac{1}{3}$.

Széchenyi, Cat. I. 57 l.

1. † MONET GARI (Moneta Ungariae) szemcsés karimában Krisztus' mellképe szemközt, sugáros és fénykörös fővel.

Hátlapján hasonló karimában kettős kereszt (mint a' sclavoniai pénze-
ken), téren mindkét felül csillag, alul két szemközti emberarcz, és a' ke-
reszt' szegleteiben két gömböcs. *Rupp.*

XI.táb.
315. sz.

2. † MONET GARE képverete mint felebb, minden gömböcs nélkül a'
kereszt' szegleteiben. *Nemzeti muz.*

3. † MONET GARIE a' többi mint 1. szám alatt. *Magyar tud. társ.
Welzl tanács. Somogyi.*

4. † MONET VGARIE a' többi mint ugyanott. *Weszerle. Somogyi.*

Mások e' pénznemet kun Lászlónak, mások III. Andrásnak talajdonítják, az ezek'
pénzein tapasztalt Krisztus' képe 's két emberfej miatt; de azokon mind Krisztus' ké-
pe, mind a' fejek' képverete egészen különböző az ezen Béla' pénznemén láthatótól;
amott a' részint fedetlen, részint koronás fejek oldalvást helyezvék; itt pedig csupán
fedetlenül és szemközti helyzetben épen úgy fordulnak elő, mint IV. Béla' VI. nemű
pénzein B. alatt; ide járul még az is, hogy itt a' kettős kereszt' képverete ugyanaz,
és szintolly gömböcsöket foglal karjai között, mint e' Bélának az azonnal következő,
valamint sclavoniai pénzein tapasztalhatni.

XVII. n e m ű.

A' király' feje és neve; kettős kereszt, koronás fejekkel.

Nagys. 7—8. Súly. 8—10. szemer. Ritk. 1/3.

Széchenyi, Cat. I. 43. l.

1. BELA ◦ REX a' király' mellképe szemközti koronás fővel, csíkos
karimában.

Hátlapon hasonló karimában lépcsős emeléken kettős kereszt, két egy-
mással szemközti koronás fej között; a' felső téren innen csilagcsa, amon-
nan kétszarvú hold és karika; a' kereszt' alsó karjainál két karika, szeg-
leteiben pedig szintannyi gömböcs. *Nemzeti muz. Somogyi. Rupp, és másutt.*

VII.táb.
195. sz.

2. Hasonló, de a' holdka karika nélküli. *Weszerle.*

3. BELA ◦ REX ◦ a' többi mint 1. szám alatt, de a' kereszt' szegletei-
ben nem gömböcsök, hanem karikák jönnek elő. *Ugyanott.*

XVIII. nemű.

Rézpénz. A' két király' neve 's képe ülve; és sz. Máriáé.
A. Béla és István királyok' valamint sz. Máriának világosan
előadott neve.

Nagys. 18—, Súly. 43—63. szemer. Ritk. —

Schoenvisner, 138. l. Széchenyi, Cat. I. 50 l. Schwarz. Godfrid. Köhler, Histor. Münzbelustigung. XVIII. 137. l. Appel, Repert. II. 849. l.

1. REX BELA - REX STS. (Stephanus) visszás barátbetűkkel, szemcsés karimában mind a' két király koronás fővel szemközt, két boltozat alatt ülve, mindkettőnek melléhez hajolt jobbában liliomos kormánypálca, felemelt baljában kereszt aranyalma; a' boltozatok' legfensőbb szegletében keresztke; a' királyok' lábai alatt zsámoly, fejeiknél két oldalról hat gömböcs; végre a' pénz' legalsóbb szejletén boltív alatt III. szám látható.

Hátlapon: † SANCTA MARIA † szemcsés körben sz. Mária fénykörös fővel szemközt ülve, balját melléhez hajolva, kinyújtott jobbában liliomos kormánypálca, fejénél pedig jobbról karika tűnik elő; a' pénz' külalakja
VIII. t. 200. sz. homorú. *Rupp, és másutt.*

2. REX BELA - REX STS a' fejeknél három gömböcs, és hasonló a' felső keresztkenél; hátlapon: † SANCTA MARIA † a' fej melletti karika hiányzik, képverete mint felebb. *Ugyanott.*

3. Mint 1. szám alatt, minden fejnél két gömböcs; és a' jobbik fej' bal oldalánál háromszög; hátlapja mint 2. szám alatt, a' fej' oldalánál jobbról karika; külalakja mint 1. szám alatt.

4. REX BELA - REX TT a' fejeknél négy gömböcs, és a' jobb oldalról alak' lábai alatt ∅. betű; hátlapja mint 1. szám alatt. *Ugyanott.*

5. Mint 2. szám alatt, a' fejeknél és a' legfensőbb keresztkenél két gömböcs; hátlapja mint 1. sz. alatt, de karika nélkül. Vékony ezüstlemezbe burkolt. *Ugyanott.*

6. Mint 2. sz. alatt, a' fejek melletti gömböcsök nélkül; hátlapon: SANCTA MARIA † a' fejnél két karika. *Nemzeti muz.*

7. REX BELA - REX ST·S· a' királyok' arcainál két gömböcs; hátlapon: ∅ANCTA MARIA a' többi szokott. *Weszerle.*

8. REX BELA – REX ∞T∞ a' jobbik alak' lábai alatt karika; hátlaon:
+ ∞ANCT∞ MARIA a' többi szokott. *Ugyanott.*
9. Mint 7. szám alatt, a' jobb felüli alak' lábai alatt A betű látható.

B. A' királyok' és sz. Máriának kétes és romlott nevei.

Nagys. 18. Súly. 43–63. szemer. Ritk. 1/4.

Schoenvisner, 138. l. Széchenyi, Cat. I. 50. l. Joachim, Grosch. Cab. II. 648. l.

10. RXB – RXS hátlapja mint 7. szám alatt. *Weszerle.*
11. RXS – R∞∞S az alakok közt hat gömböcs elhintve; hátlapja mint VIII. t.
2. szám alatt, de a' fejnél karikák. *Rupp.* 201. sz.
12. RSST – RESTS szokott képverettel. *B. Ocskay.*
13. CCCXI∞ – CEXS hátlapja szokott.
14. REX BE – CEXS hátlapja mint 8. szám alatt. *Weszerle.*
15. REX – E∞ és lilium; a' többi szokott.
16. RE és lilium – RS∞ I∞ – „ „ *Weszerle.*
17. RXBI – R∞SS hátlapja mint 7. szám alatt. *Welzl tanács.*
18. R∞B∞ – R∞B és lilium; a' többi szokott.
19. R∞B∞ – REB és lilium; hátlapja mint 8. szám alatt. *Weszerle.*
20. RCXBX – REEXS hátlapja: † SANCA (igy) M*RIA.
21. R∞ – E – R∞E hátlapja: † ∞ANCT OARIA.
22. A∞ – A – RE∞B hátlapja szokott.
23. PAN∞C – CHX L. hátlapján: † SNRTA TPA∞C+ a' sz. Mária által
tartott kormánypálca' végén csillag. *Rupp.* VIII. t.
202. sz.
24. I∞AP∞ – H∞∞ hátlapján: SAREC∞ ∞HC∞H a' többi szokott.
25. PAN∞ – A-∞IC hátlapján; † ∞ANCTIA MARIA stb. *Weszerle.*
26. ∞CPA – H∞∞C hátlapján: SAPEC ∞IPA † (felfordított P betűkkel)
a' kormánypálca' verete mint 23. szám alatt. *Kiss.* VIII. t.
203. sz.
27. CPA∞ – ∞N∞ – CC hátlapján: † SANCT MARIA † *Schoenvisner, No-
tit. Tab. II. N. 57.*
28. PAN∞C – ∞H∞C∞ hátlapja mint 7. szám alatt.
29. MA - - - IH∞C *Milkovics.*
30. PAM∞C – C-∞AH∞C hátlaon: SANCTA ∞∞AS *Skoda.*
31. RXXS∞ – RE∞∞S hátlapja szokott. *Ugyanott.*

32. RSCBI—RĚSS hátlapja mint 7. szám alatt.

33. PANCC — HXL hátlapján: SNR Γ TPAQ. stb.

34. C∞ ∘ A — RC^∞B stb. *Joachim, Grosch. Cab. II. 648. l.*

Mi sokféle, minden értelem nélküli 's egyedül a' metszők' kénye szerint előadott jegyek fordulnak elő a' legdurvább byzanci véseményű Béla' rézpénzein: azt azoknak jelen sorozata bőven tanúsítja; innen Joachim' állítása egészen alaptalan, ki miután az itt 34. szám alatt leírt pénzt, idézett munkájában a' XXXVI. táb. 4. szám alatt rajzban előadta, 's feliratát, melyet helytelenül R∞A és R∞B betűkre változtatott, REX ANDREAS és REX BELA neveknek olvasta volna, úgy vélekedik, hogy e' pénzeket II. András és országlótársa Béla kezdé veretni; ámbár ezt mások is (*K. K. privil. Anzeigen, II. 1772. 97. l. és Zeitschrift von und für Ungern, VI. 29. l.*) állítják, a' magyar egyetem' példánya után, mellyen, miként mondatik, RA és RB betűk találtnak. (*Schoenvisner, Not. Hung. rei num. 139. 140. l.*)

XIX. n e m ű.

Bélának Sclavonia részére veretett pénzei.

A. „Moneta B. Regis pro Sclavonia.“ felirattal.

Nagys. 9. Súly. 14—16. szemer. Ritk. $\frac{3}{7}$.

1. † MONETA • B • (Belae) REGIS P SCLAVONIA (N és E úgy A és V összekapcsoltan) két szemcsés kör között, középett jobbra futó nyest, merő gömbücsből és karikából szerkezett két csillag közt.

Hátlapon szemcsés karimában lépcsős talapon kettős kereszt két koronás fej között; felül csillag és pontos karikát befoglaló hold, a' kereszt' három csúcsán és szegleteiben öt apró karika. *Welzl tanács. Weszerle.*

VII. t.
197. sz.

2. Mint 1. szám alatt, de IA betűk után gömbücs.

3. Mint felebb, ugyanott két háromszög.

4. - - ugyanott egy háromszög.

5. - - AV és IA után háromszög.

6. - - az utolsó A betű két pont között. *Weszerle.*

7. - . a' B. betű pontok nélküli; hátlapján a' kereszt' szegleteiben csutás karikák tűnnek elő. *Ugyanott.*

B. „Moneta Regis pro Sclavonia.“ felirattal.

Nagys. 9. Súly. 14—18. szemer. Ritk. —

Széchenyi, *Cat. I.* 58. l.

8. † MONETA REGIS P SCLAVONIA (N és E valamint A és V egybekapcsoltan) egyébíránt mint 1. szám alatt. *Rupp, és másutt.* VII.táb. 196. sz.

9. Mint felebb; de a' kereszt' szegleteiben csutás karikák jönnek elő. *Ugyanott.*

10. Mint felebb; kivévén hogy a' hátlapi karimája szemcsés, köre pedig vonalos. *Ugyanott.*

11. Mint 8. szám alatt, de keresztje' szegleteiben a' karikák hiányzanak. *Ugyanott.*

12. Mint felebb; hátlapja mint 9. szám alatt kör nélkül csikos karimával.

13. Mint 10. szám alatt, de a' nyest úgy jelenik meg, mintha szarvai volnának.

C. Fillér „Rex Sclavonie.“ felirattal.

Nagys. 7—8. Súly. 6—9. szemer. Ritk. $\frac{3}{5}$.

Schoenwisner, 196. l. *Széchenyi*, *Cat. I.* 57. l.

14. REX SCLAVONIE szemcsés karimában és vonalkörben; nyest két csillag között; hátlapi képverete mint 9. szám alatt. *Nemzeti muz. Rupp, és másutt.* VII.táb. 198. sz.

15. Más kétes feliratú, balra futó nyesttel, karikákkal végződő két csillag közt. *Vidák.*

D. Fillér „Dux Sclavonie.“ felirattal.

Nagys. 7—8. Súly. — szemer. Ritk. $\frac{5}{10}$.

16. DVX SCLAVONIE egyébíránt a' 14. szám alattihoz hasonló. *Weszerle.* VII.táb. 199. sz.

Kálmán sclavonai vezér' kimultával, e' czimet IV. Béla' fia István ifju király nyere el; Béla' 1246. évi oklevelében ugyan is ezek találtak: „Cum igitur in medio regni nostri Albae, coronato per divinam clementiam charissimo filio nostro Stephano rege, et duce totius Sclavoniae, pro tribunali sederemus.“ (*Cod. Dipl. Tom. IV. Vol. I. p. 404.*); utóbb pedig István, mint ifju király 1259-ki oklevelében így írja magát: „Stephanus Dei gratia rex primogenitus illustris regis Vngariae, et dux Stiriae.“ (*Kutona, Hist. Crit. Tom. VI. p. 299.*) Kétséget sem szenved, hogy Istvánt nem annyira a' sclavonai, mint inkább a' magyar vezérség illette, ki mint felebb (14. l.) mon-

datott, törvénybe is idézte atyját Bélát e' vezérség' kiadása végett, amaz pedig öcscsét az ifju Bélát illette; IV. Béla' 1267-ki törvényének bevezetése ez: „Nos Bela, Dei gratia Rex Hungariae - - et Stephanus per eundem Junior Rex Hungariae, et Dux Transylvaniae, et Bela Junior, Dux totius Sclavoniae.“ (*Kovachich, Sylloge Decretorum. Tom. I. p. 11.*) És így az utóbbi pénzpéldányt nem V. Istvánnak, hanem inkább az ifju Bélának kell tulajdonítanunk, ki 1262. nyervén el a' sclavoniai vezérséget, annak birtokában 1269-ig mondatik, ekkor megöleték, atyja őt fájdalmasan megsíratá. (*Car. Du Fresne, Illyricum vetus et novum. Posonii, 1746 p. 158. Cod. Dipl. Tom. VII. vol. II. p. 263. és Tom. IV. vol. III. p. 495. 502.*)

XXI.

V. ISTVÁN.

1270-dik évtől 1272-ig.

V. István atyja' halála után a' fehérvári gyűlésben újra tétette magának fel a' koronát; akkor koronáztaték meg Erzsébet királyné is a' veszprémi egyházban. E' királyunk majd egész két évi rövid országglását azon, többnyire balúl esett háborúskodásban töltötte, mellyet Ottokar csehországi király ellen viselt; részint mivel az iránti bosszúja még nem szünt meg az elvesztett Styria miatt, részint mert Anna e' királyunk' nénye, kinek Kinga leánya Ottokar' neje vala, felszedvén a' királyi kincset azzal vejéhez ment által. Ez alatt István, életének 34. évét sem töltvén be megszűnt élni 's a' Nyulak szigetén az ottani boldog asszony' egyházában temetteték el*), fiára, az alig tiz éves kún Lászlóra havván, a' háború, dögvész és éhség által elkínzott országot.

E' királynak több nevére vert pénze maradt fenn, mint rövid országglását illethetné, mellyekhez még veretre nézve amazokkal igen nagy rokonságú iratlanok' száma is járul; innen mondhatni, hogy e' pénzek' nagyobb része, már atyja' életében, ennek és fia akkoron ifju király' nevére verett. E' pénzeken a' feliratot vagy körben, vagy több rendre felosztva, miként atyjának Bélának pénzein tapasztaljuk; a' király' képe vagy boltozat fölött, vagy királyi széken ülve, 's mellképe majd szemközt, majd jobbra fordúltan ábrázoltatik. A' hátlapi képvereten mind kereszt, mind napot

*) Az 1838. év' végével e' budai szigetben, az ottani föld' sikolásakor, a' sziget' keleti részein találtató egyház' romjai közt, több sir fedeztetett fel, mellynek egyikében emberosontok, drága kövekkel kékes aranykorona, 's aranygyűrű találtaték, ezeket némelly tudósok az itt temetkezett V. István' maradványainak tartották.

ábrázoló fej, liliom stb. találtatik; gyakran mesés állatok, mint: fénykörös sas, szarvas, sphinx, szárnyas oroszlán, és különös egymásmellett álló, majd négylábú, majd szárnyas barok' ábrázolata fordul elő; e' pénzek egyébként nagyságra, súlyra 's véseményre nézve, IV. Béla' pénzeivel rokonok.

I. nemű.

A' király' neve 's képe boltozat fölött ülve; kettős kereszt.

Nagys. 10½. Súly. 11½. szemer. Ritk. 6/10.

1. REGIS STEFAN csíkos kör mellett; közepett a' király' képe szemközt, fedetlen fővel, boltozat fölött ülve, 's baljában keresztet kormány-pálcát tartva.

Hátlapján: MONETA e' betűk a' kettős kereszt' oldalai körül vannak helyezve, a' két első annak csúcsa, a' többi pedig talapja körül adatik elő; a' kereszt' végein hat gömböcs, a' téren pedig szintannyi keresztke 's négy pont tűnik elő. *Weszl tanács.*

VIII. t.
204. sz.

II. nemű.

A' király ülve; annak neve négy sorban.

Nagys. 7—8. Súly. 8—12. szemer. Ritk. 1/2.

Schoenwisner, 142. l. Széchenyi, Cat. I. 51. l. Joachim, Supl. II. 27. l. Mader, Krit. Beitr. III. 79. l. Appel, Repert. II. 856. l.

1. Szemcsés karimában és csíkos körben a' király koronás fővel kar-
székben szemközt ülve, jobb-
jában keresztet aranyalma,
baljában szintolly kormány-
pálcza, feje körül két,
derekánál balról egy csillag;
jobbról pedig M betű látható.

Hátlapján: STEPHAN REX csíkos körben négy sorra osztott szók; az első és utolsó betű' oldalainál két rózsza. *Rupp, és másutt.*

VIII. t.
205. sz.

2. Mint az előbbi; mellyen az M betű fölött kurtítójegy szemléltető.

Rupp.

3. Mint felebb; de REX helyett tévedésből RTX. *Nemzeti mus.*

4. - - M helyett N jó elő. *Weszerle.*

5. Mint 1. szám alatt, de ezüstburában rézpéldány, az akkori hamisítók' koholmánya. *Rupp.*

6. Más N betűvel; de felirata kétes és zavart betűket állít előnkbe.
 XI. táb. *Weszerle.*
 312. sz.

7. Más, hátlapja üres, képverete a' királyt ülve átverten állítja elő.
Nemzeti muz.

8. Hasonló a' feliratot ellenkező képveret nélküli lapján átverten és homorúan előtűntető. *B. Ocskay.*

Schoenvisner a' magyar egyetem' hasonló példányán K betűt látott, azt pénzverő-helynek, Kőrmöczbányának magyarázván; Appel pedig más V betűs példányt bocsátott közre, a' mi úgy látszik tévedésből történt; mert az előadottakon egyedül M és N betűk fordulnak elő, sőt valamennyi ekkorig szemlélt pénzen, mindig akar pénzverő-helyet, akar a' pénzverő' nevét jelentő M betű (melly mivel össze van szorítva, gyakran N vagy H betűhöz hasonlít), fordult elő.

III. nemű.

A' király ülve; felirat három sorban.

Nagys. 6—7. Súly. 6—8. szemer. Ritk. 5/8.

1. Csíkos karimában a' király koronás fővel, szemközt ülve, jobbjában kereszt aranyalma, baljában lilomos kormánypálcza, oldalvást két rózsza, vagy keresztke.

Hátlapon: MONET RE szemcsés karimában, három sorban írott szók.

VIII. t. *Welzl tanács. Belnay. Conrad.*
 206. sz.

IV. nemű.

A' király' mellképe tornyok között; annak neve és sphinx.

Nagys. 7—8. Súly. 8—10. szemer. Ritk. 4/9.

1. Csíkos karimában a' király' mellképe koronás fővel, két tornyocska vagy kápolna között, ezek' mindegyikében kettős kereszt foglaltatik.

Hátlapon: † REX • STHEPHANVS • csíkos karimában, a' téren első ballábát és farkát felemelten balra lépdelő sphinx. *B. Ocskay. Somogyi.*

VIII. t. *Rupp.*
 207. sz.

2. Hasonló, a' kápolnáknban egyszerű keresztet; hátlapon pedig szemcsés karimát előtűntető. *Weszerle.*

V. nemű.**Egyszerű kereszt felirattal; fegyveres sphinx.***Nagys. 7—8. Súly. 8—9. szemer. Ritk. —**Széchenyi, Cat. I. 56. l.*

1. † MONETA • VNGARIC (N és E egybekapcsoltan) két szemcsés kör között, közepett egyenkarú kereszt, szegleteiben négy karika.

Hátlapján balra lépdelő sphinx, felemelt jobbjaival kardot villogtat, baljában paizs, e' fölött karika. *Rupp, és másutt.*

VIII. t.
208. sz.

2. Mint felebb; a' paizs fölötti karika hiányzik. *Weszerle. Rupp.*

3. - - - - - üres hátlapja az előlapi képveretet átverten tünteti elő.
Milkovics.

4. † MOELTA (így) VNGARIC a' többi mint 2. szám alatt. *Rupp.*

VI. nemű.**Félhold és csillagok felirattal; lépdelő szarvas.***Nagys. 7—8. Súly. 8—9. szemer. Ritk. $\frac{1}{4}$.**Széchenyi, Cat. I. 56. l.*

1. † MONETA VNGARIC (N és E egybekapcsoltan) két majd szemcsés kör között, közepett félhold, mellynek térét hét pontozott gömbücs, nagy medve, vagy gönczöl' szekere éjszaki csillagzatként foglalja el.

Hátlapon csíkos karimában legelön balra lépdelő szarvas, szájában három-levelűfű. *Nemzeti muz. Rupp, és másutt.*

VIII. t.
209. sz.**VII. nemű.****Nap és hold, a' király' nevével; szárnyas és fénykörös oroszlán.***Nagys. 7—8. Súly. 9. szemer. Ritk. $\frac{4}{9}$.*

1. † MONET • R • STPHAN (így) csaknem szemcsés karimában, közepett napot ábrázoló jobbra fordult emberfej, mellette hátul telő hold, mindkettő között gönczöl' szekere éjszaki csillagzat helyett hét pont adatik elő.

Hátlapján csíkos körben szárnyos és fénykörös oroszlán látható. *Császári muz. B. Ocskay. Rupp.*

VIII. t.
210. sz.

Hét csillag és telő hold, már a' római pénzekben is tapasztalhatók, mellyekkel hét főbb isteneiket, vagy hétnek napjait jelelték; nap által talán a' nappali, hold által pedig az

éjszaki időt külsőiték. A' szárnyas és fénykörös oroszlánt a' velenceiek sz. Mark evang. jelképének tartották.

VIII. nemű.

Koronás fej; szárnyas oroszlán.

Nagys. 7—8. *Súly.* 7. *szemer.* *Ritk.* $\frac{3}{4}$.

1. Felirat hiányzik; szemcsés körben a' király' jobbra fordult koronás feje.

Hátlapja csíkos körben szárnyas és fénykörös oroszlán' mellképét állítja előnkbe. *Weszerle, Kiss.*

VIII. t.
211. sz.

IX. nemű.

A' király fegyverben állva; szárnyas oroszlán.

Nagys. $7\frac{1}{2}$. *Súly.* 6. *szemer.* *Ritk.* $\frac{1}{2}$.

1. Felirat hiányzik; szemcsés karimában a' király koronás fővel, hosszú köntösben szemközt állva, jobbában kard, baljában háromszegletes és kettős kereszttel ékes paizs látható.

Hátlapja csíkos karimában fénykörös és szárnyas oroszlánt állit előnkbe. *Stur. Rupp, és másutt.*

VIII. t.
212. sz.

X. nemű.

A' király fegyverben állva; sas fénykörös fővel.

Nagys. 7. *Súly.* — *szemer.* *Ritk.* $\frac{6}{*}$

1. Felirat nélkül; képverete fegyveres király mint az előbbin; hátlapján nyílt szárnyú sas fénykörös fővel, mintegy hosszúdad papirtekercsen, testével jobbra, fejével balra fordultan állva; baloldalánál gömböcs. *G. An-*

VIII. t.
213. sz. *drásy.*

XI. nemű.

A' király ülve; sas fénykörös fővel.

Nagys. 7. *Súly.* 6—8. *szemer.* *Ritk.* $\frac{1}{1}$.

Schoenvisner, p. 194.

1. Felirat hiányzik; a' király koronás fővel szemközt ülve, jobbában kereszt aranyalma, baljában lilomos kormánypálca, oldalvást két karika.

Hátlapján szintazon fénykörös fejű sas' képverete áll, mint az előbbi VIII. t. neműn, csak hogy a' gümböcs' helyét kétes jegy foglalja el. *Rupp.* 214. sz.

2. Mint felebb; a' királyi szék' oldalainál karikák helyett két támadék tűnik elő. *Magyar egyet.*

3. Mint felebb; a' sas' bal oldalánál gümböcs jelenik meg. *Magyar tud. társ. Weszerle.*

Ámbár Schoenvisner e' pénzt Robert Károlynak mondja; megjegyzi mindazáltal, hogy azt, ugyanazon sasnak képverete miatt, melly az előbbi nemű' példányain látható, valamint az előbbi négy neműt is, egyenlő oroszlán, fegyveres király és sas' képvereténél fogva, V. Istvánnak kell tulajdonítanunk.

XII. nemű.

A' király' koronás feje 's neve; oroszlán vagy farkas ugró félben.

Nagys. 8. Súly. 10—11. szemér. Rtk. 5/10.

Széchenyi, Cat. I. 42. l.

1. † REX · STEPHAN -- szemcsés karimában; közepett a' király' koronás feje szemközt.

Hátlapján felemelt farkú jobbra ágaskodó oroszlán vagy farkas jó elő, VIII. t. szemcsés karimában. *Nemzeti muz. Weszerle.* 215. sz.

E' pénz a' Széchenyi Cat. I. 42. l. III. Istvánnak tulajdonítatik, hol hátlapi képverete, kopott példány után, szájában növényt tartó ismeretlen állatnak mondatik; azonban III. István' pénze előlapján a' király' fejével, még nem fordult elő; ez pedig korába, diszesebb véseményénél fogva sem illik, ide járul az is, hogy hátlapján szintazon állat ábrázoltatik, melly V. István' pecsétén látható (*Pray, Syntagma de sigillis. Tab. VIII. fig. 4.*), ezen állat, ha oroszlán, úgy lehet régi kúnság azaz: Moldvaország' czimere; mert V. István 1269-ki oklevelében következőleg írja magát: „Stephanus D. gr. iunior rex Hungariae, dux Transsilvaniae, dominus Cumanorum.“ (*Katona, Hist. Crit. Tom. VI. p. 498*): ha pedig farkas, a' mi hihetőbb, akkor lehetne Bolgárország' czimere; mert V. István a' bolgárokon, még mint ifju király fényes diadalt vón, és a' Cerographia Hungariae szerzője (Péterfi Károly, nem Szegedi János) 52. l. szerint Bolgárország' régi czimere farkas; ámbár az, mások szerint szinte oroszlán volt. (*Palma, Heraldicae Regni Hung. specimen. 71. l.*

XIII. nemű.

A' király' mellképe; lilium a' király' nevével.

Nagys. 5—7. Súly. — szemer. Ritk. $\frac{5}{11}$.

Mader, Krit. Beitr. III. 79. l.

1. Felirat hiányzik; a' király' mellképe koronás fővel, arcza előtt S betű (Strigonium?); jobbról talán kormánypálcza, balról lilium.

VIII. t. 216. sz. Hátlapján: † REX - - - - ANVS vonalkörben levelkék között nagyobb lilium tűnik elő. *Mader, idézett h.*

2. Előlapján csikos karimában a' király' valami kalappal fedett feje, jobbról három gömböcs, (ez a' rajzban kimaradt.)

VIII. t. 217. sz. Hátlapján: † REX STEHANV csikos körben, közepett nagyobb lilium. *Ugyanott.*

XIV. nemű.

A' király' feje 's neve; két ágaskodó bar.

Nagys. 8. Súly. 9—10. szemer. Ritk. $\frac{4}{9}$.

Széchenyi, Cat. III. 65. l.

1. REX • 2TESHS csikos körben, közepett a' király' jobbra fordult koronás feje.

VIII. t. 218. sz. Hátlapon koszorúban két (ikermadarhoz hasonló) ágaskodó, egymásnak háttal fordult, de visszatekintő állatt; közepett két ferdevonal között gömböcs. *Magyar tud. társ. Weszerle.*

2. - - - - TEPANS képverete mint felebb, de ama' két vonal alatt karka. *Weszerle.*

Schoenvisner a' Széchenyi Cat. III. 65. l. illy nemű pénzt hozván fel gróf Andrásy Leopold' gyűjteményéből, az azon látható állatokat farkasoknak, vagy ebeknek, az ezek közötti jegyet pedig hold- és csillagnak tartja; de ezen a' pénz', melly kétség kívül V. Istváné, közepét elfoglaló jegyek, mellyek rosszúl adatnak elő, hihetőleg V. római szám helyett állanak, a' mi IV. Béla római III. számmal veretett pénzeinek egyedül utánzása; mivel István' pecsétén is ime' körirat fordul elő: „† SIGILLVM STEPHANI QVINTI, DEI GRATIA BELAE REGIS FILII.“ (*Katona, Hist. Crit. Tom. VI. p. 604.*)

XV. nemű

A' koronás király' mellképe; két egymást érő ikerbar.

A. Nagyobb, vagy kispénz.

Nagys. 7—8. Súly. 6—12. szemer. Ritk. —

Széchenyi, Cat. I. 54. l.

1. Felirat hiányzik; csikos karimában a' király' koronás mellképe szemközti, mintegy tornyok' csúcsait tartó kiterjesztett karokkal.

Hátlapon hasonló karimában, két háttal fordult visszatekintő 's ágaskodó egymást érő ikerbar, közepett csillag. *Nemzeti muz. Rupp, és másutt.* VIII. t. 219. sz.

B. Kisebb, vagy fillér.

Nagys. 6. Súly. 5. szemer Ritk. 2/2.

2. Az előbbihez mindenben hasonló, de kisebb veretű. *Rupp, és másutt.* VIII. t. 220. sz.

XVI. nemű.

Kigyót elnyomó király' képe; négy lábú vaddal viaskodó bajnok.

Nagys. 7. Súly. 8. szemer. Ritk. 2/2.

1. Felirat hiányzik; csikos karimában a' király koronás fővel szemközti állva, jobbában ágaskodó kigyó, baljában mintegy liliomos kormánypálcza.

Hátlapon süveges, dolmányos bajnok, jobbával kardot emel ágaskodó négy lábú állat (oroszlán, vagy farkas) ellen, mellyet baljával megfog. *B. Ocskay. Stur. Rupp, és 'másutt.* VIII. t. 221. sz.

XVII. nemű.

A' király' képe; ikermadár a' király' nevével.

Nagys. 9. Súly. 10. szemer. Ritk. 5/12.

1. Szemcsés körben a' király' mellképe szemközti, felemelt karokkal, felirat nélkül.

Hátlapon: † REX - - - - ANVS • szemcsés karima és csíkos kör között, középett háttal fordult, egymásra tekintő ikermadár, ezek között N vagy fekvő Z betűhöz hasonló jegy.

VIII. t. 222. sz.

2. Hasonló, de a' király' koronás feje nyilvánban tűnik elő; és hátlapján: † REX ST - - - - S • a' többi mint felebb. *Császári muz.*

XVIII. nemű.

A' király' feje felirattal: ikermadár.

A. Nagyobb, vagy kispénz.

Nagys. 7. Súly. 8—10. szemer. Ritk. —

Schoenvisner, 186. l. Széchenyi, Cat. I. 62. l. Mader, Krit. Beitr. III. 87. l.

1. † MONETA • VNGARIE (N és E egybekapcsolva) két szemcsés kör között, középett jobbra fordult koronás fej.

Hátlapja szintazon képveretet állítja előnkbe, melly az előbbi neműn fordult elő, csakhogy a' középponti N vagy fekvő Z betűhöz hasonló jegy

VIII. t. 223. sz. alatt gömböcs tűnik elő. *Nemzeti muz. Rupp, és másutt.*

2. Mint az előbbi, de a' király' arcza előtt karika. *Rupp.*

3. † GARI GARIE képverete mint felebb; de a' baloldalról madár felfordítva látható.

B. Kisebb, vagy fillér.

Nagys. 5. Súly. 3—5. szemer. Ritk. $\frac{3}{5}$.

Széchenyi. Cat. I. 62. l.

4. M • VNGARIE képverete mint 1. szám alatt, karikával a' király' arcza előtt. *Nemzeti muz. Magyar tud. társ. Wesszerle. Rupp.*

VIII. t. 224. sz.

E' pénznem Schoenvisner' meghatározása után, a' bajor Ottó ismeretes pénzén találató hasonló helyzetű, de másképp előadott két madár miatt, ekkorig e' király' pénzének tartaték; de miután az előbbi pénznem már ismeretes, mellyen mind István király' neve, mind pedig ugyanazon itt látható ikermadár' képverete, szintazon középponti jeggyel tűnik elő: azon többé épen nem kételkedhetni, hogy ezeket is, és pedig annál inkább V. Istvánnak kell tulajdonitanunk; mivel ezen közönséges pénzpéldányok' felirata, véseménye és soksága V. Istvánhoz illenek inkább, mint Ottóhoz.

XIX. nemű.**István király' Sclavonia részére veretett pénzei.***Nagys, 9—10. Súly, 13—16. szemér. Rittk. —**Széchenyi. Cat. I. 58. 59. l. Appel, Repert. II. 826. l.*

1. † MONETA REGIS P SCLAVONIA (A és V egybekapcsoltan) két szemcsés kör között; mindkét lapi képverete olyan, mint más Sclavonia részére verettek; de hátlapján a' holdka' üregében lilium, és hasonló virágcsák a' kereszt' szegleteiben, karjainál pedig S és R (Stephanus Rex) betűk kurtító jeggyel jönek elő. *Rupp, és másutt.*

VIII. t.
225. sz.

2. † MONETA REGIS P SCLAONI (így) a' többi mint felebb, de a' holdkában virágcsa helyett karika. *Ugyanott.*

3. Mint 1. szám alatt; hátlapja mint 2. szám alatt, de a' kereszt' karjainál: ω és R. *Luczenbacher.*

4. † MONETA REGIS P SCLAON a' többi szokott; hátlapján a' holdnál jobbról lilium, balról csillag látható. *Weszerle.*

5. Mint 1. szám alatt, de hátlapján a' hold minden tulajdonitmány nélkül. *Ugyanott.*

6. - - - de ugyanott R helyett II jegyek jönek elő. *Rupp.*

7. - - - hátlapján jobbról R balról S betűk láthatók. *Ugyanott.*

VIII. t.
226. sz.

8. Az 1. szám alattihoz mindenben hasonló, de a' kereszt' karjainál S és L (Stephanus, Ladislaus) betűk szemlélhetők. *Kiss. Luczenbacher. Rupp.*

VIII. t.
227. sz.**XXII.****KÚN LÁSZLÓ.**

1272-dik évtől 1290-ig.

Alig jutott kún László, atyjának V. Istvánnak kora halála után 1272-ben a' királyi székre, Ottokar azonnal felbontván a' békekötést ujra kezdé Magyarországot pusztítani; az alatt villongás ütött ki a' habsburgi Rudolf császár és Ottokar között, mellyből tüzes háború keletkezett, László Rudolf pártját követé, kivel szövetséget kötven, Ottokar az 1278-ki ütközetben a' csatásokon magyar fegyver alatt esett el. E' hadviselés után a' béke ölébe tért haza László 's egészen a' kúnokhoz adta magát, kik között anyja után számos rokoni valának, megvetvén nejét Erzsébetet a' kún hölgyek' kecséibe szerelmes, azokkal telhetetlen kicsapongásokba merült. Az alatt az ország pártokra szakadozott;

a' pápai követ Fülöp firmi püspök zsinatot tartott Budán, ki Lászlót a' bünpályáról elvonni iparkodék, de a' király utóbb parancsot bocsátott a' budaiakhoz, hogy az egybegyűlt papoknak semmi élelmet ne szolgáltatassanak. A' kúnok már fegyverrel pusztíták az országot, és a' tatárokkal szövetségben, mindent tüzzel vassal elöntének; a' király elűzvé a' tatárokat, ismét előbbi kicsapongó életébe merülvé, végre '1290-ben Kőrös-szeg táján Bihar vármegyében Arbocz, Törtel és Kemencze nevű három kún által meggyilkoltaték, és a' csanádi egyházba temetteték el.

Ha e' király pénzeinek nem annyira képvereti csinosságát, és ércz' tisztaságát, mint inkább azok' gazdag változatossággal gyönyörködtető jelképeit és előadásait szemléljük: azokon már keletkező helyesebb pénzveretési művészet' jelei tűnnek előnkbe. E' király' nevére veretett kétségtelen példányok, majd REX vagy M' REGIS LADISLAI, majd egyedül LAZLA feliratuk; másokon csupán LA és EL betűket, vagy végre ime' feliratot: MONETA VNGARIE láthatni. Rajtok a' király' koronás feje jobbra fordultan, ritkábban szemközt, gyakran két egymással szemközti fej holtzatok alatt, néha az egész király' képe űlve, vagy fegyverben és vasban állva, vagy koronás fővel aranyalmát tartva, vagy végre lóháton vágatva fordul elő; hátlapon pedig sárkányt leszuró angyal, vagy Krisztus fénykörben, továbbá kettős, ritkábban egyszerű kereszt, liliom, tornyok, hold és csillag stb. tűnnek elő; ezekhez még különféle állatok mint: madarak, oroszlán, farkas, sárkány, szárnyas sphinx, és más csodabarok' nemei is járulnak; e' pénzek' vegyítéke, súlya és nagysága egyébként olyan, mint IV. Béla és V. István alatt volt keletben.

I. nemű.

A' király' koronás feje 's neve; sárkányt leszuró angyal.

Nagys. 7—8. Súly. 8—9. szemer. Ritk. $\frac{2}{5}$.

Schoewisner, 145. l. Széchenyi, Cat. III. 74. l. Joachim, Grosch. Cab. suppl. II. 644. l. Mader, Krit. Beitr. III. 80 l. Appel, Repert. II. 857. l.

1. REX • LADISLA szemcsés karimában, térén a' király' jobbra fordult koronás feje.

Hátlapján csikos karimában balra álló 's dárdával sárkányt leszuró angyal adatik elő. *Magyar tud. társ. Welzl tanács. Weszerle. Somogyi. Mil-*

IX. táb.
228. sz. *kovics. Rupp.*

2. Mint felebb; térén az angyal előtt R betű látható. *Magyar tud. társ. Wesszerle.*

3. Felirata pontozatlan; hátlapján az angyal előtt felfordított L betű tűnik elő. *Wesszerle.*

4. Más hasonló az angyal előtt B betűvel. *Joachim, idézett. h.*

Joachim, (*Grosch. Cab. Supl. II. XXXVI. táb. 2. sz.*) közre bocsátván e' példányt, azt I. Lászlónak tulajdonítja, Schoenvisner e' helytelen meghatározásnak hosszas megczáfolása után, valamint Mader is (idézett h.) az azon előadott B betűt Budának, mint pénzverőhelynek magyarázták. Ez ugyan nem épen valószínűtlen; mivel már IV. Béla felebb a' 3. l. idézett oklevelében teszen budai pénzverőkről említést: minthogy azonban illy nemű pénzekben más, mint: R és L betűk is fordulnak elő; azért nehéz meghatározni: pénzverőhelyet jelent-e, 's különösen melyiket jelentheti annyi ugyanazon nemű pénzen látható betű? vagy inkább csupán pénzverői jegy gyanánt használtaték.

II. nemű.

A' király' koronás feje 's neve; Krisztus ülve.

Nagys. 7—8. Súly. 8—9. szemer. Ritk. $\frac{2}{6}$.

Széchenyi, Cat. I. 52. és III. 74. l.

1. REX • LADISLAI gyengén szemcsés karimában, közepett a' király' jobbra fordult koronás feje.

Hátlapon szemcsés karimában Krisztus ülve napként sugárzó fővel, kiterjesztett karokkal, baljában könyv, fejénél két pontozott karika. *Nemzeti muz. Wesszerle. Somogyi. Rupp, és másutt.*

IX. táb.
229. sz.

2. REX LA °ISLAI a' többi mint felebb. *Nemzeti muz.*

III. nemű.

Két koronás fej; Krisztus ülve.

Nagys. 7—8. Súly. 8—9. szemer. Ritk. $\frac{3}{8}$.

1. E és L betűk (Elisabetha, Ladislaus) csillagot magában foglaló boltozat' oldalainál; ez alatt két szemközti koronás fej (a' király' és királyné feje), e' között pedig alul liliom látható.

Hátlapon Krisztus ülve fénysugáros fővel és kiterjesztett karokkal, baljában könyv, két felül pontozott karika tűnik elő. *Rupp.*

IX. táb.
230. sz.

2. Mint felebb; a' boltozat' ürege jegy nélküli. *Wesszerle.*

3. Mint felebb; a' boltozaton csillag, közepett karika, 's alúl lilium.
Conrad. Rupp.
4. - - az előbbihez hasonló, az ülő Krisztus' keblénél két ka-
rika. *Weszerle.*
5. - - a' boltozat' üregében karika, alúl lilium. *Rupp.*

IV. nemű.

A' király' koronás feje felirattal; nyulat emésztő sas.

Nagys. 8. Súly. 8—9. szemer. Ritk. $\frac{1}{4}$.

Széchenyi, Cat I. 57. l.

1. VNGARIE a' király' jobbra fordult koronás mellképe, jobbjaiban keresztetes kormánypálczát tartva, balját melléhez hajtva; a' pénz' karimája két csíkos körből áll.

Hátlapon hasonló karimában sas nyulat körnöl meg, és azt orrát fejé-
IX. táb. be vágván, emésztí; a' sas farkánál keresztke. *Rupp, és másutt.*
231. sz.

E' pénzpéldány a' fej' veretére 's készítményére nézve hasonlít az előadott I. és II. nemű pénzekhez; hátlapjának ábrázolata pedig közelít némileg ahhoz, melly a' XXXI. neműn (X. táb. 264. sz.) fordul majd elő.

V. nemű.

A' király' neve négy sorban; két koronás fej boltozatok alatt.

Nagys. 8. Súly. 8—9. szemer. Ritk. $\frac{1}{9}$.

Széchenyi, Cat. III. 65. l.

1. M' REGI LADIZLAI négy sorra osztott betűkkel, szemcsés karimában.

Hátlapján két koronás fej egymással szemközt, némelly tornyos kápol-
na' két boltozata alatt; a' felső téren mindkét felül csillag. *G. Andrásy*
IX. táb. *Leopold.*
232. sz.

E' pénzpéldány a' Széchenyi Cat. idézett h. szinte gróf Andrásy Leopold' gyűjteményéből van kiadva, de helytelenül következőleg leírva: „MONET LADISLAI. stb. in av. occurunt duo capita, stb. in area superiore a dextris stella vel sol, et a sin. luna cum stellula.“

2. Mint felebb; hátlapján csillagok helyett két gömböcs látható. *Weszerle. Milkovics.* IX. táb. 233. sz.

VI. nemű.

Két fedetlen fej boltozatok alatt; szárnyas sárkány.

A. Nagyobb, vagy kispénz.

Nagys. 7. Súly. 8—9. szemer. Rítk. —

Schoenvisner, II. táb. 59. sz. Széchenyi, Cat. I. 54. l.

1. Felirat hiányzik; képverete szintolly tornyos kápolna, mint az előbbi neműn, boltozatai alatt két egymással szemközti fedetlen fej, felül két oldalról csillag; csíkos karimában.

Hátlapon hasonló karimában jobbra fordult szárnyas sárkány adatik elő. *Nemzeti mus. Rupp.* IX. táb. 234. sz.

2. Mint felebb; de a' sárkány' feje alatt keresztke jó elő. *Milkovics. Rupp.*

3. - - a' sárkány' farka alatt csillagcsa, mindkét lapi karimája szemcsés. *Weszerle. Rupp.*

4. - - ugyanott karika, csíkos karimában. *Weszerle. Conrad. Rupp.*

5. - - a' kápolna' üregében oldalvást jobbról csillag, balról két-szarvú hold háromlevelűvel látható; a' sárkány jegy nélküli, szemcsés karimában. Az előbbieknél ritkább példány. *Weszerle. Rupp.*

B. Kisebb, vagy fillér.

Nagys. majd. 6. Súly. — szemer. Rítk. $\frac{6}{7}$.

6. Mint felebb; képverete, a' más alkatú boltozatokon, előlapi szemcsés, és hátlapi csíkos karimákon kívül, mint 1. szám alatt; fillér. *Weszerle.* IX. táb. 235. sz.

VII. nemű.

Két fedetlen fej boltozatok alatt; sas.

Nagys. $7\frac{1}{2}$. Súly. 8. szemer. Rítk. $\frac{6}{7}$.

1. Felirat hiányzik; az előlapi képverete mint az előbbi neműnek 1. sz. alattié; hátlapja csíkos körben, mellével jobbra, fejével pedig balra fordult nyílt szárnyú sast állít előnkbe. *Conrad.* IX. táb. 236. sz.

VIII. nemű.**A' király lóháton; sárkány.**

Nagys. 8. Súly. 10—12. szemer. Ritk. $\frac{3}{5}$.

1. Felirat hiányzik; vonalos karimában a' király koronás fővel lóháton jobbra vágatva, baljában kormánypálcza.

Hátlapján két központú csíkos körben jobbra ágaskodó szárnyas sárkány, IX. táb. szárnyai megett gömbücs. *B. Ocskay. Somogyi. Rupp, és másutt.* 237. sz.

IX. nemű.**A' király lóháton keresztet tartva; koronás fej boltozat alatt.**

Nagys. 8. Súly. 8—9. szemer. Ritk. $\frac{2}{2}$.

1. Felirat nélkül; szemcsés karimában a' koronás király balra fordult lóháton, kinyújtott jobbában kereszt, baljában kantár; oldalvást innen rózsza, amonnan háromlevelű látható.

Hátlapon hasonló karimában szemközti koronás fej három kereszttel ékes boltozat alatt, a' középső kereszt' oldalainál két gömbücs, a' szélsők IX. táb. pedig csillagokra helyezvék. *Rupp, és másutt.* 238. sz.

2. Mint felebb; az előlapi téren jobbról háromlevelű, balról pont, a' ló alatt pedig két virágcsa tűnik elő. *B. Ocskay.*

3. - - az előlapi téren jobbról hármás szárú virág látható. *Magyar tud. társ.*

4. Mint 2. szám alatt, csakhogya a' ló alatt rózsácska adatik elő. *B. Ocskay.*

X. nemű.**Lovagló király; lépdelő sphinx.**

Nagys. 8. Súly. 10. szemer. Ritk. $\frac{5}{7}$.

1. Felirat hiányzik; mintegy szemcsés karimában a' király koronás fővel lóháton balra vágatva, jobbában vadászsólyom, baljában kantár, a' király' sarkánál rózsácska.

Hátlapon sphinxhez hasonló, sipkás emberfejű, nyílt szárnyú 's balra IX. táb. lépdelő csodabar, lábainál két rózsácska. *Kozáky, és másutt.* 239. sz.

A' királyt lóháton előtüntető három előbbi pénznem, inkább kún Lászlónak látszik tulajdoníthatónak, mint valamely más királynak; részint a' már felebb is tapasztalt

sárkány, részint és főképp az e' pénzek' téréen elbintett apróbb jegyek és ékességek miatt, millyenek az egyedül kún László' kétségtelen pénzein előforduló rózsák, háromlevelűk, és gömböcsök. A' lovagló és keresztet tartó király' képe, úgy látszik, némileg II. András' szent hadára vonatkozik; e' pénz azonban utóbbi korú, sem hogy azt II. Andrásnak lehetne tulajdonítani, a' mi nem csak azon említett jegyekből, hanem nagyságából, valamint érczéből és véseményéből is világos.

XI. n e m ű.

A' király' neve négy sorban; annak képe állva.

Nagys. 7. Súly. — szemer. Ritk. $\frac{6}{12}$.

1. M REGI2 LADISLAI három fektentes vonal által egymástól különválasztott négy sorban írott szók, szemcsés karimában.

Hátlapon vonalos karimában a' király koronás fővel, hosszú köntösben szemközt állva, mellét pontozott heveder ékesíti, felemelt jobbában alma vagy gömb, balja melléhez van hajolva. *Weszerle.*

IX. táb.
240. sz.

XII. n e m ű.

A' király' képe állva; paizon kettős kereszt.

Nagys. 7. Súly. 6. szemer. Ritk. $\frac{6}{8}$.

1. Felirat hiányzik, szintazon álló király' képverete mint felebb, heveder nélkül.

Hátlapon háromszegletes hosszúdad paizon kettős kereszt, vonalos karimában. *Milkovics.*

IX. táb.
241. sz.

XIII. n e m ű.

A' király' neve három sorban; fegyverben álló bajnok.

Nagys. 8. Súly. 9. szemer. Ritk. $\frac{4}{8}$.

Chmel, Oester. Geschichtsforscher. 1838. III. Heft.

1. •R• LADISLAI három sorra osztott felirat, ez alatt madárka két rózsza között, szemcsés karimában.

Hátlapján hasonló karimában sisakos bajnok jobbra fordultan vasban állva, jobbában kard, balján kettős kereszttel ékes paizs, e' fölött két csillagcsa vagy rózsza. *Császári muz. Welszl tanács. B. Ocskay.*

IX. táb.
242. sz.

2. Mint felebb; de a' madárka' jobb oldalánál rózsa helyett háromszá-
rú virág látható. *Conrad.*

E' pénznemből néhány év előtt Erdélben Segesvárott több példány ásatott ki a' föld'
gyomrából; ezeken a' fegyveres bajnok' képe, úgy látszik, magát a' királyt ábrazol-
ja, ki Bonfinio (*Decad. II. Lib. VIII*) és Kézai Simon' hazai írók' bizonyosága sze-
rint, részint Ottokar a' csehek' főnöke, részint a' kúnok ellen hadakozott.

XIV. nemű.

A' király sisakban és vértben állva; két toronynyal diszes egyház.

Nagys. 7—8. Súly. 8. szemer. Ritk. $\frac{1}{4}$.

Széchenyi, Cat. I. 55. l.

1. Felirat hiányzik; a' király sisakban és vértben jobbra fordultan áll-
va, jobbában keresztke, baljában liliomos kormánypálcza, a' király' ar-
cza előtt B betű.

Hátlapon két tornyú egyház' homlokzata, oldalvást E és C betűk kur-
tító jeggyel, az egyház fölött és alatt karika. *Rupp, és másutt.*

2. Más hasonló, B helyett R jegyet előtüntető. *Rupp, és másutt.*

3. Mint az előbbi, R betűvel jelelt, e' fölött virágcsa. *B. Ocskay.*

E' pénz E és C betűi miatt, melyeket „Elisabetha, Carolus.“ neveknek szoktak ol-
vasni, szélteben Robert Károlynak tulajdonítaték; ennél helyesebb okok azonban e'
pénzt Lászlónak javallják tulajdonítanunk, és pedig először az, hogy Károly' neve
pénzein C-vel soha sem fordul elő, hanem mindig K. betűvel; másodsor képveretét
a' mi illeti, itt szintazon vértés bajnok adatik elő, melly az előbbi neműn látható;
de a' B és R betűk is László pénzein szoktak előfordulni. Az E és C betűk' értelmére
nézve, ezeket addig, míg a' pénztudósok helyesebb véleménynyel nem állnak elő, talán
„Ecclesia Cumanorum, vagy Elisabetha Cumanis.“ (alapítá tudniillik ezen egy-
házat; mert Erzsébet e' király' anyja nemzetségére nézve kún volt) lehetne magyarázni.

XV. nemű.

A' király' feje; egyszerű kereszt a' király' nevével.

Nagys. majd .8. Súly. 5—8. szemer. Ritk. $\frac{5}{11}$.

1. Csaknem csíkos karimában, a' király' szárnyas féle válláig ábrázolt
koronás feje szemközt.

Hátlapon: † LADISLAI két vonalkör között, közepett szélesebb majd a' karimáig nyuló egyenkarú kereszt. *Császári muz. B. Ocskay.* IX. táb. 244. sz.

XVI. nemű.

A' király ülve; kettős kereszt a' király' nevével.

Nagys. 7—8. Súly. 8—9. szemer. Ritk. $\frac{4}{8}$.

Schoenvisner, 186. l. Mader, Krit. Beitr. III. 80. 85. l.

1. Szemcsés karimában a' koronás király hosszú köntösben szemközt ülve, jobbában keresztos aranyalma, baljában liliomos kormánypálcza, oldalvást mindkét felül hármasszárú virág, balról pedig R betű látható.

Hátlapon REX: LADISLAI szélesebb talapra helyezett korona fölött kettős kereszt, e' fölött gömböcs. *Weszerle. B. Ocskay. Somogyi.* IX. táb. 245. sz.

2. Mint felebb; de előlapján R helyet B betű tűnik elő. *G. Festetics.*

Schoenvisner azt véli, hogy e' pénz Venczel királyé; mivel a' magyarok ezt neveztek Lászlónak; minthogy azonban rajta kún László más pénzeinek világos jelei tűnik elő: az más királynak épen nem tulajdonítható. (*Egyest. Mader, idézett h.*)

XVII. nemű.

Páva, és a' király' neve; futó oroszlán.

Nagys. 8. Súly. 9. szemer. Ritk. $\frac{6}{12}$.

1. - - X • LADISLAI szemcsés karimában; páva jobbra fordultan állva, felül és alul csillagcsa vagy rózsa (egyik a' rajzban kihagyatott) tűnik elő.

Hátlapon hasonló karimában jobbra futó oroszlán, előtte karika, lábainál három szárú virág. *B. Ocskay, és másutt.* IX. táb. 246. sz.

XVIII. nemű.

Kettős kereszt a' király' nevével; futó oroszlán.

Nagys. 7—8. Súly. 8—9. szemer. Ritk. $\frac{4}{8}$.

1. REX • LADISLAI szélesebb talapra helyezett korona fölött kettős kereszt, széleinél három gömböcs, szemcsés karimában.

Hátlapján hasonló oroszlán és szintazon ékességekkel tűnik fel, mint az előbbi neműn fordult elő. *Császári muz. B. Ocskay. Conrad.* IX. táb. 247. sz.

XIX. nemű.

Kettős kereszt a' király' nevével; tornyocska és kereszt két fej között.

Nagys. 7. Súly. 7. szemer. Ritk. 6/4.

1. László nevének kétes előadása szemcsés karimában; közepett kettős kereszt, alul két csillagcsa vagy rózsa.

Hátlapja csíkos karimában tornyocska alatt kisebb kettős keresztet állít előnkbe, oldalvást pedig egymástól elfordult két sipkás emberfejet; a' torny' csúcsán, oldalainál, és kereszt' karjainál gömbücsök láthatók. *B. Ocskay.*

IX. táb.
248. sz.

XX. nemű.

Oroszlánt legyőző férfi; lombozatba foglalt kettős kereszt.

Nagys. 10. Súly. 10%. szemer. Ritk. 4/6.

Schoenvisner, 215. l.

1. Felirat hiányzik; csíkos karimában dolmányos férfi fedetlen fővel állva, jobbjával a' földre terített oroszlánt szájánál ragadja meg.

Hátlapon csíkos karimában lombozatba foglalt fennálló kettős kereszt adatik elő. *G. Festetics. Stur. Rupp, és másutt.*

IX. táb.
249. sz.

Schoenvisner (*Notit. Hung. rei num. 215. l.*) az itt előadott oroszlánt, sárkánynak tartja, 's e' pénzt Zsigmond királynak tulajdonítja, az általa alapított sárkányrend miatt; de ezen állat serényénél és farkának alakjánál fogva, kétségkívül oroszlán, ide járul még az is, hogy a' II. korszakú királyok' pénzein (Venczelét kivéve), sárkány épen nem, az I. korszakban pedig mindig szárnyasan fordul elő; e' pénz tehát, mind kettős keresztje, mind az oroszlánt legyőző bajnoka miatt, melly jelképes ábrázolat, úgy látszik, Lászlónak a' kúnokon vett győzedelmét külsőíti, e' királynak tulajdonítható.

XXI. nemű.

Koronás fej és kettős kereszt tornyok között; koronás sphinx.

A. Nagyobb, vagy kispénz.

Nagys. 7—8. Súly. 8. szemer. Ritk. —

Schoenvisner, 148. l. Széchenyi, Cat. I. 45. l. Mader, Krit. Beitr. III. 82. l.

1. Felirat hiányzik; szemcsés karimában koronás fej szemközt, alatta kettős kereszt, oldalvást mindkét felül tornyocska.

Hátlapján hasonló karimában koronás fővel, nyílt szárnyú 's jobbra lépdelő sphinx. *Rupp, és másutt.*

IX. táb.
250. sz.

2. Mint felebb; a' kereszt' karjai között mindkét felül gömböcs. *Weszerle.*

Mader idézett h. e' kispénzt, két tornya miatt, idegen városinak, és pedig Dunavert-ben veretettnek véli; e' pénz azonban kétségbe nem vonhatólag magyar, részint mivel nálunk nagy mennyiségben találhatik, részint mivel rajta a' kettős kereszt és két torony szintazon helyzetű, alkatú 's nagyságú, mint kún László más kétségtelen pénzein tapasztalható; a' miért is azt e' királynak kell tulajdonítanunk.

B. Kisebb, vagy fillér.

Nagys. 5½. Súly. 4. szemer. Ritk. 2/3.

3. Csíkos karimában mindkét lapján ugyanazon fenntebbi képveret; fillér. *Rupp, és másutt.*

IX. táb.
251. sz.

XXII. nemű.

A' király' feje tornyok között; kereszt és négy csillag.

Nagys. 7½. Súly. 8. szemer. Ritk. 6/9.

1. Felirat hiányzik; szemcsés karimában a' király' mellképe szemközti koronás fővel, karikával ékes boltozat alatt, oldalvást két torony.

Hátlapon hasonló karimában egyenkarú kereszt, mellynek szélesebb csúcsai kétfelé ágaznak, szegleteiben négy csillag. *B. Ocskay.*

IX. táb.
252. sz.

XXIII. nemű.

Kettős kereszt tornyok között; nyílt szárnyú sas.

Nagys. 10. Súly. 5. szemer. Ritk. 5/7.

1. Felirat hiányzik; csíkos körben fennálló kettős kereszt, két tornyocskára vagy kápolna között.

Hátlapja szemcsés karimában mellével szemközti, nyílt szárnyú 's fejével jobbra fordult sast állit előnkbe. *Császári muz.*

IX. táb.
253. sz.

Két torony közötti kettős keresztet, már a' XXI. neműn is lehet tapasztalunk: ezen kívül a' sas lábain köröm helyett merő 's szintolly gömböcs tűnik elő, mint azt Lászlónak más a' IX. táb. 238. 248. 257. 259. stb. számok alatt lerajzolt példányain láthatni.

XXIV. nemű.

A' király' koronás feje; nyílt szárnyú sas.

Nagys. 7½. Súly. 7—9. szemer. Ritk. ¼.

1. Felirat hiányzik; szemcsés karimában a' király' jobbra fordult koronás feje.

IX. táb. Hátlapján nyílt szárnyú 's szintolly helyzetű 's alkatú sas adatik elő,
254. sz. mint az előbbi neműn. *B. Ocskay. Rupp.*

XXV. nemű.

Liliom és a' király' neve; sas csillag és hold alatt.

Nagys. 8. Súly. — szemer. Ritk. ⅙.

1. REX LADIISLA közepett nagy liliom.

IX. táb. Hátlapján jobbra fordult nyílt és kiterjesztett szárnyú sas mellképe,
255. sz. fölötte félhold és csillag látható, csíkos körben.

XXVI. nemű.

Liliom, hold és csillag tornyok között; futó oroszlán.

Nagys. 7—8. Súly. 5—6. szemer. Ritk. ⅛.

1. LA (Ladislaus) e' betűk két alúl csúcsos tornyocska fölé helyezvék, a' téren csillagot befoglaló félhold fölött liliom, szemcsés karimában.

IX. táb. Hátlapja jobbra futó oroszlánt tüntet elő hasonló karimában. *Weszerle.*
256. sz. *Conrad.*

2. Mint felebb; a' liliom' oldalainál mindkét felül gömbücs látható. *Milkovics.*

XXVII. nemű.

Két fej között torony, hold, és csillag; lombos boltozat alatt futó állat.

A. Nagyobb, vagy kispénz.

Nagys. 7—8. Súly. 9—11. szemer. Ritk. —

Széchenyi, Cat. I. 54. l.

1. Felirat hiányzik; csíkos karimában csúcsos kalappal fedett két emberfej, ezek között tornyocska, alatta telő holdba foglalt csillag, a' fejek fölött két gömbücs.

Hátlapjáu hasonló karimában jobbra futó négylábú állat (talán oroszlán) adatik elő, két boltozat alatt, ezekből hármaz szárú virág nyúlik fel mintegy csillag és félhold között. *Nemzeti muz. Rupp, és másutt.*

IX. táb.
257. sz.

B. Kisebb, vagy fillér.

Nagys. 6. Súly. 5—6. szemér. Ritk. $\frac{3}{3}$.

2. Mint felebb; de csillag helyett a' hold' üregében, felfordított T vagy fekvő E (Elisabetha?) betűhöz hasonló jegy tűnik fel; hátlapon csaknem azon négylábú állat' és virág' képverete jó elő mintegy két csillag között. *Somogyi. Kiss. Milkovics. Rupp, és másutt.*

IX. táb.
258. sz.

Itt szintolly két kalapos fej közötti torony' képverete fordul elő, mint a' XIX. neműn, valamint kétszarvú holdba foglalt csillag szintúgy, mint a' XXVI. neműn, melyek Lászlónak kétségtelen pénzeit állítják előnkbe.

XXVIII. nemű.

Csillag és hold fölött koronás fej két torony között; hold fölött torony két lilium között.

Nagys. 7. Súly. 7—8. szemér. Ritk. $\frac{6}{8}$.

1. Vonalos karimában szemközti koronás fej csillagot befoglaló hold fölött, két tornyocska között.

Hátlapja szemcsés karimában két emeletes tornyot vagy erősséget, három gömbücsöt befoglaló telő hold hátán tüntet elő, két nagyobb lilium között.

B. Ocskay, és másutt.

IX. táb.
259. sz.

XXIX. nemű.

Lombos tárcsa L betűvel; hold fölött torony két lilium között.

A. Nagyobb, vagy kispénz.

Nagys. 7. Súly. 8—9. szemér. Ritk. —

Schoenvisner, 159. l. Szóchenyi, Cat. I. 54. l. Mader, Krit. Beitr. III. 90. 91. l.

1. Szemcsés karimában lombozattal ékes tárcsa, mellyen goth L (Ladislaus) betűhöz hasonló jegy látható.

Hátlapja hasonló körben, két szarvú hold fölé helyezett tornyot állít elő, két lilium között. *Rupp, és másutt.*

IX. táb.
260. sz.

2. Mint felebb; de a' hold alatt gömböcs. *Ugyanott.*

3. - - ugyanott csillagcsa. *Ugyanott.*

Schoenvisner (*Notit. Hung. rei num.* 195. l.) e' pénzt Robert Károlynak tulajdonítja, részint liliumai, részint annak közepén látható, véleménye szerint K betűhöz hasonló jegye miatt; azonban illy alakú liliumok, torony és félhold kún László pénzeinek épen szokott ékességei; azon jegy pedig nem annyira K betű, mint inkább goth L alakú; ámbár Mader (*Krit. Beitr.* III. 91. l.) e' pénzt valamely városinak, azon betűt pedig fekvő A-hoz hasonlónak véli.

B. K i s e b b, v a g y f i l l é r.

Nagys. 5—6. Súly. 4—5. szemer. Ritk. $\frac{3}{3}$.

4. Az 1. számúhoz hasonló, csakhogy kisebb veretű, vagy fillér. *Rupp,*

IX. táb.
261. sz. *és másutt.*

XXX. n e m ű.

Lombos tárcsa L betűvel; két egyesült állat.

Nagys. 9. Súly. 11. szemer. Ritk. $\frac{6}{6}$.

1. Előlapja az előbbi nemű példányéhoz hasonló, csíkos karimában; hátlapja pedig egyesült, egymásnak háttal fordult két állatot, talán ikermadarat állít előnkbe; rézpéldány. *Rupp.*

IX. táb.
262. sz.

XXXI. n e m ű.

Madár és a' király' neve; négy lábú csodaállat.

Nagys. 7. Súly. 8—10. szemer. Ritk. $\frac{3}{6}$.

Schoenvisner, 143. l. Mader. Krit. Beitr. III. 80. l.

1. * LAZLA virágcsákkal vagy liliumokkal elválasztott betűkkel, csíkos karimában; közepett galambhoz hasonló madár.

Hátlapján csíkos karimában jobbra lépdelő ismeretlen négy lábúbar tő-

IX. táb.
263. sz. *nik elő, alatta csillag, hátul gömböcs. Klimó.*

2. Mint felebb; hátlapján a' jegyek hiányzanak. *Weszerle. Rupp, és másutt.*

3. - - de hátlapján sással viaskodó négy lábú állat fordul elő,

X. táb.
264. sz. *szemcsés karimában. Welzl tanács. Magyar tud. társ. Somogyi. Rupp.*

4. Mint az előbbi; a' csodabar alatt csillagcsa. *Weszerle.*

LAZLA e' királynak magyar neve, ki népétől kún Lászlónak nevezteték. Az előlapi madár galambhoz hasonlít inkább, mint Mader' véleményeként sashoz; a' hátlapi négylábú állat, melyet Schoenvisner kún oroszlának tart, mivel mesés és csodabar, meg nem határozható.

XXXII. nemű.

A' király' mellképe tornyok között; négylábú állat.

Nagys. 8. Súly. 8—10. szemer. Ritk. $\frac{2}{3}$.

1. Felirat hiányzik; a' király' mellképe szemközt koronás fővel, véd-falak fölött, két torony között, szemcsés karimában; hátlaon négylábú, vadkecskéhez hasonló állat, jobbra fordultan ülve, szemcsés karimában.

X. táb.
265. sz.

XXXIII. nemű.

Virág, boltozat és tornyok alatt; négylábú állat.

Nagys. 8. Súly. — szemer. Ritk. $\frac{6}{8}$.

1. Felirat hiányzik; szemcsés karimában három szárú virág keresztes boltozat alatt, oldalvást két torony; hátlapján szemcsés körben nyúlhoz hasonló négylábú állat balra fordultan ülve.

X. táb.
266. sz.

XXXIV. nemű.

A' király' koronás feje; elefánt.

Nagys. $7\frac{1}{2}$. Súly. — szemer. Ritk. $\frac{6}{8}$.

1. Felirat hiányzik; a' király' jobbra fordult koronás feje, szemcsés karimában; hátlapján jobbra fordultan álló négylábú állat, hátán nem tudni mit visz, megrakott elefánthoz hasonlít leginkább.

X. táb.
267. sz.

XXXV. nemű.

László királynak Sclavonia részére veretett pénzei.

Nagys. 9—10. Súly. 14—17. szemer. Ritk. —

Széchenyi, Cat. I. 58. l. Appel, Repert. II. 825. l.

1. † MONETA REGIS P SCLAVONIA előlapi képverete, mint más sclavoniai pénzek.

Hátlapján szokott képveret mellett, a' kettős kereszt' karjainál R és L (Rex Ladislaus) betűk állanak, felül csillag és lilomot magában foglaló félhold; hasonló, de ferde helyzetű virágcsák a' kereszt' szegleteiben is tűnnek elő. *Rupp, és másutt.*

X. táb.
268. sz.

2. Mint felebb; hátlaon csillag helyett keresztke, a' kereszt' szegleteiben pedig egyenes helyzetű virágcsák adatnak elő. *Rupp.*

3. - - hátlaon telő hold pusztán. *Milkovics. Rupp.*

X. táb.
269. sz.

4. - - a' nyest fölött csillag helyett széles egyenkarú kereszt látható, L és R betűkkel; ritkább példány. *Weszerle.*

5. - - hátlaon a' kereszt' karjainál R és L, két betűn kívül, annak szegletében jobbról R jegy, balról fennálló lilom, minden fejnél hátul gömböcs, felül hold pusztán. *Nemzeti muz. Kiss.*

Némelyek az e' pénzpéldányon látható két R betűnek Rex Regum jelentést tulajdonítanak; de ezen inkább gyönyört, mint hiú dicsőséget vadászó királyról alig tehetni fel, hogy még nyilvános emlékein is illy dölyfös címre vágyott volna; a' kereszt' szegletében, valamint Lászlónak más pénzein álló R betűt tehát, csupán pénzverői jegynek kell tartanunk.

X. táb.
270. sz.

6. Az előbbihez hasonló, de a' koronás fejek megetti karikák hiányzanak. *Kiss. Rupp, és másutt.*

7. Mint 1. szám alatt; de a' kereszt' karjánál jobbról L, balról R betű. *Weszerle.*

8. Más, mellyen jobbról felfordított L balról rendes R látható. *Ugyanott.*

9. † MONETA REGIS P VNGARIA (a' metsző téveszté el, SCLAVONIA helyett) mindkétlapi képverete, mint 1. szám alatt.

XXIII.

III. ANDRÁS.

1290-dik évtől 2301-ig.

Kún László meggyilkoltatása után, gyermekei nem lévén, pártokra szakadozott a' királytalan ország: I. Rudolf császár Magyarországot fiának, Albert ausztriai vezérnek szánta; mivel az, miként állítá, már IV. Béla által volt Fridrik császárnak odaigérve. Az anjoui I. Károly' fia, II. sánta Károly siciliani király, V. István magyar király' leányát Máriát vevén el nőül, nemzé Martell Károlyt, ez a' pápai követ által Nopáfyban koronázták meg magyar királylyá. Esztei Beatrix, II. András királyunk' harmadik' neje-

tól született István, sokféle viszontagságai után Velenczébe jutott, hol Morosini Tomasinát, gazdag patricius leányát nyervén el nőül, nemzé III. Andrást, ki már kún László alatt birta Sclavoniát vezérségül, és annak meggyilkoltatása után, Fehérvárott Fennena első hiteseivel ünnepélyesen megkoronáztatván, azt hitte, hogy vágytársaitól megszabadult, Martell Károly' véletlen halála, 's Fennena' elhúnyta után Agnessel Albert leánnyal egybekelése által. Anyját Tomasinát Velenczéből magához hivatá; annak bátyját pedig Morosini Albertet sclavoniai vezérré tette. Országgyűléseket tartott ugyan András, hogy a' zavarokat lecsillapítsa; de a' meghasonlás és pártviszályok már nagyon elhatalmaztak, a' pártoskodók Robert Károlyt, a' nem rég kimúlt Martell Károly' fiát hívák meg a' királyi szék' elfoglalására, 's a' király' anyja Tomasina; 1301-ben pedig maga III. András is a' nápolyi párt' mérge által hagyá el a' világot, kibén Árpád' férfi ágát rablá el a' halál, melly majd négyszáz évig kormányzá a' magyar nemzetet; eltemették a' budai minoritáknál, a' sz. János evang. egyházában.

A' mi e' királynak, előde László példányainál kevesebb változatú pénzeiről megemlítendő, az röviden abból áll, hogy azok' főjelleme, bélyege majd egyszerű kereszt; mellynek szegleteiben vagy a' király' neve, vagy keresztképek foglaltatnak, vagy oldalainál két koronás fej tűnik elő; majd kettős kereszt, csillagokkal, vagy azok nélkül; az állatok' ábrázolata ezen orozslánra, husvéti báránnyra, és szarvasra van szoritva. Az előlapot vagy a' király' koronás feje, vagy annak jobbában kardot, vagy aranyalmát, baljában liliomos kormánypálczát tartó mellképe díszesíti; a' többi mellékes ékességek leginkább az előbb említett előde pénzein tapasztaltakhoz közelítenek.

I. nemű.

A' király' neve 's mellképe; egyszerű kereszt és két koronás fej.

Nagys. 7. Súly. 7—8. szemer. Ritk. $\frac{3}{7}$.

Schoenvisner, 146. l. Széchenyi, Cat. I. 52. l. Mader, Krit. Beitr. III. 80. l.

1. RĚN (így) ANDREAS szemcsés karimában és hasonló körben, középett a' király' mellképe koronás fővel szemközt, jobbában kereszt aranyalma, baljában liliomos kormánypálcza.

Hátlapon szemcsés karimában egyszerű kereszt koronás M fölött, oldalvást két koronás fej egymással szemközt. *G. Festetics. Somogyi. Conrad. Rupp, és másutt.*

2. REX ANDREAS a' többi mint felebb. *Wesszerle.*

X. táb.
271. sz.

3. Mint 2. szám alatt, de a' kereszt fölött jobbról A betű látható.

4. REX ANDREIO a' többi szokott. *Nemzeti muz.*

Schoennisner (*Notit. Hung. rei num.* 146. l.) Bonfinio bizonyására támaszkodva (*Ded. II. Lib. IX.*) azt véli, hogy az itt előadott kereszt, a' koronás M miatt, Morosini (Maurocena) Tomasina, András anyjának nemzetségi czimere; a' koronás fejek pedig II. András királyt és IV. Bélát, mint III. András' ősét és atyjának testvérét jelentik. Azonban jóllehet az M betű, mint látszik a' Morosini nemzetséget illeti is; azt még sem állíthatni, hogy a' magyar pénzekben használtatni szokott akár egyszerű, akár kettős keresztnek képverete, nemzetségi czimerül is adatott elő; mivel az utóbbi kereszt' használata, mellyre koszorú van függesztve, nem csak III. András, hanem már kún László' pecsétein is volt keletben (*Pray, Syntagma de Sigillis. Tab. VI. fig. 3. Tab. IX. és X. fig. 1.*). A' két koronás fejet pedig a' mi illeti, azok úgy látszik miként kún László' pénzein, úgy itt is, a' királyt és királynét jelentik.

II. nemű.

Kereszt két koronás fej között; lépdelő oroszlán.

A. Nagyobb, vagy kispénz.

Nagys. 7—8. Súly. 8—11. szemer. Ritk. —

Schoennisner, 148. l. Széchenyi, Cat. I. 55. l. Mader, Krit. Beitr. III. 81. l.

1. Felirat hiányzik, csaknem szemcsés karimában közepe táján karikával ékes magas kereszt boltozat fölött, két szemközti koronás fej között.

Hátlapján hasonló karimában, felemelt farkú, balra lépdelő oroszlán

X. táb. adatik elő. *Rupp, és másutt.*
272. sz.

2. Mint felebb; az oroszlán' fejénél gömbücs. *Rupp.*

3. - - a' kereszt' közepe karika nélküli. *Ugyanott.*

4. Képveret nélküli előlapján az átvert oroszlán tűnik elő. *Somogyi.*

5. Mint 1. szám alatt, de rajta jobbra lépdelő oroszlán látható. *Conrad.*

B. Kisebb, vagy fillér.

Nagys. 6. Súly. 4—5. szemer. Ritk. 2/3.

6. Mint 1. szám alatt, csak hogy a' kereszt' közepe karika nélküli; fil-

X. táb. lér. *Rupp, és másutt.*
273. sz.

III. nemű.

A' király' neve és koronás feje; fejkötős nőfej.

Nagys. 7. Súly. 6—7. szemer. Ritk. $\frac{4}{9}$.

Schoenvisner, 146. l.

1. † REX ANDREA szemcsés karimában és hasonló körben; közepett a' király' koronás feje szemköztt.

Hátlapon hasonló karimában balra fordult fejkötös nőfej adatik elő. *G. Festetics. Weszerle. Somogyi. Szalay, és másutt.*

X. táb.
274. sz.

Hogy ezen hölgyfej, Morosini Tomasinát, András király' anyját ábrázolja, azt a' Notit. Hung. rei numariae szerzője helyesen jegyzé meg. Velenczében a' híres Morosini (Mauroceno) palotában, most is mutogatják ezen Tomasina' csinosan festett képét; két oklevéllel, mellyet Miklós osztiai püspök és pápai követ 1301. Budán a' magyar főpapok és országnagyok' jelenlétében átirt: az első 1292-ben költ, mellyben a' magyar nemesség' közönsége velenczei Mauroceno Albertet honosítja; a' másik III. András királyunk', ki szinte velenczeinek hivatik, 1299-ki oklevelében a' többi között ezek olvastatnak: „Propter quod ei (Albertino Mauroceno Avunculo nostro carissimo) Ducatum totius Sclavoniae, qui est prima dignitas Regie prolis, et insuper Comitatum de Posega, qui ad ius pertinet regale seu reginale, perpetuo concessimus.“ Ezen két oklevélnek 1301-ki átirata azért is nevezetes, mert bevezetésében ezek találtak: „Opour Palatinus citradanubialis, Rolandus Palatinus ultradanubialis.“ *Figyelmező, 1837. I. félv. 4. l.)*

IV. nemű.

Koronás M betű; korona fölött kettős kereszt.

Nagys. 8. Súly. — szemer. Ritk. $\frac{6}{9}$.

Schoenvisner, 210. l.

1. Felirat hiányzik; szemcsés karimában koronás nagy M betű két csutkás háromlevelű fű között.

Hátlapján hasonló karimában szintolly háromlevelűvel ékes korona fölött kettős kereszt, mellynek csúcsait tiz gömbücs diszesíti, szegleteiben két karika látható. *G. Festetics.*

X. táb.
275. sz.

Schoenvisner (*Notit. Hung. rei num. 210. l.*) e' pénznemet, a' koronás M miatt, Mária királyné pénzei' sorában adja elő; de annak mind készítménye, mind képverete III. András pénzeivel sokkal egyezőbb; mivel ezen betűnek szintazon képverete már felebb Andrásnak I. nemű pénzén is fordult elő, Mária pénzein pedig találtak ugyan koronás M, de az mindig goth betű.

V. nemű.

Koronás fej szemközt; kettős kereszt csillag és hold között.

Nagys. 7. Súly. 6—8. szemer. Ritk. $\frac{1}{6}$.

Schoenvisner, 194—195. l. Széchenyi, Cat. I. 55. l.

1. Felirat hiányzik, inkább csikos mint szemcsés karimában a' király' koronás feje szemközt.

Hátlapján szemcsés karimában széles talpra helyezett kettős kereszt, felül telő hold és csillag, alul két karika. *Nemzeti muz. Rupp.*

X. táb.
276. sz.

E' pénzt, a' kettős kereszt mellé helyezett csillag (nap) és hold miatt, mely képveret III. András' pecséten is látható, e' királynak kell tulajdonitanunk; ámbár azt a' Notit. Hung. rei num. szerzője idézett h. I. Károlyénak tartja. Az egyiptomiak, perzsák, a' magyarok elődi pártusok, rómaiak és más régi nemzetek napimádók valának, pénzeiken napot és holdat láthatni; a' magyarok e' napimádást, már mint keresztények is, úgy látszik legnehezebben tudták elfelejteni, mely az első királyok alatt keményen tiltamaztaték; I. László királyunk' törvénye rendeli: „Quicumque ritu gentilium, iuxta puteos sacrificaverint, vel ad arbores et fontes, et lapides obtulerint, reatum suum bove luant.“ (*Líb. I. cap. 22.*) És így a' keresztény magyar is elmondható Jobbal (XXXI. 26. 27.) „Ha láttam a' napot, mikor fénylett, és a' világosan járó holdat: és vigadott rejtekben szívem.“ Nap és hold II. András' ideje óta, olly gyakran fordul az Árpádok' pénzein elő, hogy e' csillagzatoknak egyedül ékesség gyanánti használata épen nem hihető, mellyek először II. és III. Andrásnak, valamint amazzal nyugoton egykorú IV. Ottó császárnak pecsétein is feltalálhatók. (*Pray, Syntagma de Sigillis. Tab. III. fig. 2. Tab. IX. fig. 1. és Heineccii, de veteribus Germanorum stb. sigillis. Tab. VIII. f. 5. 6.*)

VI. nemű.

A' király ülve; paizon kettős kereszt.

Nagys. 7. Súly. 6—8. szemer. Ritk. $\frac{2}{4}$.

Széchenyi, Cat. I. 55. l. 8. sz.

1. Felirat hiányzik; szemcsés karimában a' király koronás fővel, szemközt ülve, jobbában kereszt aranyalma, baljában lilomos kormánypálca, oldalvást mindkét felül gömböcs.

Hátlapján szemcsés körben, háromszegletes hosszúdad paizon kettős kereszt látható. *Nemzeti muz. Rupp, és másutt.*

X. táb.
277. sz.

VII. nemű.**Jobbra fordult koronás fej; kettős kereszt.***Nagys. 7. Súly. 6—8. szemer. Ritk. $\frac{3}{5}$.*

1. Iratlan; csíkos karimában a' király' jobbra fordult koronás feje.

Hátlapján szemcsés karimában fennálló kettős kereszt. *Somogyi. Rupp.* X. táb. 278. sz.

E' pénznek mind készítménye, mind az ezen és előbbi neműn látható kettős kereszt alkata azt javalják, hogy ezeket III. Andrásnak tulajdonítsuk inkább, mint kún Lászlónak, vagy I. Károlynak.

VIII. nemű.**A' király ülve; annak neve koszorúval diszes kereszt' karjai között.***Nagys. 7. Súly. — szemer. Ritk. $\frac{5}{10}$.*

1. A' király koronás fővel szemközt ülve, jobbában kereszt aranyalma, baljában mintegy liliomos kormánypálcza, a' királyi szék oldalai madárfejekkel ékesek.

Hátlapján: ANRE (Andreas Rex) egyszerű, szélesebb csúcsú kereszt' karjai, valamint szemcsés karima és hasonló kör közé helyezett betűkkel. *Weszerle. Szalay.* X. táb. 279. sz.

2. Mint felebb; ARR - betűkkel valamivel hosszabb kereszt' karjai között.

IX. nemű.**Liliomos kereszt felirattal; forgóval ékes sisak.***Nagys. 7. Súly. 7—8. szemer. Ritk. $\frac{4}{7}$.**Széchenyi, Cat. III. 70. l.*

1. CRVX; e' szó liliomos csúcsú kereszt' karjai közt, csíkos karimában van írva.

Hátlapon csaknem szemcsés karimában, felül kitűnő hármassal forgóval ékes sisak adatik elő. *G. Andrásy Leopold. Rupp.* X. táb. 280. sz.

E' pénz, úgy látszik ugyanaz, melly a' Széchenyi Cat. idézett h. g. Andrásy Leopold' gyűjteményéből hihetőleg fonákul így iratik le: „Előlapja széles, egyenkarú, horgonydad keresztet állít elő, szegleteiben ime' betűk: ANDR; hátlapján pedig koronás

sisak, láthatók.“ mely ott II. Andrásnak tulajdonítatik; de az, képverete, készítménye 's nagyságára nézve, inkább III. Andrásé.

X. nemű

Fegyveres lovag; kereszt és négy keresztke.

Nagys. 7. Súly. — szemer. Ritk. 6/8.

1. Iratlan; fedetlen fejű balra vágató lovag, jobbjaival kardot villogtat.

Hátlapján egyszerű háromágú 's átfúrt csúcsú egyenkarú kereszt, szegleteiben négy keresztke.

X. táb.
281. sz.

XI. nemű.

Szemközti koronás fej; gyümölcsös növény.

Nagys. 7 1/2. Súly. — szemer. Ritk. 6/8.

1. A. D. (Andreas Dux.) e' betűk szemközti koronás fejű mellkép oldalainál állanak, csíkos karimában.

Hátlapján szemcsés körben növény jó elő, szőlőfürt alakú két gyü-

X. táb. mölcsesel.
282. sz.

III. Andrásnak, ki már kún László életében hivaték Magyarországra, 1300. évi oklevelében találattik: „A primo adventu nostro in Regnum nostrum, videlicet tempore Ducatus nostri, antequam Regni gubernaculum adepti fuissetus stb.“ (*Car. Wagner, Analecta Scepusii. P. I. p. 116.*) Valamint a' királyfiak, úgy András is vezéri czímet viselt, mint a' királyi szék' előrevélt örököse.

XII. nemű.

A' király' mellképe; husvétii bárány.

A. A' király' képe A. R. betűkkel.

Nagys. 9. Súly. 8—9. szemer. Ritk. 1/8.

Schoennisner. 131. l.

1. A. R. (Andreas Rex) szemcsés karimában a' király' szemközti mellképe koronás fővel.

Hátlapján hasonló karimában balra álló bárány, visszafordult fénykörös fővel és lobogós kereszttel. *Császári mus. Wesszerle.*

X. táb.
283. sz.

B. Kormánypálczát tartó király' képe, A betűvel.*Nagys. 7½. Súly. 8—9. szemer. Ritk. ⅙.**Széchenyi, Cat. I. 47. l.*

2. A (Andreas) jobbról a' koronás szemközti király mellett, ki jobb-ját melléhez hajtva, baljában lilimos kormánypálczát tart.

Hátlapján szintazon de jobbra fordult bárány' képverete, lábainál két oldalról karika. *Nemzeti muz, Magyar tud. társ. Weszerle.*

X. táb.
284. sz.

Hogy e' pénz a' Széchenyi Cat. idézett h. az azon látható A betű miatt, melyet a' szerző H betűre változtatott, Imrének helytelenül tulajdonítatik: az már felebb a' 89. l. is meg volt érintve.

C. Kardot és kormánypálczát tartó király' képe; minden jegy nélkül.*Nagys. 7—8. Súly. 9—10. szemer. Ritk. ⅓.**Széchenyi, Cat. I. 47. l.*

3. Szemcsés karimában, a' király' szemközti mellképe koronás fővel, jobb-jában kard, baljában lilimos kormánypálcza. *Nemzeti muz. Somogyi. Rupp, és másutt.*

X. táb.
285. sz.

4. Mindkét lapi. képverete mint felebb; de a' kard mellett gömbücs és holdka, a' kormánypálcza mellett pedig valamint a' bárány alatt csillagcsa jó elő. *Kiss.*

X. táb.
286. sz.**XIII. nemű.****Egymást érő ikermadár; husvétii bárány.***Nagys. csaknem. 8. Súly. 8. szemer. Ritk. ⅙.*

1. Csíkos karimában két fennálló egymásnak háttal fordult nyílt szárnyú madár tűnik elő.

Hátlapján hasonló karimában jobbra lépdelő husvétii bárány látható. *Rupp.*

X. táb.
287. sz.**XIV. nemű.****A' király' mellképe; lépdelő szarvas.***Nagys. 8. Súly. 6—8. szemer. Ritk. ¾.*

1. Szemcsés karimában a' király' mellképe koronás fővel szemközt, jobb-jában kard, baljában lilimos kormánypálcza.

Hátlapján csíkos körben jobbra lépdelő szarvas vagy jávor adatik elő,
 X. táb. 288. sz. lábai alatt keresztke, hátul pedig kétes jegy látható.

XV. nemű.

A' király' mellképe; védfalak.

Nagys. csaknem. 8. Súly. 9. szemer. Ritk. 6.

1. A' király' képe mint az előbbi neműn; hátlapján szemcsés karimában három toronnyal és nyílt kapuval ékes védfalak ábrázoltatnak, mintkét
 X. táb. 289. sz. felül csillagcsa tűnik fel. *Kiss.*

XVI. nemű.

Andrásnak Sclavonia részére veretett pénzei.

Nagys. 9—10. Súly. 13—15. szemer. Ritk. 3/4.

1. † MONETA REGIS P SCLAVONIA (A és V egybekapcsoltn) kép-
 verete szokott.

Hátlapján szintolly kettős kereszt' képverete, mint más sclavoniai pén-
 zeken szokott előfordulni, a' kereszt' alsó karjainál R és A (Rex Andreas)
 betűk, a' felsőknél pedig jobbról csillag, balról telő hold; alul két koro-
 nás fej, ezek megett két karika, a' kereszt' szegleteiben végre két fennálló
 X. táb. 290. sz. liliom látható. *Rupp, és másutt.*

2. Mint felebb; de a' liliomok a' kereszt' szegleteiben ferde helyzetűek,
 X. táb. 291. sz. és azok mellett még más háromszárú virágcsa is tűnik elő. *Rupp, és másutt.*

E' pénzeket a' III. és nem II. Andrásnak javalják tulajdonítanunk: 1.) az, hogy ezek
 súlyra 's készítményre nézve, kún Lászlónak András közvetlen elődének efféle pénzei-
 hez inkább hasonlítanak, mint más sclavoniai pénzekhez. 2.) az R és A betűk' hely-
 zete, amaz a' kereszt' karjánál jobbról ez balról áll, miként egyedül szintaxon László
 és V, István csak néhány pénzén láthatók. 3.) a' koronás fejek megett karikák, mel-
 lyek csupán László pénzein fordulnak elő; egyébirán is, mi helyes oknál fogva ne le-
 gyenek épen III. Andrásnak sclavoniai pénzei, millyeneket más királyokon kívül, mint
 tudva van, még a' vezérek és királyfiak is verettek.

Toldalék.

Következnek e' korszakba tartozó azon iratlan pénzek, mellyek később fordultak elő; aztán részint olyanok, mellyeket határozatlanok közé vagyunk kénytelenek számítani, mivel olly jelleműek, melly vagy egy király pénzeinek sem, vagy többnek sajátja, részint végre mellyek ál és újdön koholt példányok.

1. Gyengén szemcsézett karimában tiz félkörbe zárt egyszerű szemcsés kereszt, csúcsain a' félkörökkel egybekapcsolt négy keresztke, mellynek mindegyik szegletében csúcsával összekapcsolt két szeg féle látható, a' karima körül két háromszög és szintannyi pont van elhintve. Hátlapján csikos körben némelly keleti irás alakú vonásokkal egybekapcsolt gömbücsök tűnek elő. *Súly*a 4. *szemer. Ritk.* $\frac{6}{4}$. *Jankovich.* XI. táb. 317. sz.

E' pénz, melly képveretére 's készítményére nézve leginkább II. Gyéza' pénzeivel rokon, e' királynak VI. nemű pénzei közé sorozandó.

2. Három tornyú várna, a' középső tornyot lilium ékesíti, a' szélsők fölött pedig madarak láthatók. Hátlapján nyílt szárnyú sas jobbra fordultan mintegy hosszúdad papirtekercsen állva tűnik elő; karimája mindkét lapon szemcsés. *Súly*a 8. *szemer. Ritk.* $\frac{2}{3}$. *Rupp, és másutt.* XI. táb. 318. sz.

3. Egyenkarú szemcsés kereszt, mellynek két ellenkező szegleteiben, közepén gömbücsűvel diszes, négy vonalból alkatott keresztke, a' többiben pedig III. számhoz hasonló három vonal látható, a' téren négy gömbücs és egy háromszög van elhintve; hátlapján vonalkörben bütykös kormánypálcza tűnik elő, felül felfordított L és D betűk, alul pedig gömbücsök közt N látható. *Súly*a — *szemer. Ritk.* $\frac{6}{4}$. XI. táb. 319. sz.

4. Csikos körben jobbra ágaskodó ló féle állat; hátlapján csaknem hasonló körben koronás kerekpaizs látható. *Súly*a 7. *szemer. Ritk.* $\frac{3}{3}$. *Szalay. Rupp, és másutt.* XI. táb. 320. sz.

5. Jobbra ágaskodó oroszlán, vagy más állat; hátlapján balra lépdelő szarvas. *Súly*a — *szemer. Ritk.* $\frac{6}{4}$. *Milkovics.* XI. táb. 321. sz.

6. Csikos karimában valamelly király szemközt, koronás fővel ülve, jobbjaiban lilimos kormánypálcza, baljaiban pedig kettős kereszttel ékes aranyalma, baloldalánál két gyümölcs, vagy csutás gömbücs látható. Hátlap-

XI. táb. ján szemcsés karimában szárnyas sárkány, vagy grif szájában növény vagy
322. sz. gyümölcs, *Súlya 9. szemer. Ritk. 9/10 Rupp.*

XI. táb. }
323. és sal. } 7. Két nagyobb rézpenz, ismeretlen keleti, vagy talán kún-tatár írás-
324. sz. } 8. *Súlya 24—36. szemer. Ritk. — Rupp, és másutt.*

A' 2. szám alatti pénz' előlapi képverete csaknem olly madarakat és várnát állít elő, mint I. Károly' pénzein tapasztalhatók; hátlapi képverete pedig papirtekercsen álló sást, mint V. István' VIII. táb. 213. és 214. számú pénzei, tüntet elő; és így bizonytalan mellyiknek kell azt, e' királyok közül tulajdonítani. A' 3. számú pénz' jelleme, az előlapi szemcsés kereszt, és hátlapi bütykös kormánypálcza miatt, II. Gyéza, III. István, III. Béla és Imre királyok' korára mutat, és ámbár az azon látható betűk' értelmét nehéz kitalálni; még is azon három vonás (ha III. szám helyett áll) III. Istvánt, vagy III. Bélát jelenthetné. A' 4. és 5. számok alatt előadott pénzek, az ágaskodó állatoknál fogva, kétségkívül az I. korszak' végére valók; a' 6. szám alatti pénzt pedig a' mi illeti, az I. korszak' végére, vagy a' II. elejére tartozik-e, azt meg nem határozhatni. A' 7. és 8. szám alatti magyarázhatlan keleti írású pénzek végre, úgy látszik, IV. Bélával egykoruak, és szintazok, mellyekről már felebb a' 71. l. tétetek említés.

Álpénzek.

XI. táb. 325. sz.	a) I. István' pénze.	
326. „	b) Aba Sámuel' „	
327. „	c) I. Gyéza' „	CEICA felirattal; hátlapján körben D betű.
328. „	d) I. László' „	LAD két gombos kereszt között; lemezipenz.
329. „	e) II. István' „	CEHANV ∞ DEX felirattal.

Pótlékok és igazítások.

A' 33. lap' szélén 8. számú pénznél: II. táb. helyett, tétessék: III. táb.
„ 34. „ az utolsó sor' ezen záradéka (helyesebben 1089.) bagyassék ki.
„ 43. „ szélére, Kálmán' 14. pénzéhez tétessék: X. táb. 295. sz.

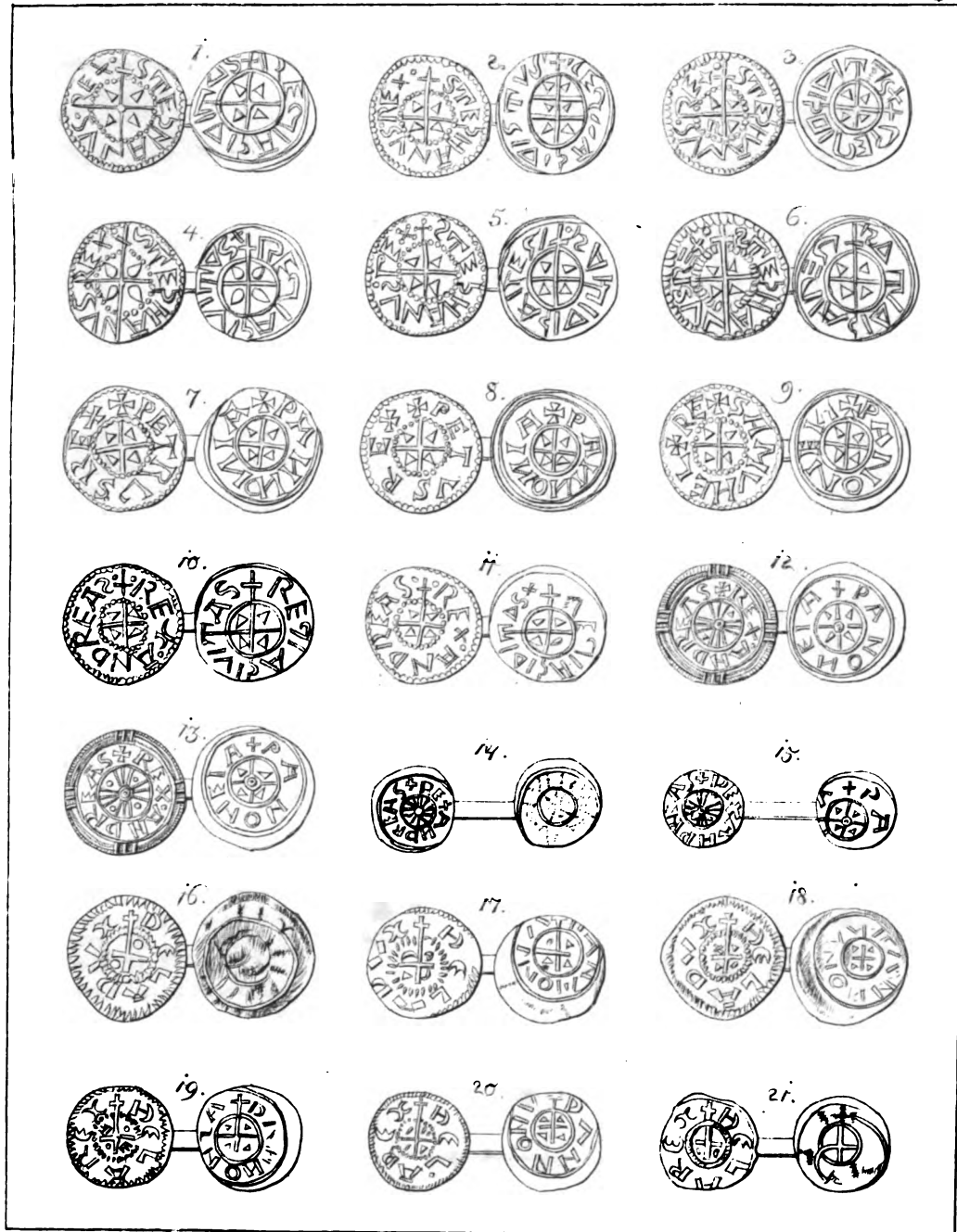
A' lerajzolt I. korszaki pénzek' mutatója,

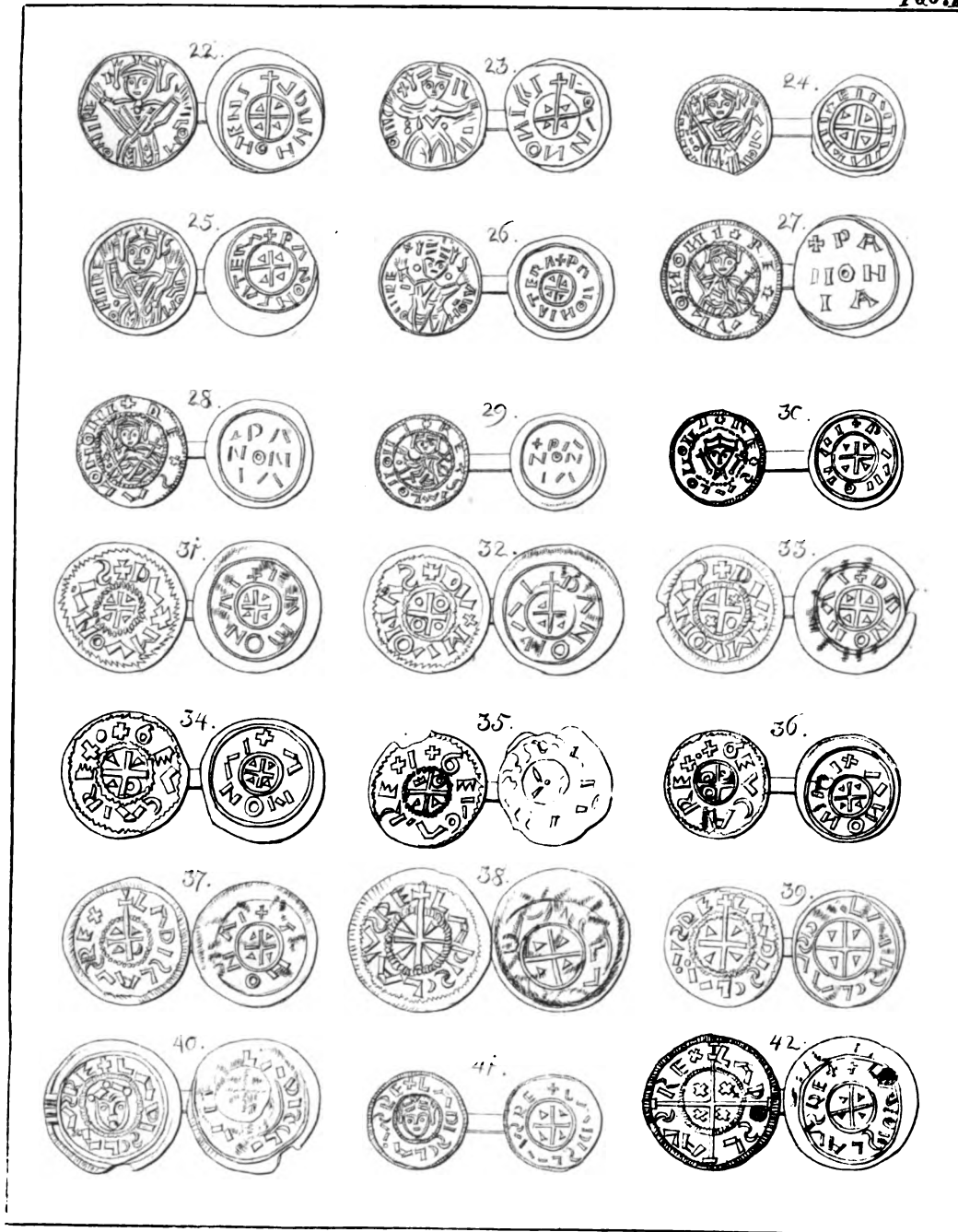
s mellyik király és pénznem alatt iratnak azok le.

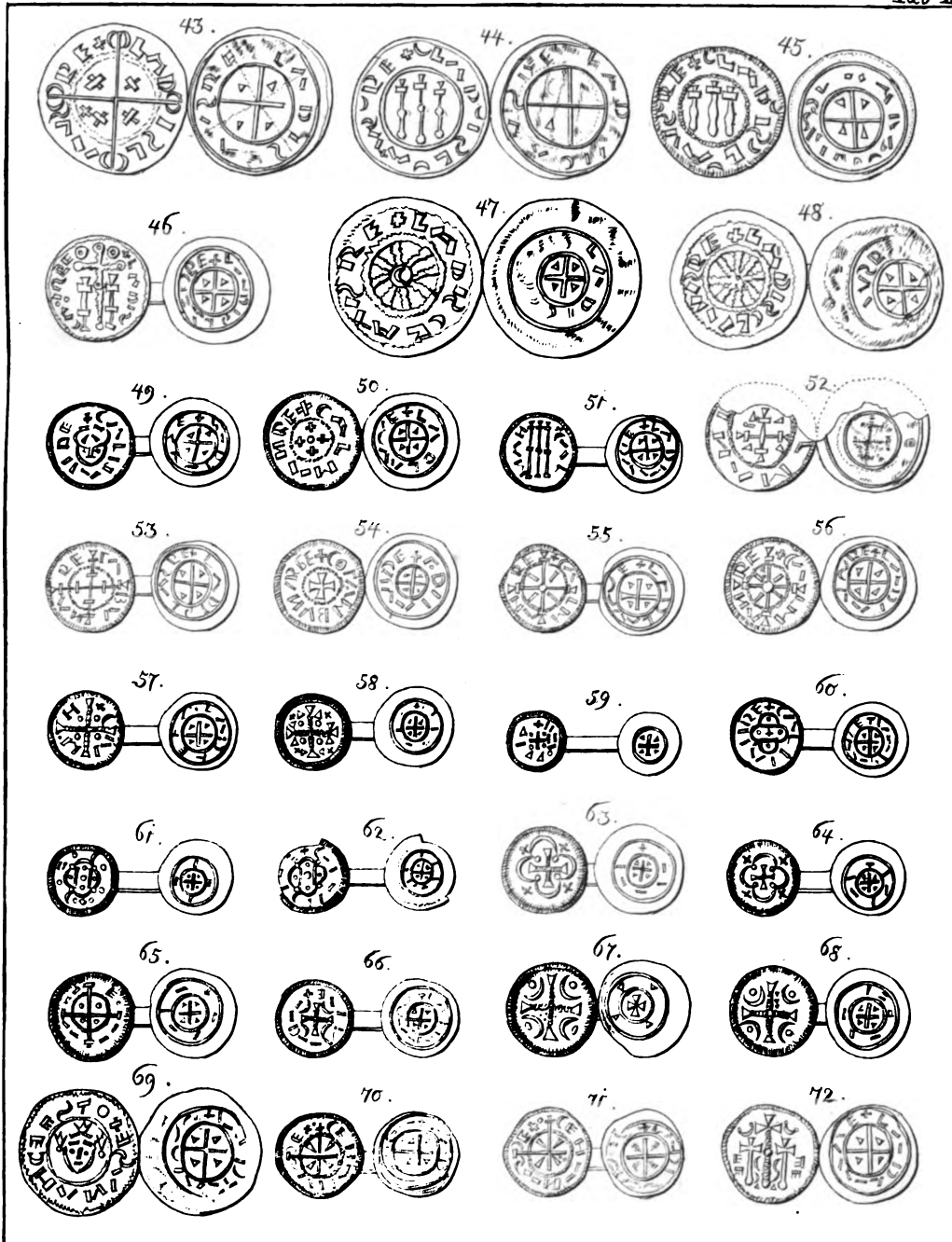
A' pénz' folyó- száma;	király' neve;	pénz' neme.	A' pénz' folyó- száma;	király' neve;	pénz' neme.	A' pénz' folyó- száma;	király' neve;	pénz' neme.
1—6.	I. István.	—	77.	II. Béla.	I.	126.	Imre.	V.
7. 8.	Péter.	—	78.	—	II.	127.	—	VI.
9.	Sámuel.	—	79.	—	III.	128—130.	—	VII.
10. 11.	I. András.	I.	80.	—	IV.	131.	—	VIII.
12—15.	—	II.	81. 82.	—	V.	132.	—	IX.
16—18.	I. Béla.	I.	83. 84.	—	VII.	133.	—	X.
19—21.	—	II.	85.	—	VIII.	134.	—	XI.
22—24.	Salamon.	I.	86. 87.	—	IX.	135.	—	XII.
25. 26.	—	II.	88.	—	X.	136.	—	XIII.
27—29.	—	III.	89.	—	XII.	137. 138.	—	XIV.
30.	—	IV.	90.	—	XIII.	139. 140.	II. László.	XV.
31—33.	I. Gyéza.	I.	91.	—	XIV.	141. 142.	II. András.	I. II.
34—36.	—	II.	92. 93.	II. Gyéza.	I.	143.	—	I.
37.	I. László.	I.	94.	—	II.	144.	—	II.
38. 39.	—	II.	95. 96.	—	III.	145.	—	III.
40. 41.	—	III.	97.	—	IV.	146.	—	IV.
42. 43.	—	IV.	98.	III. Béla.	IV.	147.	—	V.
44. 45.	—	V.	99.	—	V.	148. 149.	—	VI.
46.	—	VI.	100.	II. Gyéza.	V.	150.	—	VII.
47. 48.	—	VII.	101.	III. István.	I.	151.	—	VIII.
49.	Kálmán.	I.	102.	—	II.	152.	—	IX.
50.	—	II.	103.	—	III.	153. 154.	—	X.
51.	—	III.	104.	—	IV.	155.	—	XI.
52.	—	IV.	105.	Imre.	XI.	156.	—	XII.
53.	—	V.	106.	III. Béla.	I.	157.	—	XIII.
54.	—	VI.	107.	—	II.	158.	—	XIV.
55. 56.	—	VII.	108. 109.	—	VI.	159. 160.	—	XV.
57.	—	VIII.	110.	—	VII.	161.	—	XVI.
58.	—	IX.	111. 112.	—	VIII.	162.	—	XVII.
59.	—	X.	113.	—	IX.	163.	—	XVIII.
60—62.	—	XI.	114. 115.	—	X.	164.	IV. Béla.	XIX.
63. 64.	II. Béla.	VI.	116. 117.	—	XI.	165. 166.	II. András.	XX.
65.	Kálmán.	XII.	118.	—	XII.	167.	—	XXI.
66.	—	XIII.	119.	—	XIII.	168.	—	XXII.
67. 68.	II. Béla.	XI.	120.	—	XIV.	169.	IV. Béla.	XXIII.
69.	II. István.	I.	121.	Imre.	I.	170.	II. András.	XXIV.
70. 71.	—	II.	122. 123.	—	II.	171. 172.	—	XXV.
72—75.	—	III.	124.	—	III.	173. 174.	IV. Béla.	XXVI.
76.	—	IV.	125.	—	IV.	175.	—	I.
								III.

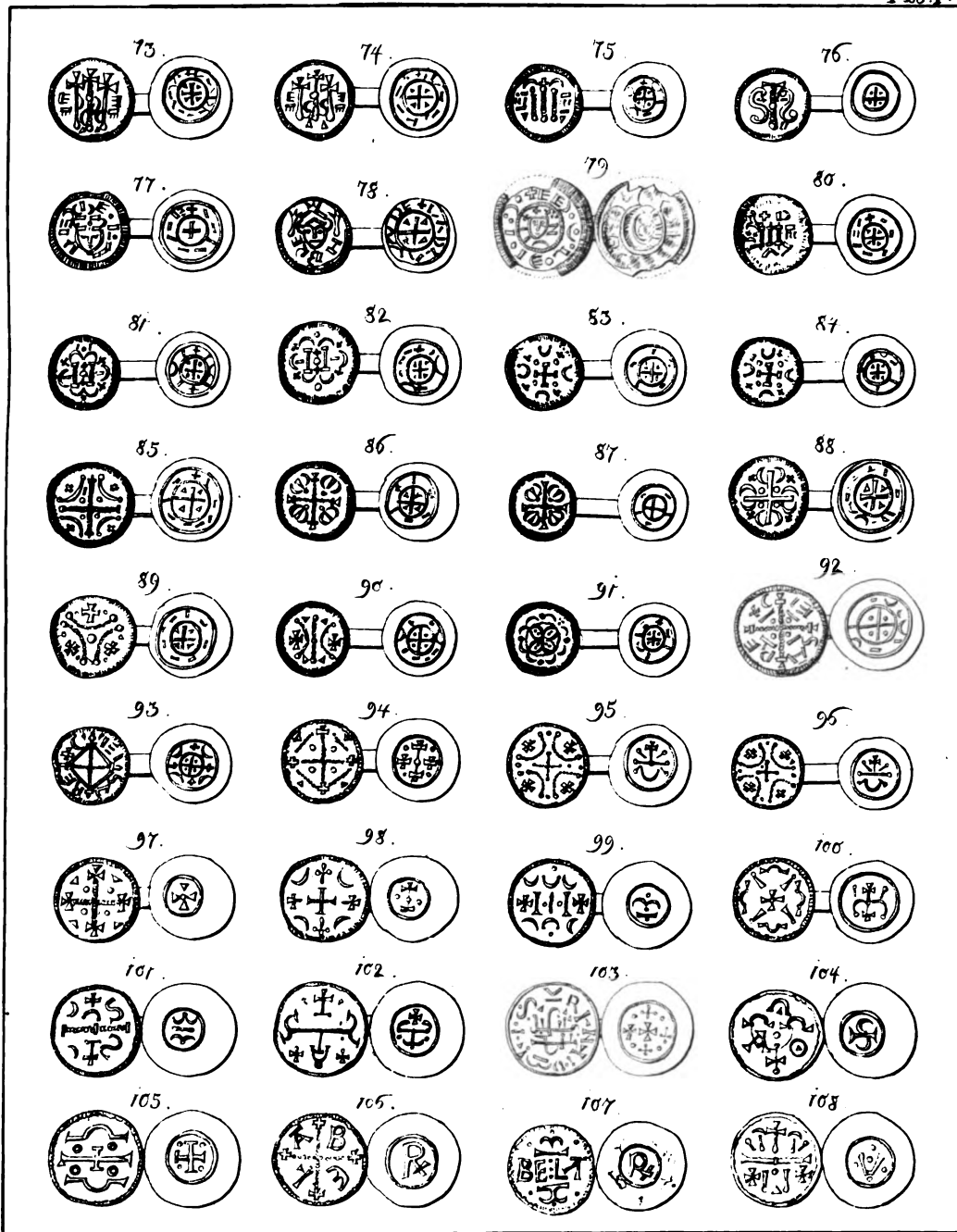
A' pénz' folyó-száma;	király' neve;	pénz' neme.	A' pénz' folyó-száma;	király' neve;	pénz' neme.	A' pénz' folyó-száma;	király' neve;	pénz' neme.
176. 177.	IV. Béla.	IV.	234. 235.	Kún	VI.	278.	III. András.	VII.
178—180.	—	VI.	—	László.	—	279.	—	VIII.
181.	—	VII.	236.	—	VII.	280.	—	IX.
182.	—	VIII.	237.	—	VIII.	281.	—	X.
183.	—	IX.	238.	—	IX.	282.	—	XI.
184. 185.	—	X.	239.	—	X.	283—286.	—	XII.
186. 187.	—	XI.	240.	—	XI.	287.	—	XIII.
188. 189.	—	XII.	241.	—	XII.	288.	—	XIV.
190—192.	—	XIII.	242.	—	XIII.	289.	—	XV.
193. 194.	—	XIV.	243.	—	XIV.	290. 291.	—	XVI.
195.	—	XVII.	244.	—	XV.	292.	Salamon.	I.
196—199.	—	XIX.	245.	—	XVI.	293.	—	II.
200—203.	—	XVIII.	246.	—	XVII.	294.	I. Gyéza.	II.
204.	V. István.	I.	247.	—	XVIII.	295.	Kálmán.	VI.
205.	—	II.	248.	—	XIX.	296.	I. László.	III.
206.	—	III.	249.	—	XX.	297.	—	IV.
207.	—	IV.	250. 251.	—	XXI.	298.	—	V.
208.	—	V.	252.	—	XXII.	299.	II. István.	I.
209.	—	VI.	253.	—	XXIII.	300.	—	II.
210.	—	VII.	254.	—	XXIV.	301.	—	IV.
211.	—	VIII.	255.	—	XXV.	302.	II. Béla.	XII.
212.	—	IX.	256.	—	XXVI.	303.	III. Béla.	III.
213.	—	X.	257. 258.	—	XXVII.	304. 305.	—	IV.
214.	—	XI.	259.	—	XXVIII.	306.	—	X.
215.	—	XII.	260. 261.	—	XXIX.	307.	—	XIII.
216. 217.	—	XIII.	262.	—	XXX.	308.	Imre.	I.
218.	—	XIV.	263. 264.	—	XXXI.	309.	II. András.	XII.
219. 220.	—	XV.	265.	—	XXXII.	310.	—	XXII.
221.	—	XVI.	266.	—	XXXIII.	311.	IV. Béla.	V.
222.	—	XVII.	267.	—	XXXIV.	312.	V. István.	II.
223. 224.	—	XVIII.	268—270.	—	XXXV.	313.	IV. Béla.	XV.
225—227.	—	XIX.	271.	III. András.	I.	314.	—	VI.
228.	Kún	—	272. 273.	—	II.	315.	—	XVI.
—	László.	I.	274.	—	III.	316.	III. István.	IV.
229.	—	II.	275.	—	IV.	317.	II. Gyéza.	Toldalek.
230.	—	III.	276.	—	V.	318—324.	Határozat-	„
231.	—	IV.	277.	—	VI.	—	lanok.	„
232. 233.	—	V.	—	—	—	325—329.	Álpénzek.	„

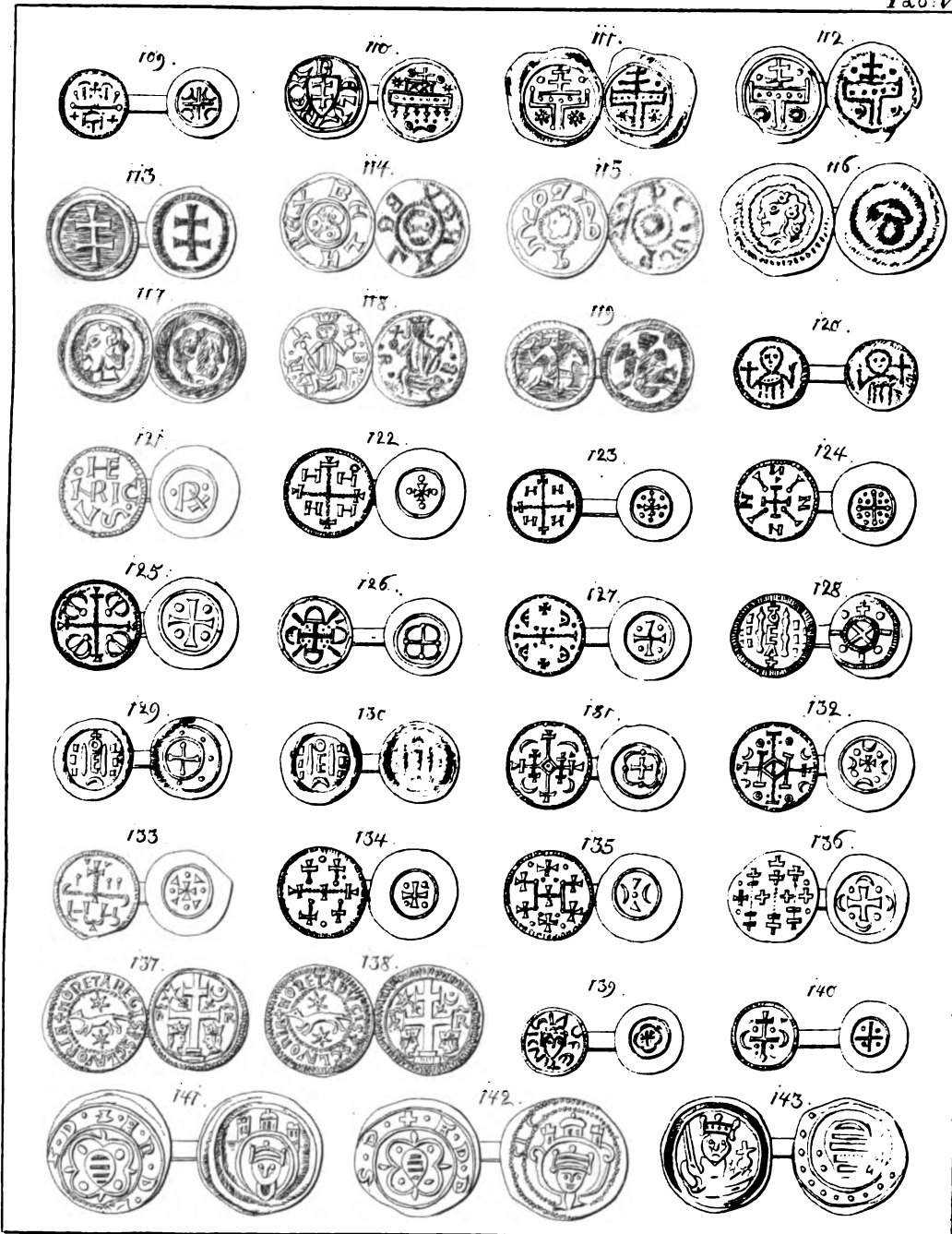
Tab. I

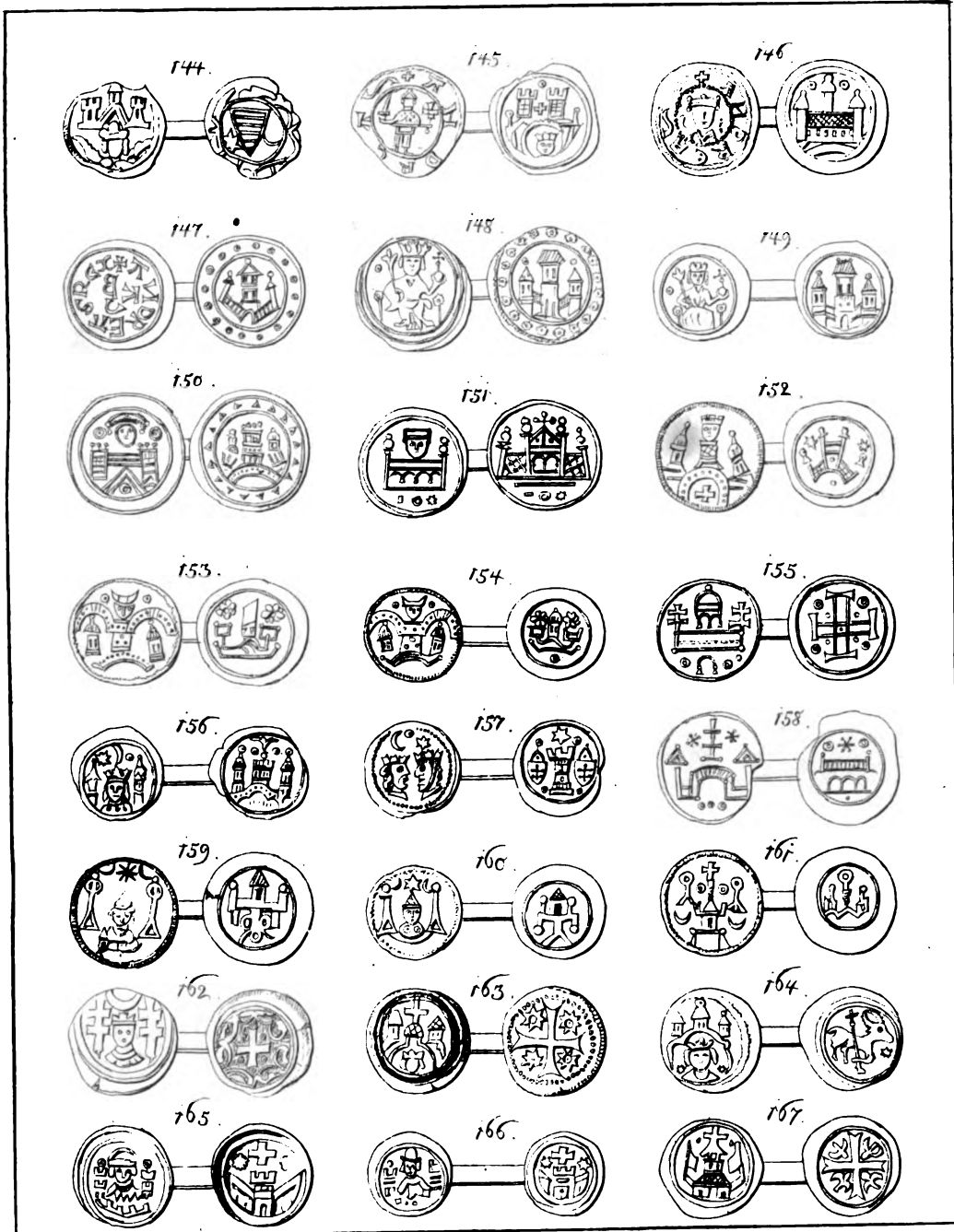

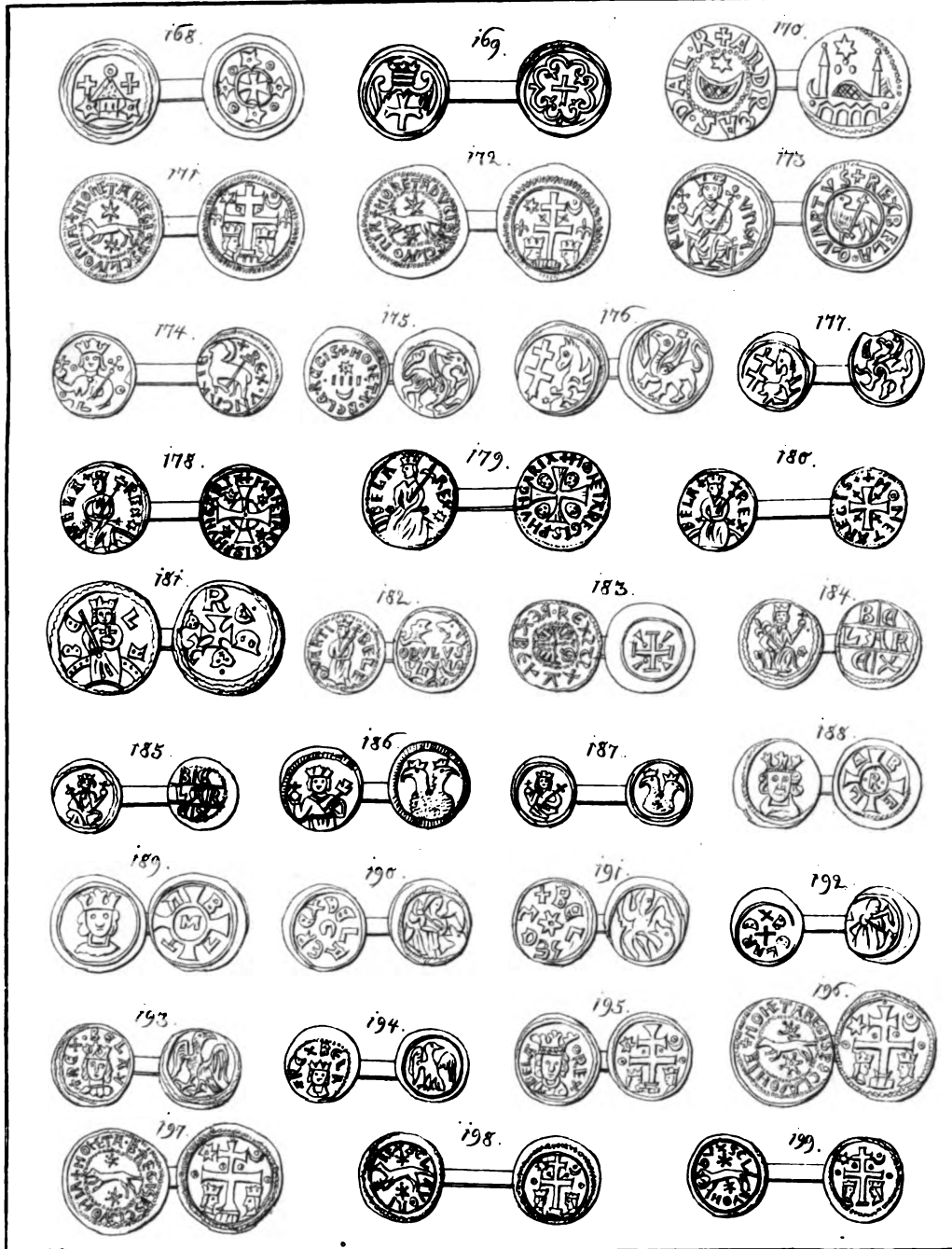

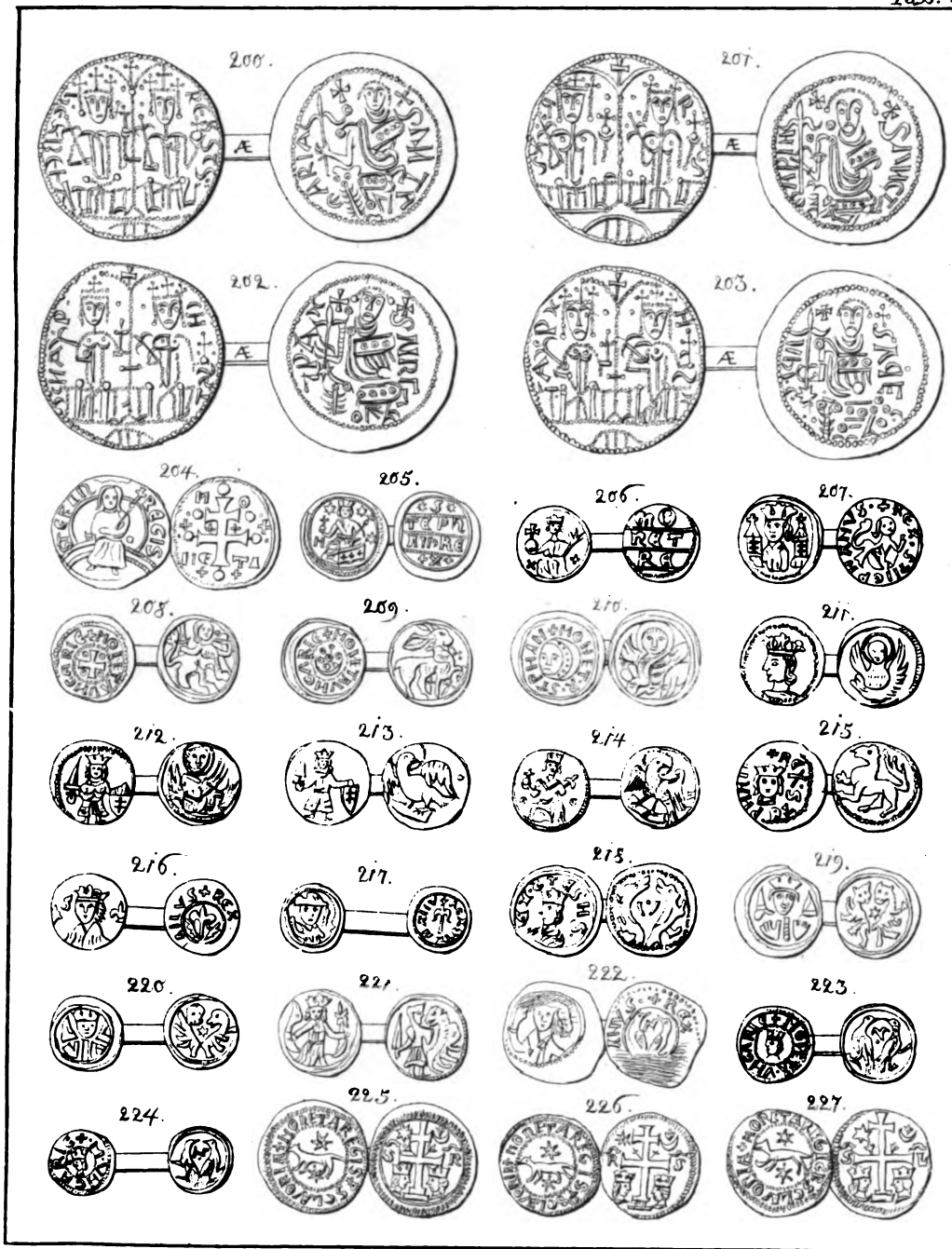

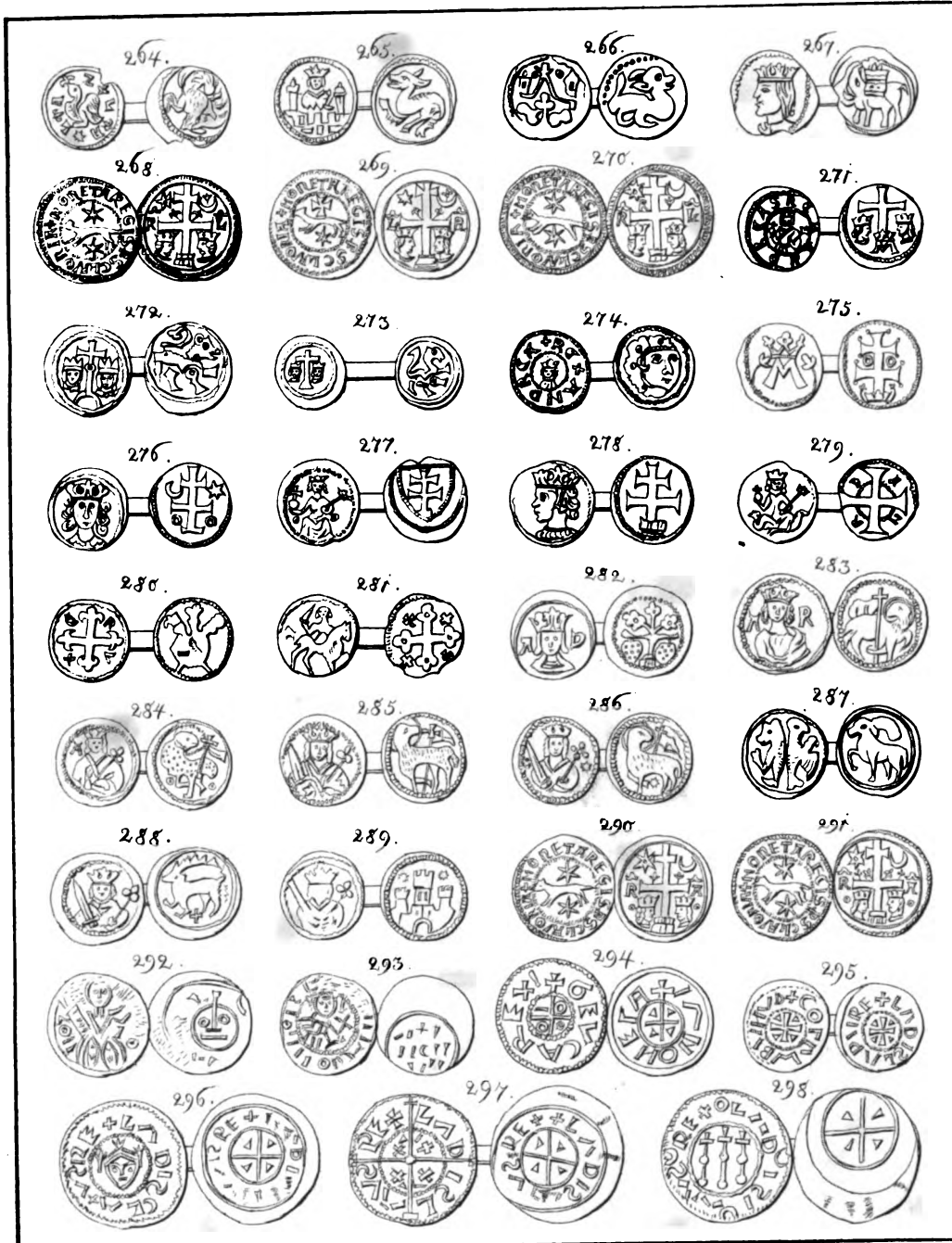

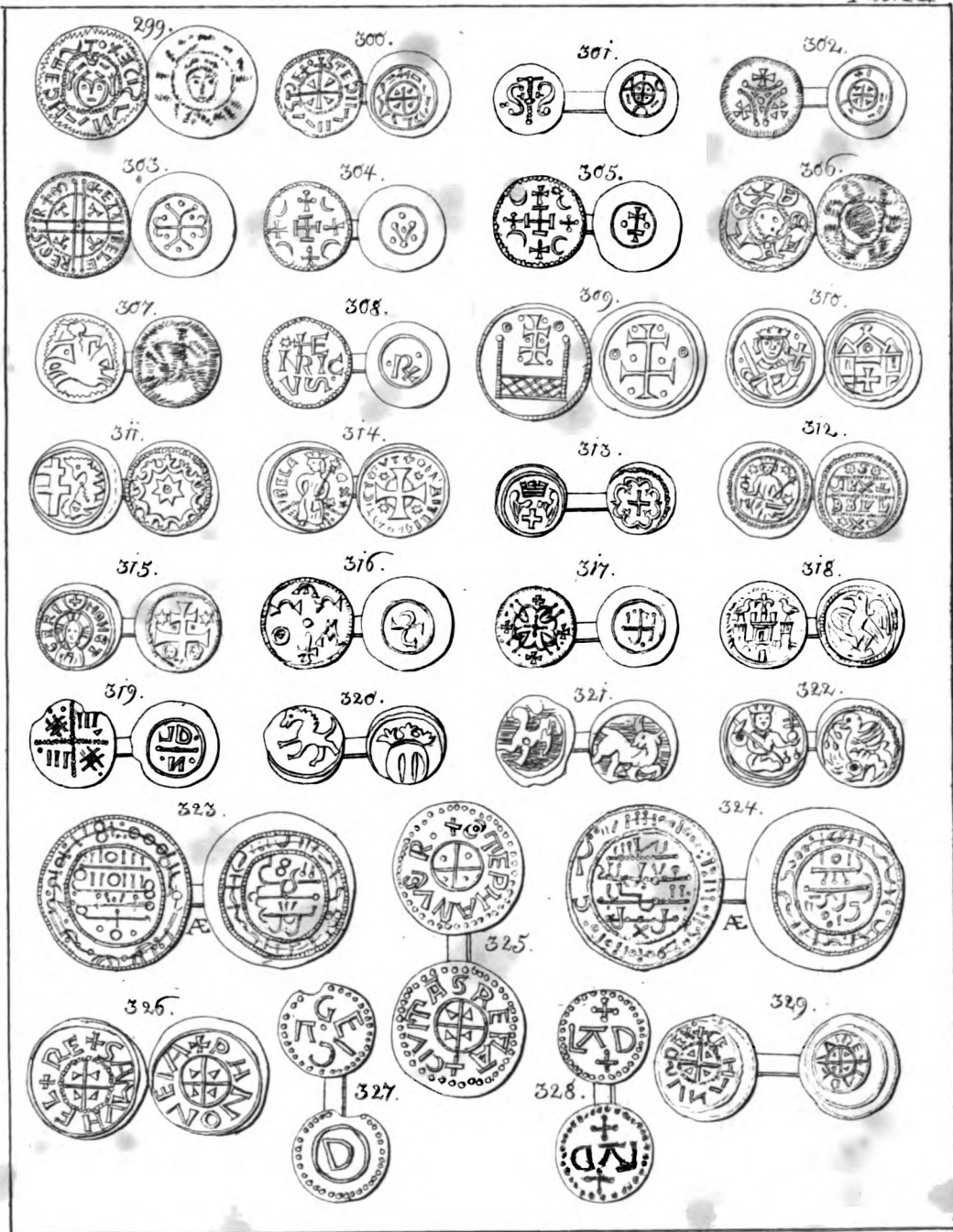

Rupp, Jakab.

Hungary's coins so far as known
at present, the figures of which
are explained by historical and
numismatical monuments. Budapest,
royal Hungarian press 1841.

Hungary, numismatics.

This book should be returned to
the Library on or before the last date
stamped below.

A fine of five cents a day is incurred
by retaining it beyond the specified
time.

Please return promptly.

Arc 1588.10.35
Magyarország' ekkorig ismeretes p
Widener Library 006817831

3 2044 081 058 026